

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

61 metai
2018 m. birželio 28 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

532-oji EESRK plenarinė sesija, 2018 2 14–2018 2 15

2018/C 227/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Igyta patirtis. Griežtos ES taupymo politikos švelninimas“ (nuomonė savo iniciatyva)	1
2018/C 227/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pramonės permainos sveikatos sektoriuje“ (nuomonė savo iniciatyva)	11
2018/C 227/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Turkijos vaidmuo sprendžiant pabėgėlių krizės problemą“ (nuomonė savo iniciatyva)	20
2018/C 227/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Prekybos ir darnaus vystymosi (PDV) skyriai ES laisvosios prekybos susitarimuose (LPS)“ (nuomonė savo iniciatyva)	27
2018/C 227/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Nevalstybinių subjektų veiksmų klimato kaitos srityje skatinimas“ (tiriamoji nuomonė Europos Komisijos prašymu)	35

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

532-oji EESRK plenarinė sesija, 2018 2 14–2018 2 15

2018/C 227/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Veiksmingi viešieji pirkimai Europoje ir Europai“ (COM(2017) 572 final); Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Su viešaisiais pirkimais susijusių didelės apimties infrastruktūros projektų aspektų savanoriškas ex ante vertinimas investicijoms skatinti“ (COM(2017) 573 final); 2017 m. spalio 3 d. Komisijos rekomendacija dėl viešųjų pirkimų specializacijos „Viešųjų pirkimų specializacijos struktūros kūrimas“ (C(2017) 6654 final – SWD(2017) 327 final)	45
2018/C 227/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos naujų lengvųjų automobilių ir naujų lengvųjų komercinių transporto priemonių išmetamų teršalų normos pagal Sąjungos integruotą principą mažinti lengvųjų transporto priemonių išmetamo CO ₂ kiekį ir iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 715/2007 [COM(2017) 676 final – 2017/0293 (COD)]	52
2018/C 227/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pakeisto pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl tam tikrų internetinio ir kitokio nuotolinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių aspektų, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/22/EB ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB [COM(2017) 637 final]	58
2018/C 227/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010, kuriuo įsteigiama Europos priežiūros institucija (Europos bankininkystės institucija), Reglamentas (ES) Nr. 1094/2010, kuriuo įsteigiama Europos priežiūros institucija (Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija), Reglamentas (ES) Nr. 1095/2010, kuriuo įsteigiama Europos priežiūros institucija (Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija), Reglamentas (ES) Nr. 345/2013 dėl Europos rizikos kapitalo fondų, Reglamentas (ES) Nr. 346/2013 dėl Europos socialinio verslumo fondų, Reglamentas (ES) Nr. 600/2014 dėl finansinių priemonių rinkų, Reglamentas (ES) 2015/760 dėl Europos ilgalaikių investicijų fondų, Reglamentas (ES) 2016/1011 dėl indeksų, kurie kaip lyginamieji indeksai naudojami finansinėse priemonėse ir finansinėse sutartyse arba siekiant įvertinti investicinių fondų veiklos rezultatus, ir Reglamentas (ES) 2017/1129 dėl prospekto, kuris turi būti skelbiamas, kai vertybiniai popieriai siūdomi viešai arba įtraukiami į prekybos reguliuojamoje rinkoje sąrašą“ (COM(2017) 536 final – 2017/0230 (COD)) ir „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2014/65/ES dėl finansinių priemonių rinkų ir Direktyva 2009/138/EB dėl draudimo ir perdraudimo veiklos pradėjimo ir jos vykdymo (Mokumas II)“ (COM(2017) 537 final – 2017/0231 (COD)) ir „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1092/2010 dėl Europos Sąjungos finansų sistemos makrolygio rizikos ribojimo priežiūros ir Europos sisteminės rizikos valdybos įsteigimo“ (COM(2017) 538 final – 2017/0232 (COD))	63
2018/C 227/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „Investavimas į pažangią, novatorišką ir tvarią pramonę. Atnaujinta ES pramonės politikos strategija“ [COM(2017) 479 final]	70
2018/C 227/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo dėl Brazilijoje atliekamo pašarinių sėklinių augalų ir sėklinių javų aprobavimo lygiavertiškumo ir Brazilijoje užaugintos pašarinių augalų bei javų sėklos lygiavertiškumo, taip pat dėl Moldovoje atliekamo sėklinių javų, sėklinių daržovių ir sėklinių aliejinių bei pluoštinių augalų aprobavimo lygiavertiškumo ir dėl Moldovoje užaugintos javų, daržovių ir aliejinių bei pluoštinių augalų sėklos lygiavertiškumo iš dalies keičiamas Tarybos sprendimas [COM(2017) 643 final – 2017/0297 (COD)]	76

2018/C 227/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl laisvo ne asmens duomenų judėjimo Europos Sąjungoje pagrindų [COM(2017) 495 <i>final</i> – 2017/0228 (COD)]	78
2018/C 227/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl ES kibernetinio saugumo agentūros ENISA ir ryšių technologijų kibernetinio saugumo sertifikavimo, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 526/2013 (Kibernetinio saugumo aktas) (COM(2017) 477 <i>final/2</i> –2017/0225 (COD))	86
2018/C 227/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos centriniam bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „2018 m. metinė augimo apžvalga“ (COM(2017) 690)	95
2018/C 227/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Tarybos direktyva 92/66/EEB, nustatanti Bendrijos Niukaslio ligos kontrolės priemonės (COM(2017) 742 <i>final</i> – 2017/0329 COD)	101
2018/C 227/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl tam tikrų Baltijos jūros silkių išteklių mirtingumo dėl žvejybos intervalų ir išsaugojimo lygio iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2016/1139 (COM(2017) 774 <i>final</i> – 2017/0348 COD)	102
2018/C 227/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo panaikinamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 256/2014 dėl pranešimo Komisijai apie energetikos infrastruktūros investicinius projektus Europos Sąjungoje (COM(2017) 769 <i>final</i> – 2017/347 (COD))	103

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

532-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, 2018 2 14–2018 2 15

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Igyta patirtis. Griežtos ES taupymo politikos švelninimas“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2018/C 227/01)

Pranešėjas **José LEIRIÃO**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2016 1 21
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2018 1 29
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 2 14
Plenarinė sesija Nr.	532
Balsavimo rezultatai	177/26/18
(už / prieš / susilaikė)	

Ižanga

Į šią nuomonę įtrauktas pilietinės visuomenės organizacijų atstovų ir socialinių partnerių, priklausančių trijų valstybių narių (Graikijos, Airijos ir Portugalijos) nacionalinėms ekonomikos ir socialinių reikalų taryboms, indėlis. EESRK surengė keletą komandiruočių į šias šalis. Buvo siekiama išklausti žmonių, kurie patiria neigiamą trejeto nustatytos griežtos taupymo politikos poveikį socialinei sričiai, verslo sektoriui ir socialiniam bei pilietiniam dialogui, ir sužinoti jų nuomones.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Pirmoji krizės pamoka yra ta, kad euro zona nebuvo pasiruošusi reaguoti į finansų krizes. Todėl EESRK palankiai vertina Komisijos tikslą reformuoti pagrindinius euro aspektus, atsisakant griežtos taupymo politikos ir stiprinant ekonominę ir pinigų sąjungą. EESRK mano, kad šios priemonės būtinos siekiant sukurti didelę Europos koaliciją, siekiant tęsti „bendros Europos ateities“ pertvarką ir susigrąžinti visų europiečių pasitikėjimą.

1.2. Rengiant koregavimo programą atsirado nemažai neatitikimų įvairiais lygmenimis, pavyzdžiui: koordinuojant ir derinant trijų trejeto partnerių (Tarptautinio valiutos fondo (TVF), Europos Komisijos ir Europos centrinio banko (ECB)) veiksmus planavimo klausimu, numatant ir vertinant galimo krizės keliamo pavojaus mastą, ne visada buvo atsižvelgiama į patirtį, įgytą ankstesnių krizių metu, arba ji buvo nepritaikoma naujoje bendros valiutos zonoje, taip pat tam tikru mastu buvo sutrikusi pusiausvyra tarp TVF mechanizmų ir euro zonos makroekonominės politikos priemonių. Atsižvelgdamas į TVF praktinę patirtį, EESRK rekomenduoja, kad ateityje krizių atvejais bet kurioje ES valstybėje narėje už koregavimo programų rengimą ir įgyvendinimą būtų atsakingos tik Europos Sąjungos institucijos. Jei būtina sudaryti partnerystes su išorės institucijomis krizei įveikti, Europos Sąjunga ir euro zona turi imtis vadovaujančio vaidmens ir veikti atsižvelgdamos į „Europos vertybes“, stiprindamos dabartinį socialinį dialogą ir piliečių bei socialines teises ES. Būsimos krizės turi būti valdomos taip, kad būtų užtikrinta geresnė fiskalinių ir socialinių tikslų ir pastangų pagerinti kokybinę pažangą verslo sektoriuje pusiausvyra.

1.3. Šiose trijose valstybėse narėse krizė ir įgyvendintos koregavimo programos lėmė tokią ekonominę, finansinę ir socialinę padėtį, dėl kurios kai kuriais atvejais jos buvo nublokštos dvidešimt metų atgal ir jų gamybos veiksniams bei darbo rinkos veikimui buvo padaryta žala, kuri yra nepataisoma arba kurios padariniai gali būti ištaisyti tik per labai ilgą laiką. EESRK ragina Komisiją skubiai parengti „papildomas ekonominio ir socialinio atgaivinimo“ programas, kurios būtų taikomos kartu su koregavimo programa arba jai pasibaigus, siekiant užtikrinti galimybę šaliai kuo greičiau grįžti į konkurencingiausią lygį, kuris padėtų jai pasiekti konvergenciją.

1.4. Komisija turėtų vėl daugiau dėmesio skirti Europos solidarumo vertybėms ir nedelsiant imtis neeilinių veiksmų siekiant padėti nepalankiausioje padėtyje esantiems, ypač skurstantiems žmonėms, jaučiantiems maisto, būsto, sveikatos priežiūros paslaugų ir galimybių įsigyti vaistų stygių. EESRK ragina parengti tikslią programą socialiniam atsigavimui užtikrinti ir ši programa būtų taikoma šalims, kurios turi įgyvendinti arba įgyvendino koregavimo programas. Ši paramos programa turėtų remtis neseniai Europos Sąjungos patvirtinto ir trijose aptariamose valstybėse narėse taikomo Europos socialinių teisių ramsčio principais.

1.5. Įgyvendinant griežtą taupymo politiką nepaprastai išaugo skurstančių žmonių (nepaisant to, ar tai darbuotojai, ar bedarbiai, neaktyvūs gyventojai ar benamiai) skaičius. EESRK ragina Europos Komisiją skubiai parengti Europos skurdo panaikinimo ir benamių integracijos strategiją, kuriai būtų skirtas pakankamas finansavimas ne tik apgyvendinimui tinkamų būstų statymui, bet ir specialių mokymo programų įgyvendinimui, siekiant užtikrinti, kad pagal šias mokymo programas įgyti su darbu susiję įgyti įgūdžiai atitiktų galimybes tiek viešajame sektoriuje (savivaldybių lygmeniu), tiek ir privačiame sektoriuje. Be to, labai svarbu kartu su valstybėmis narėmis parengti planą, kaip padėti pernelyg įsiskolinusioms įmonėms ir asmenims, atsižvelgiant į jų nesugebėjimą grąžinti paskolas, gelbstint jas nuo nemokumo ir namų konfiskavimo.

1.6. euro zonoje Stabilumo ir augimo pakto, perviršinio deficito procedūros ir fiskalinio susitarimo taisyklės bei su jomis susijusi griežta taupymo politika visų pirma neigiamai veikia tas šalis, kurios vis dar jaučia krizės padarinius – joms užkirstas kelias viešųjų investicijų augimui ir paramai kurti darbo vietas privačiame sektoriuje, nes šioms valstybėms būtų taikomos griežtos sankcijos ir nuobaudos, jei nesilaikytų taisyklių. Tokia padėtis išryškino nelygybę Europoje, nes neturtingos šalys tampa vis labiau neturtingesnės, kadangi dėl šių apribojimų yra patekusios į „užburtą ratą“. EESRK rekomenduoja reformuoti Lisabonos sutartį siekiant pabrėžti ekonominio bendradarbiavimo ir ekonomikos augimo politikos bei solidarumo viršenybę kaip realią alternatyvą griežtai taupymo politikai. EESRK taip pat siūlo iširti, ar „**viešųjų investicijų auksinė taisyklė**“ galėtų būti tinkama priemonė siekiant paskatinti viešąsias investicijas euro zonoje ir užtikrinti ne tik augimą, darbo vietų kūrimą, verslumą ir naujus darbo ateičiai reikalingus įgūdžius, bet ir „kartų teisingumą“, užtikrinant ilgalaikį viešųjų finansų tvarumą ir sąžiningą mokesčių naštos paskirstymą ne tik tarp įvairių kartų, bet ir siekiant atspindėti skirtingas socialines ir ekonomines sąlygas, kad nebūtų pernelyg apkrauta viena visuomenės grupė kitos sąskaita.

1.7. Per pastaruosius dvejus metus pastebėta pozityvi užimtumo lygio tendencija visoje ES, ypač tose valstybėse narėse, kurios turėjo vykdyti koregavimo programas. Šiuo atveju svarbu pabrėžti, kad taip yra ne tik dėl ekonomikos augimo, bet ir dėl šimtų tūkstančių emigravusių darbuotojų ir sparčiai daugėjančių darbo ne visą darbo laiką atvejų. Tačiau dėl mažesnio darbo užmokesčio ir naujų mažų garantijų darbo vietų **toliau didėja skurdas ir materialinis nepriteklus įvairiais lygmenimis**. Nors ir buvo sukurta daugiau darbo vietų su turizmu susijusiuose ir kituose panašiuose mažų įgūdžių sektoriuose, dėl to nepadidėjo nei konkurencingumas, nei pridėtinė vertė. EESRK rekomenduoja sukurti specialius fondus, kurie daugiau lėšų skirtų darbo vietų kūrimui sveikatos ir kituose labiausiai nuo emigracijos nukentėjusiuose sektoriuose (mokslo, programavimo, naujųjų technologijų, inžinerijos ir medicinos), kad emigrantai būtų skatinami grįžti į savo kilmės šalis.

1.8. Skaitmeninimas, robotizavimas ir dirbtinis intelektas iš esmės keičia ekonomiką, darbo rinką, visų pirma turint omenyje naujas darbo formas, taip pat įgūdžius ir visuomenę, nes kyla sunkumų dėl jos struktūros, įskaitant automatines stabilizavimo priemones, todėl sunku prognozuoti, kiek padidės jau dabar atskirtyje gyvenančių žmonių skaičius. EESRK rekomenduoja giliau išnagrinėti šiuo metu sklandančias idėjas sukurti „visuotinio bazinio Europos nedarbo draudimo“ sistemą. Be to, reikėtų apsvaistyti galimybę nacionalinėse nedarbo sistemose taikyti ES būtiniausias standartus, kad būtų veiksmingiau reaguojama į šią problemą ir užtikrinama derama socialinė apsauga visiems asmenims jų darbingo amžiaus laikotarpiu (nuo 15 iki 65 metų). Kalbant apie skurdo naikinimą, Komisija taip pat turėtų nustatyti „minimalias pragyvenimą užtikrinančias pajamas“ vadovaudamasi europiniu požiūriu ir išsipareigojimu užtikrinti, kad „nė vienas nebus pamirštas“.

1.9. Ateityje koregavimo programos turėtų atspindėti visas socialinių ir pilietinių dialogų, kuriuose dalyvauja pilietinės visuomenės organizacijos, metu nustatytas problemas ir interesus. EESRK ragina Komisiją sukurti „ekonometrinius modelius, kurie turėtų žmogiškąją pusę“, ir apimtų parametrus, susijusius su socialinių aspektų apsauga ir parama įmonėms siekiant dvigubo tikslo: socialinio gerbūvio ir verslo sektoriaus tvaraus ir kokybiško atsigavimo. Socialiniai partneriai ir pilietinės visuomenės atstovai turi dalyvauti programos stebėsenos ir vertinimo grupėje lygiomis teisėmis su ES ir ECB ir kitų organizacijų atstovais, siekiant skatinti konstruktyvų pilietinės visuomenės vaidmenį ir užtikrinti, kad nebus nuvertintas Europos ekonomikos ir socialinis modelis, kaip atsitiko pirmiau aptartų šalių atveju. Visoms institucijoms, kurios rengia, prižiūri ir vertina koregavimo programas, turi būti taikoma demokratinė kontrolė (pvz., vykdoma nacionalinių parlamentų). Vertinimas ir kontrolė turėtų būti vykdomi kas šešis mėnesius arba nustatant kitos trukmės laikotarpį, kuris būtų laikomas pakankamu, siekiant išvengti nepataisomos žalos ir laiku imtis korekcinų priemonių. Makroekonominių stebėsenos rodiklių rinkinys turėtų apimti „socialinių rodiklių suvestinę nurodant ne tik BVP“; ji turėtų būti atnaujinta atsižvelgiant į Europos socialinių teisių ramstį.

1.10. Trijų valstybių narių valstybės skolos sudaro astronomines sumas, o mokėtinų palūkanų suma yra kliūtis, blokuojanti viešąsias investicijas į ekonomikos plėtrą ir mažinanči investicijas į socialinę apsaugą, sveikatos priežiūrą, švietimą, pensijas, bedarbio pašalpas ir pagalbą nepalankiausioje padėtyje esantiems ir atskirtiesiems. Šios valstybės narės, išskyrus Airiją, tebėra labai išsiskolinusios, o padėti dar labiau apsunkina spekuliacijos finansų rinkose. EESRK rekomenduoju Komisijai šį klausimą įrašyti į pagrindinių darbotvarkės klausimų sąrašą ir imtis tolesnių veiksmų remiantis 2013 m. liepos mėn. Komisijos įsteigtos aukšto lygio grupės dėl skolos ir skolos (eurais) vertybinių popierių pasidalijimo išvadamis. EESRK taip pat palankiai vertina ECB parengtą kiekybinio skatinimo programą, pagal kurią jis įsigyja valstybių narių valdžios sektoriaus skolą, ir tai labai svariai ir iš esmės prisidėjo prie ekonomikos atgaivinimo ir valdžios sektoriaus skolos valdymo koregavimo programos įgyvendinančiose valstybėse narėse.

1.11. Artėdamas prie šešiasdešimt metų sukakties Europos projektas susiduria su dideliais sunkumais, keliančiais abejonių dėl jo ateities, įskaitant „Brexit“ padarinius. Viena iš priežasčių, paaiškinančių atotrūkį tarp pilietinės visuomenės ir Komisijos valdymo struktūrų, yra ta, kad Europos Sąjunga nepateisino savo piliečių lūkesčių, susijusių su ekonomine konvergencija ir integraciniu augimu. Nors neseniai pastebėtas tam tikras ekonomikos augimas gali pasirodyti stabilus, visa euro zona prarado dešimtmetį – tik 2015 m. BVP pasiekė prieškrizinį, t. y. 2008 m., lygį. EESRK mano, kad būtina pragmatiška ir ambicinga iniciatyva reformuoti ekonominę ir pinigų sąjungą, kad ji taptų atsparesnė ir palankesnė piliečiams. Tokio pobūdžio reforma paskatintų siekti geresnės ekonominės politikos koordinavimo racionaliai derinant Šiaurės ir Vidurio Europos politiką, labiau grindžiamą konkurencijos rinkoje taisyklėmis, ir Pietų Europos politiką, grindžiamą didesniu solidarumu, rizikos pasidalijimu ir integracija. Be to, nei Europos Sąjunga neturėtų nepaisyti bendro solidarumo, ypač susidarius ekstremalioms situacijoms, pavyzdžiui, skurdui ir nelygybei darbo užmokesčio ir migracijos valdymo srityse, nei kuri nors valstybė narė neturėtų veikti, kaip ji nori.

1.12. Kredito reitingų agentūros padarė labai didelę įtaką pagilindamos valstybės skolos krizę. Galima suabejoti jų patikimumu turint omenyje tai, kad prasidėjus finansų krizei JAV, bankas „Lehman Brothers“ iki pat žlugimo paskelbus bankrotą 2008 m. turėjo didžiausius reitingus. EESRK siūlo Komisijai stengtis sukurti nepriklausomą tarptautinę instituciją, kuriai būtų pavesta įvertinti atliktų vertinimų patikimumą ir adekvatumą. Komitetas taip pat turėtų skatinti įsteigti Europos kredito reitingų agentūrą.

1.13. EESRK rekomenduoja, kad ateityje kiliančios krizės Europos Sąjungoje būtų valdomos siekiant geriau suderinti fiskalinius ir socialinius tikslus, pusiausvyros sutrikimams taikant ne tik grynai makroekonominį požiūrį, bet ir atsižvelgiant į kitus klausimus, pavyzdžiui, pajamas ir turtinę nelygybę, skurdo mažinimą, stiprų ir konkurencingą verslo sektorių, integracinį augimą ir užimtumą, klimato kaitą, moterų dalyvavimą darbo rinkoje ir korupciją. Turime mąstyti ir veikti suvokdami, kad „žmonės ir žmonių gyvenimai yra svarbiau už deficitus“.

2. Bendroji įžanga

2.1. Graikijoje, Airijoje ir Portugalijoje kilusi finansų krizė buvo Jungtinėse Amerikos Valstijose prasidėjusios krizės tęsinys. Ją dar labiau paaštrino tai, kad šios šalys buvo euro zonos narės. Nevaldomas ekonomikos kilimas prasidėjo sušvelninus viešųjų išlaidų ir bankininkystės kontrolės priemones, be to, viešojo sektoriaus įmonės ir toliau gaudavo paskolas su valstybės garantija, dėl to smarkiai išaugo viešosios išlaidos. Rezultatai – greitas ir nekontroliuojamas biudžeto deficito augimas, neišvengiamas poveikis prekybos balansui ir mokėjimų balansui.

2.2. Finansų sektoriaus liberalizavimas ir nekontroliuojamas banko kreditų augimas, kurį skatino ir agresyvi bankų prekybos praktika, lėmė pernelyg didelį namų ūkių ir MVI, kurie vėliau negalėjo padengti savo skolų, taip pat bankų sektoriaus, išsiskolinimą. Dėl spekuliacijos prasidėjo kreditų nuvertėjimas, sukėlus pavojų įprastam bankų sistemos veikimui. Vyriausybės toliau vykdė prociklišką fiskalinę politiką, dėl to pavojingai pablogėjo biudžeto deficito ir valstybės skolos padėtis, tokiu būdu trys valstybės narės tapo labai pažeidžiamos spekuliacinio tarptautinėmis investuotojų paskolomis požiūriu. Dėl šios blogos praktikos piliečių mokami mokesčiai buvo naudojami užkirsti kelią didelių bankų bankrotui ir taip valstybės skola dar labiau išaugo.

2.3. 2007–2008 m. prasidėjusi pasaulinė krizė atskleidė dar jaunos valiutos – euro – trūkumus ir stipriai smogė euro zonai (nuo 2011 m. trečiojo ketvirčio iki 2013 m. pirmojo ketvirčio). Nors krizės ištiktos pirmosios valstybės narės nebuvo euro zonos narės, tuomet, kai buvo suvoktas kai kurių euro zonos šalių pažeidžiamumas, sutrikdymo mastas jau buvo labai didelis. Nukentėjusios valstybės narės turėjo priimti sudėtingus sprendimus ir naudotis mokesčių mokėtojų pinigais siekdamas finansaiškai paremti bankus ir išvengti jų žlugimo. Iš tiesų, sproguos nekilnojamo turto ir finansų burbului, kuris ankstesniais metais plėtėsi ir augo, bankai patyrė sunkumų. Dėl didžiojo nuosmukio sumažėjus pajamoms ir išaugus išlaidoms, labai padidėjo ES valdžios sektoriaus skolos dydis: 2014 m. ji vidutiniškai išaugo nuo 70 % iki 92 % BVP⁽¹⁾.

2.4. Tuo tarpu kredito reitingų agentūros Graikijai, Airijai ir Portugalijai skyrė realybės neatitinkantį reitingą, kuriuo remdamiesi tarptautiniai investuotojai padidino palūkanų normas iki tokio lygio, kad šioms valstybėms narėms pasidare nebeįmanoma finansuoti savo biudžetų deficito finansų rinkose. Norėdamos išvengti bankroto šios valstybės narės kreipėsi į Europos Komisiją prašydamos paskolų už labiau prieinamas palūkanų normas savo veiklai finansuoti ir bent jau viešojo sektoriaus atlyginimams bei socialinėms išmokoms padengti. Komisija kreipėsi į TVF dėl paramos, turėdama omenyje jo didelę patirtį šioje srityje, ketindama įsteigti konsorciumą (trejetą), kurį sudarytų Komisija, ECB ir TVF. Jis paskolino valstybėms narėms reikiamas sumas, kad būtų išvengta įsipareigojimų neįvykdymo, tačiau šalys turėjo priimti „ekonominio, finansinio ir fiskalinio koregavimo programas“ siekiant šių bendrųjų tikslų:

- vykdyti struktūrines reformas, kurios paskatintų ekonomikos augimą, darbo vietų kūrimą ir didintų konkurencingumą bei mažintų struktūrinį deficitą (reikėtų pažymėti, kad per šį laikotarpį ir kaip jo pasekmė labai išaugo nedarbas, bankrutavo ir tapo nemokiomis tūkstančiai įmonių, socialinis dialogas buvo sustabdytas, darbo teisės aktai buvo persvarstyti darbo jėgos nenaudai), užtikrintų fiskalinį konsolidavimą struktūrinėmis priemonėmis ir geresnę, veiksmingesnę biudžeto kontrolę,
- mažinti finansų sektoriaus finansinį išsiskolinimą ir rekapitalizuoti bankus,
- bankų rekapitalizavimas vyko atitinkamoms valstybėms narėms tampant garantais ir prisiimant įsipareigojimus, tokiu būdu jos prisidėjo prie valstybės skolos eksponentinio didėjimo.

2.5. Šios priemonės, paprastai vadinamos „griežto taupymo priemonėmis“, padarė pražūtingą poveikį žmonėms, kurie jau kovojo su augančiu nedarbu ir didelėmis skolomis, taip pat įmonėms, ypač MVI, kurios labiausiai nukentėjo dėl kreditų stygiaus ir smarkiai sumažėjusio ekonominės veiklos masto. Trejetas visiškai abejingai stebėjo drastiškus savo politikos padarinius socialiniam gyvenimui ir įmonių struktūrai, o labiausiai nuo jų nukentėjo MVI.

⁽¹⁾ Easterly 2002; TVF (2010 m.) *Greece Request for Stand By Arrangement* (Graikijos prašymas sudaryti rezervinį susitarimą); ataskaita pagal šalis Nr. 10/110, gegužės mėn.; *Reflection paper on the deepening of the economic and monetary union* (Diskusijoms skirtas dokumentas dėl ekonominės ir pinigų sąjungos stiprinimo), Europos Komisija, 2017 m. gegužės 31 d.

2.6. EESRK pripažįsta, kad krizės mastas iš tiesų sumažino visos Europos Sąjungos, ypač Ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS), ekonominį, socialinį ir netgi politinį atsparumą. Tapo aišku, kad, norint užkirsti kelią krizei, nepakako įvertinti tik kiekybinių šalies ekonomikos augimo aspektų – būtina vertinti ir paties augimo kokybę, t. y. nustatyti makroekonominis veiksniai, kurie gali lemti augimo tvarumą, arba nelemti jo ⁽²⁾. Jei tokio pobūdžio kontrolė būtų vykdoma efektyviai, krizė tikrai nebūtų įgavusi katastrofos masto šiose valstybėse narėse.

3. Glaustas įvykių, lėmusių trejeto intervenciją Portugalijoje, aprašymas

3.1. Nors Portugalija taikė didelius muitų tarifus ir muitus, naudojo savo valiutą ir tai sudarė sąlygas devalvacijai, 1974–1995 m. šalyje susidarė prekybos balanso deficitai, vidutiniškai siekę 9,1 % BVP. Vėliau, laikotarpiu nuo 1996 m. iki 2010 m., įvedus eurą, šis deficitas vidutiniškai sudarė 8,5 % BVP. Atsižvelgiant į šiuos duomenis nebūtų galima teigti, kad dėl prarasto konkurencingumo kaltas euras.

3.2. Taigi pagrindinė priežastis, paaiškinanti, kodėl Portugaliją ištiko valstybės skolos krizė, yra ne prarastas eksporto sektoriaus konkurencingumas, o tai, kad dėl euro įvedimo buvo reikalinga pašalinti automatines stabilizavimo priemones, kurios padeda išlaikyti priimtina gryniosios išorės skolos lygį ir biudžeto deficito kontrolę. Krizės priežasčių Portugalijoje aiškinimas paskatino apsparstyti dar vieną būdą krizei įveikti, kuris labai skiriasi nuo trejeto taikyto metodo ⁽³⁾.

3.3. Šaliai skyrus 78 mlrd. eurų finansinį paketą (apie 45 % BVP) laikotarpiui nuo 2011 m. iki 2014 m. taip pat buvo duotas pažadas apsaugoti Portugalijos, euro zonos ir Europos Sąjungos finansinį stabilumą. Programoje buvo numatytos 222 priemonės, dėmesio skiriamos įvairiems sektoriams. Įgyvendinimo laikotarpiu programa buvo keletą kartų persvarstyta nustatant dar griežtesnes taupymo priemones. Jos buvo laikomos bendro plano, kuriuo siekiama visapusiškai reformuoti šalį, dalimi ⁽⁴⁾.

4. Glaustas įvykių, lėmusių trejeto intervenciją Airijoje, aprašymas

4.1. Airijai įstojus į ES jos vidutinės pajamos sudarė 63 % Europos vidurkio. Per keletą metų Airijai pavyko jas pakelti iki 125 % ES vidurkio, taigi pajamos viršijo ES vidurkį, nepaisant krizės jos viršija ir dabar. Ekonomikos augimo aukso amžius buvo 1994–2000 m. laikotarpiu, kai BVP vidutiniškai augo 9,1 % per metus. Tačiau 2008–2009 m. laikotarpiu BVP sumažėjo maždaug 13 % per metus. Vidaus paklausa nuo 2008 m. pradžios ėmė mažėti įgaudama laisvojo kritimo pagreitį. Pagal finansinio koregavimo programą buvo pradėta taikyti griežta taupymo politika, dėl kurios Airija prarado dešimtmetį ⁽⁵⁾.

4.2. Pirmaisiais euro įvedimo metais ir iki 2007–2008 m. Airijoje augo nekilnojamojo turto rinka, labai padidėjo būsto kainos. Sparčiausiai kreditai augo spekuliacinio pobūdžio paskolų nekilnojamojamam turtui srityje. Kilus finansų krizei ir pasibaigus nekilnojamojo turto kainų didėjimui, mokestinės pajamos nepaprastai sumažėjo, nes jos buvo glaudžiai susijusios su nekilnojamojo turto kainų bumu. Dėl šios priežasties smarkiai išaugo deficitas, padaręs labai neigiamą poveikį finansų sistemai – krito didžiausių Airijos bankų akcijų kursas ⁽⁶⁾.

4.3. 2010 m. lapkričio 21 d. Airija tapo antrąja euro zonos šalimi, paprašiusia finansinės paramos. Programą sudarė 85 mlrd. EUR paskola, iš kurios 35 mlrd. EUR buvo skirta finansų sistemai ⁽⁷⁾. 2013 m. lapkričio 14 d. euro grupė padarė išvadą, kad ekonominio koregavimo programa buvo sėkminga ir iki metų pabaigos Airija gali iš jos pasitraukti.

5. Glaustas įvykių, lėmusių trejeto intervenciją Graikijoje, aprašymas

5.1. 2001–2007 m. Graikijos ekonomika po Airijos ekonomikos išgyveno sparčiausio ekonomikos augimo euro zonoje laikotarpį; 1994–2008 m. jos BVP vidutiniškai augo 3,6 % Vis dėlto per visus šiuos ekonomikos augimo metus šalies makroekonominis disbalansas ir struktūrinius trūkumus pagilino politinės sistemos silpnumas nacionaliniu ir Europos lygmeniu.

⁽²⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl Makroekonominio disbalanso, OL C 218, 2011 7 23, p. 53.

⁽³⁾ ZBW — Leibniz Information Centre for Economics (Intereconomics 2013).

⁽⁴⁾ ZBW — Leibniz Information Centre for Economics (Intereconomics 2013).

⁽⁵⁾ ZBW — Leibniz Information Centre for Economics (Intereconomics 2013).

⁽⁶⁾ EESRK tyrimas „Kovos su krize priemonių poveikis ir socialinė padėtis bei užimtumas: Airija“, 2013 m.

⁽⁷⁾ ZBW — Leibniz Information Centre for Economics (Intereconomics 2013).

5.2. Grynosios nacionalinės santaupos 1974–2009 m. Graikijoje sumažėjo maždaug 32 procentiniais punktais, padidindamos einamosios sąskaitos deficitą ir šiaip didelę užsienio skolą. Dėl viešųjų išlaidų perviršio ir nesugebėjimo užtikrinti pakankamą pajamų lygį ėmė didėti valstybės skola⁽⁸⁾.

5.3. 2015 m. rugpjūčio mėn. Graikijai buvo suteikta trečioji paramos stabilumui programa, pasirašius susitarimo memorandumą, kuriame buvo išsamiai apibrėžtos būtinos politinės sąlygos, įskaitant socialinio poveikio vertinimą, kuris turėjo padėti Komisijai įtakoti procesą ir sykiu būti naudojamas kaip priemonė programos įgyvendinimui orientuoti ir stebėti. Tai buvo padaryta primygtinai reikalaujant Komisijos Pirmininkui Jean-Claude Juncker ir laikantis 2014 m. jo paskelbtų gairių, kuriose teigiama, kad ateityje įgyvendinant visas paramos ir reformų programas turi būti atlikta ne tik fiskalinio tvarumo analizė, bet ir socialinio poveikio vertinimas. Šiomis gairėmis taip pat buvo siekiama užtikrinti, kad struktūrinių reformų socialinis poveikis būtų aptariamasis viešai. Komisija puikiai supranta socialinę padėtį Graikijoje ir mano, kad gerėjanti šalies būklė yra svarbiausias veiksnys siekiant tvaraus ir integracinio augimo⁽⁹⁾.

5.4. 2017 m. birželio 15 d. Europos Vadovų Tarybos sprendimu Graikijai buvo suteikta papildoma paskola ekonomikos, finansų ir socialinės padėties atgaivinimo tikslais.

6. Makroekonominiai, socialiniai ir finansiniai koregavimo programos rezultatai

6.1. Apskritai galima teigti, kad vienintelė koregavimo programų sėkmė buvo tai, kad jos padėjo valstybėms narėms (Airijai ir Portugalijai) įveikti „perviršinio deficito procedūrą“ ir vėl patekti į finansų rinkas priimtinomis finansinėmis sąlygomis. Nuo 2014 m. rezultatai gerėjo – mažėjo biudžeto deficitas, didėjantis eksportas padėjo išlaikyti gerėjantį išorės einamosios sąskaitos balansą (prekės, paslaugos ir kapitalas), taip pat augo ekonomika ir užimtumas. Visi kiti rodikliai ir toliau rodo, koks didelis neigiamas poveikis daromas socialinei gerovei, makroekonominiai veiksniai prastėja, ir tokia padėtis truks labai ilgai. Dalis žalos nepataisoma, pavyzdžiui, aukštos kvalifikacijos specialistų „protų nutekėjimas“, su tuo susijęs neigiamas poveikis augimo galimybėms inovacijų srityje ir vystymuisi kilmės šalyse, smarkiai padidėjęs skurdas ir pajamų nelygybė, galimybės naudotis pagrindinėmis sveikatos priežiūros paslaugomis ir mažėjanti bendra gyventojų gerovė⁽¹⁰⁾.

7. Įgyta patirtis, kuri turėtų paskatinti pokyčius ir naujoves ES politikoje

7.1. Europos Sąjunga – ir euro zona – parodė, kad buvo visiškai nepasirengusios finansų krizei savo valstybėse narėse, todėl joms teko priimti visus TVF pasiūlymus, o ne pritaikyti juos atsižvelgiant į bendras Europos solidarumo vertybes ir standartus. Kalbant apie Graikiją, Europos Sąjunga švaistė brangų laiką prieš reaguodama į problemą ir jos pradiniai pasiūlymai nebuvo nei aiškūs, nei galutiniai, pavyzdžiui: bendra reikalinga kredito suma buvo keletą kartų keičiama dėl to, kad Komisija abejojo, tai sudarė sąlygas spekuliacijoms rinkose ir dėl to dar labiau pablogėjo jau ir taip prasta padėtis.

7.2. Ekonominio, finansinio ir fiskalinio koregavimo programas, kurias įgyvendina Graikija, Airija ir Portugalija, parengė TVF ir jas iš dalies nulėmė logika, kurios laikėsi TVF krizių laikotarpiu praėjusio amžiaus devintajame dešimtmetyje Afrikoje ir dešimtajame dešimtmetyje kai kuriose Azijos šalyse. Jų atvejais veiksmingą vaidmenį atliko valiutos devalvacija pritaikius valiutų kurso mechanizmą siekiant išsaugoti ekonomikos augimą ir palengvinti mokėjimų balansą, kad būtų stabilizuota makroekonominė padėtis, visų pirma mokesčių konsolidavimo, infliacijos stabilizavimo ir eksporto skatinimo srityse (1). Graikijos, Airijos ir Portugalijos atvejais nauja buvo tai, kad šios programos pirmą kartą buvo įgyvendinamos bendros valiutos zonoje (neprireikus devaluoti valiutos) ir Europos Sąjungai bei euro zonai priklausančiose šalyse. Šių valstybių narių atveju buvo siekiama ištaisyti biudžeto ir išorės disbalansą ir susigrąžinti pasitikėjimą ir TVF manė, kad būtina iš esmės perorientuoti ekonomiką, nes buvo tikimasi nedidelio BVP augimo (2). Taigi koregavimo programomis buvo siekiama mokesčių konsolidavimo įgyvendinant griežtą taupymo politiką, kurią daugiausia sudarė drastiškas viešųjų išlaidų mažinimas ir ilgalaikės struktūrinės priemonės, pavyzdžiui, mokesčių, darbo ir darbo užmokesčių reguliuojančių teisės aktų reformos, kuriomis buvo siekiama sumažinti valstybės deficitą ir padidinti jos įplaukas. Ši griežta taupymo politika buvo įgyvendinama vykdant „**ekonominio ir socialinio modelio vidaus devalvaciją**“.

⁽⁸⁾ EESRK tyrimas „Kovos su krize priemonių poveikis ir socialinei padėčiai ir užimtumui: Graikija“, 2013 m.

⁽⁹⁾ Europos Parlamento Paramos ekonomikos valdymui skyriaus tyrimas *The Troika and financial assistance in the euro area: successes and failures* (Trejetas ir finansinė parama euro eroje. Teigiami ir neigiami rezultatai), 2014 m. vasario mėn.

⁽¹⁰⁾ Žr. 1 priedėlį su svarbiausiais statistiniais rodikliais.

7.3. Bendrame TVF programų įvertinime, kurį 2016 m. liepos mėn. atliko jo nepriklausomas vertinimo biuras, pažymima, kad nors prieš krizę vykdyta stebėseną leido tinkamai nustatyti problemas, su kuriomis buvo susiduriama šiose trijose šalyse, **ji nenumatė ir neįvertino rizikos, kuri, kaip paaiškėjo vėliau, padarė didžiausią neigiamą poveikį, masto**, tokiu būdu prisidėdama prie nepatenkinamų koregavimo programų rezultatų. Vertinime taip pat atkreipiamas dėmesys į nenuoseklų trejeto partnerių veiksmų koordinavimą įgyvendinant euro zonos priemones ir užtikrinant atitiktį joms (ekonominė ir pinigų sąjunga, Stabilumo ir augimo paktas, perviršinio deficito procedūra ir Europos semestras) ir priduriama, kad derybų grupių mokymas ir jų narių atsakomybė nebuvo aiškiai apibrėžta ir ne visada buvo atsižvelgta į patirtį, įgytą ankstesnių krizių metu.

7.3.1. Griežtos taupymo priemonės sukūrė „**užburta ratą**“: dėl griežto taupymo prasidėjo nuosmukis, tada buvo pradėtos taikyti dar griežtesnės priemonės, nulėmusios katastrofišką BVP smukimą į prieš 10 ar 20 metų buvusį lygį, viešų ir privačių investicijų išlaidų apkarpyimą ir bankų sistemos žlugimą. Dėl to žlugo gamybos sistema (bankrutavo MVĮ, šeimos įmonės, savarankiškai dirbantys asmenys) ir susidarė katastrofiška padėtis visais socialinės apsaugos lygmenimis.

7.4. Apskritai rengiant pagalbos programas nustatyti šie trūkumai ir neatitikimai:

- neatsižvelgta į struktūrinę krizės mastą,
- buvo nepakankamai įvertintas įmonių ir namų ūkių išsiskolinimo lygis,
- taip pat nepakankamai įvertintas vidaus skolos poveikis augimui ir darbo vietų kūrimui,
- įgyvendinant valstybės reformą nebuvo sprendžiamos pagrindinės struktūrinės problemos,
- ekonomikos struktūrinė reforma buvo apribota vadinamąja vidaus konkurencingumo veiksmų devalvacija (darbo užmokestis, ilgesnės darbo valandos, ribojančios darbo reformos, drastiškas mokesčių didinimas ir kt.),
- programoms įgyvendinti numatytas laikotarpis buvo ribotas,
- nepaprastai sunku vienu metu pasiekti ir vidaus, ir išorės balansą, kai yra susidaręs labai didelis biudžeto deficitas abiejose srityse,
- biudžeto konsolidavimo priemonės, didelio nuosmukio laikotarpiu pirmiausia įgyvendintos išlaidų mažinimo srityje, kai atitinkama šalis neturi valiutos devalvacijos mechanizmo ir kai jos partneriai daro tą patį, nebuvo sėkmingos nė vienoje pasaulio šalyje jokia istorijos laikotarpiu. Šiuo metu dažnai manoma, kad trumpuoju laikotarpiu šios priemonės yra recesinės, o jų padariniai ekonomikai dažnai išlieka visą laiką,
- dėl netinkamų fiskalinių daugiklių įvyko didelių klaidų.

7.5. „Koregavimo programoje“ turi būti atsižvelgiama į visus politinius aspektus ir dialogus, svarbius programos sėkmei, bet joje visada taip pat turi būti numatyti koregavimo priemonių „paskirstomojo poveikio rodikliai“, ypatingą dėmesį skiriant poveikio socialiniam gyvenimui ir įmonėms įvairiausiais lygmenimis nustatymui. Joje taip pat turi būti numatytos kompensavimo priemonės, kurios leistų šiuos neigiamus padarinius (pvz., žlugusį verslą, išaugusį nedarbą, sumažėjusį darbo užmokestį, padidėjusį skurdą ir emigraciją) sėkmingai išspręsti pasitelkiant gaivinimo programas, kad būtų išvengta dramatiškų socialinių pasekmių, visų pirma emigracijos. Visi sektoriai turi būti laimėtojai, neturi būti laimėjusių ir pralaimėjusių, kaip nutiko įgyvendinus programas Graikijoje, Airijoje ir Portugalijoje.

Bruselis, 2018 m. vasario 14 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

1 PRIEDĖLIS

Prašom atkreipti dėmesį į šiuos rodiklius:

Pagrindiniai rodikliai	Graikija			Airija			Portugalija		
	2008	2013	2016	2008	2013	2016	2008	2013	2016
Bendras nedarbo lygis	8 %	27,5 %	23,4 %	6,4 %	13,1 %	6,9 %	7,8 %	16,2 %	10,5 %
Jaunimo nedarbo lygis (15–24 m. amžiaus grupė)	22 %	58,3 %	48 %	12,8 %	27,5 %	16 %	16,5 %	38,1 %	28 %
Skurdo lygis	28,7 %	35,7 %	36,4 %	22,3 %	30,5 %	26 %	19,7 %	24 %	23,1 %
BVP augimas	- 0,3 %	- 3,2 %	2,1 %	- 4,4 %	1,1 %	5,2 %	0,2 %	- 1,1 %	1,4 %
Biudžeto deficitais (% BVP)	- 7,7 %	- 6,1 %	- 1,2 %	- 7 %	- 7,2 %	0,5 %	- 2,6 %	- 2,9 %	- 2,1 %
Valstybės skola (% BVP)	100 %	177,9 %	178,8 %	42,4 %	119,5 %	75,4 %	71,7 %	129 %	130,4 %

Šaltinis: Eurostatas

Griežtų taupymo priemonių programos Portugalijoje socialinis poveikis ir poveikis įmonėms

- Darbo pajamos sumažėjo 12 % (nuo 2009 iki 2014 m.).
- Pajamų sumažėjimas buvo labai nevienodas ir dideliu mastu regresyvus, labiausiai palietęs „viduriniąją klasę“, skurdžiausius visuomenės sluoksnius ir mažas šeimos verslo įmones.
- Pajamos Portugalijoje sumažėjo 5 % ir tai buvo priešingas ciklas negu tendencijos Europoje, kur šeimos pajamos padidėjo 6,5 % (nuo 2009 iki 2013 m.).
- Dėl sumažėjusio mažiausio darbo užmokesčio ir labai pakilusio „mažų garantijų darbo“ lygio gerokai padidėjo nelygybė, nes padidėjo skurdžiai gyvenančių darbuotojų skaičius.
- Išgalint skurdžioms pajamoms skurdo lygis išaugo 1,8 % – nuo 17,7 % iki 19,5 %, o skurstančiųjų skaičius pasiekė 2,02 mln. 2014 m.
- Vargingiausių gyventojų išteklių mažėjimą labiausiai pajuto labiausiai pažeidžiamos asmenų grupės (vyresnio amžiaus žmonės ir vaikai).
- Vykdam ekonominio koregavimo programą, daugiau kaip 400 000 Portugalijos žmonių emigravo, daugiausia aukšto lygio mokslinę ir techninę kvalifikaciją turintys asmenys⁽¹⁾, o tūkstančiai verslo įmonių (daugiausia MVĮ ir šeimos įmonės) paskelbė bankrotą.

Griežtų taupymo priemonių programos Airijoje socialinis poveikis ir poveikis įmonėms

- 2009 m. garantuotos minimalios pajamos buvo sumažintos 15 %, tačiau 2011 m. buvo grįžta į pradinį lygmenį.
- Dėl koregavimo namų, mažmeninės prekybos ir statybos rinkose buvo prarasta daug darbo vietų šiuose sektoriuose⁽²⁾, nes bankrutavo tūkstančiai bendrovių.

⁽¹⁾ E Desigualdade de rendimento Pobreza em Portugal („Pajamų nelygybė ir skurdas Portugalijoje“) (FFMs, 2016 m. rugsėjo mėn.).

⁽²⁾ EESRK tyrimas „Kovos su krize priemonių poveikis ir socialinė padėtis bei užimtumas: Airija“, 2013 m.

- Nedarbo lygis pakilo nuo 6,4 % 2008 m. iki 15 % 2012 m. Labiausiai pakilo ilgalaikio nedarbo ir jaunimo nedarbo lygis, kuris atitiko Europos pietinių šalių lygį (apie 30 %).
- Nuo 2008 m. sparčiai išaugo emigracija (82 000 emigrantų vien tik 2012 m.).
- Socialinės išmokos buvo sumažintos apie 15 %.
- Ne tik buvo sumažintos viešojo sektoriaus ir socialinių išmokų išlaidos, bet ir įgyvendinta strategija sumažinti viešojo sektoriaus (sveikatos priežiūros, švietimo, apsaugos ir valstybės tarnybos) darbuotojų skaičių pasitelkus savanoriškus atleidimus.
- Apatinės dešimtosios dalies gyventojų grynosios pajamos sumažėjo 25 %.
- Gyventojų, kuriems gresia skurdas, procentinė dalis išaugo iki 15,8 % (apie 700 000 žmonių, iš kurių 220 000 buvo vaikai) ⁽³⁾.
- Visiškai sustojus statybos programoms pradėjo trūkti būstų, ir tai tęsiasi ištisą dešimtmetį nuo problemų pradžios. Šiame sektoriuje veikiančios įmonės, visų pirma MVĮ, labai nukentėjo, o tai turėjo labai rimtų neigiamų pasekmių darbdaviams ir darbuotojams.

Griežtų taupymo priemonių programos Graikijoje socialinis poveikis ir poveikis įmonėms

Krizė Graikijoje ir joje vykdyta krizės įveikimo politika turėjo tiesioginį ir netiesioginį neigiamą poveikį įmonėms (bankrotai), užimtumui ir socialiniams aspektams. Darbuotojai, pensininkai, mokesčių mokėtojai ir jų šeimų nariai nevienodai pajuto jos poveikį:

- nedarbo lygis 2010 m. spalio mėn. siekė 13,5 %; 2013 m. jis pakilo iki 27,5 %,
- jaunimo nedarbo lygis tebelieka maždaug 45,5 %,
- rimti pajamų nuostoliai yra susiję su dideliu nedarbo lygiu,
- smarkiai sumažintas darbo užmokestis ir pensijos, darbas ne visą darbo laiką, pernelyg didelis išsiskolinimas, dideli mokesčiai labai kirto šeimų pajamoms, sumažino jų perkamąją galią ir nustūmė į paribius dideles gyventojų grupes,
- pilietinės visuomenės organizacijos patyrė didelių finansinių problemų, todėl buvo neįmanoma nuosekliai dalyvauti socialiniame ir pilietiniame dialoge arba tinkamai spręsti išskylančius uždavinius. Dėl to gali susilpnėti demokratijos kokybė, nes dėl jos gali būti nepakankamai atstovaujama įvairiems ekonominiams ir socialiniams interesams,
- pilietinės visuomenės įdiegtų rinkos stebėsenos mechanizmų padėtis blogėja, nes trūksta žmogiškųjų ir finansinių išteklių, todėl atsiranda įvairių interesų, įskaitant vartotojų, apsaugos spragų,
- socialinės apsaugos, švietimo ir sveikatos apsaugos lygis dėl mažinimo gerokai krito ⁽⁴⁾,
- atsižvelgiant į galimybes naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, įsigyti vaistus ir gauti socialinę apsaugą padėtis tebėra įtempta,
- šie veiksniai išpūtė skurdo lygį, skurdas dabar palietė daugiau kaip 20 % gyventojų, didėja nelygybė.

⁽³⁾ ZBW – Leibniz Information Centre for Economics (Intereconomics 2013).

⁽⁴⁾ EESRK tyrimas „Kovos su krize priemonių poveikis ir socialinei padėčiai ir užimtumui: Graikija“, 2013 m.

2 PRIEDĖLIS

Toliau pateikiamas diskusijų metu atmestas pakeitimas, už kurį buvo atiduota daugiau kaip ketvirtadalis balsų.

1.7 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

Skaitmeninimas, robotizavimas ir dirbtinis intelektas iš esmės keičia ekonomiką, darbo rinką, visų pirma turint omenyje naujas darbo formas, taip pat igūdžius ir visuomenę, nes kyla sunkumų dėl jos struktūros, įskaitant automatines stabilizavimo priemones, todėl sunku prognozuoti, kiek padidės jau dabar atskirtyje gyvenančių žmonių skaičius. EESRK rekomenduoja Komisijai sukurti „universalų bazinio Europos nedarbo draudimo“ sistemą, kuri veiksmingai reaguotų į šią problemą ir užtikrintų deramą socialinę apsaugą visiems darbingo amžiaus laikotarpiu (nuo 15 iki 65 metų). ~~Kalbant apie skurdo naikinimą, Komisija taip pat turėtų nustatyti „minimalų pragyvenimą užtikrinantį darbo užmokestį“ vadovaudamasi europiniu požiūriu ir įsipareigojimu užtikrinti, kad „nė vienas nebus pamirštas“.~~

Paiškinimas

Šia forma pasiūlymas neįgyvendinamas, taip pat nepriklauso Komisijos kompetencijai.

Pakeitimas atmestas 74 nariams balsavus už, 129 – prieš ir 13 susilaikius.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pramonės permainos sveikatos sektoriuje“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2018/C 227/02)

Pranešėjas: **Joost VAN IERSEL**Bendrapranešėjis: **Enrico GIBELLIERI**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 6 1
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI)
Priimta CCMI	2018 1 23
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 2 14
Plenarinės sesijos Nr.	532
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	Vieningai (163 nariams balsavus už)

1. Išvados

1.1. Medicinos technologijų pramonė – kuriai skirta ši nuomonė – atlieka svarbų vaidmenį šiuo metu keičiant sveikatos sektorių Europoje, kad jis būtų naudingas pacientams ir grindžiamas verte.

1.2. Viena pagrindinių problemų yra itin individualiems poreikiams pritaikyta sveikatos priežiūra, kuri užtikrina vienodas ir geresnes prieigos galimybes ir geresnę kokybę. Technologijos ir dideli anoniminių duomenų šaltiniai labai padės taikyti naujus gydymo būdus ir atlikti operacijas, taip pat duos naudos visais prevencijos ir sveikimo etapais. Sveikimas vis dažniau vyksta už ligoninių ribų, naudojantis e. sveikatos technologijomis.

1.3. Subsidiarumas yra kruopščiai saugomas sveikatos priežiūros sistemose kaip visuotinės svarbos paslaugos. Medicinos sektorius ir jo organizavimas yra decentralizuotas ir nevienalytis. Nacionalinės ir regioninės kliūtys turi būti sumažintos siekiant optimalių naujų technologijų rezultatų ir didesnio veiksmingumo bei efektyvumo remiantis sveikatos priežiūros sistemų viešai apibrėžtais tikslais.

1.4. Dabartinė sąveika tarp įvairiausių suinteresuotųjų subjektų – nacionalinių ministerijų, pacientų organizacijų, medicinos personalo ir kitų sveikatos priežiūros darbuotojų, ligoninių, draudimo bendrovių ir priežiūros institucijų – įvairiems pramonės subjektams, visų pirma MVĮ, lemia sudėtingas sąlygas.

1.5. Pramonės permainų proceso metu būtina tinkamai atsižvelgti į bendromis vertybėmis ir principais grindžiamas Europos sveikatos sistemas, kaip 2006 m. nustatė Taryba ⁽¹⁾ ir kaip patvirtinta neseniai prisiimtuose įsipareigojimuose pagal ES socialinį ramstį ir sutartus darnaus vystymosi tikslus ⁽²⁾.

1.6. Pramonei reikalingas Europos mastas, kad užtikrintų patikimą vidaus rinką ir sukurtų pakankamą tarptautinį atsparumą. ES yra labai svarbu sukurti geresnes vienodas sąlygas, taip pat geriau orientuoti ir stebėti permainų procesus.

⁽¹⁾ Žr. 2006 m. birželio 2 d. EPSCO Tarybos išvadas (2006/C 146/01) ir jų priedą dėl Europos vertybių poveikio.

⁽²⁾ Žr. visų pirma 3, 5, 9 ir 10 tikslus.

1.7. Pagrindiniai suinteresuotieji subjektai ir valstybės narės turėtų parengti optimalias strategijas ir įsipareigoti užtikrinti galimybes naudotis sveikatos ir priežiūros paslaugomis ir šių paslaugų kokybę, įperkamumą ir prevenciją. Atsižvelgiant į tai, reikalingas specialus požiūris, taip pat ir į slaugą, kad būtų patenkinti pažeidžiamų, ypač pagyvenusių žmonių, poreikiai. Ne mažiau svarbu yra atsižvelgti į naujas technologijas ir inovacijas, integruotus priežiūros modelius ir aljansus, taip pat (tarpvalstybinius) tinklus ir (didelio masto) viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes. Turėtų būti užtikrintas tinkamas ES taisyklių ir gairių įgyvendinimas. Visais šiais klausimais Komisijos tarnybos turi atlikti aktyvų ir skatinamąjį vaidmenį.

Rekomendacijos

1.8. Europos institucijos turėtų skatinti siekti ekonominės veiklos rezultatų, inovacijų, skaitmeninimo ir veiksmingų viešųjų pirkimų, kartu sudarant palankesnes sąlygas tarpvalstybinei prekybai medicinos priemonėmis ir pramonės gaminiais.

1.9. ES pramonės politika turi būti pagrįsta bendra nacionaline ir ES kompetencija pagal SESV 168 straipsnį. Be to, ES inovacijų politika turėtų būti palanki tam. ES finansavimas – programa „Horizontas 2020“ ir kitas finansavimas – turi būti deramai koordinuojamas ir suderinamas su nacionalinėmis programomis.

1.10. Pramonė plačiu mastu pasinaudos bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos teikiama nauda. Laisvas (didžiųjų) duomenų judėjimas turėtų būti skatinamas visoje Sąjungoje, užtikrinant pacientų privatumą ir saugumą.

1.11. Viešiesiems pirkimams tenka svarbus vaidmuo pradėdant vykdyti projektus, susijusius su pažangiomis technologijomis. Komisija turėtų užtikrinti veiksmingus viešuosius pirkimus visoje Sąjungoje pagal Direktyvą 2014/12/ES.

1.12. Apskritai kalbant apie nacionalinius metodus, esama daug regioninių iniciatyvų. Komisija turėtų skatinti keistis sėkminga patirtimi. Būtina skatinti dvišalius viešųjų ir privačių sveikatos priežiūros institucijų ryšius.

1.13. Europos semestre ir konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose⁽³⁾ taip pat turėtų būti išnagrinėtas technologinių pokyčių poveikis sveikatos priežiūros sistemų pertvarkai.

1.14. Komisija privalo siekti užtikrinti veiksmingą vidaus koordinavimą. Ji turėtų skatinti universitetų, vietos valdžios institucijų, socialinių partnerių ir medicinos technologijų pramonės dialogą ir platformas. Tai gali būti pavyzdys, kaip tokie viešieji subjektai kaip nacionalinės sveikatos, finansų ir pramonės ministerijos ir privatusis sektorius gali glaudžiai bendradarbiauti.

1.15. Žmogiškasis veiksnys yra ne mažiau svarbus. Pereinant prie naujos sveikatos ir priežiūros sistemos reikalingas atvirumas ir naujos profesionalumo formos pramonėje visais lygmenimis, taip pat naujos su sveikata ir priežiūra susijusios veiklos formos. Siekiant tinkamų švietimo ir mokymo programų, darbo sąlygų ir darbo vietų kokybės pagerinimo reikės stiprinti sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų sektoriuose nuo 2006 m. vykdomą europinį socialinį dialogą sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų klausimais.

2. Dabartinė padėtis

2.1. EESRK įvairiose savo nuomonėse ne kartą aptarė naujausius pokyčius sveikatos sektoriuje⁽⁴⁾. Šioje nuomonėje dėmesys konkrečiai skiriamas šiuo metu vykstančiam didelių permainų medicinos technologijų pramonėje procesui.

2.2. Vien Europos medicinos technologijų sektoriuje įdarbinta daugiau kaip 575 000 žmonių, kurie dirba maždaug 26 000 bendrovių. Pramonėje dominuoja su didelėmis įmonėmis sąveikaujanti MVĮ.

⁽³⁾ Konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos.

⁽⁴⁾ OL C 181, 2012 6 21, p. 160, OL C 242, 2015 7 23, p. 48, SOC/560 – Tvarios socialinio draudimo ir socialinės apsaugos sistemos skaitmeniniame amžiuje (dar nepaskelbta OL), OL C 133, 2013 5 9, p. 52, OL C 434, 2017 12 15, p. 1.

2.3. Apytikslė sektoriaus vertė siekia apie 100 mlrd. EUR. 2015 m. pasiektas 14,1 mlrd. EUR teigiamas prekybos balansas dvigubai viršijo 2006 m. rezultatą ir gerokai pralenkė 5 mlrd. EUR Amerikos prekybos perviršį. Sektoriaus ateities perspektyvos yra puikios.

2.4. Moksliniai tyrimai yra paremti ne tik nuolatinėmis laipsniškomis inovacijomis, proveržiais bei radikaliomis inovacijomis verslo srityje, bet ir dažnai iš jau egzistuojančių struktūrų, pavyzdžiui, universitetinių ligoninių, sukuriama atsiskyrusiomis įmonėmis (angl. *spin-offs*). Patentų skaičius parodo inovacijų sukuriama pridėtinę vertę. 2015 m. medicinos technologijų srityje buvo pateiktos 12 474 patentų paraiškos. Šis skaičius yra maždaug 17 % didesnis nei skaitmeninės komunikacijos ir kompiuterių komunikacijos sektoriuje ir beveik 55 % didesnis nei vaistų ir biotechnologijų srityje⁽⁵⁾.

2.5. 2015 m. sveikatai ir ilgalaikiai priežiūrai buvo skirta 8,7 % ES BVP ir 15 % visų valdžios sektoriaus išlaidų. Dėl brangstančio gydymo, senėjančios visuomenės ir smarkiai augančio lėtinių ligų skaičiaus bei sergamumo gretutinėmis ligomis⁽⁶⁾ ši dalis 2060 m. gali padidėti iki 12,6 %. Dėl finansinių sunkumų, sveikatos priežiūros paslaugų teikimo poreikiai vis dažniau susiduria su biudžeto sunkumais. Tai gali lemti laikiną biudžeto sumažinimą, dėl kurio gali atsirasti neigiamas poveikis išlaidoms moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai.

2.6. Įprasta, kad didelės korporacijos ir MVĮ kartu kuria ir bendradarbiauja. Korporacijos pagrindinį dėmesį skiria daug kapitalo reikalaujantiems aparatinės ir programinės įrangos platformų kūrimui, o MVĮ orientuojasi į konkrečios paskirties specialias platformas.

2.7. Skirtumai tarp šalių yra labai dideli. Įvairiose šalyse taip pat labai skiriasi sveikatos sistemos ir finansinės struktūros bei technologijų padėtis, taip pat skirtingai įsisavinami novatoriški sprendimai ir vyrauja skirtinga medicinos praktika.

2.8. Medicinos technologijų pramonės laukia ne tik naujos galimybės, bet ir dideli iššūkiai. Tai savarankiškas pramonės sektorius, nes jame dominuoja viešieji subjektai, įvairūs suinteresuotieji subjektai, Europos vertybės⁽⁷⁾ daro poveikį ir būtini tvarūs viešieji finansai, be to, jame apdairiai saugomas subsidiarumo principas ir egzistuoja dažnai decentralizuotos, paprastai regionais pagrįstos ekosistemos.

2.9. Regionai yra labai tinkami bendradarbiavimui. Vis tik siejančių iniciatyvų stoka ir regioninis susiskaidymas dažnai trukdo novatoriškoms MVĮ, nes jų pajėgumai pritraukti investicijas į nuosavą kapitalą yra tiesiogiai susiję su jų gebėjimu sukurti didesnes rinkas skaitmeninių sveikatos srities sprendimų paieškai.

2.10. Priešingai nei Jungtinėse Amerikos Valstijose, kuriose didžioji dalis sveikatos priežiūros organizuojama per privačias draudimo sistemas, Europoje sveikatos priežiūra visų pirma yra finansuojama valstybės.

2.11. Medicinos technologijų pažangą lemia glaudi visų suinteresuotųjų subjektų sąveika. Ši ekosistema labai keičiasi naujiems jos subjektams skatinant skaitmeninę transformaciją. Šis sektorius turi rasti tinkamą rinkos jėgų ir viešojo intereso pusiausvyrą, kuriai reikalingos visiems prieinamos sveikatos priežiūros paslaugos.

2.12. Šiam sektoriui tenka veikti pramonės, gydytojų, ligoninių, įgalėjusių pacientų ir pacientų organizacijų bei draudimo bendrovių aplinkoje (įskaitant nacionalines įstatymais numatytas ir (arba) neprivalomas socialinio draudimo sistemas); kitaip tariant, sudėtingoje sistemoje veikia daugybė sąveikaujančių suinteresuotųjų subjektų.

2.13. Šioje specifinėje ekosistemoje diegiamos technologijos ir inovacijos. Inovacijos jau nebėra iš esmės nulemtos pasiūlos. Dabartinė praktika rodo perėjimą prie paklausos, kuri paprastai nėra labai suinteresuota nustatyti naujus metodus. Galutinis rezultatas paprastai pasiekiamas intensyviai koordinuojant visus suinteresuotuosius subjektus nacionaliniu ir dažnai regionų lygmeniu.

⁽⁵⁾ Europos medicinos technologijų pramonė skaičiais (angl. „The European Medical Technological Industry in figures“), 2015 m.

⁽⁶⁾ Europos Komisija, 2017 m.

⁽⁷⁾ Žr. 1 pastabą.

2.14. Pramonė pagrindinių dėmesį skiria konkrečioms sprendimams ir pramonės vertės grandinės elementų atnaujinimui. Kiekviena medicinos specialybė turi savo ypatumų. Tačiau kartu daugėja integruojamų priežiūros sprendimų.

2.15. Veikianti sistema yra nuolat bandoma. Pramonės atstovams tikrai nėra lengva laikytis visų reikalavimų, kai kartais reguliavimo išsipareigojimai dubliuojasi.

3. ES pramonės politika

3.1. EESRK palankiai vertina tai, kad ES pastaruoju metu daugiau dėmesio skiria didesniai ekonominei efektyvumui sveikatos srityje pasitelkiant daugiau inovacijų, didesnę (ekonominių) veiksmingumą, geresnę prieigą ir daugiau e. įgūdžių⁽⁸⁾. Bendrosios skaitmeninės rinkos strategija suteikia ne tik naujų galimybių, bet ir iššūkių.

3.2. ES pramonės politika gali remtis bendra nacionaline ir ES kompetencija pagal SESV 168 straipsnio nuostatas⁽⁹⁾. Kartu stiprinamas bendradarbiavimas su PSO ir EBPO. ES ir nacionalinės valdžios institucijos turėtų aktyviai kovoti su nenaudinga susiskaidymu. Pageidautina, kad būtų atliekami objektyvūs vertinimai.

3.3. Turi būti skatinama siekti ne tik pramonės veiklos rezultatų, bet ir pramonės ir nacionalinių bei regioninių suinteresuotųjų subjektų sąveikos. ES finansavimo mechanizmai ir nacionalinis finansavimas turi vieni kitus papildyti. Europos, nacionaliniai ir regioniniai tikslai turėtų būti sujungti.

3.4. Įvairios direktyvos ir gairės sveikatos sektoriuje taip pat susijusios su pramone: dėl sveikatos ir saugos⁽¹⁰⁾, dėl pacientų teisių⁽¹¹⁾, dėl privatumo ir dėl intelektinės nuosavybės teisių. Septintoji bendroji programa, „Horizontas 2020“ ir Sanglaudos politikos finansavimas yra su medicinos prietaisų bendru finansavimu susiję projektai. Programa „Horizontas 2020“ buvo ypač naudinga vaistų pramonei akademinėje ir medicinos technologijų srityje. Nuo 2015 m. Europos inovacijos ir technologijos institutas (EIT) labai aktyviai finansuoja regionų iniciatyvas⁽¹²⁾.

3.5. ES pramonės politika yra labai svarbi finansinės paramos ir technologinių laimėjimų konkuruojančiose jurisdikcijose atžvilgiu. Kinijoje strategija *Kinija 2025* sudaromos palankios sąlygos vietos prekių ženklams, ligoninės skatinamos teikti pirmenybę Kinijos pramonei ir siekiama atgrasyti užsienio investicijas. Dėl to gali smarkiai nukentėti Europos bendrovės. Atsižvelgiant į esamą ir vis stiprėjantį JAV protekcionizmą, sunku kalbėti apie vienodas sąlygas už Atlanto. JAV taip pat vyksta skaitmeninė revoliucija⁽¹³⁾. JAV įmonės gali lengvai patekti į Europos rinką. „Google“ – stipri nauja varžovė. ES prekybos derybose būtina apsaugoti naujausią Europos produkciją teikiant visuotinės sveikatos priežiūros paslaugas.

3.6. Duomenų optimizavimas didina galimybes visoms Europoje įsisteigusioms įmonėms⁽¹⁴⁾. Elektroninių sveikatos įrašų (ESR) sistemos yra labai brangios. Dėl sveikatos duomenų suskaidymo ir tarpvalstybinių kliūčių apsunkinamos pastangos užtikrinti sąveikumą ir Europos MVI. Būsimus individualizuotus medicinos sprendimus – geresnę prevenciją, tikslesnis diagnozavimas, geresnis gydymas – bus lengviau priimti sujungus duomenis ir išteklius visoje ES. Palyginti su JAV ir Kinija, toks duomenų sujungimo mastas vis dar gana kuklus.

⁽⁸⁾ Žr. 2006 m. birželio 2 d. EPSCO Tarybos išvadas (2006/C 146/01) ir jų priedą dėl Europos vertybių poveikio.

⁽⁹⁾ SESV XIV antraštinės dalies 168 straipsnis „Visuomenės sveikata“.

⁽¹⁰⁾ Neseniai Taryba priėmė dar du reglamentus, kurie turės didelės įtakos šiam sektoriui: dėl naujų prietaisų ir dėl *in vitro* diagnostikos.

⁽¹¹⁾ Žr. Pagrindinių teisių chartijos 35 straipsnį, dok. 326/02 ir dok. 2012/C 326/02, ir Europos pacientų teisių chartiją, 2002 m.

⁽¹²⁾ 2014 m. gruodžio 9 d. buvo įsteigta EIT Sveikatos ŽIB (Europos inovacijos ir technologijos instituto Žinių ir inovacijos bendrija).

⁽¹³⁾ Žr. 1917 m. Goldman Sachs tyrimą „Arteja skaitmeninė revoliucija sveikatos priežiūros srityje ir ji galėtų padėti Amerikai sutaupyti 300 mlrd. dolerių“ (angl. „A digital healthcare revolution is coming – and it could save America \$300 billion“).

⁽¹⁴⁾ Žr. 2011 m. kovo mėn. Komisijos komunikatą „Europos duomenų ekonomikos kūrimas“ ir EESRK nuomonę TEN/630.

3.7. Viešojo ir privačiojo sektorių suinteresuotųjų subjektų partnerystės turi būti atidžiai vertinamos ir stebimos atsižvelgiant į jų gebėjimus kurti inovatyvius ir tvarius sprendimus, įgyvendinti pramonės tikslus ir užtikrinti naudingą sąveiką ir mainus.

4. Inovacijos ir tvarių ilgalaikių sprendimų būtinybė

4.1. Šiuo metu technologinėms investicijoms į sveikatos priežiūros sistemą skiriama tik 2–3 % visų sveikatos priežiūros išlaidų. Inovacijų spektras labai išsamiai taikomas kiekvienai konkrečiai medicinos specialybei⁽¹⁵⁾ ir turi didelės įtakos medicinos profesijos ateičiai ir ligoninių bei apskritai sveikatos sektoriaus organizavimui. Visoje Sąjungoje pradkami taikyti nauji verslo modeliai.

4.2. Finansinis spaudimas gali lemti pigesnius trumpalaikius sprendimus ir atitinkamai mažiau naujovių. Be to, įvairiose valstybėse narėse taikomos paskatos ne tik nepadedą tinkamai diegti inovacijų, bet gali ir nepatenkinti medicininių poreikių, sumažinti paslaugų naudą pacientams ir galiausiai pabranginti gydymą. Pageidautini dvišaliai mainai ir dalijimasis iniciatyvomis Europos mastu.

4.3. Reikėtų skatinti našų regionų bendradarbiavimą ir kurti *gyvasias laboratorijas* šiame sektoriuje. EIT skatina bendradarbiavimą, remdamas plėtrą ir sinergijos katalizatorius, be kita ko, per centrus, bei skatindamas dialogą, kurdamas platformas ir atskirų projektų tarpusavio ryšius.

4.4. Skaitmeninės inovacijos, visų pirma susijusios su mobiliosios sveikatos priežiūros programomis, gali padėti sumažinti su lėtinėmis ligomis susijusius rizikos veiksnius. Mobilioji sveikatos priežiūra ir nuotolinė stebėseną padeda prevencijai ir gali sumažinti vėlesnio sudėtingo gydymo poreikį.

4.5. Moksliniai tyrimai, technologinė plėtra ir inovacijos nevyksta savaime. Paklauskos atžvilgiu – ją daugiausia sudaro viešasis sektorius – dažnai kyla noras vengti rizikos ir vyrauja tendencija rinktis pigiausių sprendimą.

4.6. Kartais tenka įveikti viešojo sektoriaus institucijų nepasitikėjimą. Medicinos darbuotojai gali lėtinti inovacijas, dėl to gali tekti keisti darbo metodus, pvz., chirurgijos srityje, arba diegti naujus gydymo būdus, pvz., susijusius su robotais. Medicinos specialistams taikomos finansinės nuostatos taip pat gali slopinti norą rinktis inovacijas. Draudimo bendrovės taip pat ne visada linkusios bendradarbiauti. Apibendrinus, siekiant natūralaus atvirumo inovacijoms dažnai reikalingi kultūros pokyčiai, kad būtų galima gauti didžiausią jų naudą.

4.7. Praverstų parengti įvairių įdiegtų naudingų inovacijų, dėl kurių pagerėjo gyvenimo kokybė, buvo užkirstas kelias ligoms, pagerėjo gyvenimas ir pailgėjo tikėtina gyvenimo trukmė bei buvo pasiektas geresnis kainos ir sąnaudų santykis, apžvalga.

4.8. Tai atitiktų ekonominio veiksmingumo koncepciją. Sveikata ir priežiūra buvo ir galbūt vis dar yra sparčiausiai augantis nacionalinių biudžetų sektorius. Finansų, sveikatos ministerijos ir suinteresuotieji subjektai turėtų gerai žinoti apie tai, kad pacientams reikalingos inovacijos ir ilgalaikiai sprendimai.

4.9. Tuo pačiu atžvilgiu yra nepakeičiami kartu su nacionalinėmis lėšomis naudojami Europos Sąjungos fondai.

5. Viešieji pirkimai

5.1. Maždaug 70 % visų medicinos technologijų pardavimų vyksta vykdamas viešųjų pirkimų procesą ir 70 % sprendimų tais atvejais primami remiantis kaina (abu šie rodikliai didėja). Paprastai tai reiškia mažesnę konkurencingumą ir mažiau inovacijų ir naujų technologijų, todėl galiausiai lemia didesnes išlaidas ir mažesnę pridėtinę vertę pacientams⁽¹⁶⁾.

⁽¹⁵⁾ Žr., be kita ko, 2016 m. rugsėjo mėn. Strateginę mokslinių tyrimų darbotvarkę pagal programą „Horizontas 2020“.

⁽¹⁶⁾ Viešieji pirkimai – netikėtas verte grindžiamos sveikatos priežiūros veiksnys (angl. „Procurement, The Unexpected Driver of Value Based Health Care“), „Boston Consulting Group“ – „MedTech Europe“, 2015 m.

5.2. Didėjančios kainos turėtų skatinti ligonines ir sveikatos priežiūros sistemas atsisakyti pirkti medicinos produktus pagal išankstines pirkimo kainas⁽¹⁷⁾. Svarbūs aspektai yra šie:

- daug sutaupyti, jei perkant vietoje trumpalaikės naudos būtų atsižvelgiama į ilgalaikę tinkamai apskaičiuotą naudą,
- inovaciniai sprendimai, skatinantys kokybę, kartu su visomis gyvavimo ciklo sąnaudomis,
- pakankamos pirkėjų specializuotos žinios, kurių dažnai jiems trūksta,
- skaidrios ir nediskriminacinės pasiūlos ir paklausos šalių derybos.

5.3. Kompetentingi pirkėjai, daugiausia dėmesio skiriantys naujausioms ir patikrintoms inovacijoms, turėtų būti laikomi esminiu rezultatus lemiančiu veiksniumi. Tam tikra prasme pirkėjas gali būti vertinamas kaip saitas, sujungiantis paciento ir tiekėjo interesus, taupantis išlaidas ir skatinantis pasiekti rezultatus.

5.4. Viešieji pirkimai turėtų būti vertinami taikant holistinį požiūrį, atsižvelgiant į produktų ir paslaugų kokybę ir kainą per visą gyvavimo ciklą. Taip bus paremta ir integruotos priežiūros būtinybė, kuriai pritaria Integruotos priežiūros aljansas⁽¹⁸⁾.

5.5. Viešuosiuose pirkimuose visi suinteresuotieji subjektai yra bendrai atsakingi už naudotojų ir partnerių poreikių nustatymą. Tai sudėtingas procesas dėl įvairiausių sunkumų, susijusių su kainos apskaičiavimu ir kokybės vertinimu įvairiose skirtingose medicinos sektoriaus srityse. Todėl reikia visų suinteresuotųjų subjektų tinkamo požiūrio. Būtų labai naudinga, jei būtų dalijamasi geriausia patirtimi Europoje ir vyktų atviri tarpvalstybiniai mainai ir diskusijos ES lygmeniu.

6. Skaitmeninimas

6.1. Dėl skaitmeninimo technologinių pokyčių, jo revoliucingo ir tarpsektorinio poveikio reikalingas tvirtas visų sveikatos sektoriaus suinteresuotųjų subjektų įsipareigojimas ir dalyvavimas.

6.2. E. sveikata suteiks galimybę specialistams bendrauti su pacientais ir kitais kolegomis nuotoliniu būdu. Ji padeda skleisti specializuotas žinias ir palengvina mokslinius tyrimus. Ji sukuria daugybę naujų sprendimų ir neabejotinai yra augimą lemiantis veiksnys. Ji sumažins ir našta sveikatos biudžetui. M. sveikata gerina sveikatos priežiūrą namuose. Ji yra labai svarbi skatinant pacientų judumą, tačiau būtina užtikrinti duomenų, pacientų privatumą ir saugumą.

6.3. Komisijos manymu, „vis dar yra didelis atotrūkis tarp sveikatos ir priežiūros sistemų skaitmeninės transformacijos potencialo ir realios dabartinės šių sistemų padėties“⁽¹⁹⁾. Kliūtys yra įvairios: nacionalinės teisės aktai, finansavimo ir mokėjimų sistemos, tradiciniai metodai medicinos ir viešajame sektoriuje, rinkos susiskaidymas ir veiklą plečiančių įmonių stoka. Pramonė taip pat yra suinteresuota ieškoti, kaip tinkamai įgyvendinti pertvarką siekiant išvengti nepatenkinamų įgyvendinimo rezultatų ir galbūt didesnio krūvio.

6.4. Kita vertus, kadangi sveikatos sektorius yra svarbus pramonės sektorius (sudaro apie 10 % ES BVP), masinio skaitmeninimo perspektyvos atveria dideles galimybes tolesnei plėtrai⁽²⁰⁾. Sparčiai plečiasi ir suvokimas apie skaitmeninimo, įskaitant dirbtinį intelektą, poveikį⁽²¹⁾. Komisija neseniai priėmė komunikatą, skirtą trims bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos prioritetams sveikatos ir priežiūros srityje:

- suteikta saugi galimybė visuomenei susipažinti su elektroniniais medicinos dokumentais ir dalytis jais tarpvalstybiniu mastu, taip pat naudoti e. receptus,

⁽¹⁷⁾ Sveikatos sektorius tikrai nėra vienintelis, kuris nukenčia nuo tokios praktikos. *Mažiausios kainos* sindromas būdingas visiems viešiesiems pirkimams Europoje. Tai viena iš Europos Sąjungos teisės aktų priežasčių, visų pirma žr. 2014 m. Viešųjų pirkimų direktyvą.

⁽¹⁸⁾ Be kita ko, žr. Europos projektą (angl. „European Blue Print“), Ryšių tinklų, turinio ir technologijų GD (6 skyrius, toliau ir www.integratedcarealliance.org).

⁽¹⁹⁾ Žr. Europos pramonė: 2 darbo grupė. Skaitmeninės pramonės platformos, 5 skyrius, „Skaitmeninės sveikatos ir priežiūros transformacijos“ strategijos apžvalga.

⁽²⁰⁾ Žr. 2 darbo grupę, p. 31.

⁽²¹⁾ Žr., *inter alia*, „Skaitmeninės sveikatos ir priežiūros transformacijos projektas senėjančiai visuomenei, strateginė suinteresuotųjų subjektų parengta vizija“ (angl. „Blueprint on Digital Transformation of Health and Care for the Ageing Society, a Strategic Vision developed by Stakeholders“), Briuselis, 2016 m. gruodžio 5–8 d.

- parama duomenų infrastruktūrai, skirtai pažangiems moksliniams tyrimams, ligų prevencijai ir individualizuotai priežiūrai ir sveikatos priežiūrai pagrindinėse srityse,
- palankesnės sąlygos gauti grįžtamąją informaciją ir sąveikai tarp pacientų ir sveikatos priežiūros paslaugų teikėjų, stiprinant prevenciją ir piliečių įgalėjimą, taip pat kokybiška ir į pacientą orientuota priežiūra, pagrindinį dėmesį skiriant lėtinėms ligoms ir geresniems sveikatos priežiūros sistemų rezultatams.

6.5. *Blueprint* projekte teigiama, kad, jei ES nesuderins veiksmingos inovacijų ir ekonomikos bei pramonės politikos su sveikatos ir socialinės priežiūros politika bei su naudotojų ir pacientų poreikiais, „kils pavojus mūsų socialiniams ir ekonominiams modeliams bei gyventojų gyvenimo kokybei. Tai esminis klausimas, kurio turime imtis“⁽²²⁾. EBPO teigimu, Vyriausybės atlieka labai svarbų vaidmenį kaip lyderės, sudarydamos galimybes veiksmingai panaudoti IRT besikeičiančiose ir keičiamos struktūros sveikatos priežiūros sistemose⁽²³⁾. Tačiau EBPO pažymi, kad dėl susiskaidymo ir sparčiai besikeičiančių naujų technologinių sprendimų, taip pat dėl visoje pramonėje galiojančių standartų stokos ir dėl esamų IRT sistemų taisyklių nesilaikymo, yra didelė nesėkmių ir prastų rezultatų rizika⁽²⁴⁾.

6.6. Šiuo metu jau yra įvairių sėkmingų e. sveikatos iniciatyvų. Tačiau tarp šalių ir regionų esama didelių skirtumų. Neseniai Europos pramonės skaitmeninimo (DEI) projekte buvo paskelbta visa apimanti sąveikos ir sinergijos strategija, taip pat „naujas modelis susieti įvairias ES iniciatyvas, kuriose aiškiai numatyti pramonės išsipareigojimai, taip pat valstybių narių ir regionų strategijomis teikiama parama“⁽²⁵⁾.

6.7. Vadovaudamasi *Pramonė 4.0* pavyzdžiu, Komisija paskelbė iniciatyvą *Sveikata 4.0*. Šiuo metu rengiamos ES programos. Reikalingas panašus visų susijusių generalinių direktoratų požiūris sinergijai pasiekti. Turi būti skatinamos tos technologijų platformos, kurios veikia kartu su nacionalinėmis ir regioninėmis iniciatyvomis, taip pat (tarpvalstybiniais) tinklais. Neseniai sukurta darbo grupė turėtų skatinti panašius pokyčius⁽²⁶⁾.

6.8. Nemažai ES bandomųjų projektų ir iniciatyvų dar nėra visiškai baigti, nors ir pradama įgyvendinti naujas iniciatyvas. Tvaresnis būdas būtų taikyti nuolatinės priemonės, kuriomis būtų remiama pramonė ir inovacijos, įskaitant jų įgyvendinimą.

6.9. Didieji duomenys turi didelių galimybių lemti tolesnes radikalias permainas medicininio gydymo srityje. Svarbu, kad elektroniniai medicinos dokumentai būtų saugiai tvarkomi ir apsaugoti pagal sveikatos priežiūros duomenų valdymo protokolus, atitinkančius Vyriausybės potvarkius⁽²⁷⁾. Veiksmingos tęstinio profesinio tobulėjimo (CPD) strategijos⁽²⁸⁾ yra svarbios, ypač duomenų valdymo ir privatumo standartai pacientams, debesijos aplinka ir investicijos į didžiųjų duomenų saugojimo saugumą.

6.10. Statistiniai duomenys rodo, kad sveikatos sektorius yra ypač pažeidžiamas kibernetiniams išpuoliams. Todėl kibernetiniam saugumui turi būti teikiama pirmenybė ir naujose pramonės reikmėms skirtose programose.

6.11. Didžiaisiais duomenimis grindžiama suasmeninimo galimybė, įskaitant gamintojų ir pacientų santykius. Tai susiję su šiomis sritimis:

- perėjimu nuo sveikatos priežiūros prie priežiūros namuose,
- perėjimu nuo bendro pobūdžio sprendimų prie suasmeninto gydymo,
- perėjimu nuo gydymo prie prevencijos,
- apribojimų pašalinimu ligos ar negalios atveju.

⁽²²⁾ *Blueprint*, p. 6.

⁽²³⁾ Sveikatos priežiūros sektoriaus efektyvumo didinimas, informacinių ir ryšių technologijų vaidmuo (angl. „Improving Health Sector Efficiency, the role of Information and Communication technologies“), EBPO, 2010 m.

⁽²⁴⁾ Ten pat, p. 16.

⁽²⁵⁾ 2 darbo grupė, p. 35.

⁽²⁶⁾ Sveikatos ir skaitmeninės politikos plėtros darbo grupė, 2017 m. vasario 27 d.

⁽²⁷⁾ Žr. taip pat 2012 m. duomenų apsaugos sistemą.

⁽²⁸⁾ Toliau įgyvendinamos profesinio tobulėjimo strategijos.

6.12. Skaitmeninimas ir didieji duomenys ne tik lemia didesnę individualių jutiklių ir prietaisų plitimą, bet ir atlieka svarbų vaidmenį naujuose diagnostikos, moksliniuose tyrimuose ir prevencijos srityje, taip pat remiant pacientų įgalėjimą ir savarankišką tvarkymąsi, kartu ieškant optimalių integruotosios priežiūros sprendimų. Keitimasis pacientų duomenimis bus ypač svarbus sąveikumui.

6.13. Geriausia patirtis ir partnerių tarpusavio įtaka Europoje, taip pat tikslų įvertinimas ir bandomieji projektai bus labai naudingi, jei jie bus visiškai įgyvendinti.

7. Socialinis poveikis ir įgūdžiai

7.1. Pramonės permainos daro socialinį poveikį tiek pačiai medicinos pramonei, tiek visam sveikatos sektoriui. Kaip ir kituose pramonės sektoriuose, verslo modelių keitimas dėl skaitmeninimo reikalauja pakoreguoti darbo sąlygas ir darbo rinkos mechanizmus, taip pat ir socialinių partnerių dalyvavimą įvairiais lygmenimis.

7.2. Technologijos ir inovacijos paprastai turi didelę įtaką darbuotojų padėčiai pačiame sveikatos sektoriuje. Ne tik glaudžiau susiję tokie suinteresuotieji subjektai kaip ligoninės ir klinikos, bet ir pramonė gali padėti darbo jėgai prisitaikyti prie kintančios aplinkos ir gydymo būdų.

7.3. Reikalingi specialūs požiūriai ir priemonės pažeidžiamų, visų pirma pagyvenusių žmonių (senelių namuose), kuriems turėtų būti teikiama speciali, individualizuota parama ir pagalba, poreikiams patenkinti. Profesionalioms slaugėms reikalingas tikslinis mokymas, kaip tokios kategorijos pacientams taikyti naujas technologijas.

7.4. Priežiūros ir sveikatos sektoriuose sukuriama daugiausia darbo vietų ES. Prognozuojama, kad 2025 m. ES trūks 2 milijonų sveikatos priežiūros darbuotojų ir 20 milijonų priežiūros darbuotojų, ir tai yra didelė problema siekiant tvarios viso šio sektoriaus plėtros ateityje⁽²⁹⁾.

7.5. Optimizuotai sveikatos ir priežiūros sistemai bus labai naudingas aukštos kvalifikacijos ir motyvacijos priežiūros darbuotojų indėlis ir išsipareigojimas. Dažnai sveikatos ir priežiūros darbai yra mažų garantijų, prastai apmokami ir gana sunkūs. Dėl nesutampančių poreikių ir būtino (-s) darbo (kokybės), būtina pertvarkyti su sveikata ir priežiūra susijusį darbą ir jo organizavimą.

7.6. IRT ir išmaniosios organizacijos gali padėti sukurti patrauklesnes ir produktyvesnes darbo sąlygas bei geresnes darbo vietas. Suvokta rizika ir problemos, taip pat įvairiausi klausimai dėl naujų technologijų turėtų būti sprendžiami pateikus išsamią informaciją ir konsultuojantis su tinkamais sveikatos priežiūros darbuotojais įvairiais lygmenimis.

7.7. Nauji įgūdžiai, pakoreguoti darbo metodai ir pacientų įgalėjimas daro didelį poveikį. Šie procesai gali būti sėkmingai įgyvendinti, tik jei išsipareigos visos suinteresuotos šalys. Šiuos procesus turėtų lemti nacionaliniai, sektoriniai ar įmonėse sudaryti susitarimai ir (arba) sprendimai, kurie parengtų darbuotojus ir sveikatos organizacijas būsimiems pokyčiams. Nuo 2006 m. ligoninių ir (arba) sveikatos priežiūros sektoriuje veikia ES sektorinio socialinio dialogo komitetas.

7.8. Švietimas ir praktika, taip pat nuolatinis mokymasis, yra labai svarbūs. Pageidautini bendri Europos švietimo ir mokymo moduliai. Europoje reikėtų skatinti susijusių šalių informuotumo didinimo ir geriausios patirties šiais klausimais tarpusavio mainus. Švietimo ir mokymo klausimai išdėstyti 2016 m. Bendroje socialinių partnerių deklaracijoje⁽³⁰⁾.

7.9. Visos ES geriausia patirtis ir su priežiūra susiję sistemų patobulinimai ir išmaniųjų organizacijų vertinimas taip pat gali būti naudingi skatinant naujus darbuotojų dalyvavimo būdus.

⁽²⁹⁾ „Projektas“ (angl. *Blueprint*), p. 19.

⁽³⁰⁾ Žr. Bendrą HOSPEM ir EPSU – partnerių – deklaraciją dėl visų ES sveikatos darbuotojų tęstinio profesinio tobulėjimo ir mokymosi visą gyvenimą. Išsamesnės informacijos apie būtinas investicijas į sveikatos sektoriaus darbo jėgą, 2016 m. lapkričio mėn. Žr. Bendrą JT/PSO/EBPO ataskaitą „Sveikatai ir augimui paremti. Investavimas į sveikatos sektoriaus darbo jėgą“ (angl. „Working for health and growth: investing in the health workforce“).

7.10. Kad būtų laikomasi atviro požiūrio į naujus IRT sprendimus, reikalingas visų sveikatos priežiūros ir priežiūros specialistų skaitmeninis raštingumas ir naujausių technologijų išmanymas. Be įvairiausių specialistų įgūdžių, pacientų įgalėjimui reikalinga ir tinkama mąstysena bei atitinkama kompetencija.

7.11. Kaip ir sveikatos priežiūros specialistams, reikia gilinti medicinos žinias IT versle siekiant optimizuoti IT priemonių naudojimą sveikatos ir priežiūros srityje.

7.12. Darbas neinstitucinės ir socialinės priežiūros srityje taip pat turi atitikti naujausias normas. Neinstitucinės priežiūros mastas didėja neproporcingai, kaip ir pacientų įgalėjimas. Abu šie reiškiniai gali labai padidinti senėjančių gyventojų, taip pat neįgalių ir sveikų vyresnio amžiaus asmenų, judumą. Terminu „senjorų ekonomika“ aiškinti nereikia.

Bruselis, 2018 m. vasario 14 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
Pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Turkijos vaidmuo sprendžiant pabėgėlių krizės problemą“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2018/C 227/03)

Pranešėjas: **Dimitris DIMITRIADIS**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2016 9 22
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Išorės santykių skyrius
Priimta skyriuje	2017 11 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 2 14
Plenarinė sesija Nr.	532
Balsavimo rezultatai	227/6/12
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pripažįsta, kad Turkija atlieka labai svarbų ir lemiamą vaidmenį valdant vadinamąją pabėgėlių krizę Artimuosiuose Rytuose ir Viduržemio jūros regione ir kad ji mėgino spręsti šią problemą savo pačios priemonėmis, tačiau gaudama papildomos pagalbos iš ES ir tarptautinės bendruomenės.

1.2. EESRK manymu, nepaisant ypatingos padėties dėl vadinamosios pabėgėlių krizės iki šiol ES nesugebėjo įgyvendinti patikimos ir veiksmingos bendros Europos migracijos politikos arba įdiegti bendros Europos prieglobsčio sistemos dėl nepateisinamo keleto valstybių narių atsisakymo laikytis tiek tarptautinėse konvencijose, tiek ES sutartyse įtvirtintų, taip pat vieningai aukščiausio lygio susitikimuose ar Ministrų Tarybos posėdžiuose priimtuose sprendimuose sutartų savo teisinių įsipareigojimų. Todėl Komitetas ragina Tarybą ir Komisiją ryžtingiau bendradarbiauti šiuo klausimu ir įpareigoti valstybes nares, kurios nesilaiko Europos įsipareigojimų, nedelsiant imtis reikiamų priemonių.

1.3. EESRK griežtai smerkia kai kurių valstybių narių ksenofobinį požiūrį į pabėgėlių krizę ir mano, kad ši pozicija prieštarauja pagrindinėms ES vertybėms.

1.4. EESRK dar kartą patvirtina pasirengimą kaip įmanoma prisidėti prie pabėgėlių krizės problemų sprendimo bendradarbiaujant su Europos institucijomis ir pilietinės visuomenės organizacijomis (darbdaviais, darbuotojais ir NVO), kaip matyti iš jo jau atlikto nemažo darbo – daugelio parengtų nuomonių ir misijų į šalis, kurias ištikusi ši humanitarinė krizė.

1.5. Po ES ir Turkijos pareiškimo pasirašymo iš esmės ir nuolat mažėjo neteisėtai Europos sienas kertančių arba Egėjo jūroje žūstančių žmonių skaičius. Tačiau tuo pat metu EESRK itin didelį susirūpinimą kelia staigus srautų į kitas Pietų šalis augimas. Tolesni ES valstybių narių veiklos rezultatai perkėlimo į ES ir Europos Sąjungoje srityje ir toliau kelia nusivylimą. Nors pagrindas šių programų įgyvendinimui jau padėtas, šiuo metu jų įgyvendinimo tempas vis dar yra lėtesnis nei būtina norint pasiekti užsibrėžtus tikslus, kad būtų užtikrintas visų reikalavimus atitinkančių asmenų perkėlimas į ES ir Europos Sąjungoje.

1.6. EESRK nuomone, būtina, kad laikydamosi tarptautinių ir Europos standartų⁽¹⁾, Turkija sukurtų bendrą tarptautinės apsaugos teikimo prieglobsčio prašytojams sistemą, pagal kurią nebūtų diskriminuojami tarptautinės apsaugos prašytojai atsižvelgiant į jų kilmės šalį ir visiems jiems būtų užtikrinama vienoda apsauga. Jis siūlo, be kita ko, panaikinti geografinius apribojimus prieglobsčio prašytojams ne iš Europos ir nebeskirstyti prieglobsčio prašytojų į sirus ir ne sirus⁽²⁾. Be to, turi būti užtikrintas negražinimo principo laikymasis.

1.7. EESRK mano, kad būtina gerinti apgyvendinimo sąlygas Turkijoje, taip pat tobulinti socialinės ir ekonominės pripažintų pabėgėlių integracijos politiką visų pirma įsidarbinimo, sveikatos priežiūros, švietimo ir būsto srityse. Ypatinę dėmesį reikėtų skirti nelydymų nepilnamečių ir vaikų apsaugai, visų pirma galimybių mokytis ir apsaugos nuo priverstinio darbo ar priverstinių santuokų srityse⁽³⁾.

1.8. EESRK ragina sukurti griežtos, nepriklausomos stebėsenos ir priežiūros mechanizmą remiantis ES ir Turkijos pareiškimu dėl pabėgėlių siekiant, kad bendradarbiaujant su Turkijos valdžios institucijomis, tarptautinėmis NVO ir specializuotomis humanitarinėmis organizacijomis būtų stebima, kaip abi pusės įgyvendina sutartas sąlygas ir jų laikosi pagal tarptautinę ir Europos teisę⁽⁴⁾.

1.9. EESRK mano, kad siekiant išardyti neteisėtos prekybos tinklus ir kovoti su neteisėtu žmonių gabenimu pagal tarptautinę teisę⁽⁵⁾, būtina stiprinti Europos sienų apsaugos agentūrą.

1.10. EESRK ragina ES valstybes nares, kurios iki šiol nedalyvavo perkėlimo Europos Sąjungoje ir perkėlimo į ES procedūrose, visapusiškai laikytis savo įsipareigojimų ir paspartinti atitinkamų programų įgyvendinimą. ES Teisingumo Teismo sprendimai ir Komisijos pastangos gerinti koordinavimą tarp Europos institucijų ir valstybių narių yra teigiamas žingsnis šia kryptimi. Šiuose sprendimuose ES Teisingumo Teismas tiesiogiai pasmerkia kai kurių šalių elgesį, kurios nepriima pabėgėlių į savo teritoriją, nes tai, kaip Teismas nurodo, prieštarauja Sąjungos valstybių narių solidarumo įsipareigojimui ir sąžiningam naštos pasidalijimui pagal prieglobsčio politiką.

1.11. EESRK labai susirūpinęs bendra žmogaus teisių padėtimi Turkijoje, ypač po nepavykusio mėginimo įvykdyti valstybės perversmą. Komitetas mano, kad ES principai ir vertybės, išdėstytos Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnyje, gali būti puolamos dabartinės Turkijos Vyriausybės⁽⁶⁾. Jis ypač yra susirūpinęs, kad Turkijoje pilietinės visuomenės organizacijos negali veikti netrukdomos, visų pirma paskelbus nepaprastąją padėtį, ir mano, kad susidarius humanitarinei pabėgėlių padėčiai jos atlieka svarbų vaidmenį tiek planuojant pabėgėlių integracijos į vietos bendruomenes programas, tiek jas įgyvendinant.

1.12. EESRK mano, kad socialiniai partneriai gali ir privalo Turkijoje atlikti išskirtinį vaidmenį sprendžiant pabėgėlių krizės problemas.

1.13. EESRK susirūpinimą kelia pastaruju metu jaučiama įtampa ES ir Turkijos santykiuose ir tai, kokią poveikį tolesnis įtampos augimas galėtų daryti Europos ir Turkijos susitarimo įgyvendinimui ir apskritai Europos ir Turkijos santykiams. EESRK vis dar mano, kad Europos ir Turkijos santykiai turėtų būti orientuoti į Turkijos įstojimo perspektyvų išsaugojimą visapusiškai laikantis Europos *acquis* nuostatų.

⁽¹⁾ Europos Komisija, 2016 m. ataskaita dėl Turkijos, Briuselis, 2016 11 9, SWD (2016) 366 final, p. 77–78, galima rasti: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2016/20161109_report_turkey.pdf

⁽²⁾ EESRK faktų nustatymo misija dėl pabėgėlių padėties iš pilietinės visuomenės organizacijų perspektyvos, Misijos Turkijoje ataskaita, 2016 m. kovo 9–11 d., p. 2, galima rasti: http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/eesc-fact-finding-missions-refugees_turkey_en.pdf.

⁽³⁾ Žr. 2 išnašą.

⁽⁴⁾ Amnesty International, *Europe's gatekeeper: unlawful detention and deportation of refugees from Turkey*, p. 14, galima rasti: <https://www.amnesty.org/en/documents/document/?indexNumber=eur44%2f3022%2f2015&language=en>.

⁽⁵⁾ Žr. 2 išnašą.

⁽⁶⁾ ES sutarties 2 straipsnyje nustatyta, kad „Sąjunga yra grindžiama šiomis vertybėmis: pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisine valstybe ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises. Šios vertybės yra bendros valstybėms narėms, gyvenančioms visuomenėje, kurioje vyrauja pliuralizmas, nediskriminavimas, tolerancija, teisingumas, solidarumas ir moterų bei vyrų lygybė“.

2. Įžanginės pastabos. Nuo Europos migracijos darbotvarkės iki 2016 m. kovo 18 d. susitarimo

2.1. Nuo Sirijos karo pradžios, kuris sukėlė milžinišką humanitarinę krizę ir dėl kurio susidarė ypatinga padėtis Irake dėl tebesitęsiančio politinio nestabilumo, tūkstančiai pabėgėlių pradėjo kirsti Turkijos sieną nežmoniškomis sąlygomis norėdami pasiekti ES šalis, visų pirma Vidurio Europos valstybes.

Turkijai teko priimti apie tris milijonus žmonių, kurie rizikuodami savo gyvybe kirto karo zonas ir vėlgi rizikuodami savo gyvybe mėgino arba vis dar mėgina neteisėtai kirsti Europos sieną ir atvykti į Graikiją.

2.2. Turkija, kaip pirmoji priimančioji šalis, atliko ir vis dar atlieka ypač svarbų vaidmenį sprendžiant vadinamosios pabėgėlių krizės klausimą, kuris tapo viena iš pagrindinių ES „neišspręstų“ problemų.

2.3. Europos migracijos darbotvarkė, kuri po sudėtingų ir užsitęsusių derybų su valstybėmis narėmis buvo parengta 2015 m. gegužės mėn., yra pirmas ES bandymas spręsti sunkią tūkstančių pabėgėlių, rizikuojančių savo gyvybe ir kertančių karo zonas bei bandančių įveikti Viduržemio jūrą, padėtį. Pirmą kartą pavartotos perkėlimo Europos Sąjungoje ir perkėlimo į ES sąvokos. Darbotvarkėje nurodomos tiek neatidėliotinos, tiek ilgalaikės priemonės, kaip susitvarkyti su dideliais migrantų srautais į ES, visų pirma į Viduržemio jūros regiono šalis, ir kaip spręsti problemas, kurių kyla sprendžiant tokio pobūdžio krizes. Šiomis priemonėmis numatoma patrigubinti finansinius išteklius FRONTEX, perkelti pabėgėlius ir migrantus į ES šalis atsižvelgiant į konkrečius kriterijus ir kvotas, pirmą kartą pritaikyti reagavimo į nepaprastąją padėtį mechanizmą, nurodytą SESV 78 straipsnio 3 dalyje siekiant padėti valstybėms narėms, susiduriančioms su staigiu pabėgėlių antplūdžiu ir pagal bendrą saugumo ir gynybos politiką pradėti operaciją Viduržemio jūros regione siekiant išardyti neteisėtos prekybos tinklus ir kovoti su neteisėtu žmonių gabenimu laikantis tarptautinės teisės.

2.4. Jos taip pat apima 2016 m. kovo 18 d. ES ir Turkijos pareiškimą, skirtą sumažinti pabėgėlių krizę; jis procedūriniais sumetimais buvo įvardytas kaip neoficialus susitarimas dėl neteisėtos migracijos iš Turkijos į ES siekiant pakeisti neteisėtą migraciją teisiniais kanalais, skirtais perkelti pabėgėlius Europos Sąjungoje ⁽⁷⁾. Jame nurodyta, kad:

- i) visi „neteisėti migrantai“, atvykstantys į Graikiją iš Turkijos, nuo 2016 m. kovo 20 d. turės būti grąžinti į Turkiją remiantis dvišaliu šių šalių susitarimu;
- ii) visi asmenys, kurie neprašo prieglobsčio arba tie, kurių prašymai laikomi nepagrįštais arba nepriimtinais, grąžinami į Turkiją;
- iii) Graikija ir Turkija, padedant ES institucijoms ir agentūroms, sudarys reikiamus dvišalius susitarimus, įskaitant susitarimą dėl nuolatinio Turkijos pareigūnų buvimo Graikijos salose, o Graikijos pareigūnų – Turkijoje nuo 2016 m. kovo 20 d., kad įgyvendintų šiuos susitarimus;
- iv) jei iš Graikijos salų į Turkiją grąžinamas vienas siras, tai kitas siras perkeliamas į ES;
- v) bendradarbiaujant su Komisija, ES agentūromis, JT vyriausioju pabėgėlių reikalų komisaru ir valstybėmis narėmis nuo pirmos grąžinimų dienos bus sukurtas mechanizmas, skirtas įgyvendinti principą „vienas už vieną“;
- vi) pirmenybė būti perkeltiems ES bus teikiama sirams Turkijoje, o ne Graikijoje, o iš jų – pirmenybė bus teikiama migrantams, kurie anksčiau nebuvo atvykę ir nebandė atvykti į ES.

⁽⁷⁾ Europos Vadovų Taryba, Išorės reikalai ir tarptautiniai santykiai, 2016 3 18, <http://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/>.

2.5. Savo papildomoje faktų suvestinėje dėl 2016 m. kovo 18 d. ES ir Turkijos pareiškimo⁽⁸⁾, Komisija pabrėžia galimybę Turkiją laikyti „saugia trečiaja šalimi“⁽⁹⁾. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai dėl prioritetinių veiksmų pagal Europos migracijos darbotvarkę įgyvendinimo padėties leidžia daryti tokią pat išvadą, nes jame teigiama, kad, jos nuomone, saugios trečiosios šalies sąvoka, kaip apibrėžta Prieglobsčio procedūrų direktyvoje, reikalauja, ne kad nebūtų jokių išlygų ar geografinių apribojimų įgyvendinant Ženevos konvenciją, bet kad iš esmės pagal šios konvencijos nuostatas būtų galima gauti apsaugą⁽¹⁰⁾.

2.6. Savo ruožtu EESRK išreiškė savo nuomonę, kad saugios kilmės šalies sąvokos jokia būdu negalima taikyti tais atvejais, kai negerbiama spaudos laisvė ar pažeidžiamas politinio pliuralizmo principas, taip pat tose šalyse, kuriose persekiojama dėl lyties ir (arba) seksualinės orientacijos arba dėl priklausymo tautinėms, etninėms, kultūrinėms ar religinėms mažumoms. Bet kuriuo atveju, norint įtraukti šalį į saugių kilmės šalių sąrašą, reikia, be kita ko, vertinti: naujausią informaciją iš šaltinių, pavyzdžiui, Europos žmogaus teisių teismo, Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro (UNHCR), Europos prieglobsčio paramos biuro (EASO), Europos Tarybos ir kitų žmogaus teisių organizacijų⁽¹¹⁾.

2.7. Po ES ir Turkijos pareiškimo pasirašymo iš esmės ir nuolat mažėjo neteisėtai Europos sienas kertančių arba Egėjo jūroje žūstančių žmonių skaičius⁽¹²⁾. Tačiau tuo pat metu EESRK itin didelį susirūpinimą kelia staigus srautų į kitas Pietų šalis augimas. Tolesni ES valstybių narių veiklos rezultatai perkėlimo į ES ir Europos Sąjungoje srityje ir toliau kelia nusivylimą. Nors pagrindas šių programų įgyvendinimui jau padėtas, šiuo metu jų įgyvendinimo tempas vis dar yra lėtesnis nei būtina norint pasiekti užsibrėžtus tikslus, kad būtų užtikrintas visų reikalavimus atitinkančių asmenų perkėlimas į ES ir Europos Sąjungoje⁽¹³⁾.

⁽⁸⁾ Europos Komisija, Informacijos suvestinė dėl ES ir Turkijos susitarimo, 2016 3 19, galima rasti: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-963_en.htm.

⁽⁹⁾ „Kokių teisiniu pagrindu prieglobsčio prašytojai bus grąžinami iš Graikijos salų atgal į Turkiją? Žmonių, prašymai suteikti prieglobstį Graikijoje bus nagrinėjami kiekvienu konkrečiu atveju atskirai, laikantis ES ir tarptautinės teisės reikalavimų ir negrąžinimo principo. Bus rengiami individualūs pokalbiai, atliekami individualūs vertinimai ir suteikiama teisė apskūsti sprendimą. Prieglobsčio prašytojai nebus grąžinami masiškai ar automatiškai. ES prieglobsčio taisyklės valstybėms narėms tam tikromis, aiškiai apibrėžtomis aplinkybėmis suteikia galimybę prašymą paskelbti „nepriimtiniu“, t. y. atmesti prašymą nesigilinant į jo esmę. Yra dvi teisinės galimybės, kurios galėtų būti numatytos norint prieglobsčio prašymus paskelbti nepriimtiniais, jei tai susiję su Turkija: 1) pirmoji prieglobsčio šalis (Prieglobsčio procedūrų direktyvos 35 straipsnis): jei asmuo toje šalyje jau buvo pripažintas pabėgėliu arba jam čia suteikta pakankama apsauga; 2) saugi trečioji šalis (Prieglobsčio procedūrų direktyvos 38 straipsnis): jei asmeniui dar neužtikrinta apsauga trečiojoje šalyje, tačiau trečioji šalis grąžintam asmeniui gali užtikrinti veiksmingas galimybes gauti apsaugą“.

⁽¹⁰⁾ „Atsižvelgdama į tai, Komisija pabrėžia, kad saugios trečiosios šalies sąvoka, kaip ji apibrėžta Prieglobsčio procedūrų direktyvoje, reikalauja galimybės gauti apsaugą pagal Ženevos konvenciją, bet nereikalauja, kad saugi trečioji šalis būtų ratifikavusi šią Konvenciją be geografinės išlygos. Be to, nagrinėjant klausimą, ar esama ryšio su atitinkama trečiaja šalimi ir ar dėl to būtų racionalu prieglobsčio prašytojui keliauti į tą šalį, gali būti atsižvelgta į tai, ar prieglobsčio prašytojas tranzitu keliavo per atitinkamą trečiąją šalį ir ar trečioji šalis geografiškai artima prieglobsčio prašytojo kilmės šaliai.“ 2016 m. vasario 10 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai dėl prioritetinių veiksmų pagal Europos migracijos darbotvarkę įgyvendinimo padėties, 2016 2 10, COM(2016) 85 final.

⁽¹¹⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES bendro saugių kilmės šalių sąrašo sudarymo (OL C 71, 2016 2 24, p. 82), 2.4 ir 2.11 punktai.

⁽¹²⁾ Nuo Komisijos naujausios ataskaitos paskelbimo kiekvieną dieną iš Turkijos į Graikijos salas atvykstančių asmenų skaičius ir toliau išlieka nedidelis – vidutiniškai 75 asmenys per dieną. Europos Komisija, Briuselis, 2017 9 6 COM(2017) 470 final, Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai ir Tarybai „Septintoji pažangos, padarytos įgyvendinant ES ir Turkijos pareiškimą, ataskaita“. Galima rasti: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20170906_seventh_report_on_the_progress_in_the_implementation_of_the_eu-turkey_statement_en.pdf.

⁽¹³⁾ Remiantis naujausiais duomenimis, bendras perkėlimų skaičius – 27 695 (19 244 iš Graikijos ir 8 451 iš Italijos), o pagal ES ir Turkijos susitarimą iš Turkijos į ES iš viso buvo perkelti 8 834 sirai. Kalbant apie finansinę paramą pagal Pabėgėlių Turkijoje rėmimo priemonę, iš 2016–2017 m. laikotarpiu skirto 3 mlrd. eurų finansavimo jau pasirašyta sutarčių už daugiau nei 1,66 mlrd. eurų, o išmokos siekia 838 mln. eurų. Pažeidžiamų pabėgėlių, remiamų pagal neatidėliotinos minimalios socialinės apsaugos sistemą, skaičius išaugo nuo 600 000 iki 860 000 ir tikimasi, kad iki 2017 m. pabaigos jis išaugs iki 1,3 mln. Europos Komisija, Briuselis, 2017 9 6 COM(2017) 465 final, Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai ir Tarybai „Penkioliktoji perkėlimo Europos Sąjungoje ir perkėlimo į Europos Sąjungą ataskaita“. Galima rasti: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20170906_fifteenth_report_on_relocation_and_resettlement_en.pdf-turkey_statement_en.pdf.

3. Saugios šalies mechanizmas. Saugi trečioji šalis ir pirmoji prieglobsčio šalis

3.1. Sąvokos „saugi kilmės šalis“, „saugi trečioji šalis“ ir „pirmoji prieglobsčio šalis“ yra apibrėžtos Direktyvoje 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos, kurioje nustatyti bendri procedūriniai standartai ir garantijos asmenims, siekiantiems tarptautinės apsaugos ES valstybėse narėse. Konkrečiau, direktyvoje nurodomos keturios saugios šalies kategorijos. Jos yra: pirmoji prieglobsčio šalis (35 straipsnis), saugi trečioji šalis (38 straipsnis), saugi kilmės šalis (37 straipsnis) ir Europos saugi trečioji šalis (39 straipsnis) ⁽¹⁴⁾.

3.2. Bendras Direktyvos 2013/32/ES 39 straipsnio dėl Europos saugių trečiųjų šalių ir 35 straipsnio dėl pirmosios prieglobsčio šalies aiškinimas rodo didesnę ir mažesnę tarptautinės apsaugos statusą, o saugios trečiosios šalies režimas pagal 38 straipsnį lieka tarp jų. 39 straipsnyje nurodomas aukščiausias apsaugos lygis kalbant apie šalis, kurios ratifikavo Ženevos konvenciją be geografinių apribojimų, suteikia maksimalią šia konvencija užtikrinamą apsaugą, visiškai įgyvendina konvencijos 36 straipsnį šalyje ir joms taikomi konvencijos kontrolės mechanizmai. Direktyvos 35 straipsniu, visiškai priešingai, apsiribojama pabėgėlių apsauga arba kita pakankama apsauga daugiausia dėmesio skiriant negražinimo principo taikymui.

3.3. Pagal Direktyvos 2013/32/ES 38 straipsnį šalis laikoma saugia trečiąja šalimi konkrečiam prašytojui, jei ji iš esmės atitinka šiuos kriterijus: a) gyvybei ir laisvei negresia pavojus dėl rasės, religijos, tautybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar politinių įsitikinimų; b) atitinkama šalis laikosi negražinimo principo pagal Ženevos konvenciją; c) prašytojui nėra didelės žalos pavojaus; d) šalis laikosi draudimo išsiųsti asmenį iš šalies, jei jam kyla kankinimo ir žiauraus, nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baumės pavojus, kaip numatyta tarptautinėje teisėje; e) yra galimybė prašyti pabėgėlio statuso ir, jei asmuo pripažįstamas pabėgėliu, gauti apsaugą pagal Ženevos konvenciją ir f) prašytojas turi ryšį su atitinkama trečiąja šalimi, kurie pateisintų tai, kad tas asmuo vyksta į tą šalį. Galiausia, jei kompetentinga valdžios institucija nusprendžia, kad šalis, pavyzdžiui, Turkija, yra pirmoji prieglobsčio šalis arba prašytojui saugi trečioji šalis, ji priima sprendimą, atmetantį tarptautinės pagalbos prašymą kaip nepriimtina nenagrinėdama jo esmės ⁽¹⁵⁾.

3.4. Negražinimo principas yra tarptautinės pabėgėlių apsaugos sistemos pagrindas ir yra įtvirtintas Ženevos konvencijos 33 straipsnio 1 dalyje ⁽¹⁶⁾. Jungtinių Tautų vyriausiasis pabėgėlių reikalų komisaras (UNHCR) nurodė, kad šiuo straipsniu į konvenciją įtraukiamas svarbus principas, kuris yra įtrauktas į tarptautinę paprotinę teisę ir kuris įpareigoja visas

⁽¹⁴⁾ Teigiama, kad saugios šalies mechanizmas prieštarauja Ženevos konvencijos 31 straipsnio 1 daliai, nes tarptautinėje teisėje nenurodoma, kad prašymą būtina pateikti pirmojoje šalyje, kurioje gali būti suteikta tarptautinė apsauga. Šiuo klausimu žr. M. Symes ir P. Jorro, *Asylum Law and Practice*, LexisNexis UK, 2003 m., p. 448; G. Goodwin-Gill ir J. McAdam, *The Refugee in International Law*, Oxford University Press, 2007 m., p. 392. Dėl priešingos nuomonės žr. Hailbronner, *The Concept of „SAFE Country“ and Expedient Asylum Procedures: A Western European Perspective*, *International Journal of Refugee Law*, 1993 m., 5(1): p. 31–65.

⁽¹⁵⁾ Graikijos žmogaus teisių sąjungos teigimu, nuo pirmųjų ES ir Turkijos susitarimo dėl pabėgėlių taikymo dienų „EASO eksperto manymu, Turkija yra saugi trečioji šalis kalbant apie pirmuosius prieglobsčio prašymus, kurie buvo išnagrinėti [...]. Ši nuomonė, kaip standartinis dokumentas, parengtas siekiant pagrįsti visus atmetus prašymus, iš esmės nesuteikia prašytojams būtinos individualaus vertinimo galimybės ir, dar blogiau, įrodymo našta, kad Turkija nėra saugi trečioji šalis, užkrauna ant prieglobsčio prašytojo pečių, o tai visiškai prieštarauja šios direktyvos dvasiai. Šiais pirmaisiais atvejais prieglobsčio prašymų atmetimas jų nenagrinėjus yra nepagrįstas“. Graikijos žmogaus teisių sąjungos „Pastabos – kritinės pastabos dėl nuostatų ir 2016 m. balandžio 21 d. Įstatymo 4375/2016 įgyvendinimo“, galima rasti: <http://www.hlhr.gr/?MDL=pages&SiteID=1215>. Tačiau 2016 m. gegužės 10 d. buvo priimtas pirmasis Graikijos sprendimas, kuriame Turkija nebuvo laikoma saugia trečiąja šalimi. Konkrečiau, Lesbo saloje vienam sirui, kuriam iš pradžių nebuvo suteiktas prieglobstis ir kuris turėjo būti grąžintas į Turkiją, pateiktas apeliacinis skundą pabėgėlių apeliacinė komisija nustatė, kad Turkija nėra saugi trečioji šalis, todėl prieglobsčio prašymas turėjo būti išnagrinėtas iš naujo, išsamiau ir remiantis daugiau faktų. Po pirmojo sprendimo, kad Turkijos negalima laikyti saugia trečiąja šalimi, kuriuo įtvirtintas „precedentas“, apeliacinės komisijos pasiekė gausūs pabėgėlių apeliaciniai skundai.

⁽¹⁶⁾ Dėl negražinimo principo, be kita ko, žr. E. Lauterpacht ir D. Bethlehem, *The scope and content of the principle of non-refoulement: Opinion* („Negražinimo principo taikymo sritis ir turinys. Nuomonė“), E. Feller, V. Tuerk ir F. Nicholson (eds.), *Refugee Protection in International Law* („Pabėgėlių apsauga ir tarptautinė teisė“), UNHCR pasaulines konsultacijas dėl tarptautinės apsaugos, Cambridge University Press, Cambridge 2003 m., p. 87–177. Taip pat žr. JT vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro patariamąją nuomonę dėl negražinimo įsipareigojimų eksteritorinio taikymo pagal 1951 m. konvenciją dėl pabėgėlių statuso ir jos 1967 m. protokolą, kuri galima rasti: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/45f17a1a4.html>.

tarptautinės bendruomenės valstybes, nepaisant to, ar jos yra ratifikavusios Ženevos konvenciją⁽¹⁷⁾, ar ne.

3.5. Taigi bet kuriam asmeniui, kuris laikomas pabėgėliu pagal 1951 m. konvenciją arba kuris atitinka pabėgėlio apibrėžtį, pateiktą 1951 m. konvencijos 1 straipsnio a punkto 2 dalyje, net jei jo pabėgėlio statusas nebuvo oficialiai pripažintas, taikoma apsauga pagal 33 straipsnio 1 dalį⁽¹⁸⁾. Tai itin svarbu prieglobsčio prašytojams, nes gali būti, kad jie yra pabėgėliai, todėl jie neturėtų būti iškelti arba išvaryti iš prieglobsčio šalies, kol nebus priimtas galutinis sprendimas dėl jų statuso⁽¹⁹⁾.

4. Turkija kaip „saugi trečioji šalis“

4.1. Nuo 2011 m. Turkija priėmė didžiausią pabėgėlių iš Sirijos skaičių (daugiau nei tris milijonus – 3 222 000). Tuo tarpu Libanas, šalis, turinti 4,8 milijono gyventojų, priėmė daugiau nei 1 milijoną registruotų pabėgėlių. Jordanija yra trečioji šalis, priėmusi daugiausiai pabėgėlių iš Sirijos (654 582), nors naujausiais oficialiais duomenimis Irakas ir Egiptas atitinkamai priėmė 244 235 ir 124 534 registruotus pabėgėlius⁽²⁰⁾.

4.2. Turkija ratifikavo Ženevos konvenciją dėl pabėgėlių ir jos 1967 m. protokolą, tačiau ji taiko geografinę išlygą dėl prieglobsčio prašytojų ne iš Europos. Praktiškai ji pripažįsta tik pabėgėlius iš Europos, t. y. Europos Tarybos valstybių narių⁽²¹⁾. 2014 m. balandžio mėn Turkija išleido naują įstatymą dėl užsieniečių ir tarptautinės apsaugos. Įstatyme numatytos keturios apsaugos statuso rūšys šalyje: a) „pabėgėlio statusas“ pripažintiems pabėgėliams pagal Ženevos konvenciją, kurie yra vienos iš 47 Europos Tarybos valstybių narių piliečiai; b) „sąlyginis pabėgėlio statusas“ pripažintiems pabėgėliams ne iš Europos; c) „papildoma apsauga“ gali būti suteikiama Europos ir ne Europos piliečiams, kurie neatitinka Ženevos konvencijos kriterijų, kad būtų pripažinti pabėgėliais, tačiau, jei jie būtų sugrąžinti į savo kilmės šalį, jiems grėstų mirties bausmė, kankinimas ar kitas nežmoniškas ir žeminamas elgesys, arba jie galėtų patirti žalos dėl ginkluoto konflikto savo šalyje ir d) „laikina apsauga“ suteikiama masinių antplūdžių atveju⁽²²⁾.

4.3. Masiškai atvykusiems sirams iš pradžių buvo suteikiamas „lankytojo“ (misâfir) statusas, o tada – laikina apsauga, tačiau be teisės pateikti prašymą dėl pabėgėlio statuso. Šios nuostatos tikslas yra tas, kad jie liktų Turkijoje tik kol Sirijoje vyksta karas ir galiausiai grįžtų namo, kai sąlygos pagerės.

4.3.1. Kitų šalių piliečiai (ne sirai) gali prašyti prieglobsčio individualiai ir jų prašymai nagrinėjami taikant panašią procedūrą pagal įstatymą dėl užsieniečių ir tarptautinės apsaugos, kuris įsigaliojo 2014 m. balandžio mėn. Pagal šią procedūrą prašytojai yra siunčiami į Migracijos valdymo generalinį direktoratą (angl. DGMM), kuris atlieka statuso

⁽¹⁷⁾ 2001 m. rugsėjo 13 d. Nota dėl tarptautinės apsaugos (A/AC. 96/951, 16 dalis). Taip pat žr. UNHCR *The Principle of Non Refoulement as a Norm of Customary International Law, Response to the Questions Posed to UNHCR by the Federal Constitutional Court of the Federal Republic of Germany in cases 2 BvR 1938/93, 2 BvR 1953/93, 2 BvR 1954/93*. Taip pat žr. UNHCR, *Note on the Principle of Non Refoulement (ES Seminar on the Implementation of the 1995 ES Resolution on the Minimum Guarantees for Asylum Procedures)*, 1997 11 1. Be to, žr. 1951 m. Konvencijos šalių deklaracijos preambulės 4 dalį ir (arba) 1967 m. protokolą dėl pabėgėlių statuso, kuris buvo priimtas 2001 m. gruodžio 12–13 d. ministrų susitikime, HCR/MMSP/2001/09, ir Naujosios Zelandijos apeliacinio teismo sprendimo byloje Zaoui prieš generalinį prokurorą (Nr. 2) [2005] 1 NZLR 690, 2004 9 20, 34 ir 136 punktus.-

⁽¹⁸⁾ Išvada Nr. 6 (XXVIII) – 1977 m. dėl negrąžinimo principo, c dalis, Išvada Nr. 79 (XLVIII) – 1996 m. dėl tarptautinės apsaugos, j dalis, Išvada Nr. 81 (XLVIII) – 1997 m. dėl tarptautinės apsaugos, i dalis.

⁽¹⁹⁾ UNHCR, *Global Consultations on International Protection/Third Track: Asylum Processes (Fair and Efficient Asylum Procedures)*, EC/GC/01/12, 13.5.2001, paragraphs 4, 8, 13 & 50 (c) and E. Leuterpacht and D. Bethlehem, ankstesnė 16 išnaša, 87–99 dalys.

⁽²⁰⁾ Išsamesnės informacijos galima rasti: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>.

⁽²¹⁾ Žr. 2 išnašą.

⁽²²⁾ Įstatymo tekstą anglų galima rasti: http://www.goc.gov.tr/files/files/eng_minikanun_5_son.pdf.

nustatymo procedūrą, ir UNHCR, kuris atlieka panašią statuso nustatymo procedūrą ir pateikia rekomendacijų dėl perkėlimo. Jo sprendimai neturi teisinės galios, tačiau į juos atsižvelgiama atliekant DGMM vertinimą. Taigi akivaizdu, kad šios srities Turkijos teisės aktuose sirams ir kitų trečiųjų šalių piliečiams numatomi skirtingi apsaugos standartai ir procedūrinės taisyklės tokiu būdu sudarant skirtingas prieigos ir apsaugos sąlygas.

4.4. Kalbant apie įsadarbinimą ir naudojimąsi pagrindinėmis paslaugomis, pavyzdžiui, sveikatos priežiūra, socialine apsauga, švietimu ir apskritai integracija į visuomenę, yra rimtų kliūčių, trūkumų ir problemų⁽²³⁾. Nors nuo 2016 m. sausio mėn. Turkija pripažino sirų teisę dirbti, iš tiesų leidimus dirbti gavo labai nedaug iš jų, o dauguma jų galiausiai dirba nedeklaruojamą darbą⁽²⁴⁾. Taip pat reiktų pridurti, kad tarptautinės apsaugos gavėjams yra aiškiai ir kategoriškai netaikoma ilgalaikės integracijos Turkijoje galimybė (Įstatymo dėl užsieniečių ir tarptautinės apsaugos 25 straipsnis), o laisvas pabėgėlių judėjimas yra varžomas pagal to paties įstatymo 26 straipsnį. Taigi akivaizdu, kad Turkijoje tarptautinės apsaugos prašantiems asmenims nesuteikiamos teisinės garantijos ir teisės, kuriomis naudojasi pagal Ženevos konvenciją pabėgėliais pripažinti asmenys, pavyzdžiui, teisė judėti susitariančiosios valstybės teritorijoje (1951 m. konvencijos 26 straipsnis), teisė įsivirtinti (1951 m. konvencijos 34 straipsnis) ir teisė dirbti (1951 m. konvencijos 17, 18 ir 19 straipsniai).

4.5. Be to, kyla abejonių dėl Turkijos laikymo „saugia trečiaja šalimi“ kalbant apie negražinimo principą, įtvirtintą Ženevos konvencijos 33 straipsnio 1 dalyje, Europos žmogaus teisių konvencijos 3 straipsnyje ir Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį 3 straipsnio 2 dalyje⁽²⁵⁾. Nepaisant fakto, kad Turkija jau seniau buvo linkusi nepriimti prieglobsčio prašytojų ne iš Europos, naujausiose tarptautinių žmogaus teisių organizacijų ataskaitose nurodomi atvejai, kai asmenims buvo neleidžiama atvykti į šalį arba jie grupėmis buvo gražinami atgal į Sirijos teritoriją⁽²⁶⁾. Svarbu paminėti, kad praėjus vos vienai dienai po susitarimo pasirašymo, organizacija „Amnesty international“ pranešė apie dar vieną masinio afganų pabėgėlių gražinimo į Kabulą atvejį⁽²⁷⁾. Be to, 2016 m. balandžio 20 d. Europos Tarybos asamblėjos priimtoje rezoliucijoje, be kita ko, nurodoma, kad sirų ir kitų šalių piliečių gražinimas į Turkiją prieštarauja ES ir tarptautinei teisei⁽²⁸⁾. Todėl akivaizdu, kad trūksta garantijų norint užtikrinti praktinį negražinimo principo įgyvendinimą⁽²⁹⁾.

Bruselis, 2018 m. vasario 14 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽²³⁾ Žr. 2 išnašą.

⁽²⁴⁾ Meltem Ineli-Ciger, *Implications of the New Turkish Law on Foreigners and International Protection and Regulation no. 29153 on Temporary Protection for Syrians Seeking Protection in Turkey*, *Oxford Monitor of Forced Migration*, 2014, 4(2): p. 28–36.

⁽²⁵⁾ Žr. 2 išnašą.

⁽²⁶⁾ Žr., be kita ko, 2015 m. lapkričio 23 d. Žmogaus teisių stebėjimo organizacijos „Human Rights Watch“ pranešimą: <https://www.hrw.org/news/2015/11/23/turkey-syrians-pushed-back-border>.

⁽²⁷⁾ Amnesty International, *Η ψευδαίσθηση της „ασφαλούς χώρας“ για την Τουρκία καταρρέει* („Iliuzija, kad Turkija yra „saugi šalis“, subliuško“) 2016 m. kovo 23 d., galima rasti tik graikų kalba: <https://www.amnesty.gr/news/press/article/20243/i-pseydaisthisi-tis-asfalouys-horas-gia-tin-toyrkia-katarreei>. Dėl išsamesnės informacijos žr. O. Ulusoy, *Turkey as a SAFE Third Country?*, 2016 m. kovo 29 d., galima rasti: <https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2016/03/turkey-safe-third>. E. Roman, Th. Baird, ir T. Radcliffe, *Why Turkey is Not a „SAFE Country“* <http://www.statewatch.org/analyses/no-283-why-turkey-is-not-a-safe-country.pdf>.

⁽²⁸⁾ 2016 m. kovo 18 d. Rezoliucija 2109 (2016) preliminarinė redakcija, „Pabėgėlių ir migrantų padėtis pagal ES ir Turkijos susitarimą“, autorius (-iai) – Europos Tarybos parlamentinė asamblėja, šaltinis – 2016 m. balandžio 20 d. (15-asis posėdis) asamblėjos diskusija (žr. dok. 14028, Migracijos, pabėgėlių ir perkeltųjų asmenų komiteto ataskaita, pranešėja Tineke Strik). Šį dokumentą asamblėja priėmė 2016 m. balandžio 20 d. (15-asis posėdis).

⁽²⁹⁾ L. Reppeli (2015 m.), „Turkijos kelias Europos žmogaus teisių teisme“. Turkijos peržiūra, 2015 m. sausio 1 d. (galima rasti: <http://archive.is/XmdO5>).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Prekybos ir darnaus vystymosi (PDV) skyriai ES laisvosios prekybos susitarimuose (LPS)“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2018/C 227/04)

Pranešėja: **Tanja Buzek**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 10 19
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	REX
Priimta skyriuje	2018 1 26
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 2 14
Plenarinė sesija Nr.	532
Balsavimo rezultatai	133/1/9
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) teigiamai vertina Europos Komisijos iniciatyvą neoficialiame dokumente ⁽¹⁾ įvertinti prekybos ir darnaus vystymosi (PDV) skyrių ES prekybos susitarimuose įgyvendinimą ir šiuo klausimu konsultuotis su pilietine visuomene.

1.2. EESRK atliko svarbų vaidmenį didindamas ES ir trečiųjų šalių pilietinės visuomenės informuotumą apie ES prekybos politiką. EESRK nariai yra ir toliau bus išsipareigoję stiprinti bendradarbiavimą su trečiųjų šalių pilietine visuomene siekiant užtikrinti derybų dėl ES prekybos susitarimų ir jų įgyvendinimo stebėseną.

1.3. EESRK ragina Komisiją stiprinti savo dialogą su pilietine visuomene siekiant plėtoti PDV skyrių dabartiniuose ir būsimuose prekybos susitarimuose veikimą ir visų pirma tai atspindėti peržiūrint ES ir Kanados išsamaus ekonomikos ir prekybos susitarimo (IEPS) PDV skyrių.

1.4. Vis dėlto EESRK primygtinai ragina Komisiją savo požiūriu siekti platesnio užmojo tikslų visų pirma atsižvelgiant į veiksmingo PDV skyriuose numatytų išsipareigojimų vykdymo stiprinimą, kuris yra ypač svarbus EESRK. PDV skyriams reikia suteikti tokį pat svorį, kaip ir skyriams, kurie skirti komerciniams, techniniams ar tarifų klausimams.

1.4.1. EESRK rekomenduoja suteikti VPG įgaliojimus stebėti visų kitų prekybos susitarimų dalių poveikį žmogaus, darbo ir aplinkos apsaugos teisėms, o įgaliojimai turi apimti ir vartotojų interesus.

1.4.2. EESRK apgailestauja dėl siauro požiūrio PDV skyriuose į vartotojų interesus ir palankiai vertintų, jei į šiuos skyrius būtų įtrauktas konkretus skyrius vartotojų klausimais, kuriame būtų aptarti atitinkami tarptautiniai vartotojų standartai ir sustiprintas bendradarbiavimas vartotojų teisių užtikrinimo srityje.

⁽¹⁾ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/july/tradoc_155686.pdf.

1.5. EESRK mano, kad PDV skyriai yra esminės svarbos siekiant Komisijos strateginiuose dokumentuose „Prekyba visiems“⁽²⁾ ir „Globalizacijos suvaldymas“⁽³⁾ nustatytų tikslų, ir mano, kad vietos patarėjų grupių (VPG) sudarymas yra pagrindinis PDV skyrių laimėjimas siekiant trečiųjų šalių pilietinei visuomenei suteikti galių, skatinti šias šalis aktyviai puoselėti vertybes, panašias į tas, kurias mes pripažįstame ES vertybėmis, įskaitant socialinius, vartotojų teisių ir aplinkos standartus ir kultūrinę įvairovę, ir siekti, kad viešas ES veidas taptų matomas šiose šalyse, bei sukuriant svarbią platformą stebėti, kaip vykdomi prekybos susitarimuose prisiimti įsipareigojimai žmogaus, darbo ir aplinkos apsaugos teisių srityje.

1.6. EESRK teigiamai vertina suteiktus įgaliojimus dalyvauti VPG nario teisėmis ir atlikti VPG sekretoriato funkcijas. Tačiau EESRK pažymi, kad finansavimo ir išteklių klausimas išlieka esminės svarbos užtikrinant dabartinių ir būsimų VPG veiklą ir prašo Komisijos, taip pat Tarybos ir Parlamento, bendradarbiaujant su EESRK, skubiai įgyvendinti sisteminius sprendimus šioje srityje.

1.7. EESRK mano, kad Komisija turi imtis veiksmų, kad padidintų PDV skyrių ir VPG, visų pirma kaip organų, kuriems pavesta stebėti, kaip laikomasi šių įsipareigojimų, veiksmingumą. Daugelį praktinio pobūdžio rekomendacijų būtų galima įgyvendinti nekeičiant dabartinių PDV skyrių teksto ir dėl šios priežasties tai reikėtų padaryti nedelsiant.

1.7.1. Nustatyti trūkumai apima nesubalansuotą grupių sudėtį ir vėlavimus sudarant VPG, poreikį rengti bendrus ES VPG ir šalių partnerių VPG susitikimus ir šių VPG pirmininkams dalyvauti PDV komitetų posėdžiuose, turint teisę pristatyti savo grupių pozicijas, ir per mažą tiek ES, tiek šalių partnerių skiriamą VPG finansavimą.

1.7.2. Šiuo tikslu EESRK siūlo į susitarimo tekstą įtraukti nuostatas dėl bendrų ES ir šalių partnerių VPG susitikimų, siekiant sudaryti sąlygas joms keistis su bendrais projektais susijusia patirtimi, ir parengti bendras rekomendacijas.

1.7.3. Mes primygtinai rekomenduojame remti ES, ypač šalių partnerių, pilietinės visuomenės gebėjimų stiprinimą prieš įsigaliojant susitarimui ir skatinti nedelsiant sudaryti VPG, įskaitant būtinos politinės, finansinės ir logistinės paramos teikimą, kartu užtikrinant, kad grupių sudėtis būtų subalansuota.

1.7.4. Taip pat atkreipiame Komisijos dėmesį į neišspręstus vietos pilietinei visuomenei painius klausimus, kylančius dėl ES asociacijos susitarimų ir išsamių ir visapusiškų laisvosios prekybos susitarimų su Gruzija, Moldova ir Ukraina horizontalaus persidengimo ir dėl pilietinės visuomenės forumams suteikto didesnio vaidmens, ypač Lotynų Amerikos šalyse, silpninančio abiejų susitarimo šalių vietos patarėjų grupių svarbiausias nuostatas.

1.7.5. Be to, EESRK kritikuoja tai, kad Komisija neatsako į VPG pateikiamus skundus. Todėl pagal stebėsenos mechanizmą turėtų būti sudarytos sąlygos nepriklausomai pradėti PDV skyriuose aiškiai nustatytų įsipareigojimų pažeidimų tyrimus.

1.8. EESRK primygtinai ragina Komisiją nustatyti skaidresnį ir supaprastintą skundų nagrinėjimo mechanizmą, taip pat rekomenduoja suteikti PDG pirmininkams galimybę dalyvauti PDV komiteto posėdžiuose ir įpareigoti PDV komitetą per pagrįstą laikotarpį reaguoti į VPG keliamus klausimus ir teikiamas rekomendacijas. EESRK rekomenduoja ES VPG, Komisijai, EIVT, Europos Parlamentui ir ES valstybėms narėms palaikyti reguliarų dialogą.

1.9. Darnaus vystymosi tikslų (DVT) atžvilgiu EESRK rekomenduoja įtraukti konkrečią DVT skatinimui skirtą nuostatą į visus būsimus įgaliojimus PDV skyriams.

⁽²⁾ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf.

⁽³⁾ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-globalisation_lt.pdf.

1.10. Atsižvelgiant į tvirtą ES Komisijos duotą įsipareigojimą stiprinti darbo nuostatas, prieš sudarant prekybos susitarimą šalis partnerės turėtų parodyti, kad visapusiškai laikosi aštuonių pagrindinių Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) darbo konvencijų. Jeigu šalis partnerė neratifikavo arba tinkamai neįgyvendino šių konvencijų ar neparodė, kad yra lygiavertis apsaugos lygis, EESRK rekomenduoja prašyti parengti tvirtų įsipareigojimų įgyvendinimo veiksmų grafiką, kuris būtų įtrauktas į PVD skyrių, užtikrinant, kad tikslai bus pasiekti laiku.

1.11. EESRK atkreipia dėmesį į neoficialiame dokumente iškeltą sankcijų klausimą. Mes raginame Komisiją toliau nagrinėti dabartiniuose prekybos susitarimuose nustatytus sankcijų mechanizmus, jų ligšiolinį naudojimą ir pasimokyti iš jų galimų trūkumų, siekiant įvertinti ir padidinti įgyvendinamo vykdymo užtikrinimo mechanizmo, kurį būtų galima detalizuoti PVD skyriuose, veiksmingumą. Šio proceso metu Komisija turėtų deramai įvertinti tai, kad kai kurios pilietinės visuomenės grupės pareiškė paramą ir rimtų nuogastavimų dėl jų naudojimo.

1.12. EESRK yra pasirengęs prisidėti plėtojant naujas idėjas, kurios padėtų Komisijai didinti PVD skyriuose numatytų nepriklausomų užtikrinimo mechanizmų veiksmingumą, iš dalies pasinaudojant teise imtis atsakomųjų veiksmų, kai nesprenžiami Komisijai rūpimi klausimai. Jeigu prireiktų taikyti kokias nors sankcijas, turi būti atsižvelgiama į tai, ar galimi prekybos partneriai yra pasirengę pritarti tokiam požiūriui: kitaip nei BLS+ programoje, bet kokio ginčo atveju negalima vienašališkai atšaukti jokių nuostatų.

2. Nuomonės aplinkybės

2.1. Po to, kai darnaus vystymosi nuostatos buvo pirmą kartą įtrauktos į Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno (AKR) valstybių Karibų grupės forumo (CARIFORUM) ir ES ekonominės partnerystės susitarimą (EPA) ir į ES ir Korėjos laisvosios prekybos susitarimą (LPS), kuris įsigaliojo 2011 m., visuose ES prekybos susitarimuose yra prekybos ir darnaus vystymosi (PDV) skyrius. Šiuo metu ES taip pat yra sudariusi susitarimus, į kuriuos įtrauktas PDV skyrius, su Centrine Amerika, Kolumbija ir Peru, Gruzija, Moldova ir Ukraina, tokie skyriai bus ir būsimuose naujuose susitarimuose.

2.2. Pastaraisiais metais išaugo dėmesys prekybos susitarimų darbo, aplinkosaugos ir vartotojų nuostatomis. Šiuo klausimu vyksta diskusijos Europos Parlamente ir Taryboje, valstybėse narėse ir tarp pilietinės visuomenės suinteresuotųjų subjektų, įskaitant EESRK.

2.3. Pastaraisiais metais EESRK parengė keletą nuomonių, kuriose nagrinėjami įvairūs ES prekybos politikos aspektai, susiję su prekyba ir darniu vystymusi, ir pateikiamos su tuo susijusios rekomendacijos: visų pirma tai pasakytina apie nuomonę dėl strategijos „Prekyba visiems“⁽⁴⁾; dėl prekybos ir investicijų vaidmens atsižvelgiant į darnaus vystymosi tikslus (DVT)⁽⁵⁾ ir konkrečią nuomonę dėl PDV skyriaus ES ir Korėjos LPS⁽⁶⁾. 2017 m. liepos mėn. EESRK surengė konferenciją, kaip užtikrinti realų PDV skyrių LPS poveikį; renginyje dalyvavo įvairių VPG nariai⁽⁷⁾.

2.4. Yra atlikta keletas PDV skyrių poveikio ir veiksmingumo vertinimų. Nepaisant fakto, kad ES apskritai tvirtai pritariama ambicingų įsipareigojimų, susijusių su darbo teisėmis, aplinkos ir vartotojų teisių apsauga, taip pat aktyvaus pilietinės visuomenės vaidmens numatymui dabartiniuose ir būsimuose LPS, taip pat esama poreikio įrodyti, kad PDV skyriai gali padėti siekti komunikate „Prekyba visiems“⁽⁸⁾ ir Komisijos neseniai paskelbtame diskusijoms skirtame dokumente dėl globalizacijos suvaldymo⁽⁹⁾ nustatytų ambicingų tikslų.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė „Prekyba visiems. Atsakingesnės prekybos ir investicijų politikos kūrimas“, pranešėjas Jonathan Peel (UK-I) (OL C 264, 2016 7 20, p. 123).

⁽⁵⁾ REX/486 – EESRK nuomonė „Esminis prekybos ir investicijų vaidmuo siekiant darnaus vystymosi tikslų ir juos įgyvendinant“, pranešėjas Jonathan Peel (UK-I) ir bendrapranešėjis Christophe Quarez (FR-II) (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje).

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė „ES ir Korėjos laisvosios prekybos susitarimas. Prekybos ir darnaus vystymosi skyrius“, pranešėjas Dumitru Fornea (RO-II) (OL C 81, 2018 3 2, p. 201).

⁽⁷⁾ Konferencija „ES prekybos susitarimų prekybos ir darnaus vystymosi skyriai – Kaip padaryti realų poveikį?“ Svarbiausių konferencijoje iškeltų klausimų santrauka: http://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/summary_conference_on_tsd_chapters_in_eu_trade_agreements.pdf.

⁽⁸⁾ Op. cit.

⁽⁹⁾ Op. cit.

2.5. Atsižvelgdama į Europos Parlamento pritarimą IEPS (CETA) susitarimui, už prekybą atsakinga Komisijos narė Cecilia Malmström pažadėjo Europos Parlamento nariams⁽¹⁰⁾ pradėti plataus masto viešas konsultacijas su EP nariais ir pilietine visuomene, įskaitant EESRK, dėl prekybos ir darnaus vystymosi skyrių. Šis PDV skyrių įgyvendinimo aptarimas taip pat reikalingas atsižvelgiant į vykstančias prekybos derybas su Meksika ir Mercosur ir siekiant suformuoti ES poziciją dėl galutinės IEPS skyriaus peržiūros⁽¹¹⁾, kaip abi šalys sutarė prie IEPS pridedame bendrame aiškinamajame dokumente⁽¹²⁾.

2.6. 2017 m. liepos 11 d. paskelbtu Komisijos neoficialiu dokumentu⁽¹³⁾ ketinta per artimiausius mėnesius pradėti diskusiją su Europos Parlamentu, Taryba ir pilietinės visuomenės suinteresuotaisiais subjektais. Dokumente aprašoma ir įvertinama dabartinė praktika, pateikiamos dvi galimybės, kaip pagerinti PDV skyrių įgyvendinimą ir iškeliami keletas suinteresuotiesiems subjektams skirtų klausimų. Dabartinė EESRK nuomonė parengta siekiant prisidėti prie šio proceso ir aptarti šiuos klausimus.

2.7. Valstybės narės gavo neoficialų dokumentą ir teikia pastabas bei pasiūlymus. Europos Parlamentas diskusijas surengė savo plenarinėje sesijoje, kuri įvyko 2018 m. sausio mėn.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK teigiamai vertina Europos Komisijos iniciatyvą neoficialiame dokumente įvertinti prekybos ir darnaus vystymosi (PDV) skyrių ES prekybos susitarimuose įgyvendinimą⁽¹⁴⁾ ir Prekybos GD neoficialų dokumentą, kuriuo pradedamos diskusijos ir konsultacijos su pilietine visuomene dėl skyriaus patobulinimo.

3.2. EESRK mano, kad PDV skyriai atlieka esminį vaidmenį siekiant Komisijos strategijoje „Prekyba visiems“ ir diskusijoms skirtame dokumente dėl globalizacijos suvaldymo nustatyto tikslo viešinti JT darnaus vystymosi tikslus. Jie yra ne mažiau svarbūs nei tarptautiniai išpareigojimai, prisiimti pagal, pvz., Paryžiaus susitarimą dėl klimato kaitos ir susitarimus dėl prekybos iškastiniu kuru, vykdytas.

3.3. Atsižvelgdamas į DVT, EESRK norėtų atkreipti dėmesį į savo išvadas ir rekomendacijas, pateiktas Komiteto nuomonėje⁽¹⁵⁾, visų pirma į visus būsimus įgaliojimus, susijusius su PDV skyriais, įtraukti „specialią nuostatą, pagal kurią reikalaujama, kad abi pilietinės visuomenės stebėsenos mechanizmo šalys bendradarbiautų siekdamas propaguoti DVT“ ir kad PDV skyriai „turi būti tokie pat svarbūs kaip ir skyriai, skirti komerciniams, techniniams ir tarifų klausimams“.

3.3.1. Komitetas jau yra pažymėjęs⁽¹⁶⁾, kad pagal 17-ą darnaus vystymosi tikslą konkrečiai nurodomas pilietinės visuomenės vaidmuo: „siekiant sėkmingai įgyvendinti darnaus vystymosi darbotvarkę Vyriausybės, privatusis sektorius ir pilietinė visuomenė turi palaikyti partnerystės ryšius.“ Be to, pirmą kartą JT istorijoje darnaus vystymosi tiksluose nurodoma, kad Vyriausybės yra atskaitingos žmonėms.

⁽¹⁰⁾ Komisijos narės C. Malmström raštas Tarptautinės prekybos komiteto pirmininkui Bernd Lange, 2017 m. sausio mėn., <https://ec.europa.eu/carol/index-iframe.cfm?fuseaction=download&documentId=090166e5af9d7b2e&title=letter.pdf>.

⁽¹¹⁾ Komisijos narės C. Malmström raštas Kanados tarptautinės prekybos ministrui François-Philippe Champagne, 2017 m. spalio mėn., <https://ec.europa.eu/carol/index-iframe.cfm?fuseaction=download&documentId=090166e5b568bc60&title=letter.pdf>.

⁽¹²⁾ Bendras aiškinamasis dokumentas dėl Kanados ir Europos Sąjungos bei jos valstybių narių išsamaus ekonomikos ir prekybos susitarimo (IEPS) (OL L 11, 2017 1 14, p. 3).

⁽¹³⁾ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1689>.

⁽¹⁴⁾ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl laisvosios prekybos susitarimų įgyvendinimo, paskelbta 2017 m. lapkričio 9 d.

⁽¹⁵⁾ REX/486 – EESRK nuomonė „Esminis prekybos ir investicijų vaidmuo siekiant darnaus vystymosi tikslų ir juos įgyvendinant“, pranešėjas Jonathan Peel (UK-I) ir bendrapranešėjis Christophe Quarez (FR-II) (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje).

⁽¹⁶⁾ REX/486 – EESRK nuomonė „Esminis prekybos ir investicijų vaidmuo siekiant darnaus vystymosi tikslų ir juos įgyvendinant“, pranešėjas Jonathan Peel (UK-I) ir bendrapranešėjis Christophe Quarez (FR-II) (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje).

3.4. Tačiau EESRK apgailestauja dėl dabartinėse diskusijose dėl PDV skyrių taikomo siauro požiūrio ir dėl bendros šių skyrių apimties vartotojų interesų atžvilgiu. Nors strategijoje dėl prekybos visiems išskirtinis dėmesys skiriamas vartotojų pasitikėjimui saugiais produktais, JT gairėse dėl vartotojų apsaugos⁽¹⁷⁾ numatyta daug platesnio pobūdžio supratimas, įskaitant vartotojų privatumo apsaugą, jų teises e. prekyboje ir teisę į veiksmingą vartotojų teisių užtikrinimą. Atsižvelgdamas į prekybos liberalizavimo poveikį vartotojams, EESRK palankiai vertintų, jei į PDV sistemą būtų įtrauktas konkretus vartotojų klausimams skirtas skyrius dėl prekybos ir vartotojų, kuriame būtų aptariami atitinkami tarptautiniai vartotojų standartai ir stiprinamas bendradarbiavimas vartotojų teisių užtikrinimo srityje.

3.5. EESRK taip pat palankiai vertintų, jei į prekybos politiką, konkrečiau į PDV skyrius, būtų įtrauktas su lyties aspektu susijęs išpareigojimas. Daugumoje ES prekiaujančių šalių tam tikruose sektoriuose, pvz., tekstilės pramonės sektoriuje, moterys sudaro didžiąją dalį darbuotojų. Todėl ES prekybos susitarimai neturėtų didinti lyčių nelygybę. ES Komisija turėtų užtikrinti visapusišką pagarbą tarptautiniams darbo standartams, susijusiems su lyčių lygybe ir moterų teisėmis darbe. Visų pirma EESRK ragina laikytis TDO Konvencijos Nr. 100 dėl vienodo darbo užmokesčio, Konvencijos Nr. 111 dėl diskriminacijos darbo ir profesinės veiklos srityje, kuria skatinama panaikinti diskriminaciją darbo vietoje, ir Konvencijos Nr. 183 dėl motinystės apsaugos.

3.6. EESRK ragina Komisiją paspartinti savo dialogą su pilietine visuomene siekiant plėtoti PDV skyrių veikimą dabartiniuose ir būsimuose prekybos susitarimuose. Šis klausimas turėtų būti aptartas visų pirma peržiūrint IEPS⁽¹⁸⁾ PDV skyrių. Kaip pažadėjo Komisijos narė C. Malmström, EESRK teigiamai vertina išankstinę susitarimo prekybos ir darbo bei prekybos ir aplinkos apsaugos nuostatų peržiūrą, ir nori dalyvauti šioje peržiūroje.

3.7. EESRK atliko svarbų vaidmenį didindamas ES ir trečiųjų šalių pilietinės visuomenės informuotumą apie ES prekybos politiką. EESRK nariai yra ir toliau bus išpareigoję stiprinti bendradarbiavimą su trečiųjų šalių pilietine visuomene siekiant užtikrinti derybų dėl ES prekybos susitarimų ir jų įgyvendinimo stebėseną. Šis proaktyvus EESRK žingsnis buvo lemiamas suteikiant užsienio pilietinės visuomenės organizacijoms įgaliojimus ir toliau demokratizuojant su prekyba susijusių sprendimų priėmimo procesus.

3.8. Nepaisydamas pakankamai trumpo PDV nuostatų įgyvendinimo laiko (praėjus šešeriems metams nuo pirmosios kartos laisvosios prekybos susitarimo, t. y. ES ir Korėjos laisvosios prekybos susitarimo, įsigaliojimo), EESRK nustatė įvairių pasiekimų ir trūkumų, kuriuos reikėtų išanalizuoti ir šia analize remtis atliekant būsimą IEPS PDV skyriaus, taip pat kitų prekybos susitarimų, peržiūrą.

3.9. Vienas pagrindinių PDV skyrių pasiekimų yra vietos patarėjų grupių (VPG) sudarymas siekiant sukurti svarbią pilietinei visuomenei skirtą platformą stebėti, kaip vykdomi pagal prekybos susitarimus prisiimti išpareigojimai žmogaus, darbo ir aplinkos apsaugos teisių srityje. Tačiau EESRK mano, kad svarbu didinti aprėptį, apimant ir vartotojų interesus.

3.9.1. Kiek leidžia kompetencija, ES taip pat turėtų siekti didesnės sinergijos tarp PDV skyrių formuluočių ir 27 privalomų aplinkos apsaugos ir TDO konvencijų, susijusių su BLS+ programa (įskaitant reikalavimus dėl mažiausiai išsivysčiusioms šalims taikomos iniciatyvos „Viskas, išskyrus ginklus“).

3.10. EESRK palankiai vertina suteiktus įgaliojimus dalyvauti iki šiol sudarytose šešiose VPG nario teisėmis ir atlikti šių grupių sekretoriato funkcijas, remiantis šiais susitarimais: ES ir Korėjos LPS, ES ir Kolumbijos/Peru LPS, ES ir Centrinės Amerikos asociacijos susitarimu, ES ir Gruzijos IVLPE, ES ir Moldovos IVLPE, ES ir Ukrainos IVLPE, taip pat dalyvauti pagal ES ir CARIFORUM ekonominės partnerystės susitarimą sudarytame konsultaciniame komitete. Be to, EESRK tikisi toliau tęsti savo darbą būsimose VPG, pvz., sudarytose pagal IEPS ir ES ir Japonijos LPS.

⁽¹⁷⁾ http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditccplpmisc2016d1_en.pdf.

⁽¹⁸⁾ Komisijos narės C. Malmström raštas Kanados tarptautinės prekybos ministrui François-Philippe Champagne, 2017 m. spalio mėn., *op. cit.*

3.10.1. Taip pat atkreipiame Komisijos dėmesį į neišspręstus painius klausimus, visų pirma dėl ES asociacijos susitarimų ir išsamių ir visapusiškų laisvosios prekybos susitarimų su Gruzija, Moldova ir Ukraina horizontalaus persidengimo, dėl kurio vietos pilietinei visuomenei sunku juos atskirti, ir, antra, dėl pilietinės visuomenės forumams suteikto didesnio vaidmens, ypač Lotynų Amerikos šalyse, dėl kurio dėmesys nukrypo nuo pagrindinių tikslų ir susilpnėjo abiejų susitarimo šalių vietos patarėjų grupių svarbiausios nuostatos.

3.11. Tačiau finansavimas ir išteklių paieška išlieka esminiu klausimu. Atsižvelgiant į septynis veikiančius stebėsenos mechanizmus (šeši LPS ir CARIFORUM ekonominės partnerystės susitarimas) ir numatomus papildomus mechanizmus, įskaitant pagrindinius susitarimus su Kanada ir Japonija, EESRK gali būti sudėtinga veiksmingai veikti dabartinėse ir papildomose būsimose VPG neturint papildomų išteklių. Komisija turėtų, bendradarbiaudama su EESRK, skubiai parengti sisteminius sprendimus ir kartu su Parlamentu ir Taryba pasirūpinti ištekliais, kurių pakaktų šių stebėsenos mechanizmų veikimui ir visapusiškam pilietinės visuomenės atstovų grupių dalyvavimui.

3.12. Veiksmingi PDV skyrių įgyvendinimo užtikrinimo mechanizmai yra labai svarbūs EESRK, ir apie tai užsiminta įvairiose Komiteto nuomonėse⁽¹⁹⁾. VPG, kaip stebėsenos organai, turi atlikti svarbų vaidmenį užtikrinant, kad būtų nustatomi ir veiksmingai išnagrinėjami PDV įsipareigojimų pažeidimai. Būdamas aktyvus ES VPG narys, EESRK daug prisidėjo prie šių grupių darbo, todėl ragina Komisiją užsibrėžti ambicingesnius tikslus kuriant veiksmingą įgyvendinimo užtikrinimo mechanizmą. Pietų Korėjos atveju EESRK pažymi, kad ES VPG paprašė Komisijos pradėti ginčo procedūrą⁽²⁰⁾, tačiau Komisija, nepaisant jos pastangų spręsti šį klausimą, to dar nepadarė. Tokiomis aplinkybėmis EESRK pakartoja, kad „LPS darnaus vystymosi aspektų, ypač darbo klausimų, įgyvendinimas vis dar nepatenkinamas“⁽²¹⁾.

3.13. EESRK mano, kad įmonės gali atlikti svarbų vaidmenį užtikrinant darbo ir socialinių teisių laikymąsi šiuo tikslu remiant ir įgyvendinant įstatymus, kuriais užtikrinama darbuotojų teisių apsauga, ir pradėdant socialinį dialogą su profesinėmis sąjungomis, siekiant susitarti dėl deramų standartų, taikomų įmonėms vykdant tiesioginę veiklą ir visose jų tiekimo grandinėse. EESRK ragina Komisiją užtikrinti, kad prekybos susitarimuose būtų remiama gera įmonių verslo praktika ir užkertamas kelias socialiniam dempingui ir socialinių standartų sumažinimui, šiuo tikslu nustatant įmonių socialinės atsakomybės sąlygas, apimančias tvirtus įsipareigojimus ir atitinkančias EBPO gaires dėl įmonių ir žmogaus teisių, ir įtraukiant nacionalinius informacijos centrus (NIC)⁽²²⁾, kurie turėtų būti nepriklausomi ir kurių struktūra būtų tokia, kad apimtų socialinius partnerius, kurie dalyvautų kaip NIC arba NIC priežiūros komiteto nariai. NIC turėtų turėti gerai parengtus ir tinkamus darbuotojus ir finansavimą.

3.14. EESRK yra pasirengęs prisidėti plėtojant naujas idėjas, kaip Komisijai padėti didinti PDV skyriuose numatytų nepriklausomų užtikrinimo mechanizmų veiksmingumą iš dalies pasinaudojant teise imtis atsakomųjų veiksmų, kai nesprenžiami Komisijai rūpimi klausimai. Prireikus bet kokios sankcijos turėtų būti taikomos vadovaujantis įvairiapusiškumo požiūriu.

4. Konkretios pastabos

4.1. EESRK mano, kad Komisija turi imtis veiksmų, kad padidintų PDV skyrių veiksmingumą ir užtikrintų socialinių, aplinkos apsaugos, vartotojų ir darbo teisių laikymąsi. Pagrindinė dalis yra susijusi su VPG, kurios veikia kaip šių įsipareigojimų stebėsenos užduotis vykdančios įstaigos, veiksmingumo didinimu.

⁽¹⁹⁾ EESRK nuomonė „Prekyba visiems. Atsakingesnės prekybos ir investicijų politikos kūrimas“, pranešėjas Jonathan Peel (UK-I) (OL C 264, 2016 7 20, p. 123); Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „EESRK pozicijos svarbiausiais konkrečiais derybų dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės (TPIP) klausimais“, pranešėjas Philippe de Buck, bendrapranešėję Tanja Buzek (OL C 487, 2016 12 28, p. 30). EESRK nuomonė „ES ir Korėjos laisvosios prekybos susitarimas. Prekybos ir darnaus vystymosi skyrius“, pranešėjas Dumitru Fornea (RO-II) (OL C 81, 2018 3 2, p. 201).

⁽²⁰⁾ Raštas Komisijos narei C. Malmström dėl Vyriausybinių konsultacijų remiantis ES ir Korėjos laisvosios prekybos susitarimu, 2016 m. gruodžio mėn., http://ec.europa.eu/carol/?fuseaction=download&documentId=090166e5af1bf802&title=EU_DAG%20letter%20to%20Commissioner%20Malmstrom_signed%20by%20the%20Chair%20and%20Vice-Chairs.pdf.

⁽²¹⁾ EESRK nuomonė „ES ir Korėjos laisvosios prekybos susitarimas. Prekybos ir darnaus vystymosi skyrius“, pranešėjas Dumitru Fornea (RO-II) (OL C 81, 2018 3 2, p. 201).

⁽²²⁾ Reikalaujama, kad gairių besilaikančios Vyriausybės sukurtų nacionalinį informacijos centrą (NIC), kurio pagrindinis vaidmuo būtų toliau didinti gairių veiksmingumą imantis skatinimo veiklos, nagrinėjant užklausas ir prisidedant prie klausimų, kurių gali kilti dėl tariamo gairių nesilaikymo konkrečiais atvejais, sprendimo. NIC padeda įmonėms ir jų suinteresuotiesiems subjektams imtis tinkamų priemonių siekiant toliau laikytis gairių. Jie veikia kaip tarpininkavimo ir taikinimo platforma, kurioje sprenžiami praktiniai klausimai, kurių gali kilti dėl gairių įgyvendinimo.

4.1.1. EESRK pažymi, kad įvairūs suinteresuotieji subjektai pateikė pasiūlymų, kad padidintų PDV skyrių prekybos susitarimuose nepriklausomumą ir veiksmingumą, ir pritaria nuomonei, kad reikia ryžtingai skatinti laikytis PDV išipareigojimų. Kalbant apie darbo nuostatas, pažymėtina, kad jos apima pasiūlymą sukurti nepriklausomą darbo sekretoriatą⁽²³⁾ ir pavyzdiniame skyriuje darbo klausimais pasiūlytą kolektyvinį skundų nagrinėjimo mechanizmą⁽²⁴⁾.

4.2. EESRK įvertino savo patirtį, susijusią su PDV skyriais. Pastebėti toliau nurodyti trūkumai ir EESRK ragina Komisiją juos išspręsti:

- subalansuotos narystės ES ir šalių partnerių VPG nebuvimas;
- politinės valios laiku sudaryti savo VPG nebuvimas kai kuriose šalyse partnerėse,
- tinkamo VPG finansavimo nebuvimas ES ir šalyse partnerėse,
- poreikis į susitarimo tekstą įtraukti nuostatas dėl bendrų ES ir šalių partnerių VPG susitikimų, siekiant sudaryti sąlygas joms keistis su bendrais projektais susijusia patirtimi, ir parengti bendras rekomendacijas,
- poreikis VPG pirmininkams dalyvauti ir PDV komitetų posėdžiuose su teise pristatyti grupių pozicijas, siekiant perduoti pilietinės visuomenės siunčiamą žinią Vyriausybėms,
- Europos Komisijos nereagavimas į VPG pateiktus skundus dėl su PDV išipareigojimais susijusių pažeidimų.

4.3. VPG priklausantys EESRK nariai, taip pat kitos verslo, darbo ir savanorių sektoriui atstovaujančios organizacijos pateikė Komisijai įvairių rekomendacijų, kuriomis siekiama pašalinti prekybos susitarimų ir VPG veiksmingumo trūkumus ir užtikrinti, kad būtų paisoma išipareigojimų laikytis socialinių ir darbo teisių ir su aplinkos apsauga susijusių nuostatų. Komisija turėtų nuodugniai išanalizuoti šias rekomendacijas. Tai apima:

- paramą gebėjimų stiprinimui ir geresniam PDV skyrių turinio viešinimui ir pristatymui ES ir šalių partnerių pilietinei visuomenei prieš įsigaliojant susitarimui,
- nepriklausomo darbo sekretoriato ir kolektyvinio skundų mechanizmo sukūrimą,
- pakankamo finansavimo ir išteklių ES ir šalių partnerių VPG užtikrinimą, kad pilietinės visuomenės atstovai galėtų visapusiškai dalyvauti, ir finansavimo pagrindai veiklai, įskaitant analitinį darbą arba praktinius seminarus, rengiamus kartu su bendrais metiniais susitikimais, teikimą,
- šalių partnerių Vyriausybių skatinimą nedelsiant sudaryti VPG ir teikti savo VPG būtiną politinę ir logistinę paramą,
- skaidresnio ir supaprastinto skundų nagrinėjimo mechanizmo sukūrimą,
- ES VPG, Komisijos, EIVT, Europos Parlamento ir ES valstybių narių reguliaraus dialogo palaikymą,
- reikalavimą, kad PDV komitetas per pagrįstą terminą reaguotų į VPG iškeltus klausimus ir pateiktas rekomendacijas,

⁽²³⁾ Neoficialus dokumentas, paremtas bendru Europos profesinių sąjungų konfederacijos (ETUC) ir Amerikos darbo federacijos ir Pramonės organizacijų kongreso (AFL-CIO) pasiūlymu, 2016 m. rugsėjo mėn., <https://www.etuc.org/en/page/non-paper-introducing-independent-labour-secretariat-ceta>.

⁽²⁴⁾ Pavyzdinio darbo skyriaus ES prekybos susitarimuose projektas, parengtas Friedrich Ebert fondo (Friedrich-Ebert-Stiftung (FES)), bendradarbiaujant su Tarptautinės prekybos komiteto pirmininku Bernd Lange, 2017 m. birželio mėn., <http://www.fes-asia.org/news/model-labour-chapter-for-eu-trade-agreements/>.

- VPG įgaliojimą stebėti visų prekybos susitarimų dalių poveikį žmogaus, darbo, aplinkos apsaugos ir vartotojų teisėms, o ne tik PDV skyriui (EESRK su pasitenkinimu pažymi, kad į šį pasiūlymą buvo atsižvelgta Komisijos ataskaitoje dėl komunikato „Prekyba visiems“ įgyvendinimo),
- prieš sudarydamos prekybos susitarimą šalys partnerės turėtų parodyti, jog visapusiškai laikosi aštuonių TDO pagrindinių darbo konvencijų. Jeigu šalis partnerė neratifikavo arba tinkamai neįgyvendino šių konvencijų ar neparodė, kad yra lygiavertis apsaugos lygis, reikėtų prašyti parengti tvirtų išsipareigojimų įgyvendinimo veiksmų grafiką, kuris būtų įtrauktas į PVD skyrių, užtikrinant, kad tikslai bus pasiekti laiku,
- reikalavimą, kad savo teritorijoje veikiančios Vyriausybės ir įmonės rodytų pagarbą TDO deramo darbo darbotvarkėje nustatytiems standartams⁽²⁵⁾, kurie apima ne tik darbo standartus ir pagal kuriuos reikalaujama prisiimti išsipareigojimus, susijusius su kitomis teisėmis, pavyzdžiui, susijusiomis su lyčių lygybe ir darbuotojų sauga ir sveikata.

4.4. EESRK mano, kad pirmiau išdėstytas praktinio pobūdžio rekomendacijas galima įgyvendinti nekeičiant dabartinių PDV skyrių teksto ir kad dėl šios priežasties tai reikėtų padaryti nedelsiant.

4.5. Siekdamas veiksmingumo, EESRK mano, jog labai svarbu užtikrinti, kad taikant stebėsenos mechanizmus būtų galima pradėti nepriklausomus piktnaudžiavimo PDV išsipareigojimais atvejų tyrimus. Jeigu būtų nustatyti pažeidimai, reikėtų nedelsiant pradėti taikyti ginčų sprendimo procedūrą, pasinaudojant įgaliojimais iš esmės užtikrinti taisyklių laikymąsi. EESRK pažymi, kad egzistuoja keletas skirtingų prekybos susitarimų, sudarytų su įvairiomis šalimis, įskaitant JAV ir Kanada, modelių; juose numatoma galimybė išsipareigojimų pažeidimo atveju taikyti reikšmingas nuobaudas.

4.6. EESRK apgailestauja, jog panašu, kad neoficialiame dokumente siūloma, kad nuobaudų arba sankcijų dydį prekybos susitarimuose būtų galima įvertinti tik remiantis viena teismo byla dėl Gvatemalos, kurią iškėlė Jungtinės Amerikos Valstijos remdamosi CAFTA susitarimu⁽²⁶⁾. Tačiau JAV nesugebėjimas įrodyti šios bylos nebuvo susijęs su tuo, ar buvo numatytos sankcijos, bet su Centrinės Amerikos laisvosios prekybos sutarties (CAFTA) skyriuje dėl darbo nustatytų pareigų struktūra. Skyriuje dėl darbo nustatyta, kad darbo teisių pažeidimai turi būti „tokie, kad darytų poveikį prekybai“, tik tuomet dėl tokių pažeidimų galima pagrįstai nustatyti sankcijas. Šiuo atveju kolegija manė, kad nors buvo daromi akivaizdūs TDO darbo teisių pažeidimai, nebuvo pakankamai įrodymų, iš kurių būtų matyti, kad šie pažeidimai „darė poveikį prekybai“. Komisija turi išnagrinėti kitus prekybos susitarimuose esančius sankcijų mechanizmus, jų ligšiolinį naudojimą, įskaitant jų galimus trūkumus, ir kartu deramai įvertinti tai, kad pilietinės visuomenės grupės pareiškė jiems paramą ir rimtų nuogastavimų dėl jų naudojimo.

4.7. JAV požiūris į sankcijas turi kitų trūkumų, susijusių su priimtumu, procedūros taikymo sritimi ir trukme, o tai reiškė, kad tik labai nedidelis skaičius bylų buvo išspręstos taikant sankcijų metodą. Komisija turėtų pasimokyti iš JAV, taip pat kitų šalių, pavyzdžiui, Kanados, sudarytuose prekybos susitarimuose nustatytų sankcijų mechanizmų trūkumų, kad įvertintų ir pagerintų įgyvendinamo vykdymo užtikrinimo mechanizmo, kurį būtų galima nustatyti PDV skyriuose, veiksmingumą. Galimas trūkumas yra pavojus, jog ES atgrasys prekybos partnerius pradėti derybas arba sumažės jos įtaka šiose derybose.

4.8. EESRK yra pasirengęs padėti Komisijai kurti veiksmingą mechanizmą, kuris pagerintų ES laisvosios prekybos susitarimų PDV skyrių įgyvendinimą ir stebėseną ir užtikrintų visapusišką reikalavimų laikymąsi, remiantis kitų šalių patirtimi, taip pat įmonių, aplinkos, darbo ir kitų pilietinės visuomenės grupių parengtais pasiūlymais.

Bruselis, 2018 m. vasario 14 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
Pirmininkas
Georges DASSIS

⁽²⁵⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-dgreports/-integration/documents/publication/wcms_229374.pdf.

⁽²⁶⁾ Žr. <https://www.ictsd.org/bridges-news/bridges/news/trade-dispute-panel-issues-ruling-in-us-guatemala-labour-law-case>.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Nevalstybinių subjektų veiksmų klimato kaitos srityje skatinimas“**(tiriamoji nuomonė Europos Komisijos prašymu)**

(2018/C 227/05)

Pranešėjas: **Mindaugas MACIULEVIČIUS**Bendrapranešėjis: **Josep PUXEU ROCAMORA**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 11 28
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Biuro sprendimas	2017 7 4
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2018 2 6
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 2 15
Plenarinės sesijos Nr.	532
Balsavimo rezultatai	192/1/2
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir klimato kaitos poveikiui atsparios ekonomikos didele dalimi paskatino pagal principą „iš apačios į viršų“ piliečių, inovatyvių įmonių ir įvairių pilietinės visuomenės suinteresuotųjų subjektų, kurie toliau bendrai vadinami nevalstybiniais ir subnacionaliniais subjektais, vykdomos iniciatyvos.

1.2. Šie subjektai gali svariai prisidėti spartinant mažo anglies dioksido kiekio technologijų tobulinimą ir darnų vystymąsi. Tiesioginiai nevalstybiniai veiksmai mažina perėjimo prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų sąnaudas ir daro tiesioginį poveikį jau vykstančiai klimato kaitai.

1.3. Pastaraisiais metais gerokai padidėjo veiksmų klimato kaitos srityje, kurių imasi nevalstybiniai subjektai, skaičius, aprėptis ir mastas⁽¹⁾. Tačiau nevalstybiniai subjektai vis dar susiduria su sunkiais įveikiamomis kliūtimis, kurios apsunkina jų galimybes sėkmingai imtis ir įgyvendinti veiksmus klimato kaitos srityje.

1.4. Be to, nevalstybinių subjektų ir jų veiksmų klimato kaitos srityje įvairovė didėja, nes jie veikia skirtingoje aplinkoje, turinčioje savus poreikius ir išteklius, o kartais ir peržengia šios aplinkos ribas. Siekiant paspartinti veiksmus klimato kaitos srityje, būtina tinkamai išanalizuoti ir suprasti šią įvairovę.

1.5. Pripažindamas didelį nevalstybinių subjektų potencialą skatinti pasaulines pastangas sušvelninti klimato kaitą ir prisitaikyti prie jos padarinių, EESRK ragina sukurti „Europos dialogą dėl nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje“ (ED-NSCA) siekiant sustiprinti ir išplėsti nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje aprėptį ir mastą Europoje.

1.6. EESRK siūlomas Europos dialogas leistų apžvelgti ES vykdomus veiksmus klimato kaitos srityje ir padėti stebėti, kaip tokie veiksmai įgyvendinami visame pasaulyje.

⁽¹⁾ *Yearbook of Global Climate Action 2017, Marrakesh Partnership, UNFCCC, 2017 m.*

1.7. EESRK pabrėžia, kad veiksmingų, inovatyvių ir kūrybiškų veiksmų klimato kaitos srityje pripažinimas ir nušvietimas gali būti ekonomiškai efektyvi naujų veiksmų skatinimo ir dabartinių veiksmų rėmimo priemonė. Veiksmus klimato kaitos srityje galima pripažinti internetinėje platformoje, aukšto lygio renginiuose ir (arba) skiriant apdovanojimus.

1.8. Vedant Europos dialogą dėl veiksmų klimato kaitos srityje turėtų būti nuolat renkama grįžtamoji informacija ir bendraujant su valdžios institucijomis sprendžiamos iškilusios reguliavimo problemos, siekiant palaiapsniui kurti palankią aplinką, kurioje būtų galima imtis principu „iš apačios į viršų“ pagrįstų veiksmų klimato kaitos srityje. Šis dialogas turėtų būti grindžiamas kitomis panašiomis iniciatyvomis, kaip pavyzdžiui, Europos dialogas energetikos klausimais, kuris buvo vykdomas EESRK raginimu siekiant koordinuoti energetikos sektoriaus pertvarkos įgyvendinimą.

1.9. Galutinis siūlomo dialogo tikslas yra paspartinti veiksmus klimato kaitos srityje, siekiant paversti jų įgyvendinimą patraukliu įvairiems nevalstybiniais subjektams ir užtikrinti, kad veiksmai klimato kaitos srityje taptų naujuoju įprastiniu veiklos scenarijumi.

1.10. EESRK pabrėžia, kad mums skubant sumažinti išmetamuosius teršalus, apsaugoti klimatą ir skatinti socialinį bei ekonominį teisingumą būtina užmegzti socialinį dialogą, kad perėjimas prie pasaulio, kuriame nulinis anglies dvideginio išskyrimas ir visiškai panaikintas nepriteklus, būtų teisingas ir greitas.

1.11. EESRK siūlo, kad dialogu būtų siekiama ne tik nušviesti ir parodyti veiksmus, bet ir reaguoti į nevalstybinių subjektų poreikius skatinant naujas valstybinių ir nevalstybinių subjektų partnerystes, sudarant palankesnes sąlygas nevalstybiniais subjektams mokytis vieniems iš kitų, teikti vieni kitiems mokymą ir keistis rekomendacijomis ir suteikiant daugiau galimybių gauti finansavimą.

1.12. Siūlomas Europos dialogas veiktų platesnėje klimato valdymo ekosistemoje, atsiradusioje po Paryžiaus susitarimo. Dialogo organizavimas turėtų būti paprastas, o prioritetas teikiamas strateginiams dabartinių programų, iniciatyvų ir institucijų ryšiams, o ne naujų institucijų kūrimui. Atsižvelgdamas į tai, EESRK remia Europos Parlamento pasiūlymą sukurti nacionalines „Daugiapakopio dialogo klimato ir energetikos klausimais platformas“.

1.13. Inicijuojant dialogą EESRK imsis vadovaujamo vaidmens ir ragina kitas ES institucijas, visų pirma Europos Komisiją, prisijungti prie šių bendrų pastangų kuriant nevalstybiniais veiksmais klimato kaitos srityje palankią aplinką ir bendradarbiauti siekiant, kad dialogas pradėtų veikti.

1.14. Pirmasis žingsnis kuriant Europos dialogą dėl nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje turėtų būti 2018 m. pirmąjį pusmetį organizuojamas renginys, subursiantis visus suinteresuotus subjektų tinklus, taip pat kitų ES institucijų ir valstybių narių atstovus, kuris vyktų Talanoa⁽²⁾ dialogo dvasia ir kuriame būtų nustatytas aiškus Dialogo veiksmų planas.

1.15. EESRK tikisi, kad toks dialogas tvirtai įgalins visus nevalstybinius subjektus, t. y. įmones, įskaitant MVĮ, socialines įmones ir kooperatyvus, pilietinės visuomenės grupes, bendruomenes, taip pat vietos ir regionų valdžios institucijas ir kitus susijusius suinteresuotuosius subjektus, kad jie galėtų realiai ir apčiuopiamai prisidėti sprendžiant klimato kaitos problemas.

2. Nuomonės aplinkybės

2.1. Ši nuomonė yra tiriamoji nuomonė Europos Komisijos prašymu.

2.2. Ji grindžiama 2016 m. liepos mėn. priimta nuomone „Koalicija Paryžiaus susitarimo įsipareigojimams įgyvendinti“ ir darbu vėliau surengtoje konferencijoje „Kuriame pagrindą kovai su klimato kaita iš apačios“, kurioje buvo keičiamasi gerąja patirtimi ir buvo nustatytos problemos, dėl kurių silpnėja nevalstybinės pastangos sustabdyti klimato kaitą.

⁽²⁾ Talanoa yra Fidžyje ir Ramiojo vandenyno regione vartojamas tradicinis žodis įtraukiam, dalyvaujajam ir skaidriam dialogui apibūdinti. Talanoa tikslas – pasidalyti pasakojimais, stiprinti empatiją ir priimti išmintingus sprendimus bendruomenės labui. Talanoa dialogas, skirtas įvertinti bendras šalių pastangas siekiant ilgalaikio tikslo, nurodyto Paryžiaus susitarimo 4 straipsnyje, bus pradėtas 2018 m., be to, suinteresuotųjų subjektų indėliui bus sukurta internetinė platforma.

2.3. Perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir klimato kaitos poveikiui atsparios ekonomikos skatina pagal principą „iš apačios į viršų“ piliečių, vietos valdžios institucijų, vartotojų ir inovatyvių įmonių vykdomos iniciatyvos. Tačiau tolesnę jų pažangą dažnai stabdo administracinės ir reguliavimo kliūtys, tinkamų konsultavimosi mechanizmų trūkumas ir netinkamos finansinės procedūros.

3. Poreikis skubiai imtis nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje

3.1. Sąvoka nevalstybiniai subjektai reiškia subjektus, kurie nėra Jungtinių Tautų Bendrosios klimato kaitos konvencijos (UNFCCC) šalys. Šis platus aiškinimas apima įvairių rūšių įmones, įskaitant mažąsias, vidutines įmones ir labai mažas įmones, investuotojus, kooperatyvus, miestus ir regionus, profesines sąjungas, bendruomenes ir piliečių grupes, religines organizacijas, jaunimo grupes ir kitas nevyriausybinės organizacijas. Šioje nuomonėje daugiausia dėmesio skiriama naujiems pagal principą „iš apačios į viršų“ klimato kaitos srityje veikiančių subjektų veiksmams, kurių ES institucijos ir valstybės narės dar nėra visapusiškai pripažinusios.

3.2. Nevalstybiniai subjektai turi kuo skubiau imtis veiksmų klimato kaitos srityje bent jau dėl šių keturių priežasčių:

- atmosferoje toliau didėja išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekis; net ir įgyvendinus visus Vyriausybinius pažadus, išliks 11–13 gigatonų (Gt) CO₂ ekvivalento atotrūkis⁽³⁾. Trumpalaikiai valstybiniai ir nevalstybiniai veiksmai klimato kaitos srityje gali padėti panaikinti šį atotrūkį, be to, jie yra labai svarbūs siekiant užkirsti kelią radikalesnėms ir brangesnėms priemonėms,
- su dabartinės klimato kaitos padariniais jau susiduriama visame pasaulyje. Tai apima didėjančių ekstremalių oro reiškinių skaičių, didėjančius nuostolius ir žalą ir kintančias oro sąlygas, be to, šie padariniai skatina pažeidžiamų bendruomenių persikėlimą ir migraciją⁽⁴⁾,
- dėl dabartinių audringų politinių poslinkių, pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose, ir viešųjų išteklių trūkumo kyla pavojus visapusiškam Vyriausybinių pažadų įgyvendinimui. Be to, nemažai Europos šalių, kurios įsipareigojo visapusiškai laikytis Paryžiaus susitarimo, vis dar yra gerokai atsilikusias nuo užmojų, kuriuos reikia įgyvendinti norint, kad visuotinis atšilimas būtų gerokai mažesnis nei 2 °C,
- Vyriausybės nustato politikos planą, tačiau faktinių veiksmų imasi nevalstybiniai ir subnacionaliniai subjektai, kurių dauguma yra tikri inovatyvių ir efektyvių veiksmų lyderiai, ypač mažesni nauji ir pagal principą „iš apačios į viršų“ klimato kaitos srityje veikiantys subjektai.

3.3. Nevalstybiniai subjektai gali labai daug prisidėti spartinant mažo anglies dioksido kiekio technologijų tobulinimą ir darnų vystymąsi. Neatidėliojami nevalstybiniai veiksmai padeda mažinti perėjimo prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų sąnaudas ir sušvelnina jau vykstančios klimato kaitos poveikį. Vis dėlto apskritai nėra pripažįstama, kad pagal principą „iš apačios į viršų“ vykdomos iniciatyvos gali padėti įveikti socialines problemas, susijusias su išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimu ir ekologine pertvarka.

3.4. Remiantis ES finansuojamo TESS projekto, kuris nagrinėja ekologinių gyvenviečių poveikį Europoje, duomenimis, jeigu penki procentai ES piliečių dalyvautų veiksmingose bendruomenių įgyvendinamose klimato kaitos švelninimo iniciatyvose, mažesnio išmetamo anglies dvideginio kiekio pakaktų ES 28 šalims pasiekti beveik 85 % savo susitartų teršalų mažinimo iki 2020 m. tikslų⁽⁵⁾.

3.5. Nevalstybiniai veiksmai klimato kaitos srityje taip pat gali stiprinti bendrą klimato valdymą. Pavyzdžiui:

- nevalstybiniai veiksmai, kuriais Vyriausybėms įrodoma, kad įmanoma pasiekti platesnio užmojo klimato srities tikslus, galėtų padėti formuoti platesnio užmojo klimato politiką,

⁽³⁾ *The Emissions Gap Report 2017: A UN Environment Synthesis Report*, UNEP, 2017 m..

⁽⁴⁾ Europos Vadovų Tarybos išvados: „Europos diplomatija klimato srityje po COP21. Tolesnių diplomatijos klimato srityje veiksmų elementai 2016 m.“.

⁽⁵⁾ „Towards European Societal Sustainability“, <http://www.tess-transition.eu/about/>.

- nevalstybiniai veiksmai galėtų padėti įgyvendinti nacionalinio lygmens politiką ir prisidėti prie nacionalinių reikalavimų, susijusių su ES nacionaliniu lygmeniu nustatytais įpareigojančiais veiksmais, įgyvendinimo,
- nevalstybiniai subjektai galėtų padėti nustatyti reguliavimo aplinkos stiprinimo galimybes ⁽⁶⁾.

3.6. Nevalstybiniai veiksmai taip pat gali būti naudingi parodant, kad perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų, žiedinės ir klimato kaitos poveikiui atsparios ekonomikos atveria ES galimybę padidinti savo konkurencingumą, kuris naudingas ES įmonėms. Be to, tokie veiksmai suteikia galimybę spręsti ne tik klimato problemas, bet ir darnaus vystymosi uždavinius, visų pirma įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus.

3.7. Pastaraisiais metais sparčiai augo veiksmų klimato kaitos srityje, kurių imasi nevalstybiniai subjektai, skaičius, aprėptis ir mastas ⁽⁷⁾. Tačiau nevalstybiniai subjektai vis dar susiduria su sunkiai įveikiamomis kliūtimis, kurios apsunkina jų galimybes sėkmingai imtis ir įgyvendinti veiksmus klimato kaitos srityje. (Žr. EESRK nuomonę Koalicija Paryžiaus susitarimo įsipareigojimams įgyvendinti ⁽⁸⁾.)

3.8. Be to, nevalstybinių subjektų ir jų veiksmų klimato kaitos srityje įvairovė didėja, nes jie veikia skirtingoje aplinkoje, turinčioje savus poreikius ir išteklius, o kartais ir peržengia šios aplinkos ribas. Siekiant paspartinti veiksmus klimato kaitos srityje, būtina tinkamai išanalizuoti ir suprasti šią įvairovę.

4. ES reikalingas strateginis požiūris, palengvinantis nevalstybinius veiksmus klimato kaitos srityje

4.1. Tarptautiniu lygmeniu ES pirmąją nevalstybinių veiksmų srityje:

- ES remia įvairių suinteresuotųjų subjektų tarptautinio bendradarbiavimo iniciatyvas, kuriomis siekiama švelninti klimato kaitą atsižvelgiant į UNFCCC.
- ES prisidėjo prie plataus masto daugelį suinteresuotųjų subjektų sujungusių klimato kaitos iniciatyvų ⁽⁹⁾.
- Pavienės valstybės narės rėmė tarptautinę veiksmų klimato kaitos srityje darbotvarkę. Pavyzdžiui, Prancūzija vadovavo plataus masto mobilizuojantiems veiksams siekiant sudaryti Paryžiaus susitarimą. Šiaurės šalys ir Nyderlandai prisidėjo kuriant klimato iniciatyvų platformą (kurios priegloba šiuo metu vykdoma JT aplinkos programoje).
- Europoje įsisteigę subjektai vadovauja apytiksliai 54 % pagal UNFCCC įregistruotų bendradarbiavimo iniciatyvų, susijusių veiksmais klimato kaitos srityje ⁽¹⁰⁾.

4.2. Nors ES yra stipri tarptautinė lyderė, jai šiuo metu labai trūksta sistemos, kuria būtų sukuriama palanki aplinka, kurioje būtų spartinami nevalstybiniai veiksmai klimato kaitos srityje Europoje. Neturėdama tokios sistemos, ES gali prarasti galimybę pasinaudoti apčiuopiama nauda, kurią suteikia pirmaujantys nevalstybiniai ir subnacionaliniai subjektai. Dabartinė ES parama keleto didelio masto įvairių suinteresuotųjų subjektų veiksams nėra pakankama siekiant tokios transformacijos, kurią ES įsipareigojo pasiekti pagal Paryžiaus susitarimą.

4.3. Daug daugiau dėmesio reikia skirti naujiems dar nepripažintiems ir pagal principą „iš apačios į viršų“ klimato kaitos srityje veikiančioms subjektams, kurie šiuo metu per menkai dalyvauja ES remiamose iniciatyvose. Jų galimo indėlio neįmanoma pervertinti. Tokiems veiksams klimato kaitos srityje palankios aplinkos kūrimas yra veiksmingas ir nebrangus būdas panaudoti jų milžinišką visuomeninį potencialą.

⁽⁶⁾ Pavyzdžiui, pašalinant reguliavimo kliūtis ir (arba) parengiant pažangią klimato kaitos politiką.

⁽⁷⁾ *Yearbook of Global Climate Action 2017, Marrakesh Partnership, UNFCCC, 2017 m.*

⁽⁸⁾ OL C 389, 2016 10 21, p. 20

⁽⁹⁾ Geriau žinomi pavyzdžiai apima: Pasaulinį merų paktą dėl klimato ir energetikos; Regioninį merų paktą; iniciatyvą „Mission Innovation“; Klimato ir švaraus oro koaliciją; Afrikos atsinaujinančiosios energijos iniciatyvą; iniciatyvą „InsuResilience“ ir nacionaliniu lygmeniu nustatytų įpareigojančių veiksmų partnerystę.

⁽¹⁰⁾ *Yearbook of Global Climate Action 2017, Marrakesh Partnership, UNFCCC, 2017 m.*

4.4. Be to, formuojant palankią aplinką, galima pašalinti dabartinius trūkumus, susijusius su nevalstybiniais veiksmais klimato kaitos srityje. Pavyzdžiui,

- labai mažos įmonės, mažosios ir vidutinės įmonės, socialinės įmonės (įskaitant kooperatyvus) šiuo metu nėra pakankamai atstovaujamos įgyvendinant ES remiamas iniciatyvas, taip pat pagal UNFCCC įgyvendinamas iniciatyvas⁽¹¹⁾,
- kaimo bendruomenių ir mažesnių bei vidutinio dydžio miestų įgyvendinami veiksmai klimato kaitos srityje nėra pakankamai atstovaujami, palyginti su veiksmais, kurių imasi dideli metropoliai⁽¹²⁾.

4.5. Dabartinių mobilizavimo pastangų iš esmės imamasi tarptautinės klimato politikos lygmeniu, daugiausia dėmesio skiriant visų pirma plataus masto ir (arba) dėmesį pritraukiantiems pavyzdžiams, todėl skubiai reikia tarptautines pastangas papildančių ES lygmens veiksmų, kurie padėtų prisijungti didesniai skaičiui įvairių subjektų ir juos remtų.

4.6. Pripažįstant didelį nevalstybinių subjektų potencialą skatinti pasaulines pastangas sušvelninti klimato kaitą ir prisitaikyti prie jos padarinių, šioje nuomonėje siūloma sukurti „Europos dialogą dėl nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje“ siekiant sustiprinti ir išplėsti Europoje nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje aprėptį ir mastą.

5. Prioritetinės sritys veiksmų klimato kaitos srityje ir pavyzdžiai ir vietos subjektų poreikiai

5.1. Konsultuojantis su pilietine visuomene, reikėtų nustatyti temines prioritetines sritis.

5.2. Artimumas UNFCCC, ypač Marakešo partnerystės dėl pasaulinių veiksmų klimato kaitos srityje, teminėms sritims, galėtų padėti užtikrinti tvirtą sąsają su Paryžiaus susitarimo tikslais.

5.3. Prioritetinės sritys galėtų apimti: žemės ūkį ir maistą, miškininkystę, žemės naudojimą ir tvirtą bioekonomiką, pakrančių apsaugą ir vystymą, vandenį, miestus ir regionus, transportą, energiją ir žiedinę ekonomiką bei pramonę.

5.4. Kompleksinės temos, kurias būtų galima nagrinėti vykdant siūlomą dialogą, galėtų apimti: su klimatu ir darniu vystymusi susijusius kompromisus ir sinergiją, skaitmeninio vaidmenį, dalyvavimu grindžiamą požiūrį ir teisingą perėjimą.

5.5. Socialinis verslumas, piliečių iniciatyvos ir bendruomenės darbas yra tik keletas pavyzdžių, kaip veiksmai klimato kaitos srityje gali būti įgyvendinami pagal principą „iš apačios į viršų“. Jau įgyvendinama nemažai sėkmingų iniciatyvų, taip pat pradėta daug kitų iniciatyvų, tačiau jos nebuvo sėkmingos arba buvo nutrauktos dėl įvairių priežasčių. Gali būti naudojami abiejų kategorijų projektai, siekiant suteikti vertingų žinių nevalstybiniais subjektams ir sprendimų priėmėjams.

5.5.1. Decentralizuotos atsinaujinančiųjų išteklių energijos atvejis yra puikus pavyzdys. Tai turėtų būti vykdoma per vietos ar regionines struktūras, o tai reiškia, kad vertės kūrimas naudojant vėjo, saulės ir biomasės energiją vyktų vietos lygmeniu. Tačiau ES nepakankamai išnaudoja pilietinės visuomenės potencialą šioje srityje ir pernelyg dažnai vietos subjektų dalyvavimui kyla reguliavimo, finansinių ir struktūrinių kliūčių. 2015 m. EESRK sėkmingai ragino pradėti Europos dialogą energetikos klausimais, kuriam vadovautų pilietinė visuomenė, siekiant koordinuoti energetikos sektoriaus pertvarkos įgyvendinimą⁽¹³⁾ – iki šiol didžiausią klimato stabilizavimui skirtą priemonę, kurios turi imtis ES.

⁽¹¹⁾ Nepaisant to, kad jos sudaro daugiau nei 99 % visų ES įmonių ir joms tenka apytiksliai 58 % ekonominės veiklos rezultatų, kurie matuojami bendrąja pridėtine verte, https://ec.europa.eu/growth/smes_en.

⁽¹²⁾ ES apytiksliai 35 % gyventojų gyvena vietovėse tarp miesto ir kaimo, o daugiau nei 22 % gyvena regionuose, kuriuose vyrauja kaimo vietovės. Eurostatas (2014), „Eurostato regionų statistikos metraštis“, 2014 m. Pateikiama <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-statistical-books/-/KS-HA-14-001>, gauta 2018 m. sausio 16 d.).

⁽¹³⁾ EESRK nuomonė dėl *Valdymo sistemos, pasiūlytos 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategijai, plėtojimo* (OL C 291, 2015 9 4, p. 8).

5.5.2. Daugiau nei 1 000 vietos ir regioninių Vyriausybių iš 86 šalių, kuriose gyvena 804 mln. žmonių, *carbons* klimato kaitos registre nurodė savo išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimo tikslus, kurie, jei būtų pasiekti, iš karto leistų sumažinti taršą 5,6 gigatonų CO₂ ekvivalento kiekiu (GtCO_{2e}) iki 2020 m. ir 26,8 GtCO_{2e} – iki 2050 m., palyginti dar su 1990 m. nustatytais lygiais. Bendras 7 494 miestų ir Vyriausybių, atstovaujančių daugiau nei 680 mln. žmonių ir įsipareigojusių laikytis Pasaulinio merų pakto dėl klimato ir energetikos, poveikis galėtų reikšti kolektyvinį 1,3 GtCO_{2e} per metus sumažinimą palyginti su įprastiniu veiklos scenarijum 2030 m., o tai padėtų pasiekti bendrą 15,64 GtCO_{2e} kiekį 2010–2030 m. ⁽¹⁴⁾.

5.5.3. Bendruomenių remiamas žemės ūkis Europoje pastaraisiais metais augo. 2016 m. daugiau nei šeši tūkstančiai plačiai apibrėžtų pilietinės visuomenės iniciatyvų 22 Europos šalyse gamino maistą 1 mln. žmonių ⁽¹⁵⁾. Tokios iniciatyvos apima tiek vartotojų ir ūkininkų partnerystes, tiek bendruomenės sodų ir ūkių kūrimą. Jas įgyvendinant užmezgami glaudesni gamintojų ir vartotojų ryšiai, sukuriamos galimybės vietos įmonėms ir naujos darbo vietos, bendruomenėms suteikiama galimybė iš naujo įvertinti maistą, taip pakeičiant maisto gamybos ir vartojimo mechanizmus ir suteikiant piliečiams galių įgyvendinti platesniu dalyvavimu pagrįstas valdymo formas.

5.5.4. Teisingo perėjimo koncepcija, vykdamas socialinį dialogą, suvienija darbuotojus, bendruomenes, darbdavius ir valdžią, paskatindama juos kurti konkrečius planus, politiką ir atlikti būtinas investicijas, užtikrinančias greitą ir sąžiningą perėjimą. Ši koncepcija akcentuoja darbo vietas ir pragyvenimą ir siekia užtikrinti, kad nė vienas neliktų nuošalyje mums skubant sumažinti išmetamuosius teršalus, apsaugoti klimatą ir skatinti socialinį bei ekonominį teisingumą. Siekdami užtikrinti ir sukurti socialinį dialogą teisingo perėjimo klausimais, Tarptautinė profesinių sąjungų konfederacija ir jos partneriai įkūrė Teisingo perėjimo centrą. Centras suburs ir remis profesines sąjungas, įmones, bendroves, bendruomenes ir investuotojus per socialinį dialogą, kuriuo siekiama rengti planus, susitarimus, investicijas ir politiką, susijusią su greitu ir sąžiningu perėjimu prie nulinio anglies dioksido išskyrimo ir visiško nepritekliaus panaikinimo.

5.5.5. Energijos taupymo, išmetamųjų teršalų ir vandens suvartojimo mažinimo praktikos taikymas įtvirtintas savanoriškose pramonės programose ir vartojimo mažinimo iniciatyvose. Šie įmonių laimėjimai yra tikrinami ir dažnai skelbiami. Remiantis šiais geriausios praktikos pavyzdžiais taip pat galima išplėtoti įmonių ir šalių lyginamąją analizę.

5.6. Norėdamas suprasti didelę nevalstybinių subjektų, jų poreikių ir išteklių įvairovę, EESRK atliko apklausą ⁽¹⁶⁾, kurioje nevalstybiniai subjektai itin skubiais įvardijo šiuos poreikius:

- remianti politikos ir (arba) teisėkūros aplinka,
- finansiniai poreikiai: galimybės gauti viešąjį finansavimą ir fiskalinės paskatos,
- techninė parama: palankesnės sąlygos tarpusavio mokymuisi, gebėjimų stiprinimui, keitimasis žiniomis ir geriausios praktikos pavyzdžiais ir sąmoningumo didinimas,
- didesnis jų indėlio patikimumas, matomumas, supratimas ir pripažinimas,
- geresnis įvairių privačių ir viešųjų subjektų bendradarbiavimas.

6. Siūlomo Europos dialogo dėl nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje funkcijos

6.1. Siekiant sukurti aplinką, kurioje būtų galima lengvai imtis nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje ir stiprinti bei didinti Europoje vykdomų veiksmų aprėptį ir mastą, Europos dialogas turėtų atitikti nevalstybiniais subjektams keliamus politikos ir veiklos reikalavimus, be to, jis turėtų vykdyti šias tarpusavyje susijusias galimas funkcijas: 1) veiksmų vertinimas (angl. *Assessing actions*), 2) veiksmų pripažinimas (*Recognising actions*), 3) valdymo gerinimas (*Improving governance*), 4) spartesnis veiksmų įgyvendinimas (*Accelerating actions*) ir 5) veiksmų rėmimas (*Supporting actions*) (ARIAS).

⁽¹⁴⁾ <https://www.cities-and-regions.org/lgma-at-the-apa-resumption/>.

⁽¹⁵⁾ <https://urgenci.net/new-report-european-csa-overview-released-by-the-european-csa-research-group/>.

⁽¹⁶⁾ EESRK apklausa „Nevalstybinių veiksmus klimato kaitos srityje vykdančių subjektų skatinimas“.

6.2. **Veiksmų vertinimas ir stebėjimas** – ES ir jos valstybėms narėms naudinga geriau suprasti nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje naudą. Siūlomas dialogas gali pateikti Europoje vykdomų veiksmų klimato kaitos srityje apžvalgą ir padėti stebėti, kaip tokie veiksmai įgyvendinami visame pasaulyje atsižvelgiant į UNFCCC.

Geresnis su klimato kaitos poveikio švelninimu susijusios ir kitokios nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje naudos supratimas yra naudingas įvairiais aspektais:

- tai gali būti pirmas žingsnis siekiant įtraukti nevalstybinius veiksmus į nacionaliniu ir ES lygmeniu įgyvendinamą klimato politiką,
- išsamūs konkrečių veiksmų klimato kaitos srityje tyrimai gali padėti parengti viešąją politiką ir nustatyti reguliavimo kliūtis, kintančius sprendimo būdus ir aplinkybes, kuriomis konkrečios priemonės yra veiksmingos,
- tai gali padėti nevalstybiniams subjektams įgyti praktinių žinių, padėsiančių jiems veiksmingai įsitraukti į veiksmus klimato kaitos srityje.

6.2.1. Siūloma sistema taip pat turėtų padėti stebėti bent jau kai kurių nevalstybinių ir subnacionalinių subjektų veiksmų pažangą, visų pirma tais atvejais, kai jie įsipareigoja kiekybiškai sumažinti išmetamą teršalų kiekį. Tai galėtų būti daroma atliekant apibendrintus Europos lygmens veiksmų klimato kaitos srityje vertinimus, taip pat naudojant savanoriškus ataskaitų teikimo mechanizmus. Reikėtų įvertinti galimybę nustatyti apsaugos nuo ekologinio manipuliavimo (pateikiant įprastinius veiklos scenarijus kaip švarius ir suderinamus su Paryžiaus susitarimo tikslais) priemones. Vis dėlto reikėtų bent parodyti, kad iniciatyvos yra kai kas daugiau nei vien rašytiniai įsipareigojimai, kartu neturėtų būti nustatomos subjektams taikomos sudėtingos ataskaitų teikimo ir stebėsenos prievolės. Stebėsenos ir vertinimo sistemoje, labiau į kokybę orientuotas, naratyvinio pobūdžio metodas galbūt galėtų papildyti kiekybinius vertinimus, siekiant parodyti, ką galima pasiekti.

6.3. Dabar dauguma veiksmų klimato kaitos srityje Europoje nėra pripažįstami Europos lygmeniu arba šis pripažinimas yra silpnas. Tačiau galimybė **pripažinti ir nušviesti** ypač veiksmingus, inovatyvius ir kūrybiškus veiksmus klimato kaitos srityje gali būti ekonomiškai efektyvi naujų veiksmų skatinimo ir dabartinių veiksmų rėmimo priemonė. Veiksmai klimato kaitos srityje gali būti pripažįstami keliais būdais, įskaitant:

- plataus masto naujų ir esamų įsipareigojimų pripažinimą internetinėje platformoje,
- galimybių suteikimą naujiems veiksmams klimato kaitos srityje vykdančioms subjektams dalyvauti (aukšto lygio) renginiuose tiek Europos lygmeniu, tiek vykstant tarptautinėms deryboms,
- apdovanojimų įteikimą ypač didelių rezultatų pasiekusiems veiksmams klimato kaitos srityje, pavyzdžiui, konkrečiose teminėse srityse.

6.4. **Valdymo gerinimas ir stiprinimas** – tikėtina, kad nevalstybinių subjektų grupių lyderiai nustatys kliūtis, trukdančias gerinti valdymą, ir valdymo gerinimo galimybes. Jų išvalgos gali padėti nustatyti Europos, nacionaliniu, regionų arba vietos lygmeniu kylančias reguliavimo kliūtis, paskatinti jas pašalinti, taip pat gali padėti kurti veiksmams klimato kaitos srityje palankią reguliavimo sistemą. Europos dialogas dėl nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje turėtų nuolat rinkti grįžtamąją informaciją ir perduoti valdžios institucijomis iškilusias problemas, siekiant palaipsniui kurti palankią aplinką, kurioje būtų galima imtis principu „iš apačios į viršų“ pagrįstų veiksmų klimato kaitos srityje. Tačiau tam turi būti pašalintas politinis vakuumas tarp nevalstybinių subjektų ir sprendimus priimančių asmenų.

6.5. **Spartesnis veiksmų klimato kaitos srityje įgyvendinimas** – didžiausias siūlomo dialogo tikslas yra paspartinti veiksmus klimato kaitos srityje, kad jie taptų patrauklūs įvairiems nevalstybiniams subjektams, ir užtikrinti, kad veiksmai klimato kaitos srityje taptų naujuoju įprastiniu veiklos scenarijumi. Praktiniu požiūriu tai turėtų reikšti:

- didėjančių naujų nevalstybinio pobūdžio įsipareigojimų klimato srityje skaičių. Siekiant paspartinti iniciatyvų įgyvendinimą, dialogas (galbūt bendradarbiaujant su UNFCCC ir kitais partneriais) turėtų viešai skelbti apie naujus įsipareigojimus,

- greitą sprendimo būdų ir patirties, įgytos Europos lygmeniu imantis nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje, panaudojimą. Siekiant paspartinti dialogą, būtų galima surengti regioninius techninių ekspertų susitikimus, kurių modelis būtų į UNFCCC sesijų metu rengiamus panašius susitikimus ir kurių rezultatai būtų panaudojami rengiant tokius susitikimus,
- už organizavimą atsakingi partneriai taip pat galėtų kartais užmegzti naujas partnerystes ir imtis naujų veiksmų klimato kaitos srityje, visų pirma perspektyviose arba ypatingos skubos reikalaujančiose srityse, ir pasinaudoti dialogo procesu arba savo susirinkimų sušaukimo galiomis,
- kartais sektoriaus arba teritorinės iniciatyvos konkuruoja tarpusavyje, jeigu nenustatomas ir nepuoselėjamas bendradarbiavimą remiantis teisingas požiūris. Reikia pažvelgti iš toliau, norint nustatyti spragas ir bendradarbiavimo galimybes ir sudaryti naujas partnerystes.

6.6. **Parama veiksams klimato kaitos srityje** – siūlomas dialogas turėtų ne tik nušviesti ir parodyti veiksmus, bet ir reaguoti į nevalstybinių subjektų poreikius. Galima numatyti skirtingų rūšių paramą, įskaitant:

- palankios tinklo aplinkos sukūrimą, kurioje valstybiniai ir nevalstybiniai subjektai gali užmegzti partnerystes,
- palankesnes sąlygas mokytis vieniems iš kitų ir dalytis rekomendacijomis tarp nevalstybinių subjektų padedant jiems įveikti reguliavimo kliūtis,
- švietimo ir mokymosi paslaugų teikimą, taip pat naujovių skatinimą, pvz., naudojantis atvirais masinio nuotolinio mokymo kursais (angl. MOOC), internetiniais seminarais ir praktiniais seminarais konkrečiais klausimais⁽¹⁷⁾,
- galimybių gauti finansavimą supaprastinimą, pavyzdžiui, nustatant esamus kanalus; tiriant inovatyvias finansavimo priemones (įskaitant tarpusavio, sutelktinį finansavimą ir mikrofinansavimą); siūlant fiskalinių taisyklių supaprastinimą ir naujų finansavimo langų sukūrimą, pvz., siekiant sudaryti palankesnes sąlygas naudotis privačiais, tarptautiniais ir daugiašaliais fondais.

7. Siūlomo Europos dialogo dėl nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje veikimas

7.1. Siūlomas Europos dialogas veiktų platesnėje klimato valdymo ekosistemoje, atsiradusioje po Paryžiaus susitarimo. Rengiamos kitos naujos regioninės ir nacionalinės veiksmų darbotvarkės ir sistemos (pavyzdžiui, Lotynų Amerikoje ir JAV). Europos dialogui bendradarbiavimas su šiomis platformomis gali būti naudingas ir iš jų galima pasimokyti.

7.2. Dialogo organizavimas turėtų būti paprastas, o prioritetas teikiamas strateginiams dabartinių programų, iniciatyvų ir institucijų ryšiams, o ne naujų institucijų kūrimui. EESRK atliks aiškų vaidmenį inicijuojant dialogą ir siekiant Europos Komisijos ir kitų ES institucijų paramos bei partnerystės su jomis. Institucinė struktūra jam suteiktų patikimumo keliant veiksmų klimato kaitos srityje klausimą Europos lygmeniu. Todėl EESRK remia Europos Parlamento pasiūlymą sukurti nacionalines „Daugiapakopio dialogo klimato ir energetikos klausimais platformas“ siekiant visose valstybėse narėse vykdyti plataus masto diskusijas dėl jų klimato ir energetikos politikos ateities.

7.3. Europos dialogo internetinė platforma gali veikti kaip informacijos centras, kuriame registruojami Europos lygmens veiksmai klimato kaitos srityje ir pateikiama jų apžvalga, joje taip pat gali būti saugomi išsamūs duomenys, galintys padėti atlikti strateginę analizę ir formuoti vietos, nacionalinę ir ES politiką. Siekiant optimizuoti informacijos centro galimybių panaudojimą, svetainė turėtų būti prieinama ir joje turėtų būti įmanoma atlikti paiešką. Tokia platforma galėtų būti sujungta su platformomis, kurios veikia UNFCCC kontekste, įskaitant NAZCA platformą⁽¹⁸⁾.

⁽¹⁷⁾ Pavyzdžiui, „Kaip parengti veiksmų planą?“, „Kaip gauti paramą?“, „Kaip motyvuoti vietos lygmenį imtis veiksmų?“ ir pan.

⁽¹⁸⁾ <http://climateaction.unfccc.int/>.

7.4. Siūlomas Europos dialogas turėtų inicijuoti renginius, siekiant sudaryti nevalstybiniam subjektams sąlygas gauti pripažinimą, grįžtamąją informaciją ir pasinaudoti mokymosi ir dalyvavimo tinkle funkcijomis. Dalis šių renginių jau organizuojami, tačiau jie įgytų naują atspalvį. Pavyzdžiui:

- EESRK Tvaraus vystymosi observatorijoje rengiami dabartiniai ekspertų susitikimai galėtų įgyti daugiau svarbos juos sujungus su UNFCCC procesu kaip „techninius ekspertų susitikimus“ arba teminius ar regioninius dialogus, siekiant pasinaudoti dabartinių veiksmų klimato kaitos srityje galimybėmis,
- Europos tvarių bendruomenių diena, kurią organizuoja ECOLISE bendradarbiaudama su EESRK, galėtų atkreipti dėmesį į vietos bendruomenes ir pripažinti jų indėlį į veiksmus klimato kaitos srityje,
- vykstant metiniams ES institucijų remiamiems renginiams (pavyzdžiui, Graikijos savaitei, ES tvarios energijos savaitei, Europos darnaus vystymosi savaitei ir pan.) dalis jų galėtų būti skirta nevalstybiniam veiksmams klimato kaitos srityje.

7.5. Siūlomam dialogui būtų naudinga, jei būtų paskirti sektorių arba teminiai „veiksmų klimato kaitos srityje ambasadoriai“. Ambasadoriams galėtų būti pavesta tarpininkauti įvairių suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimo srityje, nustatyti strateginius ar teminius prioritetus, organizuoti renginius ir skatinti naujus veiksmus klimato kaitos srityje. Jie taip pat gali veikti kaip asmenys ryšiams nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje klausimais, pavyzdžiui, bendraujant su Europos Komisija, valstybėmis narėmis ir UNFCCC.

7.6. Siūlomas procesas turėtų remti galimybes gauti nevalstybinių veiksmų finansavimą. Tai galėtų apimti:

- finansavimo galimybių nustatymą,
- konsultacijas dėl finansuotinių planų,
- dabartinio dialogo ir konsultavimosi procedūrų su nevalstybiniais subjektais analizę, kad būtų sukurti nauji metodai ir geriausia praktika siekiant paskatinti naudotis esamais Europos ir tarptautiniais fondais,
- siekimą, kad kitoje ES daugiametėje finansinėje programoje būtų siekiama didesnio užmojo klimato politikos tikslų ir skatinami nevalstybinių subjektų veiksmi,
- inovatyvaus finansavimo galimybių paieškas (tarpusavio ir sutelktinis finansavimas, mikrofinansavimas, žaliosios obligacijos ir pan.).

7.7. Siekiant užtikrinti institucinės sistemos patikimumą ir paprastumą, organizacinių partnerių teisėmis reikėtų pakviesti dalyvauti šiuos galimus dalyvius:

- siekiant paremti vertinimo funkciją, dialogo iniciatoriai turėtų bendradarbiauti su esamomis tyrimų grupėmis, veiksmų klimato kaitos srityje stebėjimo iniciatyvomis ir duomenų platformomis,
- siekiant paremti pripažinimo funkciją, reikėtų stengtis bendradarbiauti su esamomis apdovanojimo iniciatyvomis, pavyzdžiui, UNFCCC apdovanojimais „Momentum for Change“ ir SEED apdovanojimais⁽¹⁹⁾, EESRK pilietinės visuomenės premija ir pan.,
- siekiant paremti geresnio valdymo ir paspartinimo funkcijas, reikėtų nustatyti komunikacijos kanalus, pavyzdžiui, remiantis pagalbinais dialogais ir techniniais ekspertų procesais, vykdomais UNFCCC kontekste, taip pat su atitinkamais ES ir valstybių narių lygmens procesais, pavyzdžiui, Europos aplinkos ir darnios plėtros patariamąja taryba (EEAC),
- rėmimo funkcijai vykdyti reikėtų sukurti sąsajas su esamomis programomis. Pavyzdžiui, galimybė gauti finansavimą ir geriausia patirtis gali būti koordinuojama su ES programa LIFE, aplinkos ir klimato politikos finansavimo programa, EIB dotacijų arba paskolų parama ir (arba) kitomis Europos programomis, o programos „Horizontas 2020“ mokslinių tyrimų išvados, aktualios nevalstybiniam subjektams, gali būti platinamos tarp visų dialogo dalyvių.

⁽¹⁹⁾ Verslumo apdovanojimai darnaus vystymosi srityje (angl. *Awards for Entrepreneurship in Sustainable Development*).

7.8. Pirmasis žingsnis kuriant Europos dialogą dėl nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje turėtų būti EESRK bendradarbiaujant su Europos Komisija inicijuojamas ir 2018 m. pirmąjį pusmetį organizuojamas renginys, kuris suburtų visus suinteresuotus subjektų tinklus, kitų ES institucijų ir valstybių narių atstovus.

7.8.1. Šis renginys turėtų prisidėti prie Talano dialogo rengiantis COP 24; šiuo laikotarpiu susitarimą pasirašiusių ir nepasirašiusių šalių suinteresuotieji subjektai kviečiami bendradarbiauti organizuojant vietos, nacionalinius ar pasaulinius renginius, kuriuose būtų rengiama ir platinama aktuali informacija atsakant į klausimus „Kur esame dabar?“, „Ką norime pasiekti?“ ir „Kaip tai pasieksime?“ ir ja dalijamasi.

7.8.2. Šis renginys taip pat turėtų padėti parengti Europos dialogo dėl nevalstybinių veiksmų klimato kaitos srityje veiksmų planą 2018–2020 m. laikotarpiui, kad jis pradėtų veikti, įskaitant išsamų planą, kaip turi būti atliekamos dialogo ARIAS funkcijos.

Briuselis, 2018 m. vasario 15 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
Pirmininkas
Georges DASSIS*

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

532-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, 2018 2 14–2018 2 15

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė

Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Veiksmingi viešieji pirkimai Europoje ir Europai“

(COM(2017) 572 final)

Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Su viešaisiais pirkimais susijusių didelės apimties infrastruktūros projektų aspektų savanoriškas ex ante vertinimas investicijoms skatinti“

(COM(2017) 573 final)

2017 m. spalio 3 d. Komisijos rekomendacija dėl viešųjų pirkimų specializacijos „Viešųjų pirkimų specializacijos struktūros kūrimas“

(C(2017) 6654 final – SWD(2017) 327 final)

(2018/C 227/06)

Pranešėjas: **Antonello PEZZINI**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 11 17
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 1 24
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 2 14
Plenarinė sesija Nr.	532
Balsavimo rezultatai	107/1/1
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) yra įsitikinęs, kad tik skaidri, atvira ir konkurencinga viešųjų pirkimų sistema bendrojoje rinkoje galėtų užtikrinti ne tik veiksmingas viešąsias išlaidas, bet ir aukštos kokybės prekes ir paslaugas piliečiams ir leistų sukurti tikrą **inovatyvių, pažangių, tvarių ir socialiai atsakingų viešųjų pirkimų kultūrą**.

1.1.1. Atsižvelgdamas į tai, EESRK rekomenduoja skatinti pasiūlymų atrankai taikyti „ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo“ kriterijų, visų pirma intelektinių paslaugų atveju.

1.2. Komitetas palankiai vertina naują viešųjų pirkimų dokumentų rinkinį ir pabrėžia, kad būtina:

- skatinti kokybę ir naujoves viešųjų pirkimų srityje,
- įtraukti aplinkos apsaugos ir socialinius aspektus,
- padaryti viešuosius pirkimus pažangesnius ir veiksmingesnius.

1.3. Komitetas pabrėžia, kad svarbu sumaniai naudotis viešaisiais pirkimais sprendžiant pasaulines problemas, pavyzdžiui, klimato kaitos, išteklių stokos, nelygybės ir visuomenės senėjimo, šiuo tikslu remiant socialinę politiką, spartinant perėjimą prie tvaresnių ir konkurencingesnių tiekimo grandinių bei verslo modelių, taip pat sudarant geresnes sąlygas MVĮ ir socialinės ekonomikos įmonėms.

1.3.1. EESRK mano, kad svarbu siekti didesnio valstybių narių pasiryžimo savanoriškai taikyti didelės apimties infrastruktūros projektų išankstinio vertinimo mechanizmus.

1.3.2. Komitetas pabrėžia poreikį užtikrinti savanoriško naudojimosi nauju *ex ante* vertinimo mechanizmu patrauklumą, suteikiant perkančiajai organizacijai *atitikties patvirtinimo dokumentą*. EESRK pritaria, kad reikia didinti visų suinteresuotųjų subjektų profesionalumą ir skatinti aktyvesnį socialinių įmonių dalyvavimą kovoje su sukčiavimu ir korupcija stiprinant skaitmeninę viešųjų pirkimų pertvarką.

1.4. Komitetas ypač palankiai vertina pastangas sudaryti geresnes sąlygas MVĮ ir socialinės ekonomikos įmonėms patekti į viešųjų pirkimų rinkas ir pabrėžia, kad vis dar yra daug kliūčių jų visapusiškam dalyvavimui, ir rekomenduoja prekybos ir (arba) profesinėms organizacijoms atlikti gynimo ir paramos vaidmenį.

1.4.1. Socialiniai ir aplinkos apsaugos aspektai tapo labai svarbia viešųjų pirkimų dalimi, todėl EESRK pabrėžia šių aspektų vertę ir naudingumą ir rekomenduoja į visas nacionalines ir Sąjungos mokymo programas įtraukti specifinių socialinės ir aplinkosaugos sričių turinį.

1.4.2. Reikėtų pradėti kampaniją dėl techninių reguliavimo standartų, t. y. ISO 14000 aplinkosaugos srityje, ISO 26000, SA 8000:2014 ir atitinkamų TDO konvencijų⁽¹⁾ socialinėje srityje, UNI 11648:2016 dėl *projektų valdymo* ir ISO 9000 valdymo ir gamybos kokybės srityje, ar analogiškų techninių kokybės reikalavimų, nustatytų nacionaliniuose teisės aktuose, taikymo viešųjų pirkimų specifikacijose ir padėti mažosioms įmonėms pasiekti minėtus standartus pasitelkiant Europos socialinį fondą.

1.5. Komitetui svarbu, kad būtų ryžtingai siekiama didinti perkančiųjų organizacijų profesionalumą, aiškiai pripažįstant įgytas naujas kvalifikacijas, sukuriant joms bendrą Europos techninių ir skaitmeninių įgūdžių sistemą, kuri suteiktų galimybę taikyti bendrą požiūrį visoje Europos vidaus rinkoje.

1.6. EESRK mano, kad, siekdama užtikrinti veiksmingą ir nuoseklų viešųjų pirkimų specializacijos pagrindą, Komisija turėjo priimti ne rekomendaciją, o direktyvą.

1.7. Komiteto nuomone, svarbu sukurti viešą skaitmeninį viešųjų pirkimų registrą, taip pat siekiant suteikti galimybę išplėsti suinteresuotųjų įmonių ratą ir geriau įvertinti viešųjų pirkimų proceso veiksmingumą ir sąžiningumą.

1.8. Komitetui labai svarbu, kad būtų vykdomi aktyvūs Sąjungos veiksmai, kuriais, vadovaujantis abipusiškumo principu, būtų sudaromos palankesnės sąlygos trečiosioms šalims patekti į viešųjų pirkimų rinką, įskaitant narystės siekiančias šalis ir Europos kaimynystės politikos šalis partneres, užtikrinant tokias pat sąlygas kaip ir nacionalinėms įmonėms.

1.9. EESRK nuomone, Europos Komisijos rekomendacijose konkrečioms valstybėms narėms turėtų būti aktyviai skatinami mokymai, susiję su galimybėmis pasinaudoti struktūrinėmis programomis ir fondais, taip pat su skaitmeninio techniniais ir reguliavimo standartais, pavyzdžiui, priimant Europos viešųjų pirkimų etikos kodeksą.

⁽¹⁾ Pagrindinės TDO konvencijos, TDO konvencija Nr. 155 (dėl darbuotojų saugos ir sveikatos) ir TDO konvencijos Nr. 131, 1, 102.

1.10. EESRK rekomenduoja skatinti įtrauktį ir taikyti socialines priemones, pavyzdžiui, strategines priemones, padedančias siekti pažangios politikos šioje srityje.

1.11. EESRK rekomenduoja apsvarstyti galimybę nustatyti bendrą tarpvalstybinių pirkimų reguliavimo sistemą (kaip 28-oji sistema), kurioje gali savanoriškai dalyvauti perkančiosios organizacijos, užtikrinant vienodas procedūras visoje Europos ekonominėje erdvėje.

2. Aplinkybės ir dabartinė padėtis

2.1. Viešieji pirkimai atveria didžiulę potencialią rinką inovaciniams produktams ir paslaugoms, jeigu jie naudojami strategiškai siekiant skatinti ekonomiką ir pritraukti investicijas, visų pirma įgyvendinant Europos investicijų planą, gerinti našumą ir įtrauktį, taip pat siekti struktūrinių ir infrastruktūrų pokyčių, būtinų norint skatinti inovacijas ir augimą.

2.2. Didelė pirkimų ir viešųjų investicijų į Europos ekonomiką dalis vykdoma rengiant viešuosius pirkimus: kasmet viešojo sektoriaus institucijos išleidžia apie 19 % Sąjungos BVP darbų, prekių ir paslaugų pirkimui.

2.2.1. Deja, 55 % viešųjų pirkimų procedūrų vykdoma žemiausios kainos pagrindu, kuri yra sutarties sudarymo kriterijus, tačiau nekreipiant ypatingo dėmesio į kokybę, tvarumą, inovacijas ir socialinę įtrauktį.

2.3. Devyni iš dešimties didelės apimties infrastruktūros projektų vykdomi nesilaikant sutartyje dėl projekto vykdymo nustatytų plano etapų, jiems nustatyto biudžeto ir tvarkaraščio, o bendros išlaidos dažnai padidėja iki 50 %⁽²⁾

2.4. Viešųjų pirkimų teisinė sistema iš esmės gana sudėtinga; be to, institucijų struktūra labai susiskaidžiusi, nes ją valdo daugybė centrinio, regionų ir sektorių lygmens subjektų, kurių užduotys ir funkcijos ne visada aiškiai nustatytos.

2.5. Pirkimo procedūrų ir investicijų į infrastruktūrą valdymui reikalingi itin išvystyti visų lygmenų valdžios institucijų gebėjimai, tuo tarpu būtent šioje srityje paprastai įvairūs trūkumai, kaip antai: nevienodi gebėjimai planuoti ir laiku nustatyti tinkamas priemones ir būdus, nepakankamas perkančiųjų organizacijų profesionalumas, didelis įvairių sričių išlaidų valdyme dalyvaujančių valdžios institucijų skaičius, nenuoseklus patvirtinamosios informacijos rinkimas ir nesuderintos duomenų bazės, valdomos įvairių subjektų, kurie dažnai yra nepakankamai kvalifikuoti ir patikimi.

2.6. 2014 m. viešųjų pirkimų teisės aktų rinkinys nepadėjo visiškai išspręsti šių problemų.

2.7. Skaitmeninės priemonės, padedančios valdyti viešuosius pirkimus, Sąjungoje naudojamos vangiai: 2016 m. jas taikė tik keturios valstybės⁽³⁾. Tokia padėtis rodo, kad būtina aktyviau taikyti naujas technologijas siekiant supaprastinti ir paspartinti viešųjų pirkimų procedūras.

3. Komisijos pasiūlymai

3.1. Pateiktame dokumentų rinkinyje nustatomos keturios pagrindinės kryptys:

3.1.1. **prioritetinių sričių, kurių veiklą reikia gerinti, nustatymas** siekiant plėtoti viešiesiems pirkimams taikomą strateginį požiūrį, sutelkiant dėmesį į šešis prioritetus;

3.1.2. **didelės apimties infrastruktūros projektų savanoriškas ex ante vertinimas**, įsteigiant pagalbos tarnybą, taip pat pranešimų teikimo ir keitimosi informacija mechanizmus, kad būtų galima teikti pagalbą pradiniuose projektu, kurių apskaičiuota vertė viršija 250 mln. EUR, ir valstybei narei itin naudingų projektų, kurių vertė viršija 500 mln. EUR, atvejais;

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/smart-regulation/roadmaps/docs/2017_grow_046_ex_ante_voluntary_assesment_en.pdf.

⁽³⁾ COM(2017) 572 final, 2 skyrius.

3.1.3. **rekomendacijos dėl valdžios institucijų ir viešųjų pirkėjų profesionalumo didinimo** siekiant užtikrinti, kad jie turėtų profesinių gebėjimų ir techninių bei procedūrinių žinių, reikalingų, kad būtų laikomasi teisės aktų ir užtikrinama aukšta naujovių kokybė bei tvarumas, taip pat didžiausias investicijų ekonominis naudingumas atsižvelgiant ir į socialinę atsakomybę;

3.1.4. **gairės, skirtos skatinti naujoves vykdant prekių ir paslaugų viešuosius pirkimus.**

4. Bendrosios pastabos

4.1. Komitetas labai palankiai vertina naują viešųjų pirkimų dokumentų rinkinį ir pabrėžia savo anksčiau išreikštą poziciją dėl būtinybės gerinti viešųjų pirkimų kokybę ir skatinti inovacijas šioje srityje, mažinti nereikalingą biurokratinę naštą, įtraukti aplinkosaugos ir socialinius aspektus (susijusius su darbo vietomis ir sąlygomis, taip pat su neįgaliųjų ir nepalankioje padėtyje esančių grupių apsauga) ir skatinti rinktis ne tik ekonomiškai naudingiausią, bet ir numatyti galimybę, pavyzdžiui, intelektinių paslaugų atveju, pasirinkti daugiausiai privalumų turintį pasiūlymą, net jei jis ir nėra pigiausias.

4.2. Taikant aplinkosaugos ir socialinius kriterijus, būtų galima padaryti viešuosius pirkimus pažangesnius ir efektyvesnius, užtikrinti didesnę profesionalumą, didinti MVĮ ir socialinės ekonomikos įmonių dalyvavimą, kovoti su favoritizmu, sukčiavimu ir korupcija, taip pat skatinti Europoje tarpvalstybinius viešuosius pirkimus⁽⁴⁾.

4.3. Komitetas visų pirma pabrėžia, kad svarbu sumaniai vykdyti viešuosius pirkimus siekiant visapusiškai spręsti pasaulines problemas, kaip antai klimato kaita, išteklių stoka ir visuomenės senėjimas; tokiu požiūriu remiama socialinė politika, spartinamas perėjimas prie tvaresnių ir konkurencingesnių tiekimo grandinių bei verslo modelių, taip pat suteikiamos geresnės galimybės MVĮ dalyvauti viešuosiuose pirkimuose.

4.4. EESRK mano, kad svarbu siekti vis didesnio savanoriško valstybių narių pasiryžimo:

- užtikrinti platesnį strateginių viešųjų pirkimų taikymą diegiant savanoriškus *ex ante* vertinimo mechanizmus, skirtus didelės apimties infrastruktūros projektams,
- plėtoti sistemingą keitimąsi geriausia patirtimi strateginių viešųjų pirkimų srityje,
- skatinti atnaujintus žaliųjų, socialinių ir inovacinių viešųjų pirkimų metodus.

4.5. Komitetui labai svarbu, kad būtų kryptingai didinamas perkančiųjų organizacijų profesionalumas ir parengti privalomi minimalūs atestavimo reikalavimai, sukuriant joms bendrą Europos techninių ir skaitmeninių įgūdžių sistemą, kuri sudaryti galimybę visoje Europos vidaus rinkoje taikyti bendrą požiūrį remiantis vienu kompetencijos centru ir interaktyvia duomenų baze.

4.5.1. Atsižvelgdamas į socialinių ir aplinkosaugos aspektų svarbą ir vertę viešuosiuose pirkimuose, taip pat į garantiją, kurią šių aspektų laikymasis gali suteikti įgyvendinant socialinės įtraukties ir socialinio bei aplinkos tvarumo tikslus, EESRK siūlo ir rekomenduoja, kad į visas mokymo programas, skirtas viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančių darbuotojų profesionalumui didinti, būtų įtrauktas specifinis turinys, susijęs su socialinės ir aplinkos apsaugos sričių teisės aktais, ypač su viešųjų pirkimų teisės aktuose nurodytais socialiniais ir aplinkosaugos aspektais.

4.5.2. Šių aspektų įtraukimas dera su naujais uždaviniais išnaudoti visas galimybes strategiškai prisidėti prie horizontaliosios politikos tikslų įgyvendinimo ir socialinių vertybių, kaip antai inovacijos, socialinė įtrauktis ir ekonomikos bei aplinkos tvarumas, puoselėjimo.

4.5.3. Todėl EESRK mano, kad reikia užtikrinti griežtą šių priemonių laikymąsi, jei jos privalomos, ir skatinti dažniau jas naudoti, jei kalbama apie priemones, kurias perkančiosios organizacijos gali taikyti savanoriškai. EESRK primygtinai ragina pradėti kampaniją dėl techninių reguliavimo standartų, t. y. ISO 14000 aplinkosaugos srityje, ISO 26000, SA 8000:2014, aštuonių pagrindinių TDO konvencijų, TDO konvencijos Nr. 155 (dėl darbuotojų saugos ir sveikatos), TDO konvencijų Nr. 131, 1, 102 socialinėje srityje, taip pat UNI 11648:2016 dėl *projektų valdymo* ir ISO 9000 valdymo ir gamybos srityje, taikymo. Taikant šiuos naujos kartos viešųjų pirkimų standartus ir technines specifikacijas didelė dalis paramos turėtų būti

⁽⁴⁾ OL C 191, 2012 6 29, p. 84.

skiriama MVĮ ir socialinės ekonomikos įmonėms, siekiant išvengti atskirties ir sumažinti jų išlaidas.

4.5.4. Siekiant įtraukti inovacinius kriterijus, visų pirma į didelės apimties infrastruktūros projektus, reikalinga bendra strateginė vizija, kad pirkimai būtų vykdomi atsižvelgiant tiek į kokybinius išlaidų efektyvumo kriterijus, tiek į ekonomiškai naudingus konkursus, laikantis požiūrio, kuris gali apimti socialinius, aplinkosaugos ir kitus kriterijus, pavyzdžiui, žiedinės ekonomikos.

4.5.5. Be to, atsižvelgiant į tai, jog valstybės narės neišnaudoja viešųjų pirkimų teikiamų galimybių taikyti socialinius kriterijus ir priemones kaip strateginius būdus tvarios socialinės politikos tikslams skatinti, siūloma ir rekomenduojama ryžtingai skatinti įtraukti ir taikyti šiuos socialinio pobūdžio kriterijus bei priemones, nustatytus ES viešųjų pirkimų teisės aktuose.

4.5.6. Komitetas ypač palankiai vertina pastangas sudaryti geresnes sąlygas MVĮ ir socialinės ekonomikos įmonėms patekti į viešųjų pirkimų rinkas ir pabrėžia, kad vis dar yra daug kliūčių jų dalyvavimui.

4.5.7. EESRK nuomone, reikėtų daugiau dėmesio skirti šių kliūčių šalinimui, be kita ko, stiprinant teisių gynimo sistemą. Todėl tikslinga ir būtina suteikti įgaliojimus prekybos ir (arba) profesinėms organizacijoms spręsti mažųjų įmonių kolektyvinius ginčus ir jas skatinti.

4.5.8. Reikėtų sukurti viešą skaitmeninį viešųjų pirkimų registrą, taip pat siekiant suteikti galimybę išplėsti suinteresuotųjų įmonių ratą ir geriau įvertinti viešųjų pirkimų proceso veiksmingumą ir sąžiningumą.

4.5.9. Be to, būtų svarbu vykdyti bandomuosius projektus siekiant skatinti MVĮ dalyvavimą pasitelkiant verslo ir inovacijų tarpininkus, taip pat vykdyti Europos bandomųjų mokymo projektų iniciatyvas, kuriomis skatinama didinti Europos MVĮ profesionalumą ir sudaryti geresnes sąlygas mažosioms įmonėms įgyti kalbos ir procedūrinių žinių kompetencijų paramos centruose.

4.6. EESRK tvirtai remia bendrų tarpvalstybinių viešųjų pirkimų, ypač susijusių su novatoriškais projektais ir tarpvalstybiniais infrastruktūrų tinklais, skatinimą, suteikiant postūmį dalyvauti mažosioms įmonėms pasitelkiant verslo ir inovacijų tarpininkus ir reikalaujant užtikrinti aukštą subrangos, kuri vis dėlto turėtų būti ribojama, lygį.

4.7. Komitetas pabrėžia, kad svarbūs aktyvūs Sąjungos veiksmai, kuriais, vadovaujantis abipusiškumo principu, būtų sudaromos palankesnės sąlygos patekti į viešųjų pirkimų rinką trečiosioms šalims, įskaitant narystės siekiančias šalis ir Europos kaimynystės politikos šalis partneres, užtikrinant joms tokias pat sąlygas kaip ir nacionalinėms įmonėms, taip pat kuriant tinkamas sąlygas sudarant dvišalius ir daugišalius laisvosios prekybos susitarimus.

4.8. EESRK pritaria, kad reikia sukurti Sąjungos visuomenei prieinamą sutarčių registrą, visapusiškai susietą su nacionaliniais registrais, siekiant užtikrinti didesnę sudarytų viešųjų pirkimų sutarčių ir jų pakeitimų skaidrumą, taip pat visapusišką neskelbtinų ir asmens duomenų apsaugą, pasitelkiant skaitmeninę transformaciją ir ne vėliau kaip 2018 m. įvesti privalomus elektroninius viešuosius pirkimus.

4.9. Komitetas dar kartą pažymi, kad svarbu plėtoti dialogą su pilietine visuomene remiantis atvirais ir skaidriais duomenimis, siekiant sukurti geresnes analizės priemones, skirtas į išpėjimų ir kovos su korupcija sistemų poreikius orientuotai politikai rengti, taip pat reikia geriau pasinaudoti *projektų finansavimu*.

4.10. Reikia stiprinti vartotojui patogų keitimosi informacija mechanizmą kaip žinių valdymo priemonę, kurią turi naudoti nacionalinės valdžios institucijos ir perkančiosios organizacijos, kad būtų keičiamasi geriausia praktika ir patirtimi, taip pat kuriama Sąjungos platforma, apimanti įvairius su projektais susijusius aspektus.

4.10.1. Reikėtų gerokai sustiprinti perkančiųjų subjektų mokymus.

5. Europos Komisijos, regioninių ir nacionalinių valdžios institucijų ir įmonių partnerystė: *ex ante* mechanizmas

5.1. Komiteto nuomone, Europos Komisijos siūlomas naujas *ex ante* mechanizmas gali būti tinkama priemonė, jeigu ji išliks lanksti ir bus taikoma savanorišku pagrindu, taip pat jeigu bus numatyta galimybė atskirai naudoti tris komponentus:

- pagalbos tarnybą,
- pranešimų mechanizmą, skirtą infrastruktūros projektams, kurių vertė viršija 500 mln. EUR,
- keitimosi informacija mechanizmą.

Turi būti suteikta galimybė juos naudoti atskirai kiekvienam projektui ir visapusiškai užtikrinant konfidencialumą.

5.2. EESRK svarbu, kad standartinė pranešimų forma išliktų paprasta ir aiški ir kad elektronine procedūra būtų užtikrintas slaptos informacijos konfidencialumas.

5.3. EESRK nuomone, pagalbos tarnybos sistema turėtų būti sukurta iš jai pavaldžių nacionalinių ir (arba) regioninių pagalbos tarnybų tinklo, remiantis, pavyzdžiui *BC-NET* ir *Solvit* tinklais, siekiant užtikrinti, kad pagalba būtų teikiama artimiausiu lygmeniu.

5.4. Keitimosi informacija mechanizmas turėtų užtikrinti interaktyvią, vartotojui patogią ir jo poreikiams pritaikytą duomenų bazę, sudarant atitinkamą iniciatyvinį ir kontrolės komitetą iš valstybių narių perkančiųjų organizacijų ir įmonių atstovų.

5.5. Kalbėdamas apie *ex ante* vertinimo mechanizmą, Komitetas pabrėžia, kad būtina padaryti jį patrauklų suteikiant atitiktis *patvirtinimo dokumentą*, kuris bus pateiktas Komisijai atlikus vertinimą.

6. Viešųjų pirkimų specializacijos struktūra

6.1. Europos Komisijos valstybėms narėms skirta rekomendacija yra visiškai priimtina. Vis dėlto Komitetas mano, kad, siekdama užtikrinti veiksmingą ir nuoseklų viešųjų pirkimų specializacijos pagrindą, Komisija turėjo priimti direktyvą, o ne paprastą ir neprivalomo pobūdžio rekomendaciją.

6.2. Komiteto nuomone, šios rekomendacijos galėtų būti tinkamai įgyvendintos, jeigu:

6.2.1. bus vykdoma bendra bandomoji įvairių viešųjų ir privačių subjektų, dalyvaujančių viešųjų pirkimų (pradedant tarpvalstybiniais) procese, darbuotojų mokymo iniciatyva, taip siekiant nustatyti gebėjimus ir kompetencijas, kurias turėtų turėti kiekvienas viešųjų pirkimų srities specialistas;

6.2.2. bus suteikti įgaliojimai CEN, Cenelec ir Europos telekomunikacijų standartų institutui (ETSI) dėl techninių reguliavimo standartų, siekiant užtikrinti skaidrumą, prieinamumą ir visišką suderinamumą;

6.2.3. bus sparčiai pradedami MVĮ ir socialinės ekonomikos įmonėms skirti bandomieji projektai, siekiant skatinti jų dalyvavimą pasitelkiant verslo ir inovacijų tarpininkus;

6.2.4. bus suteikta galimybė viešųjų pirkimų proceso subjektams dalyvauti įgyvendinant 2014–2020 m. Teisingumo programos dalį, susijusią su teisininkų mokymu, įskaitant kalbos mokymą, susijusį su teisine terminija, siekiant skatinti bendrą teisinę ir teisminę kultūrą viešųjų pirkimų ir abipusio mokymosi srityje;

6.2.5. į pagrindinius struktūrinių fondų, visų pirma socialinio fondo, programavimo veiksmus bus įtraukti bendri viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančių subjektų profesionalumo didinimo veiksmai nacionaliniu, regionų ir vietos lygmenimis;

6.2.6. bus suteikta 300 ES stipendijų, skirtų dalyvauti atitinkamuose Maastrichto Europos viešojo administravimo instituto ir Tryro Europos teisės akademijos rengiamuose mokymų kursuose;

6.2.7. viešųjų pirkimų proceso subjektai, plėtodami dialogą su pilietine visuomene, Europos lygmeniu priims viešųjų pirkimų etikos kodeksą, skirtą užtikrinti aukštų socialinių bei aplinkos standartų laikymąsi.

6.3. EESRK ragina nustatyti vieną papildomą dideliems transeuropiniams viešiesiems pirkimams skirtą reglamentavimo sistemą, kurią perkančiosios organizacijos galėtų pasirinkti taikyti kaip 28-ąją sistemą ir kuria būtų nustatytos vienodos sąlygos ir procedūros visoje bendrojoje rinkoje.

2018 m. vasario 14 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos naujų lengvųjų automobilių ir naujų lengvųjų komercinių transporto priemonių išmetamų teršalų normos pagal Sąjungos integruotą principą mažinti lengvųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekį ir iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 715/2007

[COM(2017) 676 final – 2017/0293 (COD)]

(2018/C 227/07)

Pranešėjas: **Dirk BERGRATH**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 2 5 Taryba, 2018 2 9
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsnio 1 dalis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2018 1 24
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 2 14
Plenarinė sesija Nr.	532
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	124/1/3

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK iš esmės pritaria Komisijos pasiūlymams ir laiko juos subalansuotu kompromisu tarp poveikį klimatui neutralizuojančio judumo, Europos automobilių pramonės inovacinio pajėgumo ir kokybiškų darbo vietų išsaugojimo tikslų.

1.2. EESRK visų pirma mano, kad 2025 m. tarpinis tikslas – 15 % sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį, palyginti su 2021 m., yra labai plataus užmojo, nes tam reikalingi vidaus degimo variklių pokyčiai yra ties techninių galimybių riba. EESRK tikisi, kad Komisija nuolat stebės naujai įregistruotų transporto priemonių tipo patvirtinimus, kad būtų išvengta tolesnio uždraustų variklių komponentų įrengimo. Ypač sudėtinga iki 2025 m. pasiekti mažinimo tikslus bus lengvosios komercinės transporto priemonės, kurių gamybos ir kūrimo ciklai yra ilgesni. Vis dėlto EESRK mano, kad rinkos plėtojimas pereinant prie netaršių transporto priemonių ir mažiau taršių bei hibridinių transporto priemonių yra galimybė.

1.3. EESRK palankiai vertina geresnę rinkos priežiūrą atliekant tikro degalų sunaudojimo matavimus ir stebėjimą, grindžiamą gamintojų įpareigojimu naujose transporto priemonėse įmontuoti standartizuotą įrangą.

1.4. Struktūriniai pokyčiai pereinant prie alternatyvių pavaros sistemų bus – kartu su skaitmeninimu, autonominiu vairavimu ir kitais reiškiniais – susiję su radikaliais pokyčiais automobilių pramonės vertės grandinėse. EESRK pritaria Komisijos ketinimui elektromobilių vertės grandinę įkurti Europoje („ES baterijų aljansas“), tačiau ragina imtis ryžtingesnių veiksmų.

1.5. Darbo vietoms ir užimtumui kylantis pavojus priklauso nuo šių struktūrinių pokyčių spartos. EESRK ragina Komisiją užtikrinti, kad šie struktūriniai pokyčiai būtų derinami su pramonės politikos priemonėmis, nes nebuvo atliktas išsamus poveikio vertinimas socialiniu ir ekonominiu požiūriu. EESRK nepritaria kolektyviniam atleidimui iš darbo.

1.6. EESRK nuomone, 2024 m. numatomame laikotarpio vidurio vertinime turėtų būti patikrinta, koku mastu įgyvendinti kovos su klimato kaita, naujovių diegimo ir darbo vietų kūrimo tikslai. Tai labai priklausys nuo to, kaip iki 2024 m. bus išsivysčiusi alternatyvių pavaros sistemų rinka, nuo įrengtų įkrovimo stotelių skaičiaus ir koku mastu elektros tinklai bus pertvarkyti ir atnaujinti atsižvelgiant į pastebimą papildomos elektros energijos poreikį.

1.7. EESRK ragina į laikotarpio vidurio vertinimą įtraukti pažangą, susijusią su personalo kvalifikacija, perkvalifikavimu ir mokymu bei atnaujintą analizę, kuriose srityse reikia imtis (papildomų) veiksmų siekiant pagerinti automobilių pramonės darbuotojų igūdžius ir kvalifikacijas rengiantis struktūriniais pokyčiams.

1.8. EESRK laikosi nuomonės, kad visos piniginės nuobaudos, mokamos tiek pagal esamą, tiek ir pagal naują Reglamentą, turėtų būti naudojamos paremti šį sektorių ir jo darbuotojus pereinant prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų produktų. Turi būti skiriami papildomi finansiniai ištekliai siekiant darbuotojams užtikrinti galimybes patekti į darbo rinką.

2. Ižanga

2.1. 2014 m. spalio mėn. ES valstybių ir Vyriausybės vadovai⁽¹⁾ nustatė privalomą tikslą – iki 2030 m. bent 40 % sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį visoje ES ekonomikoje, palyginti su 1990 m. lygiu. Šis tikslas pagrįstas pasaulinėmis prognozėmis, kurios atitinka Paryžiaus susitarimo dėl klimato kaitos (COP 21)⁽²⁾ vidutinės trukmės laikotarpį. Daugelis šalių šiuo metu imasi su mažataršiu transportu susijusių veiksmų, įskaitant transporto priemonių standartų nustatymą, dažnai kartu su veiksmais, kuriais siekiama pagerinti oro kokybę.

2.2. 2016 m. birželio mėn. paskelbtoje Europos mažataršio judumo strategijoje⁽³⁾ nustatytas toks tikslas: iki amžiaus vidurio transporto sektoriuje išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis turi būti bent 60 % mažesnis negu 1990 m. ir jo kitimo kreivė turi aiškiai artėti prie nulio. Strategijoje aiškiai nurodyta, kad reikia didinti mažataršių ir -netaršių transporto priemonių naudojimą, kad iki 2030 m. jos užimtų didelę rinkos dalį ir ES nuosekliai pradėtų įgyvendinti ilgalaikę netaršaus judumo strategiją.

2.3. Pirmiausia ši strategija buvo 2017 m. gegužės mėn. paskelbto teisės aktų rinkinio dalis⁽⁴⁾ ir buvo įgyvendinta kartu su taip pat 2017 m. gegužės mėn. paskelbtu komunikatu „Europa kelyje. Socialiai teisingo perėjimo prie netaršaus, konkurencingo ir susietojo susisiekiimo visiems darbotvarkė“⁽⁵⁾.

2.3.1. Šio komunikato tikslas – pagerinti kelių eismo saugumą, skatinti sąžiningesnes rinkliavas už naudojimąsi kelių infrastruktūra, mažinti išmetamo CO₂ kiekį, oro taršą, eismo spūstis ir biurokratinę naštą įmonėms, kovoti su neteisėtu darbu; užtikrinti darbuotojams deramas sąlygas ir poilsio laiką.

2.3.2. Šiame komunikate aiškiai nurodoma, kad siekiama, jog ES būtų plėtojami, siūlomi ir kuriami geriausi mažataršio, susietojo ir automatizuoto susisiekiimo sprendimai, įranga ir automobiliai ir kad ES turėtų moderniausią jiems naudotis skirtą infrastruktūrą. Be to, pabrėžiama, kad ES turi imtis vadovaujamojo vaidmens pasaulio mastu nustatydamą nuolat automobilių pramonėje vykstančių pokyčių kryptį ir remtis jau padaryta didele pažanga.

2.4. Šis pasiūlymas dėl Reglamento yra dalis platesnio Judumo dokumentų rinkinio⁽⁶⁾, kuris apima ir su paklausa susijusias priemones, skirtas paremti šiame pasiūlyme nustatytas pasiūlos priemones. Įgyvendinant Direktyvą 2009/33/EB dėl skatinimo naudoti netaršias ir efektyviai energiją vartojančias kelių transporto priemones tikimasi skatinti efektyviai energiją vartojančių kelių transporto priemonių rinką. Siūlomu pakeitimu užtikrinama⁽⁷⁾, kad Direktyva būtų taikoma visai atitinkamai viešojo pirkimo praktikai, užtikrintų aiškius ilgojo laikotarpio rinkos signalus ir kad nuostatos būtų supaprastintos ir veiksmingos. Be to, pakeitimu siekiama didinti transporto sektoriaus indėlį mažinant išmetamo CO₂ ir kitų išmetamųjų teršalų kiekį bei skatinti sektoriaus konkurencingumą ir augimą.

⁽¹⁾ 2014 m. spalio 24 d. Europos Vadovų Tarybos išvados.

⁽²⁾ http://unfccc.int/paris_agreement/items/9485.php.

⁽³⁾ COM(2016) 501 *final*.

⁽⁴⁾ OL C 81, 2018 3 2, p. 95; OL C 81, 2018 3 2, p. 181; OL C 81, 2018 3 2, p. 188; OL C 81, 2018 3 2, p. 195

⁽⁵⁾ COM(2017) 283 *final*.

⁽⁶⁾ COM(2017) 675 *final*, COM(2017) 647 *final*, COM(2017) 648 *final*, COM(2017) 652 *final*, COM(2017) 653 *final*.

⁽⁷⁾ COM(2017) 653 *final*.

3. Pasiūlymas dėl reglamento ⁽⁸⁾

3.1. Šiuo pasiūlymu dėl Reglamento Komisija nori pasiekti Paryžiaus klimato susitarime suformuluotus tikslus, sumažinti degalų sąnaudas vartotojams, didinti automobilių pramonės konkurencingumą ir kurti papildomas darbo vietas. Perėjimas prie priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo, visų pirma pasitelkiant alternatyvias pavaros sistemas, yra negrįžtamas.

3.2. Komisija tikisi, kad pasiūlymas padės sumažinti išmetamo CO₂ kiekį apie 170 mln. tonų 2020–2030 m. laikotarpiu ir tokiu būdu pagerinti oro kokybę. Bendrasis nacionalinis produktas iki 2030 m. turėtų padidėti 6,8 mlrd. EUR ir numatoma sukurti 70 000 papildomų darbo vietų.

3.3. Komisija tikisi, kad 2025 m. pirkdami naują automobilį vartotojai vidutiniškai sutaupys 600 EUR, o 2030 m. – 1 500 EUR (per jo eksploataavimo laikotarpį). Visoje Sąjungoje tikimasi per metus sutaupyti 18 mlrd. EUR išlaidų degalams, iš viso 2020–2040 m. laikotarpiu ketinama sutaupyti 380 mln. tonų naftos.

3.4. Pagrindiniai Komisijos pasiūlymo aspektai dėl lengvųjų automobilių ir lengvųjų komercinių transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekio mažinimo:

3.4.1. Iki 2030 m. išmetamo CO₂ kiekį sumažinti 30 % palyginti su 2021 m. nustatytu lygiu 95 g/km lengviesiems automobiliams ir 147 g/km lengvosios komercinės transporto priemonės (NEDC – naujasis Europos važiavimo ciklas). Kaip tarpinis tikslas išmetamų teršalų kiekis turėtų būti sumažintas 15 %, siekiant kuo greičiau įgyvendinti bendrąjį tikslą (t. y. ir užtikrinti investicijų saugumą pramonei).

3.4.2. Nuo 2021 m. išmetamųjų teršalų kiekis bus apskaičiuojamas taikant lengvųjų transporto priemonių bandymų procedūras (angl. *Worldwide Harmonised Light Vehicle Test Procedure*), kurios įsigaliojo 2017 m. rugsėjo 1 d. Pasikeitus bandymų procedūroms 2025 ir 2030 metams nustatyti tikslai išreiškiami procentais.

3.4.3. Iš esmės tai nėra susieta su jokia konkrečia technologija. Išskiriamos netaršios transporto priemonės (*zero-emission vehicles* – ZEV) ir mažiau nei 50 g CO₂/km išmetančios transporto priemonės (*low-emission vehicles* – LEV) – visų pirma transporto priemonės, kurios greta vidaus degimo variklio turi ir elektros pavaros sistemą (*plug-in Hybride* – PHEV). Abiem transporto priemonių rūšims numatyti rodikliai yra 15 % iki 2025 m. ir 30 % iki 2030 m. Šiuos rodiklius viršijusiems gamintojams bus skiriamos ne didesnės kaip 5 g/km premijos gamintojo savitiesiems išmetamųjų teršalų tikslams. Nustatant šią procentinę dalį atsižvelgiama į atitinkamų transporto priemonių išmetamų teršalų kiekį, tačiau netaršios transporto priemonės (*zero-emission vehicles*) laikomos veiksmingesnėmis nei mažataršės (*low-emission vehicles*). Baudų sistema nenumatyta.

3.5. Bus atsižvelgiama į vadinamąsias ekologines inovacijas, kurios neatsispindi oficialiose bandymų procedūrose – galima paklauda iki 7 g CO₂/km. Šią specialią priemonę numatyta peržiūrėti 2025 m. Nuo 2025 m. energetiniu požiūriu veiksmingesni kondicionieriai pirmą kartą bus laikomi ekologinėmis inovacijomis.

3.6. Kai išmetamųjų teršalų kiekis viršija gamintojo savituosius išmetamųjų teršalų (tarpinius) tikslus numatyta bauda, kurios dydis yra 95 EUR už g CO₂/km ir transporto priemonę. Naujų registruojamų automobilių išmetamo CO₂ kiekio stebėseną vykdys Europos aplinkos agentūra. Gamintojams, kurių naujų transporto priemonių per metus užregistruojama mažiau nei 1 000, reglamentas netaikomas.

3.7. Papildant reglamento projektą, pateikiama daug nuorodų į papildomą veiklą, iniciatyvas ir prioritetus: Europos Komisija, Informacijos suvestinė *DRIVE Clean Mobility, Europe that defends its industry and workers*. Šiame dokumente Komisija atkreipia dėmesį į tai, kad nuo 2007 m. iki 2015 m. į baterijų mokslinius tyrimus investuota 375 mln. EUR – papildomi 200 mln. EUR bus skiriami 2018–2020 m. pagal programą „Horizontas 2020“. Daugiausia dėmesio bus skiriama naujos kartos baterijoms – 2018 m. pradžioje bus pateiktas tam skirtas veiksmų planas „ES baterijų aljansas“. Šios veiklos tikslas – visą baterijų gamybos vertės grandinę įkurti Europoje ⁽⁹⁾.

⁽⁸⁾ Šiame skyriuje remiamasi dokumentu COM(2017) 676 final ir Proposal for post 2020 CO₂ targets for cars and vans (https://ec.europa.eu/clima/policies/transport/vehicles/proposal_en).

⁽⁹⁾ Europos Komisija *DRIVE Clean Mobility, Europe that defends its industry and workers*.

4. Bendrosios pastabos

4.1. EESRK iš esmės pritaria Komisijos pasiūlymams ir laiko juos subalansuotu įvairių tikslų kompromisu. Pasiūlymas yra svarbus žingsnis siekiant poveikį klimatui neutralizuojančio judumo, kartu skatinant Europos automobilių pramonės inovacinį pajėgumą, išsaugant kokybiškas darbo vietas ir sukuriant sąlygas socialiniams pokyčiams pereinant prie naujų gamybos struktūrų. Tikslas 30 % sumažinti išmetamo CO₂ kiekį atitinka sektoriams, kuriuose netaikoma apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema, nustatytą tikslą ES 2030 m. klimato politikos plane.

4.2. Šiuo pasiūlymu ES pradeda naują judumo etapą, kuriam, regis, vis labiau pritaria ir visuomenė. Šie visuomenės požiūrio pokyčiai pastebimi kaip tik neseniai vykusios su dyzelinu susijusios krizės akivaizdoje. Tai apima judumo įpročių pokyčius, viešojo transporto tobulinimą ir, galiausiai, tikslą parengti ir įgyvendinti visa apimančias ir integruotas transporto koncepcijas.

4.3. EESRK mano, kad 2025 m. tarpinis tikslas – 15 % sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį palyginti su 2021 m. yra labai plataus užmojo. Tam reikalingi vidaus degimo variklių pokyčiai yra ties techninių galimybių riba. Tai visų pirma taikoma lengvosioms komercinėms transporto priemonėms, kurių gamybos ir kūrimo ciklai yra ilgesni. 2024 m. turėtų būti atliekamas vertinimas, kuriuo remiantis turėtų būti nuspręsta, ar toliau siekti 2030 m. tikslų, ar reikėtų juos iš naujo nustatyti. Atsižvelgiant į dabartinių netaršių, mažataršių transporto priemonių ir į lizdą jungiamų hibridinių elektrinių automobilių įtraukimą į rinką tarpinis tikslas yra iššūkis, tačiau jis įgyvendinamas.

4.4. EESRK palankiai vertina papildomą taisyklę, kad atliekant realaus degalų sunaudojimo matavimus ir stebėjimą, grindžiamą gamintojų įpareigojimu naujose transporto priemonėse įmontuoti standartizuotą įrangą, būtų stiprinama rinkos priežiūra. Su surinktais duomenimis vertinimo tikslais galės susipažinti ne tik gamintojai, bet ir nepriklausomos trečiosios šalys. Tai galėtų būti funkcinio ekvivalentu išmetamiesiems teršalams matuoti tikrosiomis važiavimo sąlygomis, nes dėl bandymo rezultatų palyginamumo to padaryti neįmanoma.

4.5. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad reglamento projekte pasirinkto „per išmetimo vamzdį išmetamų teršalų“ požiūrio nauda, nepaisant visų jo privalumų, yra labai ribota. Pavyzdžiui, CO₂ yra išskiriamas gaminant transporto priemones, baterijas ir elektrą, be to, jo išmetimui poveikį daro nuvažiuotų kilometrų kiekis bei vairavimo būdas. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad kitos transporto rūšys, pavyzdžiui, prognozuojamas oro transporto augimas, gali pakenkti pastangoms transporto priemonių gamybos technologijų srityje.

4.6. EESRK atkreipia dėmesį į savo darbą, susijusį su automobilių pramonės struktūriniais pokyčiais pereinant prie alternatyvių (ekologiškų) pavaros sistemų, skaitmeninimu ir tinklaveika, autonominiu vairavimu ir su tuo susijusiu pavojumi užimtumui, kurie gali lemti naujų kvalifikacijų atsiradimo tendencijas. Pavyzdžiui, EESRK rekomenduoja Europos Komisijai sukurti teisinę ir reguliavimo sistemą, kurią taikant būtų galima greitai pasinaudoti paramos restruktūrizavimo procesams programomis⁽¹⁰⁾. Tai darant visų pirma reikėtų prisiminti ES struktūrinius fondus, pavyzdžiui, Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondą ir Europos socialinį fondą (ESF). Įmanomi ir „Airbus“ pobūdžio projektai.

4.7. Europos automobilių pramonės sektoriuje tiesiogiai automobilių gamybos srityje šiuo metu apytiksliai dirba 2,3 mln. darbuotojų, kurie sukuria 8 % bendros pridėtinės vertės. Šiame sektoriuje, kuris yra labai inovatyvus, nes jam skiriama 20 % pramonės mokslinių tyrimų finansavimo Europoje, netiesiogiai įdarbinta 10 mln. darbuotojų.

4.8. ES yra viena didžiausių motorinių transporto priemonių gamintojų pasaulyje ir didžiausia privati investuotoja į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą (MTTP). Pramonės sektorius taip pat pirmauja pasaulyje pagal inovatyvius produktus, gamybos technologijas, išskirtinį dizainą, alternatyvias pavaros sistemas ir pan. Dėl šios priežasties 2016 m. kas ketvirtas automobilis pasaulyje buvo pagamintas Europos surinkimo gamyklose, o automobilių pramonės sektorius sudaro 4 % Europos BVP⁽¹¹⁾.

⁽¹⁰⁾ Informacinis pranešimas CCMI/148, 1.5 punktą.

⁽¹¹⁾ Informacinis pranešimas CCMI/148, 2.1 punktą.

4.9. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą pertvarkyti automobilių sektorių socialiai priimtinu būdu. Struktūriniai pokyčiai pereinant prie alternatyvių pavaros sistemų bus – kartu su skaitmeninimu, autonominiu vairavimu ir kitais reiškiniais – susiję su radikaliais pokyčiais automobilių pramonės vertės grandinėse. Pirmiausia tai susiję su klausimu, kuriuos komponentus gamintojai gamina patys, o kuriuos įsigyja. Iki šiol pridėtinės vertės kūrimas e-komponentų srityje daugiausia yra tiekėjų rankose, o baterijų elementų srityje vis dar dominuoja Azijos gamintojai. Todėl EESRK palaiko Komisijos poziciją elektromobilių vertės grandinę įkurti Europoje (žr. 3.7 punktą „ES baterijų aljansas“). Kol kas nėra aišku, kokia turėtų būti naujos kartos baterijų elementų technologija ir kaip laikui bėgant turėtų keistis kainos ir kokybės santykis. Šiuo atžvilgiu EESRK rekomenduoja Komisijai atlikti vykstančių pokyčių stebėseną.

4.9.1. Numatytas perėjimas nuo tradicinių vidaus degimo variklių prie alternatyvių pavaros sistemų yra susijęs su struktūriniais pokyčiais. Tradicinius gaminius turi pakeisti iš esmės modifikuoti arba nauji produktai. Tik elektra varomų transporto priemonių atveju tai susiję su degimo varikliu, visa transmisijos sistema, išmetimo vamzdžiu ir kita įranga. Negalima pamiršti ir elektros variklio ir baterijų, įskaitant baterijų elementų gamybą. Tačiau šie komponentai sudaro labai skirtingas proporcingas dalis automobilių gamybos pramonės pridėtinės vertės grandinėje, taigi, ir jų poveikis užimtumui ir gebėjimų poreikiui labai skirtingas.

4.9.2. FEV⁽¹²⁾ atliktame tyrime padaryta išvada, kad automobilių, kurių varikliai varomi elektros akumuliatoriais – kaip vidutinės klasės automobilių – gamybos išlaidos siekia apie 16 500 EUR. Pagrindinės sudedamosios dalys yra e. varikliai (800 EUR), galios elektronika (1 400 EUR) ir baterijos (6 600 EUR). Vien baterijų gamybai, kuri sudaro 40 % visų išlaidų, 70 % išlaidų tenka elementų gamybai. Elektromobiliai yra ne tokie sudėtingi ir jų gamybai reikalingos iš esmės kitokios darbuotojų kvalifikacijos tokiose srityse kaip elektrotechnika, elektronika, elektrochemija, dengimo technika, terminis valdymas, valdymo ir kontrolės technologija inžinerijoje, aukštosios įtampos technologijų ir elektros veikimo principų pažinimas, medžiagų elgsena ir kitos žinios, susijusios su gamyba ir remontu.

4.9.3. Nors Komisija tikisi teigiamo poveikio užimtumui, tačiau pavojus egzistuoja. Neseniai „Fraunhofer IAO“ atliktame tyrime⁽¹³⁾ buvo nagrinėjamas kiekybinis poveikis užimtumui, remiantis scenarijumi, kai 25 % rinkos tenka elektromobiliams ir 15 % į lizdą jungiamiems hibridiniams elektromobiliams (PHEV); tai iš dalies atitinka Komisijos pasiūlymą. Pirmieji rezultatai rodo, kad vykstant technologijų pokyčiams pavaros sistemų gamybos sektoriuje iki 2030 m. geriausiu atveju bus prarasta apie 10–12 % darbo vietų. Vien tik Vokietijoje tai sudarytų 25 000–30 000 darbo vietų. Kuo mažesnė faktinė dalis teks į lizdą jungiamiems hibridiniams automobiliams, tuo didesnis bus šis neigiamas poveikis (esant 5 % daliai darbo vietų skaičius sumažės 15–18 %). Tas pats įvyktų ir paspartinus dyzelinių variklių technologijos atsiskykimą, nes ji yra sudėtingesnė nei benzinu varomų transporto priemonių, todėl ypač tiekiamų dalių sričiai reikia 30–40 % daugiau darbuotojų. Be to, kartu kyla pavojus užimtumui dėl skaitmeninimo ir didėjančio gamybos koncentravimo dideliuose pasaulio regionuose poveikio.

4.9.4. Apskritai, tikėtina, kad šis neigiamas poveikis bus asimetriškas tiek laiko, tiek vietos atžvilgiu. Galutinio produkto gamintojai ir stambieji tiekėjai turi daugiau galimybių tam pasipriešinti pasitelkdami inovacijas ir naujus verslo modelius, nei smulkūs, siauros specializacijos dalių tiekėjai. Be to, atsižvelgiant į naujas technologijas ir paslaugas, darbo vietos dažniau kuriamos dideliuose miestuose nei atokiuose regionuose. Į tai reikia atsižvelgti kuriant atitinkamas pagrindines programas.

4.9.5. Darbo vietoms ir užimtumui kylantis pavojus priklauso nuo šių struktūrinių pokyčių spartos. Todėl EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą, kuris jau dabar užtikrina investicijų saugumą pramonei ir sukuria jai sąlygas jau dabar pradėti įgyvendinti šiuos struktūrinius pokyčius ir jiems ruošti. EESRK ragina Komisiją užtikrinti, kad šie struktūriniai pokyčiai būtų derinami su pramonės politikos priemonėmis, siekiant išvengti darbuotojų nepritekimo. Šiuo atžvilgiu labai svarbūs trišaliai ir dvišaliai dialogai.

⁽¹²⁾ „Frankfurter Allgemeine Zeitung“, FAZ, 2016 m. gruodžio 16 d. ((FEV, „Forschungsgesellschaft für Energietechnik und Verbrennungsmotoren“, (Energetikos technologijų ir degimo variklių mokslinių tyrimų organizacija)).

⁽¹³⁾ „Fraunhofer“ IAO 2017 m.: ELAB 2.0 – Transporto priemonių elektrifikavimo poveikis užimtumui, Štutgartas (preliminarūs rezultatai).

4.9.6. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad pirmuosius žingsnius jau žengė atskiri gamintojai, pranešdami apie naujus elektromobilių modelius, kuriuos jie ketina pristatyti iki 2025 m., ir planus dėl naujai įregistruotų automobilių dalies – nors jų kiekiai kol kas dar kuklūs.

4.10. Siekiant ilgam laikui ir regiono mastu darniai sumažinti transporto sektoriaus priklausomybę nuo iškastinio kuro, Komisija planuoja pagal Europos infrastruktūros tinklų priemonę skirti 800 mln. EUR sąveikių įkrovimo stotelių įrengimui. Tai turėtų paskatinti dideles papildomas viešąsias ir privačias investicijas (šiuo metu ES veikia 200 000 įkrovimo stotelių, o iš viso reikia 800 000). Dar 200 mln. EUR bus skirta viešojo ir privačiojo sektorių partnerystei siekiant sukurti naujos kartos baterijas. Galiausiai Komisija ketina skatinti alternatyvių pavaros sistemų diegimą nustatydama valdžios institucijoms tikslus sudarant viešųjų pirkimų sutartis įsigyti daugiau netaršių ir mažataršių transporto priemonių.

4.11. EESRK laikosi nuomonės, kad visos piniginės nuobaudos, mokamos tiek pagal esamą, tiek ir pagal naują Reglamentą, turėtų būti naudojamos paremti šį sektorių ir jo darbuotojus pereinant prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų produktų. Šiuo metu tik nedaugelis automobilių gamintojų gali pasiekti 2021 m. numatytus sumažinimo tikslus.

4.12. Nors priklausomybės nuo naftos importo mažinimas yra sveikintinas, tačiau gali atsirasti naujų priklausomybių, susijusių su, pavyzdžiui, galimybėmis gauti žaliavų (ličio, kobalto ir nikelio iš atokių vietovių). Be to, EESRK tikisi, kad bus užtikrinamas pakankamas elektros energijos tiekimas iš atsinaujinančių energijos šaltinių.

4.13. *Reglamento laikotarpio vidurio vertinimas*

4.13.1. 2024 m. Komisija atliks Reglamento tarpinį įvertinimą, siekdama nustatyti, ar dedamos pastangos duoda norimų rezultatų.

4.13.2. Kadangi struktūrinių pokyčių pereinant nuo degimo variklių prie alternatyviu kuru varomų transporto priemonių šiuo metu neįmanoma kiekybiškai prognozuoti, visų pirma prireiks ištirti kaip iki 2024 m. bus išsivysčiusi alternatyviųjų jėgos pavarų rinka, kiek bus įrengta įkrovimo įrangos vietų ir koku mastu elektros tinklai bus pertvarkyti ir atnaujinti atsižvelgiant į pastebimą papildomos elektros energijos poreikį.

4.13.3. EESRK tikisi, kad į šį tarpinį vertinimą bus įtraukta informacija apie pažangą, susijusią su personalo kvalifikacija, perkvalifikavimu ir mokymu. Kuriose srityse reikia imtis (papildomų) veiksmų siekiant padidinti automobilių pramonės darbuotojų įgūdžius ir kvalifikacijas rengiantis struktūriniams pokyčiams? Kaip siūlomos priemonės (žr. automobilių pramonės įgūdžių taryba) padeda užtikrinti kvalifikacinių pokyčių įgyvendinimą? Šiomis aplinkybėmis EESRK mano, kad visų pirma sektoriaus profesinėms sąjungoms tenka atsakomybė skatinti trišalius pramonės dialogus. Be to, reikia skirti būtinų lėšų, kad darbuotojai galėtų toliau likti darbo rinkoje.

2018 m. vasario 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pakeisto pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl tam tikrų internetinio ir kitokio nuotolinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių aspektų, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/22/EB ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB

[COM(2017) 637 final]

(2018/C 227/08)

Pranešėjai: **Christophe LEFÈVRE**

Jorge PEGADO LIZ

Lech PILAWSKI

Konsultavimasis	Europos Vadovų Taryba, 2017 11 17 Europos Parlamentas, 2017 11 13
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 2 15
Plenarinė sesija Nr.	532
Balsavimo rezultatai	160/5/13
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Valstybių narių sutarčių teisės skirtumai atgraso vartotojus pirkti kitose ES šalyse.

1.2. Be to, įmonių pasitikėjimas tarpvalstybine prekyba vis dar negerėja. Naujausios ES masto apklausos duomenimis, 58 % visų ES mažmenininkų nurodo, kad su pasitikėjimu prekiauja internetu, tačiau tik 28 % su pasitikėjimu prekiauja internetu kitose ES šalyse ⁽¹⁾.

1.3. Pozicija, kurios laikosi Europos Parlamentas (EP) ir Taryba dėl 2015 m. pateiktų Komisijos pasiūlymų ⁽²⁾ dėl internetinio prekių pardavimo ir įprastos prekybos, rodo, kad, kaip buvo teigiama EESRK nuomonėje dėl šių pasiūlymų ⁽³⁾, prekių pardavimui taikytinos taisyklės turi būti vienodos neatsižvelgiant į pardavimo kanalą.

1.4. EESRK teigiamai vertina tai, kad šiuo iš dalies pakeistu pasiūlymu dėl direktyvos praplečiama tam tikrų internetinio prekių pardavimo sutarčių aspektų taikymo sritis į ją įtraukiant įprastinę prekybą.

1.5. Tačiau EESRK ragina Komisiją pasiūlyme atsižvelgti į šias rekomendacijas:

a) pasiūlymu neturėtų būti nei sutrumpintas garantijų terminas kai kuriose valstybėse narėse, nei kuriama teisių hierarchija;

⁽¹⁾ Vykdamas ES vartotojų ir rinkodaros teisės tinkamumo patikrą atlikta analizė rodo, kad 46 % mažmenininkų, kurie naudoja nuotolinės prekybos kanalus, mano, kad sąnaudos, susijusios su vartotojų apsaugos principų ir sutarčių teisės taisyklių laikymusi, yra didelė kliūtis tarpvalstybinei prekybai. 72 % vartotojų nuomone, skirtingos vartotojų teisės, susijusios su netinkamos kokybės prekėmis, yra labai svarbus veiksnys apsisprendžiant pirkti prekes fiziškai būnant kitoje ES šalyje.

⁽²⁾ COM(2015) 634 final ir COM(2015) 635 final.

⁽³⁾ OL C 264, 2016 7 20, p. 57.

- b) direktyvoje nustatytų privalomų taisyklių išimčių taikymas paprasčiausiu sutarties šalių susitarimu galėtų būti įmanomas tik tada, jei tuo susitarimu veiksmingai užtikrinamas vartotojų savarankiškumas ir apsauga;
- c) pasiūlyme turėtų būti numatyta galimybė vartotojams tiesiogiai teismui apskųsti gamintoją;
- d) į pasiūlymą dėl direktyvos turėtų būti įtrauktas tvarumo kriterijus (taisymui skirtų detalių atsargos);
- e) pasiūlyme turėtų būti nustatytos taisyklės dėl garantijos termino pratęsimo, taikomo laikotarpiu, per kurį negalima naudotis preke, nes ji yra taisoma, arba per kurį paslauga nėra teikiama;
- f) pasiūlyme turėtų būti pateikta tikslesnė informacija apie mokėjimo platformų saugumą arba apie elektroninių prekyviečių (angl. *Marketplace*) bendrą atsakomybę apgavystės ir garantijos taikymo atveju;
- g) gamintojas ir pardavėjas turėtų būti laikomi bendrai atsakingais tais atvejais, jei vartotojas nusprendžia pataisyti arba pakeisti prekę, nepažeidžiant 16 straipsnyje numatytos teisės panaudoti teisių gynimo priemones ir pareigos pirmiausia kreiptis į pardavėją.
- h) reikia tiksliau suformuluoti nuostatas dėl 14 dienų termino, skirto prekės grąžinimui ir išlaidų atlyginimui.

1.6. Galiausiai EESRK ragina Komisiją atsižvelgti į šioje nuomonėje išdėstytas pastabas.

2. Pakeisto pasiūlymo dėl direktyvos dalykas ir ankstesni pasiūlymai

2.1. Pakeisto pasiūlymo dėl direktyvos dalykas

2.1.1. Pakeistu pasiūlymu dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos ⁽⁴⁾ siekiama praplėsti pasiūlymo dėl tam tikrų internetinio ir kitokio nuotolinio prekių pardavimo sutarčių aspektų taikymo sritį, kad ji apimtų įprastinę prekybą.

2.1.2. Pakeitus pasiūlymą, būtų sudarytos palankesnės sąlygos daryti sparčią pažangą srityje, kuri sudaro bendrosios rinkos strategijų pagrindą, laikantis 2016 m. birželio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadų.

2.1.3. Šis iš dalies pakeistas pasiūlymas, kuris taikomas visoms pardavimo rūšims, yra orientuotas į tą patį tikslą ir dar labiau padeda jo siekti nei ankstesni pasiūlymai ⁽⁵⁾: juo panaikinamas dėl nacionalinių sutarčių teisės skirtumų sukuriamas netikrumas ir neigiamas poveikis.

2.1.4. Pakeistas pasiūlymas papildo ES jau galiojančius horizontaliuosius ir sektorių teisės aktus ⁽⁶⁾, taip pat šiuo metu nagrinėjamus teisėkūros pasiūlymus ir su jais dera.

2.2. Trumpa ankstesnių pasiūlymų dėl direktyvų santrauka ⁽⁷⁾

2.2.1. Ankstesniuose pasiūlymuose Komisija pagrindė savo sprendimą priimti du teisės aktus, pabrėždama, kad dėl skaitmeninio turinio specifikos reikia kitokių taisyklių nei taikoma kitoms prekėms.

2.2.2. Abiem pasiūlymais Komisija siekė penkių tikslų:

- a) sumažinti sąnaudas, atsirandančias dėl sutarčių skirtumų;
- b) užtikrinti teisinį tikrumą įmonėms;

⁽⁴⁾ COM(2015) 635 final.

⁽⁵⁾ COM(2015) 634 final ir COM(2015) 635 final. EESRK nuomonė (OL C 264, 2016 7 20, p 57).

⁽⁶⁾ Žr. visų pirma Direktyvą 2011/83/ES ir reglamentus (ES) Nr. 1215/2012 ir (EB) Nr. 593/2008.

⁽⁷⁾ COM(2015) 634 final ir COM(2015) 635 final.

- c) skatinti tarpvalstybinį apsipirkimą internetu visoje ES;
- d) sumažinti nuostolius dėl defektinio skaitmeninio turinio;
- e) užtikrinti vartotojų ir įmonių interesų pusiausvyrą ir pagerinti kasdienį gyvenimą.

2.2.3. Komisijos teigimu, jos pasiūlymais būtų galima užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp aukšto vartotojų apsaugos lygio ES ir gerokai didesnių verslo galimybių.

2.3. EESRK nuomonė dėl pradinių pasiūlymų ⁽⁸⁾

2.3.1. 2016 m. balandžio 27 d. nuomonėje EESRK kritikavo sprendimą parengti ne vieną, o dvi direktyvas, kadangi tokiu būdu Komisija sukūrė skirtingą internetinės ir neinternetinės prekybos vertinimą, todėl vartotojams ir įmonėms kilo neaiškumų, kai direktyvos buvo perkeltos į nacionalinę teisę.

2.3.2. EESRK taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad nebuvo išspręsta daug klausimų, kuriuos, jo nuomone, buvo labai svarbu suderinti: nepilnamečių galimybė sudaryti sutartis skaitmeninėje aplinkoje; konkrečių internetinėse sutartyse pateikiamų netinkamų sąlygų kategorijų, kurioms netaikoma Direktyva 93/13/EEB, apibrėžtis; naujausia praktika pateikti mygtuką „mokėti dabar“ (ang. *pay now*) ir standartinės sąlygos dėl bendro reguliavimo įtraukimas.

2.3.3. Galiausiai, EESRK priminė, kad savo nuomonėse dėl vartotojų teisių skaitmeninėje aplinkoje jis nuosekliai tvirtino, kad teisės, taikomos įprastinei tiesioginei prekybai, turi būti suderintos su internetine arba nuotoline prekyba nepriklausomai nuo elektroninio mokėjimo formos, visada siekiant šias teises stiprinti, o ne jas silpninti.

2.3.4. Europos Parlamento ir Tarybos pozicijos, užimtos diskusijose dėl šių pasiūlymų, patvirtino EESRK poziciją, kad reikia vengti teisinio susiskaidymo.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Iš dalies pakeistame Komisijos pasiūlyme pateikiama keletas pasiūlymų ir galimybių, kurios atitinka ankstesnes EESRK pozicijas, pavyzdžiui, dėl pirmiau minėtos galimybės sukurti bendrą internetinės ir neinternetinės prekybos sistemą.

3.2. EESRK pritaria keletui kitų pakeitimų, kurie atlikti naujame pasiūlyme. Konkretūs pavyzdžiai:

- a) 2 straipsnis – įtraukiama sąvoka „gamintojas“ ir paaiškinama sąvoka „nemokamas“ prekės pakeitimas;
- b) 8 straipsnis – nustatomas neatitikties sutarčiai terminas, sutampantis su garantijos terminu; priešingu atveju praktiškai sutrumpėtų privalomas garantijos terminas, kadangi vartotojas daugeliu atvejų neturi galimybės įrodyti, kad prekės neatitinka sutarties reikalavimų;
- c) vartojami patobulinti ir aiškesni teisiniai terminai.

3.3. Tačiau EESRK mano, kad galimybė nukrypti nuo šia direktyva nustatytų privalomų taisyklių paprasčiausiu sutarties šalių susitarimu turėtų būti taikoma tik tuo atveju, jei susitarimu veiksmingai užtikrinamas vartotojų savarankiškumas ir apsauga.

3.4. Be to, EESRK mano, kad iš dalies pakeistame pasiūlyme turėtų būti:

- a) ištrauktos taisyklės, kurios leistų vartotojams tiesiogiai teismui apskųsti gamintoją, jei nustatoma prekės neatitiktis sutarčiai, kaip reikalaujama pagal daugelį nacionalinių teisės aktų;

⁽⁸⁾ OL C 264, 2016 7 20, p. 57.

- b) į nuostatas įtrauktas tvarumo kriterijus, kaip savo nuomonėse ne kartą ragino EESRK⁽⁹⁾;
- c) nustatytas maksimalus taisymo terminas⁽¹⁰⁾, vadovaujantis tinkama profesine praktika;
- d) nustatytas reikalavimas specialistams turėti pakankamą atsarginių detalių kiekį vidutinės prekių gyvavimo trukmės laikotarpiu, kaip tai daroma pagal kai kuriuos nacionalinius teisės aktus⁽¹¹⁾;
- e) įtrauktos kitos pardavėjo suteikiamos garantijos prekėms ir paslaugoms (prekės ženklo, gamintojo, įrangos draudimo ir pan.);
- f) į privalomą garantijos pareiškimo turinį įtraukta išsami informacija apie nemokamas ir mokamas paslaugas, mokesčius ir mokėjimo formą;
- g) nustatyta, kad perleidžiant nuosavybės teisę į prekę ir paslaugą įprastomis naudojimo sąlygomis bus perduodamos ir visos su garantija susijusios teisės;
- h) numatyta tiesioginė ir solidari gamintojo ir pardavėjo atsakomybė vartotojo atžvilgiu tuo atveju, jei vartotojas nusprendžia pataisyti arba pakeisti prekę, nepažeidžiant 16 straipsnyje nustatytos teisės panaudoti teisių gynimo priemones ir pareigos pirmiausia kreiptis į pardavėją;
- i) numatyta solidari internetinių platformų atsakomybė, neįtraukiant paprastų tarpininkų, kai vartotojas įsigyja prekę elektroninėse prekyvietėse (angl. *Marketplace*), nepažeidžiant teisės panaudoti teisių gynimo priemones.

4. Konkrečios pastabos

4.1. 1 straipsnis

4.1.1. EESRK norėtų sužinoti priežastis, kuriomis remiantis 4 straipsnyje nustatyta išimtis netaikyti direktyvos sutartims dėl viešajame aukcione parduodamų naudotų prekių, kai vartotojai turi galimybę patys dalyvauti pardavime.

4.2. 9 straipsnis

4.2.1. EESRK primena ankstesnėje nuomonėje pateiktas savo pastabas⁽¹²⁾ turėdamas omenyje tai, kad priėmus šį pasiūlymą ir taip apribojus vartotojų teises, iš pradžių paliekant tik teisę į prekės taisymą arba pakeitimą, kai kuriose valstybėse narėse vartotojai turės mažesnę apsaugą nei ta, kuri suteikiama pagal šiuo metu galiojančias sistemas.

4.2.2. 3 dalies b ir d punktų nuostatos reišia, kad jose numatytos tvarkos taikymas bus priklausomas nuo neapibrėžtų sąvokų. Iš tiesų, pardavėjui leidžiama savo nuožiūra aiškinti sąvoką „neįmanoma“, todėl būtų pageidautina šį žodį pakeisti sąvoka „technologškai neįmanoma“.

4.3. 10 straipsnis

4.3.1. EESRK ragina 1 dalyje numatytą išimtį taikyti tokiomis pačiomis sąlygomis, kurios jau nurodytos 3.3 punkte.

4.4. 11 straipsnis

4.4.1. EESRK dar kartą primena, kad teisė į prekės taisymą arba pakeitimą apribojama pardavėjo vertinimu, ar tam tikru individualiu ir konkrečiu atveju, atsižvelgiant į visas aplinkybes, dėl vienos iš šių teisių jam teks patirti neproporcingas išlaidas.

4.5. 13 straipsnis

4.5.1. EESRK mano, kad reikia tiksliau suformuluoti nuostatas dėl 14 dienų termino, skirto prekės grąžinimui ir išlaidų atlyginimui.

4.5.2. EESRK kelia klausimą, ar šio straipsnio d punkto nuostatos yra taikomos tik prekės praradimo ir sunaikinimo atvejais, kaip galima suprasti.

⁽⁹⁾ OL C 264, 2016 7 20, p. 57 (4.2.5.4 punktas).

⁽¹⁰⁾ OL C 264, 2016 7 20, p. 57 (4.2.5.7 punktas).

⁽¹¹⁾ OL C 264, 2016 7 20, p. 57 (4.2.5.7 punktas).

⁽¹²⁾ OL C 264, 2017 7 20, p. 57.

4.6. 14 straipsnis

4.6.1. EESRK prašo išlaikyti kai kuriose valstybėse narėse taikomą ilgesnį garantinį terminą, nes priešingu atveju šiose valstybėse narėse vartotojų teisių požiūriu tai būtų žingsnis atgal.

Briuselis, 2018 m. vasario 15 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė

„Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010, kuriuo įsteigiama Europos priežiūros institucija (Europos bankininkystės institucija), Reglamentas (ES) Nr. 1094/2010, kuriuo įsteigiama Europos priežiūros institucija (Europos draudimo ir profesinių pensijų institucija), Reglamentas (ES) Nr. 1095/2010, kuriuo įsteigiama Europos priežiūros institucija (Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija), Reglamentas (ES) Nr. 345/2013 dėl Europos rizikos kapitalo fondų, Reglamentas (ES) Nr. 346/2013 dėl Europos socialinio verslumo fondų, Reglamentas (ES) Nr. 600/2014 dėl finansinių priemonių rinkų, Reglamentas (ES) 2015/760 dėl Europos ilgalaikių investicijų fondų, Reglamentas (ES) 2016/1011 dėl indeksų, kurie kaip lyginamieji indeksai naudojami finansinėse priemonėse ir finansinėse sutartyse arba siekiant įvertinti investicinių fondų veiklos rezultatus, ir Reglamentas (ES) 2017/1129 dėl prospekto, kuris turi būti skelbiamas, kai vertybiniai popieriai siūlomi viešai arba įtraukiami į prekybos reguliuojamoje rinkoje sąrašą“

(COM(2017) 536 final – 2017/0230 (COD))

ir

„Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2014/65/ES dėl finansinių priemonių rinkų ir Direktyva 2009/138/EB dėl draudimo ir perdraudimo veiklos pradėjimo ir jos vykdymo (Mokumas II)“

(COM(2017) 537 final – 2017/0231 (COD))

ir

„Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1092/2010 dėl Europos Sąjungos finansų sistemos makrolygio rizikos ribojimo priežiūros ir Europos sisteminės rizikos valdybos įsteigimo“

(COM(2017) 538 final – 2017/0232 (COD))

(2018/C 227/09)

Pranešėjas **Daniel MAREELS**

Konsultavimasis	Europos Sąjungos Taryba, COM(2017) 538 final – 2017 10 23, COM(2017) 536 final – 2017 11 22 ir COM(2017) 537 final – 2017 11 29 Europos Parlamentas, COM(2017) 538 final – 2017 10 26, COM(2017) 536 final – 2017 11 16 ir COM(2017) 537 final – 2017 11 16
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2018 1 29
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 2 15
Plenarinė sesija Nr.	532
Balsavimo rezultatai	156/0/5
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymus, skirtus stiprinti priežiūrą kapitalo rinkų sąjungoje, kurios tikslams jis visiškai pritaria. Šiais pasiūlymais ne tik žengtas naujas, svarbus žingsnis siekiant didesnės integracijos ir konvergencijos stiprinant integruotą priežiūrą kapitalo rinkų sąjungoje, bet ir kartu siekiama įgyvendinti aukštesnius tikslus.

1.2. Iš tiesų, pasiūlymuose visų pirma nustatomi nauji elementai, kad būtų galima Europos Sąjungoje sukurti kapitalo rinkų sąjungą, kurios greitas įgyvendinimas būtų labai pageidautinas. Savo ruožtu kapitalo rinkų sąjunga, kartu su bankų sąjunga, turėtų padėti toliau stiprinti ir baigti kurti ekonominę ir pinigų sąjungą (EPS). Platesniu mastu tai taip pat leistų ES ir valstybėms narėms užimti tvirtesnę poziciją kintančiame pasauliniame kontekste.

1.3. Gerai veikiančios kapitalo rinkų sąjungos svarba turėtų būti tinkamai įvertinta, nes ji gali reikšmingai prisidėti prie tarpvalstybinio privačiojo rizikos pasidalijimo. Todėl valstybės narės taptų atsparesnės asimetriniams sukrėtimams krizių metu. Šiam tikslui įgyvendinti būtinos saugios, stabilios ir atsparios sukrėtimams rinkos. Todėl lemiamas vaidmuo tenka labiau integruotai priežiūrai, tiek mikroprudenciniu, tiek makroprudenciniu lygiu.

1.4. Todėl labai svarbu, kad visų pirma būtų sudaromos sąlygos vykdyti daugiau tarpvalstybinių rinkos operacijų, kurioms netrukdytų nacionalinės ir kitokios kliūtys, trikdžiai ir nelygė ir kurios būtų atliekamos mažesnėmis sąnaudomis. Vienodos sąlygos yra būtinos ir šioje srityje neturi būti reglamentavimo arbitražo. Įmonės turi galėti geriau ir paprasčiau pasinaudoti galimybėmis gauti finansavimą, patirdamos mažesnę administracinę naštą ir mažesnėmis sąnaudomis.

1.5. Vartotojams ir investuotojams savo ruožtu reikia daugiau ir geresnių pasirinkimo galimybių ir geresnės apsaugos. Galiausiai Komitetui tai reiškia, kad didesnis „pasitikėjimas“ rinkomis turi būti visiems suinteresuotiesiems subjektams, įskaitant priežiūros institucijas, keliamas tikslas. Šį pasitikėjimą taip pat gali skatinti tvaresnio finansavimo siekis, suderintas su tarptautine veikla ir susitarimais. Tai turėtų atsispindėti ir priežiūroje.

1.6. Naujai priežiūros aplinkai turėtų būti būdingas nuolatinis siekis užtikrinti kuo didesnę aiškumą ir teisinį tikrumą visiems. Reikia rasti tinkamą pusiausvyrą tarp nacionalinių ir Europos priežiūros institucijų įgaliojimų ir kiek galima laikytis subsidiarumo ir proporcingumo principų, ypač dabartiniu kapitalo rinkų sąjungos kūrimo etapu ir siekiant užtikrinti rinkos operatorių, ypač mažųjų, įvairovę. Tai apima ir vietines operacijas. Kartu turi būti vengiama dviprasmybių, dubliavimosi ir kitų priežiūros srities veiksmų, kurie trukdo arba rimtai kenkia šios sąjungos kūrimui.

1.7. Be to, svarbu žvelgti į ateitį, kad finansinėje aplinkoje galėtų būti teisingai ir saugiai vykdomi nauji pokyčiai ir taikomos modernios technologijos, pavyzdžiui, „FinTech“, visiems veiklos vykdytojams sudarant vienodas sąlygas.

1.8. Plėtojant integruotą stebėseną svarbu siekti konvergencijos ir abipusio suderinimo, pagal REFIT programą pirmenybę teikiant veiksmingumui ir rezultatyvumui. Šiuo požiūriu gali būti naudinga sustiprinti Europos priežiūros institucijų gebėjimus atlikti savo poveikio vertinimus. Be to, daug dėmesio reikia skirti ir sąnaudų aspektui. Kai dalis išlaidų tiesiogiai tenka privačiam sektoriui, reikėtų užtikrinti biudžetinę drausmę ir vengti sąskaitų dubliavimosi. Bet kokie pakeitimai turėtų būti atliekami skaidriai ir visais atvejais reikia užtikrinti tinkamą visų išteklių kontrolę. Į ją deramai turėtų būti įtrauktas ir pats sektorius.

1.9. Kaip ir dabar, būsiami veiksmai turi būti pagrįsti dialogu ir konsultacijomis su visomis institucijomis ir kitais suinteresuotaisiais subjektais, taip pat viešosiomis konsultacijomis su visais suinteresuotais asmenimis. Komitetas tokį požiūrį laiko labai svarbiu, nes jis leidžia konkrečiose situacijose pasiekti kuo geresnių rezultatų, remiantis kiek įmanoma platesniu bendru sutarimu.

1.10. Šie pasiūlymai – tai didelis žingsnis į priekį, tačiau ne kelio pabaiga. EESRK nuomone, svarbu toliau siekti galutinio tikslo – bendros priežiūros institucijos, kaip nurodyta ir Penkių pirmininkų pranešime. Kai dabartiniai pasiūlymai bus įgyvendinti, svarbu šį darbą toliau vykdyti sumaniai ir nuosekliai, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau.

1.11. Komitetas visiškai pritaria pasiūlymui draudimo sektoriuje perkelti tam tikrus nacionalinių priežiūros institucijų vykdomos priežiūros įgaliojimus į Europos lygmenį, nes tai padės didinti priežiūros konvergenciją ir užtikrinti vienodas sąlygas visiems rinkos dalyviams.

2. Pagrindinė informacija ⁽¹⁾

2.1. Kalbant apie kapitalo rinkų sąjungos kūrimą, galima konstatuoti, kad šiuo metu Europoje jau yra vykdoma nuosekli bankų sektoriaus priežiūra pagal bankų sąjungos, kurioje dalyvauja 19 valstybių narių, bendrą priežiūros mechanizmą, o ES kapitalo rinkų priežiūra, išskyrus tam tikras išimtis, vykdoma nacionaliniu lygmeniu.

2.2. Akivaizdu, kad tokia padėtis prieštarauja kapitalo rinkų sąjungos – taip pat bankų sąjungos – pamatiniams principams. Be to, nereikėtų pamiršti, kad siekiama finansinė integracija duos naudos ne tik EPS, bet ir visoms valstybėms narėms.

2.3. Kadangi kapitalo rinkų sąjungos sukūrimas yra vienas iš dabartinės Europos Komisijos prioritetų, visų pirma siekiama priežiūrą labiau suderinti su kapitalo rinkų sąjungos ir finansinės integracijos principais kintančioje aplinkoje. Beje, šis veiksmas jau buvo paskelbtas neseniai atliktoje kapitalo rinkų sąjungos laikotarpio vidurio peržiūroje ⁽²⁾.

2.4. Konkrečiai kalbant, 2017 m. rugsėjo 20 d. Komisija pateikė komunikatą ⁽³⁾ ir tris pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, kuriais numatoma iš dalies pakeisti du reglamentus ir devynias direktyvas ⁽⁴⁾. Siūlomos priemonės taikomos visoms valstybėms narėms.

2.5. Šiais pasiūlymais siekiama sustiprinti ir dar labiau integruoti dabartinę ES priežiūros sistemą, visų pirma toliau nurodytais veiksmais.

2.5.1. Geresnis priežiūros koordinavimas:

2.5.1.1. visoje ES tikslingai stiprinant makroprudencinę priežiūrą, pavestą Europos sisteminės rizikos valdybai;

2.5.1.2. padidinant esamus Europos priežiūros institucijų įgaliojimus siekiant užtikrinti priežiūros konvergenciją;

2.5.1.3. patobulinant Europos priežiūros institucijų gairių ir rekomendacijų teikimo procedūras, kad būtų atsižvelgta į šių priemonių svarbą;

2.5.1.4. leidžiant Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijai (ESMA) sandorių duomenis gauti tiesiogiai iš rinkos dalyvių;

2.5.1.5. padidinant Europos draudimo ir profesinių pensijų institucijos (EIOPA) vaidmenį koordinuojant leidimų dėl draudimo ir perdraudimo bendrovių vidaus rizikos vertinimo modelių suteikimą.

2.5.2. ESMA tiesioginės priežiūros išplėtimas:

⁽¹⁾ Šis tekstas pagrįstas keletu oficialių leidinių, kuriuos, be kita ko, paskelbė Taryba ir Komisija. Žr., be kita ko, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13447-2017-INIT/lt/pdf> ir http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-3308_en.htm.

⁽²⁾ Komisijos komunikatas „Kapitalo rinkų sąjungos veiksmų plano laikotarpio vidurio peržiūra“, COM(2017) 292 final.

⁽³⁾ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos centriniam bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Priežiūros integracijos gilinimas siekiant kintančioje aplinkoje sustiprinti kapitalo rinkų sąjungą ir finansinę integraciją“, COM(2017) 542 final.

⁽⁴⁾ Žr. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/financial-supervision-and-risk-management/european-system-financial-supervision_en#reviewoftheesfs

2.5.2.1. naujos kapitalo rinkos priežiūros sritys – tai visų pirma tos, kuriose vykdoma tiesioginė priežiūra gali pašalinti tarpvalstybines kliūtis ir skatinti tolesnę rinkos integraciją. Tai galima laikyti žingsniu į priekį siekiant sukurti bendrą priežiūros instituciją.

2.5.3. Valdymo gerinimas ir priežiūros institucijų finansavimo didinimas:

2.5.3.1. kalbant apie valdymo struktūrą, atskiriami nacionalinių institucijų ir Europos priežiūros institucijų įgaliojimai. Nacionalinės institucijos ir toliau nustato bendrąją kryptį ir priima sprendimus dėl reguliavimo klausimų, o Europos priežiūros institucijos bus atsakingos už ES skirtus sprendimus dėl priežiūros praktikos koordinavimo;

2.5.3.2. finansavimo srityje siekiama įvairovės. Norima, kad kartu su valdžios institucijomis dalį finansavimo teiktų sektorius ir rinkos operatoriai;

2.5.4. nustatomas reikalavimas Europos priežiūros institucijoms, kai jos atlieka užduotis pagal atitinkamus savo įgaliojimus, atsižvelgti į aplinkos, socialinius ir valdymo veiksnius, taip pat į klausimus, susijusius su „FinTech“;

2.5.4.1. visų pirma, siekiant užtikrinti ilgalaikį Europos finansų sektoriaus stabilumą ir tvarios ekonomikos privalumus, išaiškintas ir sustiprintas Europos priežiūros institucijų vaidmuo vertinant aplinkos, socialinius ir valdymo rizikos aspektus⁽⁵⁾;

2.5.4.2. „FinTech“ srityje reguliavimo ir priežiūros institucijoms reikia suteikti galimybę susipažinti su šiomis technologijomis ir parengti naujas reguliavimo ir priežiūros priemones, be kita ko, bendradarbiaujant su šiame sektoriuje veikiančiomis bendrovėmis⁽⁶⁾.

2.6. Be to, buvo paskelbtas dar vienas pasiūlymas⁽⁷⁾, kuriame numatyta Europos priežiūros institucijoms perleisti tam tikras priežiūros užduotis, kurias šiuo metu dar vykdo kompetentingos nacionalinės institucijos. Šios užduotys visų pirma yra susijusios su draudimo sektoriumi.

2.6.1. Kalbant apie ESMA, iš esmės siūloma jai perduoti įgaliojimus teikti veiklos leidimus duomenų teikimo paslaugų teikėjams ir vykdyti jų priežiūrą, taip pat įgaliojimus rinkti su tuo susijusią informaciją.

2.6.2. EIOPA atveju siekiama sustiprinti jos vaidmenį didinant priežiūros konvergenciją prašymų leisti taikyti vidaus rizikos vertinimo modelius srityje, taip pat atlikti pakeitimus, susiję su informacijos dalijimusi teikiant tokius prašymus dėl modelių, galimybę teikti nuomones tuo klausimu, taip pat padėti spręsti priežiūros institucijų ginčus.

3. Pastabos

3.1. Apskritai nagrinėjami Komisijos pasiūlymai priklauso daug platesnės aprėpties projektui kuriant kapitalo rinkų sąjungą, kurios svarba ir aktualumas yra neginčytini. Šiuo požiūriu EESRK *tvirtai remia kapitalo rinkų sąjungą ir ryžtingai siekia, kad ji būtų įgyvendinta*. Labai svarbu ją kuo skubiau sukurti⁽⁸⁾. Be to, siekti užbaigti kurti kapitalo rinkų sąjungą nuolat ragina ir Europos Vadovų Taryba⁽⁹⁾ bei Europos Parlamentas⁽¹⁰⁾.

3.2. Komiteto nuomone, kapitalo rinkų sąjunga savo ruožtu turi būti susieta su platesniu kontekstu, t. y. su ES tarptautine pozicija besikeičiančiame pasaulyje, tolesniu EPS stiprinimu bei kūrimo užbaigimu ir – galiausiai, bet ne mažiau svarbu – tolesne visų Sąjungos valstybių narių finansine integracija.

⁽⁵⁾ 2018 m. bus paskelbtas veiksmų planas, kuriame bus numatytos reguliavimo priemonės.

⁽⁶⁾ Ir šioje srityje 2018 m. bus paskelbtas Komisijos veiksmų planas.

⁽⁷⁾ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2014/65/ES dėl finansinių priemonių rinkų ir Direktyva 2009/138/EB dėl draudimo ir perdraudimo veiklos pradėjimo ir jos vykdymo (Mokumas II), COM(2017) 537 final.

⁽⁸⁾ OL C 81, 2018 3 2, p. 117, 1.1 punktas.

⁽⁹⁾ 2017 m. birželio 22–23 d. Europos Vadovų Tarybos susitikimo išvados.

⁽¹⁰⁾ 2015 m. liepos 9 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl kapitalo rinkų sąjungos kūrimo Žr. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2015-0268+0+DOC+XML+V0//FR>.

3.3. Tokia finansinė integracija yra ypač svarbi, nes ji sudaro palankesnes sąlygas tarpvalstybiniam privačiam rizikos pasidalijimui ir jį skatina. Kaip paaikškėjo per pastarąją krizę, tai turi padėti valstybėms narėms tapti atsparesnėmis asimetriniams sukrėtimams krizių metu.

3.4. Be to, *kapitalo rinkų sąjunga gali svariai prisidėti prie tvirtesnio ekonomikos atsigavimo, skatindama ekonomikos augimą, investicijas ir darbo vietų kūrimą. Tai naudinga tiek kiekvienai valstybei narei atskirai, tiek ir visai ES. [...] Tai savo ruožtu padės pasiekti pageidaujamą didesnę ekonomikos ir finansų sistemos stabilumą, saugumą ir atsparumą* ⁽¹¹⁾.

3.5. Todėl Komitetas palankiai vertina dabartinius pasiūlymus, kuriais siekiama sustiprinti ir integruoti Europos priežiūros mechanizmą, ir tai, kad jie buvo pateikti skubiai. Dabar svarbu juos įgyvendinti praktiškai. Šiuo požiūriu galima priminti kitas ankstesnes iniciatyvas, kurios taip pat padeda siekti šių tikslų ir kurias EESRK irgi įvertino teigiamai. Tai, be kita ko, pasiūlymai dėl labiau integruoto pagrindinių sandorių šalių priežiūros mechanizmo ⁽¹²⁾ ir dėl visos Europos asmeninės pensijos produkto ⁽¹³⁾, kurio atžvilgiu svarbus vaidmuo numatytas EIOPA.

3.6. Kaip nurodyta pirmiau, *galiausiai Komitetas labai palankiai vertina tai, kad kuriant kapitalo rinkų sąjungą priežiūra laikoma esminiu dalyku. Europos lygmens priežiūrai tenka lemiamas vaidmuo tiek užtikrinant saugumą ir stabilumą, tiek siekiant norimos rinkos integracijos bei šalinant kapitalo rinkų sąjungai kylančias kliūtis, trikdžius ir nelygybę* ⁽¹⁴⁾. Atsižvelgiant į pirmiau minėtus aspektus, šie tikslai yra esminiai, todėl jie visada turi būti laikomi prioritetu.

3.7. Komitetui svarbu, kad siūlomos taisyklės konkrečiai ir tiesiogiai padėtų įgyvendinti tikslus ir duotų teigiamų rezultatų visiems susijusiems subjektams visose valstybėse narėse.

3.8. Jame teigiama, kad *labai svarbu stiprinti Europos priežiūros institucijų gebėjimą užtikrinti nuoseklią priežiūrą ir vienodą bendro taisyklių sąvado taikymo užtikrinimą. Tai prisidės prie tinkamo kapitalo rinkų veikimo, nes bus sumažintos tarpvalstybinio investavimo kliūtys, supaprastinta verslo aplinka ir sumažintos dėl skirtingo taisyklių įgyvendinimo susidarancios jų laikymosi sąnaudos tarpvalstybinio mastu veikiančioms įmonėms. Vertinant investuotojo žvilgsniu, nuosekli priežiūra ir vienodas taisyklių taikymo užtikrinimas padeda gerinti investuotojų apsaugą ir stiprinti pasitikėjimą kapitalo rinkomis* ⁽¹⁵⁾. Šiems tikslams pasiekti būtini panašūs priežiūros standartai visose ES valstybėse narėse.

3.9. Išplečiant priežiūros įgaliojimus taip pat turėtų būti siekiama kuo didesnio aiškumo ir teisinio tikrumo visoms – tiek Europos, tiek nacionalinėms – priežiūros institucijoms bei prižiūrimoms įmonėms. Numatytos kontrolės priemonės turi būti tinkamos.

3.10. Būtina siekti nustatyti tinkamą nacionalinių ir Europos priežiūros institucijų įgaliojimų pusiausvyrą. Reikia visų pirma užtikrinti, kad tarpvalstybiniai sandoriai ir operacijos galėtų būti vykdomi kuo geresnėmis sąlygomis, ir pašalinti tam kylančias kliūtis. Kitais atvejais reikia išnagrinėti, ar priežiūra negalėtų būti toliau vykdoma vietoje, ypač dabartiniu kapitalo rinkų sąjungos kūrimo etapu ir siekiant užtikrinti rinkos operatorių, ypač mažųjų, įvairovę. Kai įmanoma, turi būti atsižvelgiama į proporcingumo ir subsidiarumo principus. Tai apima ir vietines operacijas, kurias vykdančios nacionalinės priežiūros institucijos yra arčiau rinkos. Reikia siekti kiek įmanoma išvengti reglamentavimo arbitražo, kontrolės dubliavimosi, specialių nacionalinių taisyklių ir perteklinio reglamentavimo, ypač tuo atveju, kai jie neleidžia arba rimtai trukdo kurti kapitalo rinkų sąjungą.

3.11. Be to, reikėtų siekti tinkamos pusiausvyros tarp galimybės siūlyti tarpvalstybines finansines paslaugas ar priemones – ši galimybė labai svarbi (žr. pirmiau išdėstytas nuostatas dėl tarpvalstybinio privačiojo rizikos pasidalijimo) – ir investuotojų bei vartotojų apsaugos. Tokia pusiausvyra tampa vis svarbesnė, nes vis daugiau operacijų vykdoma ne tradiciškai fiziškai susitinkant, o „per atstumą“ ⁽¹⁶⁾. Galiausiai (potencialūs) klientai turėtų būtų vienodai informuojami ir apsaugomi, nepriklausomai nuo vietos, kurioje yra įsisteigęs (paslaugos arba priemonės) teikėjas, ir operacijos vykdymo būdo.

⁽¹¹⁾ OL C 81, 2018 3 2, p. 117, 1.3 punktas.

⁽¹²⁾ OL C 434, 2017 12 15, p. 63.

⁽¹³⁾ OL C 81, 2018 3 2, p. 139.

⁽¹⁴⁾ OL C 81, 2018 3 2, p. 117, 1.12 punktas.

⁽¹⁵⁾ Komunikatas COM (2017) 542 final, p. 5.

⁽¹⁶⁾ Pavyzdžiui, internetu.

3.12. Be to, vykdant europinę priežiūrą būtina daug dėmesio skirti vartotojų ir investuotojų apsaugai. Jiems reikia suteikti daugiau ir geresnių pasirinkimo galimybių ir didesnę apsaugą. Todėl būtina užtikrinti, kad būtų siūlomi pagrindiniai nerizikingi produktai. Reikėtų apsvaistyti suderinamumą su kitomis iniciatyvomis⁽¹⁷⁾; be to, dėl naujo reglamento įgyvendinimo neturėtų nukentėti vartotojai. Galiausiai Komitetui tai reiškia, kad didesnis „pasitikėjimas“ rinkomis turi būti visiems suinteresuotiesiems subjektams, įskaitant priežiūros institucijas, keliamas tikslas. Šį pasitikėjimą taip pat gali skatinti tvaresnio finansavimo siekis, suderintas su tarptautine veikla ir susitarimais.

3.13. Be to, svarbu žvelgti į ateitį, kad finansinėje aplinkoje galėtų būti vykdomi nauji pokyčiai ir taikomos modernios technologijos, pavyzdžiui, „FinTech“. Jų potencialą reikia apsvaistyti, tačiau tai neturi būti daroma saugumo sąskaita. Būtina sukurti vienodas sąlygas visiems operatoriaus, nepriklausomai nuo jų veiklos vykdymo būdų.

3.14. Reikėtų pabrėžti ir įvertinti Europos priežiūros institucijų atliktą didelį darbą rengiant reguliavimo standartus. Šiuo požiūriu svarbu ateityje siekti dar didesnės konvergencijos ir koordinavimo, kad būtų galima kuo geriau panaudoti turimus išteklius. Be to, nereikėtų pamiršti, kaip svarbu tinkamai taikyti ES teisės aktus.

3.15. Rengiant šias ir būsimas priemones reikia remtis REFIT principais: pirmenybę teikti veiksmingumui bei rezultatyvumui ir pageidaujimų rezultatų siekti kuo mažesnėmis sąnaudomis. REFIT užtikrinamas supaprastinimas, pašalinama nereikalinga našta ir suderinamos taisyklės nedarant neigiamo poveikio politikos tikslams.

3.16. Šiuo atžvilgiu reikėtų apsvaistyti galimybę stiprinti Europos priežiūros institucijų gebėjimus atlikti savo poveikio vertinimus, nes tai leistų joms analizuoti savo parengtų standartų įgyvendinimo sąnaudas ir veiksmingumą, kiek galima atsižvelgiant ir į proporcingumo principą. Atliekant tokius tyrimus būtų galima platesniu mastu ir labiau struktūruotu būdu pasinaudoti įvairiomis esamomis suinteresuotųjų subjektų grupėmis, siekiant iš verslo bendruomenės surinkti žinių ir informacijos apie patirtį.

3.17. Kad Europos priežiūros institucijos galėtų tinkamai atlikti savo užduotis, joms šiuo tikslu turi būti suteikta pakankamai išteklių. Šiuo metu dalį šių išteklių jos gauna iš Europos Sąjungos biudžeto, o kitą dalį skiria nacionalinės priežiūros institucijos. Atliekant bet kokius pakeitimus, įskaitant tuos, kuriais siekiama netiesioginės priežiūros sąnaudas tiesiogiai perkelti privačiajam sektoriui, reikia užtikrinti biudžetinę drausmę ir vengti sąskaitų dubliavimosi. Pagal dabartinę sistemą finansų įstaigos jau prisideda prie Europos priežiūros institucijų finansavimo, nes įnašą sumoka jų nacionalinės priežiūros institucijos. Todėl finansų įstaigų mokamas įnašas turi būti perskirstytas nacionalinėms ir Europos priežiūros institucijoms, o tolesnio bendro priežiūros sąnaudų didėjimo reikėtų vengti. Galimi vėlesni pakeitimai turės būti grindžiami kuo didesniu skaidrumu ir reikės nustatyti griežtus kontrolės mechanizmus. Be to, privaloma numatyti tinkamą visų išteklių kontrolę. Ji turi būti tinkamai vykdoma kartu su finansų sektoriumi.

3.18. Šie pasiūlymai, be abejonės, yra didelis žingsnis į priekį, tačiau tai dar ne kelio pabaiga. Komitetas pritaria Komisijos diskusijoms skirtame dokumente dėl ekonominės ir pinigų sąjungos ateities⁽¹⁸⁾ išdėstytoms nuostatoms, ypač teiginiui, kad *laipsniškai stiprinant priežiūros sistemą galiausiai būtų įsteigta vienintelė Europos kapitalo rinkos priežiūros institucija*. Toks pat galutinis tikslas nurodytas ir 2015 m. viduryje paskelbtame Penkių pirmininkų pranešime⁽¹⁹⁾.

3.19. Dabartiniai pasiūlymai grindžiami palaipsniui įgyvendinamu metodu. Šis požiūris atrodo itin tinkamas, ypač šiuo kapitalo rinkų sąjungos kūrimo etapu⁽²⁰⁾ ir atsižvelgiant tiek į skirtingą padėtį bei nevienodo užmojo tikslus valstybėse narėse, tiek ir į daugybę pasaulinio masto ekonominių, technologinių ir kitokių politinių iššūkių ir vykstančių pokyčių.

⁽¹⁷⁾ Visų pirma galėtume paminėti neseniai paskelbtą Europos Komisijos komunikatą „Vartotojams skirtų finansinių paslaugų veiksmų planas. Geresni produktai, didesnis pasirinkimas“. Šia tema žr. EESRK nuomonę „Vartotojams skirtos finansinės paslaugos“, OL C 434, 2017 12 15, p. 51.

⁽¹⁸⁾ 2017 m. gegužės 31 d., p. 21. Žr. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflect-on-paper-emu_lt.pdf

⁽¹⁹⁾ 2015 m. birželio mėn., 3.2 punktą, p. 14. Žr. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/5-presidents-report_lt.pdf

⁽²⁰⁾ Komisijos komunikate dėl kapitalo rinkų sąjungos veiksmų plano laikotarpio vidurio peržiūros (2017 m. birželio 7 d.) nurodytos 38 kapitalo rinkų sąjungos sudedamosios dalys, kurios dar turi būti įgyvendintos iki 2019 m., COM(2017) 292 final.

3.20. Komitetas taip pat palankiai vertina tai, kad pasiūlymai grindžiami Europos priežiūros institucijų veiklos patirtimi, Komisijos atliktu darbu ir Europos Parlamento rekomendacijomis, taip pat aktyviu dialogu su visais suinteresuotaisiais subjektais ir plataus masto viešosiomis konsultacijomis su suinteresuotais asmenimis. Komitetas mano, kad šis požiūris teisingas ir tinkamas. Jis sudaro sąlygas konkrečiomis aplinkybėmis siekti kuo geresnių rezultatų, remiantis kiek įmanoma platesniu bendru sutarimu. Todėl Komitetas konkrečiai rekomenduoja laikytis tokio požiūrio ir ateityje, tiek reguliariai vertinant šį reglamentą, tiek ir imantis naujų veiksmų, kuriais siekiama galutinio tikslo (žr. pirmiau).

3.21. Prioritetu visada turi būti laikomas vienodų sąlygų ES finansų rinkose sudarymas, tiek euro zonos viduje, tiek ir kitų valstybių narių atžvilgiu. Be to, vienodos sąlygos turi būti sudarytos ir paslaugų teikėjams iš ES nepriklausančių šalių. Tai galima pasiekti tik tada, jeigu reguliavimu ir vykdoma priežiūra šiose trečiosiose šalyse bus siekiama tų pačių tikslų, kaip ir ES.

3.22. Pasiūlymas draudimo srityje perduoti tam tikrus nacionalinių priežiūros institucijų įgaliojimus Europos lygmeniui atitinka ketinimą išplėsti ES finansų rinkų priežiūrą ir taip sudaryti palankias sąlygas kapitalo rinkų sąjungos sukūrimui. Tai padės užtikrinti didesnę priežiūros konvergenciją ir vienodas sąlygas visiems rinkos dalyviams.

2018 m. vasario 15 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „Investavimas į pažangią, novatorišką ir tvarią pramonę. Atnaujinta ES pramonės politikos strategija“

[COM(2017) 479 final]

(2018/C 227/10)

Pranešėjas: **Bojidar DANEV**

Bendrapranešėję: **Monika SITAROVÁ HRUŠECKÁ**

Europos Komisijos prašymas pateikti nuomonę	2017 10 9
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI)
Priimta CCMI	2018 1 23
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 2 15
Plenarinė sesija Nr.	532
Balsavimo rezultatai	166/1/2
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

EESRK palankiai vertina komunikatą dėl išmanaus, novatoriško ir darnaus vystymosi ir jame pateikiamą žmonių ir įmonių įgalėjimo metodą. Tačiau

- būtina užtikrinti ilgalaikiškesnį politikos tęstinumą ir nuspėjamumą. Komisija šiuo metu vykdomą politiką ar net keletą politikos sričių turėtų paversti nuoseklia ilgalaikiškesne strategija;
- EESRK taip pat kreipiasi į Tarybą, nes valstybės narės yra kompetentingos spręsti daugelį su pramonės politika susijusių klausimų ir todėl privalo išsipareigoti imtis nuoseklių veiksmų. Nė viena valstybė narė nėra pajėgi pati susidoroti su pasauliniais iššūkiais, su kuriais susiduria pramonė;
- bendri pramonės politikos tikslai ir vieninga sistema galėtų būti Europos ateities pagrindas. Todėl, siekiant rezultatų, ES valdymą būtina tobulinti;
- kadangi su skaitmeninėmis technologijomis, priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimu ir politinėmis permainomis pasaulyje susiję iššūkiai neturi precedento ir yra nuspėjami, būtina nedelsiant imtis veiksmų.

Dėl komunikato EESRK daro išvadas, kad:

1.1. Komisija, atsižvelgdama į tai, ką EESRK siūlė keletą metų, nusprendė integruoti veiksmus į keletą politikos sričių tam, kad būtų sudarytos pramonės konkurencingumui ir vystymuisi palankios sąlygos;

1.2. skaitmeniniame amžiuje vykstantys paradigminiai pokyčiai turi sukrečiančio, visuotinio poveikio visoms įmonėms ir visuomenei;

1.3. įmonės susiduria su anksčiau nepatirtais iššūkiais naujas technologijas skubiai paversti inovacijomis ir rezultatais vis konkurencingesnėse rinkose. Pagrindinė pozicija pasaulinėje vertės grandinėje daugeliui ypač svarbi;

1.4. žmonės yra permainų pagrindas. Darbo rinkos politika turi būti pritaikyta prie kintančių aplinkybių. Sąžiningas perėjimas reikalauja pagalbą žmonėms ir regionams, susiduriantiems su struktūriniais pokyčiais;

1.5. švietimas ir mokymas yra būtinos pramonės pereinamojo laikotarpio priemonės ir varomoji jėga. Visiems darbuotojams reikia atnaujinti įgūdžius, ypač skaitmeninius gebėjimus, o daugeliui reikia įgyti naujas profesijas;

1.6. siekiant aplinkos, klimato srities bei kitų tvarumo tikslų būtini reikšmingi pokyčiai visose ekonomikos srityse. Atsiranda naujų verslo galimybių. Tuo pat metu perėjimui prie anglies dioksido neišskiriančios pramonės reikia labai didelių investicijų į iš esmės naujas anglies dioksido neišskiriančias technologijas ir daug daugiau švarios elektros energijos konkurencingomis kainomis;

1.7. investicijų į Europos pramonę lygis žemas, tačiau pastebima teigiamų pokyčių. Bet kuriuo atveju investuotojus pritraukia tik pramonei tinkamos pagrindinės sąlygos;

1.8. pramonei ypač svarbi galimybė pasiekti pasaulines rinkas, todėl būtina toliau plėtoti sąžiningos prekybos principu grindžiamą prekybos susitarimų tinklą.

EESRK rekomendacijos:

1.9. bendras ES veiksmų tikslas turėtų būti tolesnis tinkamai veikiančio horizontaliųjų politikos kryptių rinkinio ir nuspėjamos teisinės sistemos plėtojimas tam, kad būtų skatinamos inovacijos, palaikomos investicijos ir pramonės srityje suteikiama galimybė spręsti visuomenės problemas. Taip padidėtų vertė, būtų užtikrintas pamatuojamas poveikis augimui ir užimtumui, minimali administracinė našta ir visai visuomenei paskirstyta nauda;

1.10. reikėtų imtis visų veiksmų pabaigti kurti bendrąją rinką, ypatingą dėmesį skiriant valstybių narių vykdomam įgyvendinimui. Tačiau inovacijoms ir teisingumui užtikrinti būtinas akylas konkurencijos politikos įgyvendinimas neturėtų trukdyti ES įmonėms augti;

1.11. turi būti skubiai įgyvendinta skaitmeninės rinkos strategija, paremta tiksline užimtumo politika;

1.12. reikalingas atviras ir realistiškas požiūris į naujas, revoliucingas technologijas ir verslo modelius, pabrėžiant tai, jog visuomenė, įskaitant įmones, gali pasinaudoti naujomis galimybėmis;

1.13. siekiant sudaryti palankias sąlygas permainoms, spręsti socialines problemas ir išvengti konfliktų, visais lygmenimis turėtų būti atnaujintas ir sustiprintas socialinis dialogas ir dialogas su pilietine visuomene;

1.14. reikia lankstaus perėjimo tarp darbo ir švietimo galimybių, kaip antai pameistrystė ir mokymasis darbo vietoje. Daugelyje valstybių narių reikėtų geriau vertinti profesinį mokymą;

1.15. lyderystė mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir žiedinės ekonomikos srityse turėtų būti naudinga mūsų ekonomikai. Įvairių sričių politika turėtų remti naujų novatoriškų įmonių plėtrą, taip pat daug kainuojančią energijai imlios gamybos pertvarką siekiant išvengti investicijų praradimo ir anglies dioksido nutekėjimo;

1.16. reikėtų iširti priežastis, dėl kurių esami dideli privačių santaupų perviršiai netampa produktyviomis investicijomis į pramonę ir infrastruktūrą;

1.17. ES parama labiausiai turėtų būti skiriama inovacijoms skatinti, MVĮ veiklai plėsti, padėti tiems regionams, kuriems būtina pagalba, ir žmonėms įgalėti. Svarbus kriterijus turėtų būti svertas poveikis privačiam finansavimui;

1.18. mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros bei inovacijų politikos kryptims kitoje finansinėje programoje privaloma užtikrinti papildomų lėšų. Įgyvendinant šias politikos kryptis, reikėtų daugiau dėmesio skirti naujų technologijų diegimui, veiklos plėtimui ir rinkos rezultatams, neišskiriant jokių įmonių, kad ir koks būtų jų dydis;

1.19. oficialioje statistikoje turėtų geriau atsispindėti pakitę ekonomikos požymiai, kaip antai sektorių ribų nykimas ir naujos ekonominės veiklos formos. Reikia bendro metodo pridėtinei pramonės ir paslaugų vertei apskaičiuoti;

1.20. papildomai prie 20 % tikslo, reikia toliau atvirai svarstyti svarbiausius pramonės politikos tikslus ir rodiklius, tiek makroekonominiumi, tiek ir mažiau kombinuotais lygmenimis;

1.21. tam, kad būtų integruojamos politikos kryptys ir užtikrinamas sprendimų priėmimo proceso nuoseklumas, būtina tobulinti valdymą, pasitelkiant stipresnę Konkurencingumo tarybą ar kitais būdais;

1.22. pageidautina kasmet organizuoti Pramonės dieną ir aukšto lygio apskritojo stalo diskusijas pramonės klausimais, nes taip didinama suinteresuotųjų subjektų atsakomybė už strategiją. Tačiau dialogas su pramonės atstovais neturėtų apsiriboti vien šiomis priemonėmis.

2. Įvadas

2.1. Pramonė – Europos ekonomikos **pagrindas**. 24 % ES darbo vietų – 32 mln. tiesioginių ir 21 mln. netiesioginių darbo vietų – sukuriama pramonės sektoriuje, daugiausia paslaugų srityje. Šiose darbo vietose mokamas gana didelis darbo užmokestis – tiek aukštos kvalifikacijos, tiek žemesnės kvalifikacijos darbuotojams. Pagamintos prekės sudaro 75 % eksporto. Pramonės augimas persikelia į visas ekonomikos sritis. Pramonė – taip pat inovacijų visuose sektoriuose, įskaitant daugelį visuomenės problemų sprendimo būdų, lopšys. Tačiau dėl padidėjusios gamybos ir paslaugų sąsajos ir integracijos vertės grandinėse susiformuoja pridėtinės vertės mūsų ekonomikoje pagrindas.

2.2. Po daugelio metų nuosmukio, pramonės produkcija, eksportas ir užimtumas dabar Europoje, atrodo, atsigauja. Vis dėlto šis atsigavimas nepakankamas, o Europos pramonės **konkurencingumas** nepatenkinamas. Dažnai pranešama apie palyginti didelius mokesčius ir energijos kainas, nepakankamas tiek realias, tiek nematerialiajam turtui skirtas investicijas, lėtą produktyvumo augimą, inovacijų skirtumus, palyginti su konkurentų, įgūdžių stoką ir sumažėjusią vidaus paklausą.

2.3. Su pramone susijusios **visuotinės tendencijos** yra šios:

- revoliucinė technologinė plėtra, skaitmeninimas su visomis taikomosiomis programomis, taip pat nanotechnologijos, naujos medžiagos, gyvosios gamtos mokslu grindžiamos technologijos ir kita;
- vis daugiau aplinkos apsaugos reikalavimų, įskaitant klimato kaitos švelninimą;
- aukštesnio gyvenimo lygio sklaida, senėjanti visuomenė ir urbanizacija;
- viena vertus, globalizacija, atviros rinkos ir vertės grandinės gamyba ir, kita vertus, agresyvus valstybės verslumas ir protekcionizmas.

Šios žinomos tendencijos Europos pramonei suteikia milžiniškų galimybių. Jei į jas nebūtų tinkamai ir sėkmingai reaguojama, jos taip pat keltų didelę grėsmę visuomenei ir pramonei.

3. Bendrosios pastabos

3.1. **EESRK palankiai vertina** Komisijos komunikatą ir labai pritaria jame pateiktai padėties ir sunkumų, su kuriais susiduria Europos pramonė, analizei. Komunikate iš esmės pateikiama esamų pasiūlymų atnaujinimų ir keletas naujų veiksmų, kurių turi imtis dabartinė Komisija. Tačiau būtina užtikrinti ilgalaikiškesnę politikos tęstinumą ir nuspėjamumą. Komisija nedelsdama turėtų parengti ilgesnės trukmės strategiją, kurios laikytis taip pat visiškai išipareigotų visos valstybės narės.

3.2. **EESRK su pasitenkinimu pažymi**, kad Komisija nuosekliai laikosi pozicijos dėl pramonės politikos, kurią Komitetas siūlė daugelį metų. Užuoat rengus teisės aktus daugelyje su pramone susijusių politikos sričių ir neskiriant pakankamai dėmesio jų poveikiui pramonei ar tam, kaip pramonė jas veikia, dabar siekiama prioritetine tvarka šias politikos sritis integruoti į pramonės plėtrą.

3.3. EESRK per pastaruosius keletą metų **pateikė nuomonių** dėl Komisijos pasiūlymų skirtingiems pramonės sektoriams ir politikos sritims ⁽¹⁾. Šios nuomonės tebėra svarbios kalbant apie šį komunikatą. Šioje nuomonėje EESRK siekia pabrėžti keletą dabar aktualių pramonės politikos aspektų ir pateikti keletą naujų pastabų.

3.4. **Įmonės** susiduria su beprecedente būtinybe prisitaikyti, dažnai radikalčiai. Jos turi greitai perprasti naujas technologijas ir paversti jas didesniu produktyvumu ir inovacijomis vis konkurencingesnėse rinkose. Daugeliui įmonių būtina užsiimti geras pozicijas, geriausia – būti tarptautinės vertės grandinės centre. MVĮ gali ir turėtų stengtis atlikti svarbų, novatorišką vaidmenį šiose grandinėse, kurios dažniausiai sukuriamos atsižvelgiant į dideles įmones su reikiamais ištekiais ir tinklais.

3.5. Atsiraa naujų **pramonės šakų**. Dėl skaitmeninimo sukuriamaa nesuskaičiuojama daugybė naujų tinklų ir sąveikų, skatinami nauji, vis labiau klientų poreikius atitinkantys produktų ir paslaugų spektrai. ES lygmeniu taikant tinkamas politikos priemones, būtina užtikrinti didesnę gamybą, produktų ir paslaugų technologijų ir pradedančiųjų įmonių augimą, nes vertės grandinės peržengia pavienių valstybių ribas. Kita vertus, dėl valstybių narių ir regionų skirtumų reikia taikyti specialias priemones.

3.6. **Visos įmonės** turi nuolat tobulinti savo veiklą. Pasenusių ir nepelningų įmonių negalima išsaugoti subsidijomis. Tačiau Europai reikia įvairių pramonės šakų visuomenės poreikiams tenkinti, todėl reikėtų parengti konkrečias strategijas, skirtas su ypatingais iššūkiais susiduriantiems sektoriams.

3.7. **Žmonės** yra permairių pagrindas. Be kvalifikuotų ir atsidavusių darbuotojų nėra pramonės. Reikia naudotis naujų technologijų ir inovacijų teikiamaomis galimybėmis, tačiau darbo rinkos struktūrą paveiks skaitmeninimas ir kitos padėtį keičiančios technologijos, nes sumažės darbo vietų gamybos sektoriuje ir padaugės IT specialistų. Taip pat keisis darbo organizavimo ir valdymo koncepcijos, ir tai turės įtakos darbo vietų, kurios taps mažiau pavojingos, bet intensyvesnės ir lankstesnės, kokybei.

3.8. Reikia deramai įvertinti technologinių sutrikimų **poveikį užimtumui** ir sustiprinti priemones, kuriomis siekiama numatyti pokyčius. Pristitaikyti prie struktūrinių pokyčių darbo rinkai bus milžiniškas uždavinys: užimtumo garantijos ar naujų darbo galimybių, kiek tai įmanoma, teikimas, socialinės apsaugos tiems, kam jos reikia, teikimas ir būtinybė užkirsti kelią ištisų regionų nuosmukiui. Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondui reikia daugiau išteklių, o jo taikymo sritį būtina plėsti tiek, kad ji taip pat būtų taikytina technologinių permairių poveikiui. Darbo santykiai visais lygmenimis ir ypač socialinis dialogas įmonių lygmeniu, įskaitant darbuotojus, ypač svarbus užtikrinant pramonės pokyčius, padedant priimti pokyčius ir išvengti konfliktų.

3.9. **Švietimas ir mokymas** – būtinos pramonės pereinamojo laikotarpio priemonės ir varomoji jėga. Visi darbuotojai turi atnaujinti įgūdžius, ypač skaitmeninius gebėjimus. Daugeliui reikia mokymų visiškai naujų profesijų srityse. Dėl sparčios technologinės plėtos mokymo programos ir skaičius sunku suderinti su kintančiais pramonės poreikiais. Reikėtų daug plačiau taikyti tokius mokymosi darbo vietoje sprendimus, kaip Vokietijoje sėkmingai taikoma dualinė mokymo sistema. Bent kai kuriose valstybėse narėse reikėtų, kad profesinis mokymas vėl būtų labiau vertinamas. Taip pat reikėtų stiprinti gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos patrauklumą.

3.10. **Makroekonomikos** ir pramonės politika viena kitą papildo. Dabartinis ekonomikos augimas suteikia galimybę padaryti transporto, energetikos ir skaitmeninę infrastruktūrą modernesnę, tobulinti mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą ir jų virsmą sėkmingomis inovacijomis bei užtikrinti regioninės plėtos pusiausvyrą. Tinkamas makroekonomikos ir pramonės politikos derinys turėtų pratęsti atsigavimą ir apsaugoti ekonomiką ir pramonę nuo bet kokio nuosmukio ateityje.

⁽¹⁾ Pavyzdžiui, OL C 327, 2013 11 12, p. 82, OL C 12, 2015 1 15, p. 23, OL C 389, 2016 10 21, p. 50, OL C 311, 2014 9 12, p. 47, OL C 383, 2015 11 17, p. 24.

3.11. **Investicijos** į pramonę Europoje tebėra itin mažos, o santaupų perteklius, kuris nevirsta produktyviomis investicijomis, ES yra didelis. To priežastys turėtų būti išsamiai išanalizuotos, ypač atsižvelgiant į tai, kad pramonės pertvarkai reikalingos milžiniškos investicijos. Vis dėlto aišku tai, kad tiek vidaus, tiek tarptautinius investuotojus pritraukia tik pagrindinės sąlygos, kuriomis skatinamas pakankamas konkurencingumas.

3.12. Nepaisant to, pastebimos **galimos teigiamos tendencijos** investicijų srityje. Pasaulyje, kuriame susiduriama su dideliu politiniu nestabilumu, ES yra saugi ir stabili investicijų vieta. Dėl didėjančios paklausos kai kurių pramonės šakų gamyba vykdoma visiškai išnaudojant pajėgumus. Reikia tikėtis, kad tai paskatins investicijas į naujus pajėgumus Europoje.

3.13. Visos įmonės patiria su **aplinkos** ir klimato sritimi, visų pirma su Paryžiaus susitarimu dėl klimato kaitos, susijusius apribojimus. Daug naujų verslo galimybių atsiranda mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir žiedinėje ekonomikoje. ES lyderystės užmojai gali padėti Europos pramonei pasaulinėse rinkose. Esminiai technologiniai pokyčiai visų pirma yra būtini energijai ir ištekliams imliose pramonės šakose, suteikiant plataus užmojo politikos paramą siekiant išvengti investicijų netekimo ir anglies dioksido nutekėjimo. Perėjimas prie iškastinio kuro nenaudojančios gamybos ir transporto labai padidins elektros energijos paklausą konkurencingomis kainomis.

3.14. Visų dalyvių – ES, valstybių narių Vyriausybių, valdžios institucijų, regionų, universitetų ir mokyklų, suinteresuotųjų subjektų ir įmonių – **bendradarbiavimas** galėtų ir turėtų būti veiksmingesnis. Pavyzdžiui, reikia gerinti įmonių ir universitetų bendradarbiavimą. Mokyklos turėtų kreiptis į įmones, kad sulauktų su savalaikėmis programomis ir pameistryste susijusios pagalbos. Visų svarbiausia, valstybės narės turėtų bendradarbiauti, nedelsiant įgyvendindamos ir vykdydamos politiką ir teisės aktus, dėl kurių susitarė.

3.15. Remiantis dabartiniais **statistiniais metodais**, nėra galimybės nustatyti savalaikio ir naudingo Europos pramonės padėties vaizdo. Sektorių skirstymas į apdirbamąją, paslaugų ir kitą gamybinę veiklą yra pasenęs. Didelė ekonominės veiklos dalis nėra įtraukta į BVP apskaičiavimą. Importo ir eksporto statistikos nepakanka pramonės veiklai apibūdinti, kai maždaug pusė pramonės gamybos yra pasaulinių vertės grandinių dalis. Skubiai reikalingas bendras metodas pridėtinei vertei ir pramonės ir paslaugų sąsajai apskaičiuoti.

3.16. EESRK laikosi nuomonės, kad pramonei keliamą 20 % BVP tikslą reikia papildyti tikslingesniais **tikslais ir rodikliais**, kurie geriau atspindi visus pramonės plėtros aspektus.

3.17. Reikia stiprinti tų politikos krypčių, kurios daro poveikį pramonės konkurencingumui ir plėtrai, taip pat ir tarp valstybių narių, integravimo **valdymą**. Svarbu užtikrinti geresnį – t. y. nuspėjamą, ekonomiškai efektyvų ir įrodymais pagrįstą – reglamentavimą ir skaidrius *ex ante* poveikio vertinimus. Tam, kad būtų užtikrintas sprendimų priėmimo proceso nuoseklumas, reikia stiprinti Konkurencingumo tarybos ar kitų institucinių priemonių vaidmenį. Siekiant reaguoti į didėjančią pasaulio ekonomikos dinamiškumą, būtina atsikratyti uždaro mąstymo ES ir nacionaliniu lygmenimis.

4. Konkrečios pastabos

4.1. **Kaip sustiprinti Europos pramonę.** EESRK sutinka, kad reikia visapusiškos ir ateities perspektyvomis grindžiamos Europos pramonės vizijos. Siekiant sustiprinti Europos pramonę, bendras ES veiksmų tikslas turėtų būti gerai veikiančios ir nuspėjamos teisinės sistemos, kuria skatinamos inovacijos, o pramonei suteikiama galimybė pateikti visuomenės problemų sprendimo būdų, sukūrimas. Taip padidėtų vertė, būtų užtikrintas pamatuojamas poveikis augimui ir užimtumui, minimali administracinė našta ir visai visuomenei paskirstyta nauda.

4.2. **Bendroji rinka.** EESRK palankiai vertina žmonių ir įmonių įgalėjimo metodą ir pritaria siūlomiems veiksams bendrajai rinkai, įskaitant kapitalo rinką, stiprinti. Svarbūs veiksmų aspektai – standartizacijos ir savireguliacijos stiprinimas. Svarbiausia, kad valstybės narės vykdytų savo atitikties ir vykdymo užtikrinimo įsipareigojimus. Konkurencingumo politikos įgyvendinimas yra esminis veiksnys inovacijoms ir kainų formavimui užtikrinti. Komisijos budrumas, susijęs su dideliais pasauliniais dalyviais, labai vertinamas. Tačiau Europos įmonėms neturėtų būti trukdoma augti – vidutinės ES (išskyrus Jungtinę Karalystę) įregistruotos įmonės dydis yra tik maždaug pusė JAV įmonės dydžio. Kalbama apie atitinkamos rinkos apibrėžties aiškinimą įgyvendinant konkurencijos teisę.

4.3. **Skaitmeninis amžius.** Skaitmeninimas reiškia tikrą paradigmą pokytį, darantį poveikį visai visuomenei, ir turintį net geopolitinių ypatybių. EESRK savo išsamią poziciją skaitmeninimo klausimu pateikė kitose nuomonėse. Jos buvo susijusios su dideliais duomenų kiekiais, 5G, pažangia gamyba, robotika ir t. t. ES strategijos bendrosios skaitmeninės rinkos, Europos pramonės skaitmeninimo, kibernetinio saugumo ir dirbtinio intelekto srityse yra ypač svarbios. Svarbus principinis klausimas yra kaip išlaikyti pusiausvyrą tarp, viena vertus, naujų revoliucinių technologijų naudojimo ir naudos iš jų gavimo, ir, kita vertus, saugumo ir sąžiningumo užtikrinimo. Daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama tam, kad visuomenė, įskaitant įmones, vadovaudamasi atviru ir realistišku požiūriu galėtų pasinaudoti naujomis galimybėmis.

4.4. **Mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir žiedinės ekonomikos visuomenė.** Išlikti lydere šiose srityse – didelis iššūkis didėjančios konkurencijos aplinkybėmis. Tačiau lyderystė neturėtų būti savaiminis tikslas, priešingai, ji turėtų būti naudinga mūsų ekonomikai ir visuomenei. Energetikos pertvarką reikia remti, tačiau energijos kainos turi būti konkurencingos pramonei.

4.5. **Investicijos.** Daugelis paramos ES investicijoms (tiek realioms, tiek į nematerialųjį turtą) priemonių turėtų būti skirtos inovacijoms skatinti, padėti plėsti MVĮ veiklą, regionams, kuriems būtina pagalba, remti, infrastruktūrai atnaujinti ir žmonėms įgalėti per švietimą ir mokymą. MVĮ vis dar reikia daugiau pagalbos ieškant tinkamos galimybės tarp daugybės skirtingų ir joms reikia paprastesnių prašymų teikimo ir atskaitų rengimo procesų. Vienas svarbus kriterijus turėtų būti svertas poveikis privačioms investicijoms. Sveikintini visi pasiūlymai, įskaitant pasiūlymus, kurių tikimasi iš darnaus finansavimo aukšto lygio darbo grupės ir kuriais kapitalo skyrimas naujai orientuojamas į ilgalaikes investicijas ir į įnašus į tvarų augimą ⁽²⁾.

4.6. **Inovacijos.** EESRK pritaria, kad politika turėtų būti labiau nukreipta į naujų technologijų diegimą, veiklos plėtimą ir rinkos rezultatus, taip pat į bendradarbiavimą regioniniuose branduoliuose bei tarp jų. Negalima užribyje palikti jokių įmonių, nepaisant jų dydžio. „Horizontas 2020“ pakeisiančiai programai kitoje finansinėje programoje turėtų būti skiriama iš esmės daugiau išteklių. Kai įmanoma, pirmasis viešosiomis lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros rezultatų pritaikymas pramonėje turėtų vykti ES. Į viešuosius konkursus integruojant novatoriškus, žaliuosius ir socialinius kriterijus, reikėtų visapusiškai išnaudoti viešųjų pirkimų potencialą, sistemingai taikant ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo principą.

4.7. **Tarptautiniai aspektai.** Prekyba turi būti atvira, tačiau sąžininga ir tvari. Pramonei ypač svarbi galimybė pasiekti pasaulines rinkas ir gauti žaliavų, todėl būtina toliau plėtoti prekybos susitarimų tinklą. EESRK primygtinai ragina Komisiją aktyviai naudotis turimomis priemonėmis siekiant kovoti su nesąžiningos prekybos praktika. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas naujų formų protekcionizmui ES nepriklausančiose šalyse. ES prekybos susitarimuose turėtų skatinti savo aplinkos apsaugos ir socialinius standartus. Kalbant apie tiesioginių užsienio investicijų patikrinimą, svarbu atpažinti grėsmių saugumui ar viešajai tvarkai riziką. Be to, kai reikia daugiau investicijų į ES įmones, reikėtų palankiai vertinti tiesiogines užsienio investicijas, nes jos atskleidžia Europos potencialą.

4.8. **Partnerystė.** EESRK pageidautų, kad kasmet būtų rengiama Pramonės diena ir aukšto lygio apskritojo stalo diskusijos pramonės klausimais ir reiškia didelį susidomėjimą jose dalyvauti. Šis metodas turėtų apimti visas pramonės politikos sritis, siekiant padidinti suinteresuotųjų subjektų atsakomybę už strategiją. Tačiau dialogas su pramonės atstovais neturėtų apsiriboti vien šiomis priemonėmis. Reikia daugiau skaidrumo ir bendradarbiavimo, ypač kai bus pradėti poveikio vertinimai.

Bruselis, 2018 m. vasario 15 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽²⁾ OL C 246, 2017 7 28, p. 8

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo dėl Brazilijoje atliekamo pašarinių sėklinių augalų ir sėklinių javų aprobavimo lygiavertiškumo ir Brazilijoje užaugintos pašarinių augalų bei javų sėklos lygiavertiškumo, taip pat dėl Moldovoje atliekamo sėklinių javų, sėklinių daržovių ir sėklinių aliejinių bei pluoštinių augalų aprobavimo lygiavertiškumo ir dėl Moldovoje užaugintos javų, daržovių ir aliejinių bei pluoštinių augalų sėklos lygiavertiškumo iš dalies keičiamas Tarybos sprendimas

[COM(2017) 643 final – 2017/0297 (COD)]

(2018/C 227/11)

Pranešėjas: **Emilio FATOVIC**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2017 11 16
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalis, 114 straipsnio 1 dalis ir 304 straipsnis
Komiteto biuro sprendimas	2018 12 5
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2018 2 6
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 2 14
Plenarinė sesija Nr.	532
Balsavimo rezultatai	140/0/8
(už/prieš/susilaikė)	

1. Aplinkybės ir Komisijos pasiūlymas

1.1. Tarybos sprendimu 2003/17/EB pripažįstamas tam tikrų trečiųjų šalių tam tikrų rūšių sėklos aprobavimo ir auginimo lygiavertiškumas⁽¹⁾.

1.2. Nuostatose, reglamentuojančiose tose šalyse surinktą ir patikrintą sėklą, numatytos garantijos dėl sėklos charakteristikų ir jų tikrinimo priemonių, skirtos užtikrinti sėklos identifikavimą, ženklimą ir kontrolę, yra tokios pačios kaip ir nuostatose, kurios taikomos Europos Sąjungoje surinktai ir patikrintai sėklai.

1.3. Brazilijos ir Moldovos nėra trečiųjų šalių sąrašė, pateiktame Sprendime 2003/17/EB, todėl jose surinkta sėkla negali būti importuojama į ES. Todėl abi šios šalys nusprendė pateikti Komisijai prašymą taikyti jose surenkamai sėklai (Brazilijoje: pašarinių augalų bei javų sėkla; Moldovoje: javų, sėklinių aliejinių bei pluoštinių augalų ir sėklinių daržovių sėkla) minėtos direktyvos nuostatas dėl lygiavertiškumo ir sudaryti galimybes ją eksportuoti į Europą.

1.4. Atsiliepdama į šiuos prašymus, Komisija išnagrinėjo atitinkamą sritį reglamentuojančius Brazilijos ir Moldovos teisės aktus. Tada ji patikrino Brazilijos ir Moldovos sėklos aprobavimo ir sėklos sertifikavimo sistemas. Komisija padarė išvadą, kad jų reikalavimai ir sistemos yra lygiavertės ES ir suteikia tokias pat garantijas⁽²⁾.

1.5. Todėl abiem atvejais Komisija nusprendė, kad būtų tikslinga atitinkamą Brazilijos ir Moldovos sėklą pripažinti lygiaverte ES surinktai, užaugintai ir patikrintai sėklai. Tai galima padaryti sprendimu, kurį turi priimti Europos Parlamentas ir Taryba.

⁽¹⁾ Pagal Direktyvas 66/401/EEB, 66/402/EEB, 2002/54/EB ir 2002/57/EB.

⁽²⁾ Suderinta su Tarptautinės sėklų tyrimų asociacijos (ISTA) taisyklėmis.

2. Pastabos ir rekomendacijos

2.1. EESRK atkreipia dėmesį į teigiamus auditų, kuriuos Komisija atliko Brazilijoje ir Moldovoje pagal Sprendimo 2003/17/EB II priede nustatytus reikalavimus siekiant pripažinti sertifikavimo teisės aktų reikalavimų ir oficialios kontrolės lygiavertiškumą, rezultatus.

2.2. EESRK, laikydamasis savo ankstesnėse nuomonėse pateiktos pozicijos šiuo klausimu ⁽³⁾ ir atsižvelgdamas į Komisijos diskusijų su suinteresuotaisiais subjektais ir valstybėmis narėmis rezultatus, pritaria svarstomai teisėkūros priemonei. Be to, Komitetas pritaria, kad lygiavertiškumo pripažinimas gali būti naudingas ES sėklų bendrovėms, kurios vykdo veiklą Brazilijoje ir Moldovoje, potencialiems sėklos importuotojams iš šių šalių į ES ir ES ūkininkams, kurie nuo šiol turės galimybę gauti įvairesnių rūšių sėklos.

2.3. Komitetas abejoja tik dėl pasiūlymo lygiavertiškumo pripažinimą taikyti Moldovos daržovių sėklai. Šia sėkla, kuriai taikomos Direktyvos 2002/55/EB nuostatos, prekiaujama tik kaip „standartinės“ kategorijos sėkla, kuriai reikia ne oficialaus sertifikavimo, kad būtų galima ją pateikti rinkai, o paties gamintojo atliekamo sertifikavimo, ir tik vėliau, po pateikimo į rinką, galimas bet toks produkto charakteristikų ir kokybės *a posteriori* patikrinimas. Ši sistema yra grindžiama gamintojo, kurį galima lengvai nustatyti ir atsekti, jei jo įmonė yra ES teritorijoje, atsakomybe. Tačiau ne ES kilmės produkcijos atveju ją atsekti ir kontroliuoti bus tikrai nelengva. Dėl šios objektyvios problemos ES iki šiol taiko sprendimą nesuteikti lygiavertiškumo pripažinimo visų trečiųjų šalių daržovių sėklai. Todėl Komitetas atkreipia dėmesį į šią problemą ir tikisi, kad Komisija išsamiau ją išnagrinės.

2.4. Komitetas pripažįsta, kad, kaip tvirtina Komisija, nagrinėjamų produktų sertifikavimo sistemos pripažinimas yra techninio pobūdžio priemonė. Tačiau, kadangi Europos rinkos atvėrimas trečiųjų šalių produktams turės ekonominį ir socialinį poveikį, Komitetas rekomenduoja atlikti poveikio vertinimą siekiant patikrinti, ar minėtoji priemonė nepakenks Europos gamintojams, visų pirma labai mažoms ir mažosioms įmonėms.

2.5. EESRK primena Komisijai, kad šiuo metu daugiau kaip 60 % sėklų rinkos priklauso kelioms didelėms tarptautinėms įmonėms. Rinkos atvėrimas trečiosioms šalims, kuriose produkciją kontroliuoja tos pačios įmonės, galėtų dar labiau apsunkinti sąlygas smulkiesiems gamintojams ir mažiesiems konsorciumams, taip pat padaryti didelį poveikį ekonominiam ir socialiniam daugelio vietos bendruomenių, susijusių su specifine gamyba, stabilumui. Sudėtingesniais atvejais visi šie veiksniai galėtų paskatinti kaimo vietovių gyventojų skaičiaus mažėjimą, o tai turėtų pasekmių kultūrų biologinei įvairovei ir Europos žemės ūkio maisto produktų gamybai, nes dažnai būtent maži ūkiai apsaugo tam tikrų sėklų ir tradicinių rūšių sėklą nuo išnykimo ⁽⁴⁾.

2.6. Be to, EESRK dar kartą ragina Komisiją visapusiškai įvertinti trečiosiose šalyse vykdomus gamybos procesus, primindamas, kad kai kurių produktų konkurencingesnėmis kainomis gamyboje pasitaiko išnaudojimo darbo vietoje, įskaitant vaikus, atvejų. Toks požiūris yra esminis ir būtinas, ypač šiuo metu, kai ES aktyviai dalyvauja siekiant Jungtinių Tautų darbotvarkėje iki 2030 m. nustatytų darnaus vystymosi tikslų. ES yra didžiausia žemės ūkio maisto produktų importuotoja ir eksportuotoja pasaulyje ir turi pasinaudoti savo vaidmeniu, kad dvišaliais ir daugiašaliais prekybos susitarimais būtų skatinama gerinti trečiųjų šalių piliečių ir darbuotojų darbo ir gyvenimo kokybę, taip pat kovoti su nesąžininga konkurencija ⁽⁵⁾.

2.7. Galiausiai EESRK tikisi, kad šis sprendimas įsigalios tik visiško tų pačių ES produktų abipusiškumo ir lygiavertiškumo pripažinimo atveju siekiant, kad šio sektoriaus Europos įmonės turėtų daugiau plėtros ir vystymosi galimybių. Tai atitiktų konkrečius suinteresuotųjų subjektų konsultacijose pateiktus prašymus.

Bruselis, 2018 m. vasario 14 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽³⁾ OL C 74, 2005 3 23, p. 55, OL C 351, 2012 11 15, p. 92.

⁽⁴⁾ Tokią nuomonę sustiprina ir tai, kad per Komisijos surengtas viešas konsultacijas internetu buvo gauti tik trys atsakymai, iš kurių du privačių asmenų, o tai reiškia, kad sprendimų priėmimo procese buvo konsultuojamasi tik su svarbiausiais Europos suinteresuotaisiais subjektais.

⁽⁵⁾ OL C 173, 2017 5 31, p. 20, 1.6 punktas.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl laisvo ne asmens duomenų judėjimo Europos Sąjungoje pagrindų

[COM(2017) 495 final – 2017/0228 (COD)]

(2018/C 227/12)

Pranešėjas **Jorge PEGADO LIZ**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2017 10 23 Europos Sąjungos Taryba, 2017 10 24
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2018 2 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 2 15
Plenarinė sesija Nr.	532
Balsavimo rezultatai	163/3/4
(už / prieš / susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos**1.1. Išvados**

1.1.1. EESRK kelete ankstesnių savo nuomonių jau pabrėžė, kad laisvo ne asmens duomenų judėjimo srityje reikia teisėkūros iniciatyvos, ir mano, kad tai yra būtina ir svarbi sąlyga siekiant skaitmeninės darbotvarkės tikslų ir įgyvendinant bendrąją skaitmeninę rinką.

1.1.2. Dabartiniu laikotarpiu Europos Komisijos pasiūlymas yra tinkamiausia teisinė priemonė būsimai Europos duomenų ekonomikos politikai ir siekiant poveikio ekonomikos augimui ir moksliniams tyrimams, naujų technologijų pažangos, visų pirma dirbtinio intelekto, debesijos kompiuterijos, metaduomenų ir daiktų interneto srityse, taip pat poveikio pramonei ir visoms, o ypač viešosioms, paslaugoms.

1.1.3. Vis dėlto EESRK mano, kad ši iniciatyva pasiūlyta per vėlai, be to, pernelyg siaura pasiūlymo taikymo sritis, neapibrėžti ir nepakankamai griežti numatyti mechanizmai, nepakankamos priemonės veiksmingam jo vykdymui ir, svarbiausia, užmojo, politinės valios ir ryžto stoka gali tapti kliūtimis jame nustatytiems tikslams įgyvendinti.

1.1.4. Iš tiesų, kalbant apie pirmąjį ir svarbiausią iš minėtų tikslų, t. y. gerinti tarpvalstybinį ne asmens duomenų judėjimą bendrojoje rinkoje, EESRK, priešingai nei Komisija, mano, kad nepakanka apsiriboti reikalavimu, kad valstybės narės jai praneštų „apie visus teisės aktų projektus, kuriais nustatomi nauji arba keičiami galiojantys duomenų vietos reikalavimai“ tik per dvylika mėnesių nuo šio reglamento įsigaliojimo, kas geriausiu atveju įvyks ne anksčiau kaip 2018 m. pabaigoje, taip pat reikalauti, kad valstybės narės užtikrintų, kad būtų panaikinti „visi duomenų vietos reikalavimai“, neatitinkantys taisyklės nedrausti ir neapriboti laisvo tokių duomenų judėjimo, išskyrus atvejus, jei draudimas arba ribojimas grindžiamas viešojo saugumo argumentais.

1.1.5. Dėl antrojo tikslo – „užtikrinti, kad nebūtų paveikti kompetentingų institucijų įgaliojimai prašyti prieigos prie duomenų ir ją gauti reguliavimo kontrolės tikslais, pavyzdžiui, patikrinimui ir auditui“ EESRK nesutinka, kad pasiūlymas apsiribotų tik valstybių narių kompetentingų institucijų bendradarbiavimo procedūra sukuriant bendrųjų informacinių centrų tinklą, per kurį bus palaikomas ryšys su kitų valstybių narių centrais ir su Komisija iškilus klausimams dėl reglamento įgyvendinimo.

1.1.6. Galiausiai dėl trečiojo tikslo – „sudaryti sąlygas duomenų saugojimo arba kitų tvarkymo paslaugų profesionaliesiems naudotojams lengviau rinktis kitus paslaugų teikėjus ir persikelti duomenis“, EESRK nepritaria pasiūlymui, kad Komisija apsiribotų išpareigojimu skatinti ir padėti „Sąjungos lygmeniu rengti savitvarkos taisyklių sąvadus“, srityje, kuri turėtų būti reglamentuojama tik teisėkūros priemonėmis. Ji net nenumato pasiūlyti gairių, kaip pirmiau minėtus sąvadus parengti..

1.1.7. Dėl visų šių priežasčių EESRK negali pritarti dabartinei dokumento redakcijai. Komitetas galėtų pritarti svarstomam pasiūlymui tik tuo atveju, jei jis bus iš dalies pakeistas atsižvelgiant į šioje nuomonėje pateiktas rekomendacijas ir jei bus aiškiai nustatyta, kad pasiūlymas yra aukščiausias bendras standartas, priimtinas valstybėms narėms ir suinteresuotiesiems subjektams, tačiau bet kuriuo atveju, turi būti laikomas pirmuoju žingsniu siekiant platesnio užmojo veiksmų, kurie leistų įgyvendinti tikrą laisvą ne asmens duomenų judėjimą Europos Sąjungos skaitmeninėje rinkoje.

1.1.8. Kita būtina EESRK pritarimo sąlyga – tinkamai atsižvelgti į tarptautinius pasaulio ekonomikos, kurios dalimi turi tapti ši iniciatyva, aspektus.

1.2. Rekomendacijos

1.2.1. Šiuo tikslu, EESRK rekomenduoja Komisijai persvarstyti savo pasiūlymą ir jį dar labiau suderinti su priemonėmis pagal 3 galimybę, kuriai EESRK teikia pirmenybę, priešingai nei Komisija pasirinkdama 2 galimybės A variantą.

Be to, Komitetas primygtinai ragina Komisiją savo pasiūlyme atsižvelgti į rekomendacijas, kurios pateiktos šiuose punktuose: 3.4.1 (išgaliojimo data), 3.4.2 (nėra privalomos procedūros reikalavimų nesilaikymo atveju), 3.6 (nėra gairių, kaip parengti elgesio taisyklių sąvadus), 3.7 (neatsižvelgta į metaduomenų klasifikaciją) ir 3.8 (nepakankamai atsižvelgta į pasaulinį ir transeuropinį skaitmeninės ekonomikos pobūdį)), ir ypač į rekomendaciją dėl būtinybės numatyti specialią procedūrą tuo atveju, jei kuri nors valstybė narė nesilaikytų reikalavimų.

1.2.2. EESRK, be kita ko, primygtinai reikalauja, kad Komisija atsižvelgtų į įvairius jo pateiktus pasiūlymus dėl patobulinimų, visų pirma susijusius su atskirais nagrinėjamo reglamento projekto straipsniais.

1.2.3. Be to, Komitetas labai rekomenduoja Komisijai į savo pasiūlymą įtraukti pakeitimus, pateiktus gruodžio mėn. ES Tarybai pirmininkaujančios valstybės narės pozicijoje, kuriems EESRK pritaria, nes jais pasiūlymas būtų iš esmės patobulintas ir sustiprintas.

2. Glausta santrauka ir bendros aplinkybės

2.1. Pasiūlymo santrauka ir rengimo motyvai

2.1.1. Pagrįsdama šio pasiūlymo dėl reglamento ⁽¹⁾ būtinybę ir proporcingumo principo laikymąsi, Komisija remiasi šiais argumentais:

- „gerinti tarpvalstybinį ne asmens duomenų judėjimą bendrojoje rinkoje, nes dabar jam trukdo daugelyje valstybių narių nustatyti duomenų vietos apribojimai arba teisinis netikrumas rinkoje,
- užtikrinti, kad nebūtų paveikti kompetentingų institucijų įgaliojimai prašyti prieigos prie duomenų ir ją gauti reguliavimo kontrolės tikslais,
- sudaryti sąlygas duomenų saugojimo arba kitų tvarkymo paslaugų profesionaliesiems naudotojams lengviau rinktis kitus paslaugų teikėjus ir persikelti duomenis“.

2.1.2. Komisija mano, kad pasiūlymas atitinka subsidiarumo principą, nes užtikrinant laisvą duomenų judėjimą Sąjungoje taip pat siekiama užtikrinti, kad „minėtų paslaugų vidaus rinka sklandžiai veiktų visų valstybių narių teritorijose“, nes „valstybės narės pavieniui negali išspręsti svarbiausio uždavinio, susijusio su tarptautiniu duomenų judėjimu, – užtikrinti, kad ne asmens duomenys judėtų laisvai visoje Sąjungoje.“

⁽¹⁾ COM(2017) 495 final, 2017 9 13.

2.1.3. Be to Komisija mano, kad jos pasiūlymas atitinka proporcingumo principą, nes „siekiama ES reguliavimo ir valstybių narių viešojo saugumo interesų pusiausvyros-, taip pat ES reguliavimo ir rinkos savitvarkos pusiausvyros.“

2.2. Teisinės ir politinės aplinkybės

2.2.1. **Teisiniu požiūriu** Komisija išnagrinėjo **tris galimybes**, kurias glaustai pristato aiškinamajame memorandume, apžvelgdama *ex ante* poveikio vertinimus ir konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais, kurie buvo atlikti rengiant teisės aktą⁽²⁾ ir kurių rezultatus galima apibendrinti taip:

1 galimybė – įvardytas problemas spręsti gairėmis ir (arba) savitvarka, todėl būtų griežtinamos reikalavimų vykdymo užtikrinimo priemonės, taikomos įvairių kategorijų nepagrįstiems arba neproporcingiems valstybių narių nustatytiems duomenų vietos apribojimams.

2 galimybė – būtų nustatyti teisiniai principai, susiję su įvardytais problemomis, valstybės narės paskirtų bendrojo informacinius centrus, būtų sukurta ekspertų grupė bendriems metodams ir praktinei patirčiai aptarti ir konsultuoti, kaip taikyti pagal šią galimybę nustatytus principus.

3 galimybė – sudaryta iš išsamios teisėkūros iniciatyvos, kuria, *inter alia*, būtų apibrėžti (suderinti) vertinimo, kas yra (ne) pagrįstas ir (ne)proporcingas duomenų vietos apribojimas, ir nauja duomenų persikėlimo teisė.

2.2.2. Nors reglamentavimo patikros valdyba pateikė dvi neigiamas nuomones dėl Komisijos pasiūlymų, o dauguma suinteresuotųjų subjektų mano, kad teisėkūros iniciatyva (3 galimybė) yra tinkamiausia priemonė, Komisija politinės strategijos sumetimais parengė

2 galimybės A variantą, „pagal kurį būtų sudarytos galimybės vertinti, kaip drauge veikia pagrindiniai teisiniai laisvo duomenų judėjimo reikalavimai, bendrieji informaciniai centrai ir ekspertų grupė, taip pat savitvarkos priemonės, taikomos duomenų persikėlimui.“

Komisija mano, kad pasirinkus šią galimybę „būtų veiksmingai šalinami nepagrįsti duomenų vietos apribojimai ir užkertamas kelias naujų tokių apribojimų nustatymui“, taip pat būtų „skatinama duomenų saugojimo arba tvarkymo paslaugomis naudotis įvairiose valstybėse bei sektoriuose ir kurti duomenų rinką“, todėl pasiūlymas „padės pasikeisti visuomenei bei ekonomikai ir atvers naujų galimybių Europos piliečiams, įmonėms ir viešojo administravimo institucijoms.“

2.2.3. Šiuo tikslu ji pateikė pasiūlymą dėl **reglamento**, kadangi pagal jį „vienodos laisvo ne asmens duomenų judėjimo taisyklės būtų tuo pačiu metu taikomos visoje Sąjungoje“, o tai bus ypač svarbu „šalinant esamas kliūtis pasirūpinti, kad valstybės narės nekurtų naujų kliūčių.“

2.2.4. Šis pasiūlymas parengtas atsižvelgiant į naujausią skaitmeninės technologijos pažangą, kuri leidžia vis veiksmingiau saugoti ir naudoti didelius duomenų kiekius, taigi ir pasiekti masto ekonomiją ir suteikti naudą vartotojams užtikrinant sparčią prieigą, didesnę junglumą ir savarankiškumą.

2.2.4.1. Savo komunikate „**Europos duomenų ekonomikos kūrimas**“⁽³⁾ Komisija visų pirma nurodė ryšį tarp laisvo duomenų judėjimo kliūčių ir lėto šios srities Europos rinkos vystymosi, todėl Komisija mano, kad būtina pateikti pasiūlymą dėl teisinės sistemos, kad galiausiai pavyktų atsisakyti sienų kontrolės.

⁽²⁾ Žr. dokumentą SWD(2017) 304 *final*.

⁽³⁾ Žr. COM(2017) 9 *final*, 2017 1 10 ir tą pačią dieną paskelbtą darbinį dokumentą SWD (2017) 2 *final*, dėl kurių EESRK parengė nuomonę TEN/630 „Europos duomenų ekonomikos kūrimas“, OL C 345, 2017 10 13, p. 130.

Kalbant apie valstybes nares reikia pažymėti, kad tik apie pusę iš jų pasirašė neoficialų dokumentą dėl laisvo duomenų judėjimo iniciatyvos ⁽⁴⁾ ir kad tarp pasirašiusių nėra nei Vokietijos, nei Prancūzijos ir nei vienos pietinės ES šalies.

2.2.4.2. Ši tema buvo aptarta Komisijos komunikate dėl bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos įgyvendinimo laikotarpio vidurio peržiūros **Sujungta bendroji skaitmeninė rinka visiems** ⁽⁵⁾, kuriame ji pranešė, kad 2017 m. bus paskelbtos dvi teisėkūros iniciatyvos: pirmoji, dėl **laisvo tarpvalstybinio ne asmens duomenų judėjimo**, kuri aptariama šioje nuomonėje, o antroji dėl priegios prie viešųjų ir viešai finansuojamų duomenų ir pakartotinio jų naudojimo ir duomenų, renkamų naudojantis viešosiomis lėšomis, kurią Komisijos tarnybos dar tik rengia.

2.2.4.3. Galiausiai, EESRK nuomonėje „Bendroji skaitmeninė rinka. Laikotarpio vidurio peržiūra“ ⁽⁶⁾ pareiškė, kad „duomenimis grindžiama ekonomika yra vienas iš sektorių, kuriuose yra akivaizdžiausias skirtumas tarp ES ir skaitmeninių inovacijų lyderių“ ir kad „**pritaria pasiūlymui sukurti teisinę sistemą**, su sąlyga, kad ji būtų tinkamai taikoma ir debesijos kompiuterijai, dirbtiniam intelektui ir daiktų internetui, kad joje būtų atsižvelgiama į sutarties laisvę pašalinant kliūtis naujovėms ir kad jai būtų skiriamas deramas ES finansavimas,“ tai prilygtų 3 galimybei.

2.2.4.4. Dabartiniu laikotarpiu Europos Komisijos pasiūlymas yra **tinkamiausia teisinė priemonė** būsimai Europos duomenų ekonomikos politikai ir siekiant poveikio ekonomikos augimui ir moksliniams tyrimams, naujų technologijų pažangos, visų pirma dirbtinio intelekto, debesijos kompiuterijos, metaduomenų ir daiktų interneto srityse, taip pat poveikio pramonei ir visoms, o ypač viešosioms, paslaugoms ⁽⁷⁾.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK atsižvelgia į siūlomą iniciatyvos tikslą, kuriam savo paramą jau išreiškė kelete ankstesnių nuomonių, nes ji yra svarbi sąlyga siekiant skaitmeninės darbotvarkės tikslų ir įgyvendinant bendrąją skaitmeninę rinką.

3.2. Vis dėlto Komitetas apgailestauja, kad pasiūlymo taikymo sritis yra pernelyg siaura, kad jo ketinimai neryžtingi, nurodyti mechanizmai yra neaiškūs ir nepakankamai griežti ir kad visų pirma pasigendama užmojo, politinės valios ir ryžto.

Panagrinėkime tai atidžiau..

3.3. Sąvoka ne asmens duomenų „laisvas judėjimas“ Komisija ketina sustabdyti valstybių narių taikomą politiką ir praktiką, kuria sukuriama, sudaroma ir leidžiama sukurti kliūčių, susijusių su duomenų saugojimo arba bet kokio kito pobūdžio tokių duomenų tvarkymo vieta, ir pagrįstai mano, kad tokiems duomenims neturėtų būti taikomas joks draudimas ar apribojimas, išskyrus jei tai yra pagrindžiama viešojo saugumo argumentais ⁽⁸⁾, ir šiuo tikslu nustato taisykles dėl:

- a) duomenų vietos reikalavimų;
- b) priegios prie duomenų kompetentingoms institucijoms;
- c) profesionaliųjų naudotojų galimybių persikelti duomenis.

3.4. Tačiau norint įgyvendinti pirmąjį punktą, t. y. **duomenų vietos reikalavimus**, Komisija laikėsi nuomonės, kad iš pradžių pakanka reikalauti, kad valstybės narės jai praneštų „apie visus teisės aktų projektus, kuriais nustatomi nauji arba keičiami galiojantys duomenų vietos reikalavimai“.

⁽⁴⁾ <http://www.brukselaue.ms.gov.pl/resource/76f021fe-0e02-4746-8767-5f6a01475099:JCR>,

⁽⁵⁾ 2017 m. gegužės 10 d. COM(2017) 228 *final* ir pridėdamas darbinis dokumentas SWD (2017) 155 *final*.

⁽⁶⁾ Bendroji skaitmeninė rinka. Laikotarpio vidurio peržiūra (dar nepaskelbtas OL).

⁽⁷⁾ COM(2017) 495 *final*, Aiškinamasis memorandumas, p. 4.

⁽⁸⁾ Pagal ES sutarties 4 straipsnio 2 dalį kiekviena valstybė narė išimtinai išlieka atsakinga už viešąjį saugumą, tačiau apibrėžiant šią sąvoką reikia vadovautis Teisingumo Teismo praktika (žr. 2016 m. gruodžio 21 d. Teisingumo Teismo sprendimą sujungtose bylose C-203/15 ir C-698/15, *Tele2 Sverige AB prieš Post-och telestyrelsen ir Secretary of State for the Home Department/Tom Watson* ir kiti: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?qid=1513080243312&uri=CELEX:62015CJ0203_11 ir 88–89 punktai), taip pat Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika.

3.4.1. Tik per dvylika mėnesių nuo šio reglamento įsigaliojimo, kas geriausiu atveju įvyks ne anksčiau kaip iki 2018 m. pabaigos, valstybių narių bus reikalaujama užtikrinti, kad būtų panaikinti „visi duomenų vietos reikalavimai“, neatitinkantys taisyklės nedrausti ir neapriboti laisvo tokių duomenų judėjimo, išskyrus atvejus, jei draudimas arba ribojimas grindžiamas visuomenės saugumo argumentais. Tokiu atveju atitinkamos valstybės narės privalo pranešti Komisijai ir nurodyti priežastis, dėl kurių priemonė laikoma atitinkančia pirmiau minėtą taisyklę ir todėl turėtų likti galioti.

3.4.2. Nėra numatytos jokios specialios procedūros tuo atveju, jei valstybė narė nesilaikytų reikalavimų

3.5. Kalbant apie antrąjį punktą **dėl priegios prie duomenų kompetentingoms institucijoms**, pasiūlymu nekeičiami šių institucijų įgaliojimai prašyti priegios prie duomenų ir ją gauti, kad galėtų atlikti savo oficialias pareigas, kaip to reikalaujama pagal Sąjungos ar nacionalinės teisės aktus.

Tačiau į pasiūlymą įtraukiama svarbi nuostata: „negalima atsisakyti suteikti kompetentingoms institucijoms priegią prie duomenų motyvuojant tuo, kad duomenys saugomi arba tvarkomi kitoje valstybėje narėje.“

3.5.1. Vis dėlto, siekiant užtikrinti, kad ši teisė būtų įgyvendinta, siūloma tik valstybių narių kompetentingų institucijų bendradarbiavimo procedūra, panaši į tas, kurios jau taikomos kitose srityse; jos tikslas – sukurti **bendrųjų informacinių centrų tinklą**, per kurį bus palaikomas ryšys su kitų valstybių narių centrais ir su Komisija iškilus klausimams dėl reglamento taikymo, tačiau neįvertinama nei šių informacinių centrų veiksmingumas, nei galimų susijusių išlaidų gyvybingumas.

3.5.2. Vis dėlto galiausiai, kai reikės taikyti prievartos priemones, kad kompetentinga institucija galėtų patekti į fizinio arba juridinio asmens patalpas, įskaitant priegią prie duomenų saugojimo arba tvarkymo įrangos, tai visada turės būti daroma atsižvelgiant į kiekvienos **valstybės narės proceso teisę**.

3.5.3. Kitaip tariant, labai tikėtina, kad reikalavimų nesilaikymo atveju, vienintelė galimybė bus kreiptis į valstybių narių bendrosios kompetencijos teismus, taigi susidurti su liūdnai pagarsėjusiomis ilgomis teisinėmis procedūromis, didžiulėmis sąnaudomis ir rezultatų nenusipėjamumu.

3.6. Trečiojo punkto dėl **profesionaliųjų naudotojų galimybių persikelti duomenis** klausimu Komisija numato tik skatinti ir padėti „Sąjungos lygmeniu rengti savitvarkos taisyklių sąvadus, siekiant nusistatyti geriausios praktikos gaires, kad būtų lengviau rinktis kitus paslaugų teikėjus ir užtikrinti, kad iki duomenų saugojimo ir tvarkymo sutarties sudarymo paslaugų teikėjai profesionaliems naudotojams pateiktų pakankamai išsamią, aiškią ir skaidrią informaciją“ apie struktūrinius ir labai svarbius aspektus ⁽⁹⁾.

3.6.1. Vis dėlto labai kritikuotinas sprendimas pasikliauti vien tik paprastais savireguliacijos mechanizmais, **siekiant reglamentuoti pagrindinius aspektus, kurie turėtų būti reguliuojami teisėkūros priemonėmis**.

Nors EESRK visada buvo vienas iš bendro reguliavimo, kaip labai svarbios papildomos priemonės Sąjungos teisinėje sistemoje, šalininkų, jis nepritaria, kad standartai ir principai, kurie yra labai svarbūs Sąjungos teisės aktų nuoseklumui ir suderinimui, būtų paprasčiausiai palikti savireguliacijai, nenustatant jokių parametru arba gairių.

Dar vienas nepriimtinas, konkrečiai su duomenų perkėlimu susijęs aspektas – tai duomenų subjektų atsakomybės apribojimas ir lojalumo terminų nustatymas, bei galimybė ištrinti turinį reikalavimų nesilaikymo atveju.

3.6.2. Dar daugiau abejonių kelia tai, kad Komisija net nepasiūlė **bendro reguliavimo mechanizmo**, pagal EESRK anksčiau pateiktą modelį ir parametrus ⁽¹⁰⁾.

Atsižvelgdamas į tai EESRK mano, kad, laikantis jo nuomonėje dėl savireguliacijos ir bendro reguliavimo nurodytais parametrais, reglamente turėtų būti numatytos bent pagrindinės taisyklės dėl paslaugų teikėjų ir naudotojų sutartinių santykių, taip pat pateiktas juodasis draudžiamų persikėlimo teisę apribojančių sąlygų sąrašas.

⁽⁹⁾ Žr. 6 straipsnio 1 dalies a ir b punktus.

⁽¹⁰⁾ Žr. 2005 m. sausio 25 d. informacinį pranešimą INT/204 „Bendro reguliavimo ir savireguliacijos būklė bendrojoje rinkoje“ ir nuomonę savo iniciatyva INT/754 „Savireguliacija ir bendras reguliavimas“ OL C 291, 2015 9 4, p. 29.

3.6.3. Vis dėlto negalima sutikti su tuo, kad Komisija net nepasiūlė nustatyti gairių, kaip parengti jos nurodytus **sąvadus**, nors tai ji yra jau anksčiau dariusi kitose srityse remiant EESRK.

Iš tikrųjų, kalbant apie duomenų persikėlimą, kai kurių įmonių elgesys pažeidžia naudotojų teises, pavyzdžiui, apriboja duomenų nuosavybės arba debesijos paslaugų turinio intelektualinės nuosavybės teises, nereikalauja sutikimo dėl duomenų rinkimo ir tvarkymo nustatytamos taisyklės, kurios leidžia daryti prielaidą, kad toks sutikimas yra duotas, taip pat taiko paslėptus mokėjimus arba prisiima teisę vienašališku sprendimu sustabdyti paslaugos teikimą.

3.6.4. Galiausiai, Komisija, nepateikdama **jokios kitos teisinio pobūdžio alternatyvos**, numato, kad „ne vėliau kaip po dvejų metų nuo šio reglamento taikymo pradžios Komisija peržiūri, kaip paslaugų teikėjai parengė ir iš tiesų įgyvendina tokius elgesio taisyklių sąvadus ir kaip jie iš tiesų teikia informaciją.“ **O kas toliau?**

3.7. Reikėtų taip pat pažymėti, kad Komisija pasiūlyme pateikdama tik tris pirmiau nurodytas galimybes neatsižvelgia į didėjančią susirūpinimą dėl metaduomenų, kurie yra laikomi ne asmens duomenimis, nors jiems keletu išimtinių atvejų, turi būti suteikiama tokia pati apsauga kaip asmens duomenims, visų pirma kalbant apie duomenų subjekto teisę prie jų prieiti, juos ištaisyti, panaikinti ar su jais nesutikti.

3.7.1. Iš tiesų, įmonės, kurios analizuoja metaduomenis atlieka atitinkamai duomenimis pagrįstus perspektyvinius ir išankstinius tyrimus, kuriuose nurodomos tendencijos ir sąlygos, lemsiančios būsimus įmonių sprendimus.

3.7.2. Taip pat nėra aišku, ar būsimas reglamentas bus taikomas tik elektrone forma gaunamiems duomenims, nes jo 3 straipsnio 2 punkte duomenų saugojimas apibrėžiamas kaip **duomenų saugojimas elektrone forma**, nors 2 straipsnyje teigiama, kad šis reglamentas taikomas „**elektroninių** ne asmens **duomenų** saugojimui arba tvarkymui.“ Nors, jeigu, pavyzdžiui, kalbėtume apie anonimišką klausimyną, kurį užpildo fiziškai atvykęs duomenų subjektas ir kuris yra fiziškai saugojamas, tokios nuostatos galėtų reikšti, kad tokiems duomenims šis reglamentas nebus taikomas.

3.7.3. Be to, kadangi dėl daiktų interneto, didėjančio elektroninių prietaisų skaičiaus, įskaitant buitinius elektrinius prietaisus, per kuriuos renkami ne asmens duomenys ir atliekamas kryžminis jų patikrinimas, ateityje gali kilti įvairių klausimų dėl saugumo ir privatumo apsaugos, todėl Europos Komisija turėjo būtinai skirti daugiau dėmesio ne asmens duomenims kartu užtikrindama pagrindinių piliečių teisių apsaugą.

3.7.4. Galiausiai, atsižvelgiant į tai, kad riba tarp asmens ir ne asmens duomenų yra neapibrėžta ir kad kai kurie iš jų gali lengvai tapti asmens duomenimis, visiškai atskiros šių duomenų sistemos gali lemti tai, kad suinteresuotieji subjektai gautus duomenis bandys priskirti ne asmens duomenims, kad išvengtų 2016 m. balandžio 27 d. Reglamento (ES) 2016/679 taikymo.

3.8. Be to, Komisijos pasiūlyme nepakankamai atsižvelgiama į pasaulinį ir transeuropinį skaitmeninės ekonomikos pobūdį, nes siekiama reglamentuoti tik vidaus rinką ir pamirštama, kad ji vystosi pasaulinėje rinkoje ir nėra jokių garantijų, kad kitose šalyse ar žemynuose bus taikomos tokios pat taisyklės, kurias šiuo metu Komisija siekia įgyvendinti neturėdama galių įpareigoti jų laikytis tarptautinėse derybose.

3.9. Dėl visų šių priežasčių EESRK nepritaria 2 galimybės A variantui, kurį, nepateikdama svarių ar nuoseklių argumentų, siūlo Komisija ir atmeta 3 galimybę, kuriai pritaria Komitetas.

3.10. EESRK yra pasirengęs pritarti šiam pasiūlymui tik tuo atveju, jeigu jis bus pakeistas atsižvelgiant į jo pakeitimus ir į 2017 m. gruodžio 19 d. ES Tarybai pirmininkaujancios valstybės narės pozicijoje pateiktus pasiūlymus, kuriems jis pritaria, ir jeigu bus aiškiai nustatyta, kad tai yra aukščiausias bendras standartas, priimtinas valstybėms narėms ir suinteresuotiesiems subjektams ir jeigu šis pasiūlymas ir toliau bus laikomas pirmuoju žingsniu link tolesnių platesnio užmojo veiksmų, kurie leistų sukurti tikrą laisvą ne asmens duomenų judėjimą Europos Sąjungos skaitmeninėje rinkoje.

4. Konkrečios pastabos

4.1. 2 straipsnis. Taikymo sritis

4.1.1. Taikymo sritis EESRK abejoja dėl a punkto, konkrečiai dėl „naudotojams teikiamos paslaugos“ reikšmės, ir visų pirma kelia klausimą ar kalbama apie nemokamus ar mokamus teisinius sandorius.

Reikėtų pažymėti, kad šiuo metu yra įvairių nemokamų paslaugų, pavyzdžiui, „Google Analytics“. Tačiau, kadangi šios įmonės nereikalauja naudotojų sumokėti už teikiamas paslaugas, jos galėjo į savo paslaugų sutartis įtraukti nesąžiningas sąlygas, pagal kurias jos atleidžiamos nuo bet kokios atsakomybės dėl prarastų, klaidingų ar sunaikintų duomenų ar netgi suteikia sau teisę ištrinti duomenis negavus duomenų subjekto sutikimo.

4.1.2. Be to, EESRK mano, kad, kaip ir Reglamento (ES) 2016/679 atveju, nuomonėje aptariamas reglamentas turėtų būti taip pat taikomas Europos Sąjungai nepriklausančioms šalims, kai pagal tarptautinę privatinę teisę taikoma valstybės narės teisėkūra.

4.2. 3 straipsnis. Apibrėžtys

4.2.1. Sąvoka „ne asmens duomenys“

4.2.1.1. Pasiūlyme nėra jokios aristoteliško pobūdžio „ne asmens duomenų“ apibrėžties. Iš pirmo žvilgsnio galima suprasti, kad tai yra visi duomenys, išskyrus asmens duomenis, ir tai yra, kaip galima daryti prielaidą pagal pasiūlymo dėl reglamento septintąją konstatuojamąją dalį ir pirmąjį jo straipsnį, neigiama apibrėžtis.

4.2.1.2. Labiau išgilinus, galima daryti išvadą, kad sąvoka neapima tik asmens duomenų, kuriems taikoma speciali teisinė apsauga, t. y. apsauga šiuo metu ES užtikrinama 2016 m. balandžio 27 d. Reglamentu (ES) 2016/679 ir direktyvomis (ES) 2016/680 (priimta tą pačią dieną) ir 2002/58/EB (priimta 2002 m. liepos 12 d.)⁽¹¹⁾, taip pat nacionaliniais teisės aktais, į kuriuos perkelti nurodyti teisėkūros procedūra priimami aktai.

4.2.1.3. Todėl panašu, kad šis pasiūlymas apima ne tik juridinių asmenų duomenis (šiems duomenims, priešingai nei daug kartų išreikštas Komiteto pageidavimas, netaikoma tokia pati apsauga kaip fizinių asmenų duomenims, nors yra žinoma, kad tokia praktika taikoma skirtingose nacionalinėse teisinėse sistemose), bet ir anoniminius asmens duomenis, į kuriuos daroma nuoroda tik Bendrojo duomenų apsaugos reglamento 26 konstatuojamojoje dalyje.

4.2.1.4. Kadangi tekstas yra netikslus bei siekiant ES aktų darnos, nuoseklumo ir teisinio aiškumo, EESRK pabrėžia, kad šiame reglamente turi būti pateikta aiški ne asmens duomenų apibrėžtis, o ne tik pateikta papildoma ar bendro pobūdžio apibrėžtis remiantis Reglamente (ES) 2016/679 nurodyta apibrėžtimi, juo labiau kad daugelyje teismų asmens ir ne asmens duomenų sąvokos buvo aiškinamos skirtingai.

4.3. 4 straipsnis. Laisvas duomenų judėjimas Sąjungoje

4.3.1. Siekiant teisinio tikrumo ir saugumo, EESRK mano, kad būtina nustatyti terminus, per kuriuos valstybės narės turėtų pranešti apie priemones, kuriomis viešo saugumo sumetimais pagrindžiamas tolesnis reglamento nuostatoms prieštaraujančių taisyklių taikymas arba naujų taisyklių įvedimas.

4.3.2. EESRK nuomone, taip pat svarbu, kad Europos Komisija apie tai praneštų kitoms valstybėms narėms, siekiant patikrinti, ar tokios priemonės daro tiesioginį ar netiesioginį poveikį ne asmens duomenų judėjimui jų teritorijoje.

⁽¹¹⁾ 2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių) (OL L 201, 2002 7 31, p. 37), kuri buvo išdėstyta nauja redakcija pateikiant Komisijos pasiūlymą dėl Europos elektroninių ryšių kodekso (COM(2016) 590 final, 2016 m. spalio 12 d.), ir pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl teisės į privatų gyvenimą ir asmens duomenų apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje, kuriuo panaikinama Direktyva 2002/58/EB (Reglamentas dėl privatumo ir elektroninių ryšių) [COM(2017) 10 final – 2017/0003 (COD)].

4.4. 9 straipsnis. Peržiūra

4.4.1. Komisija numato atlikti šio reglamento peržiūrą ir pateikti pagrindinių išaiškėjusių faktų ataskaitą Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui **tik po penkerių metų po jo įsigaliojimo**.

4.4.2. Kadangi reglamentas geriausiu atveju įsigalios iki 2018 m. pabaigos, Komitetas mano, kad būtų tikslingiau peržiūrą atlikti po **trejų metų** atsižvelgiant į akivaizdžius priemonės trūkumus ir greitai vykstančius pokyčius srityje, kuri jame nagrinėjama.

4.5. ES Tarybai pirmininkaujančios valstybės narės pozicija

4.5.1. Kol buvo rengiamas šis nuomonės projektas, 2017 m. gruodžio 19 d. ES Tarybai pirmininkaujanti valstybė narė pateikė pakeistą tekstą⁽¹²⁾, kuriuo iš esmės keičiamas Komisijos pasiūlymas tiksliai atsižvelgiant į EESRK rekomendacijas.

4.5.2. Glausta pasiūlymų apžvalga:

- a) 2 straipsnyje (Taikymo sritis) ir 7 a ir 8 a konstatuojamosiose dalyse paaiškinti aspektus, kurie nepatenka į reglamento taikymo sritį;
- b) 3 straipsnyje (Apibrėžtys) įtraukti naują 2 a punktą, kuriame būtų patikslinta sąvoka „tvarkymas“;
- c) 3 straipsnio 5 dalyje pateikiamoje sąvokos „duomenų vietos reikalavimas“ apibrėžtyje aiškiai nurodyti administracinę praktiką ir atsižvelgiant į tai atitinkamai pakeisti 4 straipsnio 1 dalį;
- d) 5 straipsnio 2 a dalyje nustatyti privalomą įpareigojimą teikti duomenis, ir to į paties straipsnio 3 a dalį įtraukti nuostatą, kad valstybės narės turi taikyti sankcijas vartotojams su duomenų teikimų susijusio sukčiavimo atveju, kaip rekomenduojama šioje nuomonėje;
- e) 6 straipsnyje nustatyti elgesio taisyklių sąvadų rengimo gaires;
- f) 7 straipsnyje apibrėžti bendrųjų informacinių centrų vaidmenį ir spartesnę valdžios institucijų komunikacijos procesą;
- g) išbraukti 8 straipsnį, taigi ir atsisakyti Laisvo duomenų judėjimo reikalų komiteto;
- h) įvairių straipsnių nuostatas geriau suderinti su Skaidrumo direktyva⁽¹³⁾;
- i) 10 ir 10 a konstatuojamosiose dalyse, kaip prašoma šioje nuomonėje, būtina įtraukti paaiškinimus, susijusius su mišrių ir anoniminių duomenų klausimais;
- j) 12 a konstatuojamojoje dalyje, kaip rekomenduojama šioje nuomonėje, paaiškinti, ką pagal 4 straipsnį apima sąvoka „viešasis saugumas“ remiantis ES Teisingumo Teismo praktika.

4.5.3. EESRK tvirtai remia visus šiuos ES Tarybai pirmininkaujančios valstybės narės pasiūlymus ir primygtinai ragina Komisiją, Europos Parlamentą ir valstybes nares tinkamai į juos atsižvelgti.

2018 m. vasario 15 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽¹²⁾ 2017 m. gruodžio 19 d. tarpinstitucinė byla 2017/0228 (COD) 15724/1/17REV 1.

⁽¹³⁾ OL L 294, 2013 11 6, p. 13.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl ES kibernetinio saugumo agentūros ENISA ir informacinių ir ryšių technologijų kibernetinio saugumo sertifikavimo, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 526/2013 (Kibernetinio saugumo aktas)

(COM(2017) 477 final/2–2017/0225 (COD))

(2018/C 227/13)

Pranešėjas: **Alberto MAZZOLA**

Bendrapranešėjis: **Antonio LONGO**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2017 10 23 Europos Sąjungos Taryba, 2017 10 25
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2018 2 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 2 14
Plenarinė sesija Nr.	532
Balsavimo rezultatai	206/1/2
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK mano, kad naujas nuolatinis Europos Sąjungos tinklų ir informacijos apsaugos agentūros (ENISA) įgaliojimas, kurį siūlo Komisija, labai prisidės prie Europos sistemų atsparumo didinimo. Tačiau pridėdamo preliminarus biudžeto ir išteklių, skirtų ENISA, nepakaks, kad agentūra galėtų vykdyti savo įgaliojimus.

1.2. EESRK rekomenduoja visoms valstybėms narėms sukurti instituciją, kuri būtų aiškus ir lygiavertis ENISA atitinkmuo, nes daugelis jų to dar nepadarė.

1.3. Be to, EESRK mano, kad pajėgumų stiprinimo srityje ENISA turėtų pirmenybę teikti veiksams, kuriais remiama e. valdžia⁽¹⁾. ES ir visame pasaulyje asmenų, organizacijų ir objektų skaitmeninė tapatybė yra labai svarbi ir užkirsti kelią tapatybės vagystėms ir sukčiavimui internete ir su jais kovoti turėtų būti prioritetas.

1.4. EESRK rekomenduoja, kad ENISA turėtų teikti reguliarias ataskaitas apie valstybių narių kibernetinį pasirengimą, visų pirma dėmesį skirdama Kibernetinio saugumo direktyvos (TIS direktyvos) II priede nurodytiems sektoriams. Kasmetinėse Europos kibernetinio saugumo pratybose turėtų būti įvertinamas valstybių narių pasirengimas ir Europos kibernetinio saugumo reagavimo į krizes mechanizmo veiksmingumas ir parengiamos rekomendacijos.

1.5. EESRK remia pasiūlymą sukurti kibernetinio saugumo kompetencijos tinklą. Šį tinklą remtų Europos kibernetinio saugumo mokslinių tyrimų ir kompetencijos centras. Šis tinklas prisidėtų prie Europos skaitmeninio suvereniteto sukuriant konkurencingą Europos pramoninę bazę pagrindiniams technologijų pajėgumams, grindžiamiems sutartinės viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės (SVSP) darbu; ši partnerystė turėtų išsiplėtoti į trišalę bendrąją įmonę.

1.6. Žmogiškasis veiksnys yra viena svarbiausių kibernetinių incidentų priežasčių. EESRK nuomone, reikia sukurti tvirtą kibernetinių įgūdžių bazę, gerinti kibernetinę higieną didinant asmenų ir įmonių informuotumą. EESRK remia ES sertifikuotos aukštųjų mokyklų ir specialistų mokymo programos kūrimą.

⁽¹⁾ Bendroji skaitmeninė rinka. Laikotarpio vidurio peržiūra.

1.7. EESRK mano, kad Europos bendrajai skaitmeninei rinkai taip pat reikalingas vienodas kibernetinio saugumo taisyklių aiškinimas, įskaitant valstybių narių tarpusavio pripažinimą; be to, sertifikavimo sistema ir skirtingų sektorių sertifikavimo schemomis galėtų būti sukurtas bendras pagrindas. Vis dėlto skirtingiems sektoriams turi būti taikomi skirtingi metodai atsižvelgiant į tai, kaip tie sektoriai veikia. Todėl EESRK mano, kad į šį procesą reikėtų įtraukti sektorines ES agentūras (EASA, EGA, EMA ir kt.) ir kai kuriais atvejais, pritariant ENISA, kad būtų užtikrintas nuoseklumas, įgalioti jas rengti kibernetinio saugumo schemas. Minimalūs Europos IT saugumo standartai turėtų būti priimti bendradarbiaujant su Europos standartizacijos komitetu (CEN), Europos elektrotechnikos standartizacijos komitetu (Cenelec) ir Europos telekomunikacijų standartų institutu (ETSI).

1.8. Europos kibernetinio saugumo sertifikavimo grupę, kurią numatoma įsteigti ir kurią remia ENISA, turėtų sudaryti nacionalinės sertifikavimo priežiūros įstaigos, privačiojo sektoriaus suinteresuotieji subjektai, įskaitant įvairių taikymo sričių operatorius ir mokslo bei pilietinės visuomenės subjektus.

1.9. EESRK laikosi nuomonės, kad agentūra, Komisijos vardu vykdydama auditus ir patikrinimus, turėtų stebėti nacionalinių sertifikavimo priežiūros institucijų veiklos rezultatus ir sprendimų priėmimą. Reglamente turėtų būti apibrėžta atsakomybė ir sankcijos už standartų nesilaikymą.

1.10. EESRK mano, kad sertifikavimo veikla turi apimti tinkamą ženklavimo sistemą, kurią reikia taikyti ir importuojamiems produktams, siekiant didinti vartotojų pasitikėjimą.

1.11. Europa, sutelkdama įvairius ES fondus, nacionalines lėšas ir privačiojo sektoriaus investicijas, turėtų didinti investicijas į strateginius tikslus, kurių turėtų būti siekiama vykdant glaudų viešojo ir privačiojo sektorių bendradarbiavimą, taip pat dabartinėje ir būsimoje mokslinių tyrimų bendrojoje programoje sukūriant ES kibernetinio saugumo fondą inovacijoms, moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai. Be to, Europa turėtų sukurti kibernetinio saugumo priemonių įgyvendinimo fondą atverdama naują galimybę dabartinėje ir būsimoje Europos infrastruktūros tinklų priemonėje ir būsimoje ESIF 3.0.

1.12. EESRK mano, kad būtina nustatyti minimalųjį saugumo lygį „įprastiems“ „žmonių interneto“ prietaisams. Tokiu atveju sertifikavimas yra vienas iš svarbiausių būdų užtikrinti aukštesnį saugumo lygį. Daiktų interneto saugumas turėtų būti prioritetas.

2. Dabartinė kibernetinio saugumo sistema

2.1. Kibernetinis saugumas yra labai svarbus tiek siekiant užtikrinti klestėjimą ir nacionalinį saugumą, tiek ir pačiam mūsų demokratijos, laisvių ir vertybių sistemos veikimui. JT visuotinio kibernetinio saugumo indekso (angl. *UN Global Cybersecurity Index*) ataskaitoje teigiama, kad „kibernetinis saugumas yra ekosistema, kurioje įstatymai, organizacijos, įgūdžiai, bendradarbiavimas ir techninis įgyvendinimas turi derėti tarpusavyje, nes tik tada ši sistema bus efektyviausia“, ir priduriama, kad kibernetinis saugumas „užima vis svarbesnę vietą šalių sprendimus priimančių asmenų mintyse“.

2.2. Dėl interneto revoliucijos poreikis užtikrinti saugią ekosistemą tampa itin svarbus. Ši revoliucija ne tik iš naujo apibrėžė tuos sektorius, kurie veikia pagal modelį verslas vartotojui (B2C), pavyzdžiui, medijų, mažmeninės prekybos ir finansinių paslaugų sektorius, bet ir keičia apdirbamosios pramonės, energetikos, žemės ūkio, transporto ir kitus ekonomikos pramonės sektorius, kurie kartu sudaro beveik du trečdalius pasaulio bendrojo vidaus produkto, taip pat paslaugų infrastruktūrą ir žmonių sąveiką su viešojo administravimo institucijomis.

2.3. Bendrosios skaitmeninės rinkos strategija yra paremta prieigos prie prekių, paslaugų ir turinio gerinimu, tinkamos teisinės sistemos skaitmeniniams tinklams ir paslaugoms kūrimu ir duomenimis grindžiamos ekonomikos privalumų išnaudojimu. Apskaičiuota, kad įgyvendinus šią strategiją ES ekonomika kasmet būtų papildyta 415 mlrd. EUR. Prognozuojama, kad iki 2022 m. kvalifikuotų kibernetinio saugumo srities darbuotojų trūkumas Europos privačiame sektoriuje pasieks 350 000 ⁽²⁾.

⁽²⁾ OL JOIN/2017/0450 final.

2.4. 2014 m. atliktus tyrimą buvo apskaičiuota, kad kibernetinių nusikaltimų ekonominis poveikis Sąjungoje 2013 m. sudarė 0,41 % ES BVP (t. y. apie 55 mlrd. EUR) ⁽³⁾.

2.5. Remiantis specialiąja „Eurobarometro“ apklausa Nr. 464a „Europiečių požiūris į kibernetinį saugumą“, 73 % interneto naudotojų yra susirūpinę, kad jų asmens duomenys gali būti nesaugiai laikomi interneto svetainėse, ir 65 % naudotojų baiminasi, kad jų asmens duomenys gali būti nesaugiai laikomi valdžios institucijų. Dauguma respondentų yra susirūpinę, kad gali tapti įvairių rūšių kibernetinių nusikaltimų aukomis, ypač dėl kenkimo programinės įrangos jų įrenginiuose (69 %), tapatybės vagystės (69 %) ir su banko kortele ir elektronine bankininkyste susijusio sukčiavimo (66 %) ⁽⁴⁾.

2.6. Iki šiol jokiai teisinei sistemai nepavyko prisitaikyti prie skaitmeninių inovacijų tempo ir įvairūs teisiniai tekstai padeda po truputį kurti tinkamą sistemą: Telekomunikacijų kodekso peržiūra, Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas (BDAR), Tinklų ir informacinių sistemų saugumo direktyva (TIS direktyva), reglamentas dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje (e-IDAS reglamentas), ES ir JAV „privatumo skydas“, direktyva dėl sukčiavimo negrynosiomis mokėjimo priemonėmis ir kt.

2.7. Be ES kibernetinio saugumo agentūros ENISA, kibernetinio saugumo klausimus sprendžia daugelis įvairių organizacijų: Europolas, CERT-ES (Europos institucijų, įstaigų ir agentūrų Kompiuterinių incidentų tyrimo tarnyba), ES žvalgybos ir situacijų centras (ES INTCEN), Europos didelės apimties IT sistemų laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje operacijų valdymo Europos agentūra („eu-LISA“), keitimosi informacija ir jos analizės centrai (ISAC), Europos kibernetinio saugumo organizacija (ECISO), Europos gynybos agentūra (EGA), NATO bendros kibernetinės gynybos kompetencijos centras, Jungtinių Tautų Vyriausybės ekspertų grupė pažangos informacijos ir telekomunikacijų srityje tarptautinio saugumo aspektų klausimais).

2.8. Integruotasis saugumas labai svarbus norint teikti aukštos kokybės prekes ir paslaugas: išmanieji įrenginiai nėra tokie išmanūs, jeigu jie nesaugūs; tas pats pasakytina apie pažangius automobilius, pažangiuosius miestus ir liginines – visiems jiems reikalingas integruotasis įrenginių, sistemų, struktūrų ir paslaugų saugumas.

2.9. 2017 m. spalio 19–20 d. Europos Vadovų Taryba paragino laikytis bendro požiūrio į ES kibernetinį saugumą vadovaujantis pasiūlytu reformos dokumentų rinkiniu, kuriame raginama laikytis „bendro požiūrio į kibernetinį saugumą: skaitmeniniame pasaulyje reikia pasitikėjimo, o pasitikėjimas gali būti užtikrintas tik tada, jei garantuosime labiau iniciatyvų integruotąjį saugumo užtikrinimą visose skaitmeninės politikos srityse, vykdysime tinkamą gaminių ir paslaugų saugumo sertifikavimą ir padidinsime savo pajėgumus užkirsti kelią kibernetiniams išpuoliams, atgrasyti nuo jų, juos aptikti ir į juos reaguoti“ ⁽⁵⁾.

2.10. Savo 2017 m. gegužės 17 d. rezoliucijoje Europos Parlamentas „pabrėžia, kad reikia užtikrinti ištisinį saugumą visoje finansinių paslaugų vertės grandinėje; atkreipia dėmesį į didelę ir įvairią riziką, keliamą kibernetinių išpuolių, nukreiptų prieš mūsų finansų rinkų infrastruktūrą, daiktų internetą, valiutas ir duomenis; [...] ragina Europos priežiūros institucijas, reguliariai peržiūrėti galiojančius veiklos standartus, susijusius su finansų įstaigų IRT rizika; be to, ragina priimti Europos priežiūros institucijų gaires dėl valstybių narių kibernetinės rizikos priežiūros; pabrėžia Europos priežiūros institucijų turimų technologinių praktinių žinių svarbą“ ⁽⁶⁾.

2.11. EESRK jau keletą kartų turėjo galimybę iškelti šį klausimą ⁽⁷⁾, įskaitant Talino aukščiausiojo lygio susitikimo metu konferencijoje „Tolesnis e. valdžios gerinimas“ ⁽⁸⁾, ir sukūrė nuolatinę tyrimo grupę dėl skaitmeninės darbotvarkės.

⁽³⁾ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Poveikio vertinimas“, pridedamas prie pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, 1/6 dalis, p. 21, Briuselis, 2017 m. rugsėjo 13 d.

⁽⁴⁾ Specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 464a, Wave EB87.4 – *Europeans' attitudes towards cyber security* („Europiečių požiūris į kibernetinį saugumą“), 2017 m. rugsėjo mėn.

⁽⁵⁾ 2017 m. spalio 19 d. Europos Vadovų Tarybos išvados.

⁽⁶⁾ EP rezoliucija A8–0176/2017, 2017 5 17.

⁽⁷⁾ Bendroji skaitmeninė rinka. Laikotarpio vidurio peržiūra. OL C 75, 2017 3 10, p. 124, OL C 246, 2017 7 28, p. 8, OL C 345, 2017 10 13, p. 52, OL C 288, 2017 8 31, p. 62, OL C 271, 2013 9 19, p. 133.

⁽⁸⁾ EESRK pranešimas spaudai Nr. 31/2017, Pilietinės visuomenės diskusija su Tarybai pirmininkausiančia Estija tema „E. valdžia ir kibernetinis saugumas: <https://www.eesc.europa.eu/en/news-media/press-releases/civil-society-debates-e-government-and-cybersecurity-incomingestonian-presidency>.

3. Komisijos pasiūlymai

3.1. Kibernetinio saugumo dokumentų rinkinį sudaro bendras komunikatas, kuriame peržiūrima ankstesnė Europos kibernetinio saugumo strategija (2013 m.), taip pat Kibernetinio saugumo aktas, kuriame daugiausia dėmesio skiriama naujiems ES tinklų ir informacijos apsaugos agentūros (ENISA) įgaliojimams ir siūlomai sertifikavimo sistemai.

3.2. Strategiją sudaro trys pagrindinės dalys: atsparumas, atgrasymas ir tarptautinis bendradarbiavimas. Atgrasymo dalyje daugiausia dėmesio skiriama kibernetinių nusikaltimų klausimams, įskaitant Budapešto konvenciją, o tarptautinio bendradarbiavimo dalyje aptariama kibernetinė gynyba, kibernetinė diplomatija ir bendradarbiavimas su NATO.

3.3. Pasiūlyme numatytos šios naujos iniciatyvos:

- stipresnės ES kibernetinio saugumo agentūros sukūrimas,
- ES masto kibernetinio saugumo sertifikavimo sistemos įdiegimas,
- spartus TIS direktyvos įgyvendinimas.

3.4. Atsparumui skirtoje dalyje siūlomi kibernetinio saugumo užtikrinimo veiksmai, susiję visų pirma su rinkos klausimais, TIS direktyva, greitu reagavimu į krizes, ES kompetencijos vystymu, švietimo ir mokymo kibernetinių įgūdžių ir kibernetinės higienos srityje skatinimu ir informuotumo didinimu.

3.5. Be to, Kibernetinio saugumo akte siūloma sukurti IRT produktų ir paslaugų Europos kibernetinio saugumo sertifikavimo sistemą.

3.6. Kibernetinio saugumo akte taip pat siūloma sustiprinti ENISA, kaip ES kibernetinio saugumo agentūros, vaidmenį suteikiant jai nuolatinį įgaliojimą. Be dabartinių pareigų, ENISA turėtų prisiimti naujas rėmimo ir koordinavimo užduotis šiose srityse: TIS direktyvos įgyvendinimo rėmimo, ES kibernetinio saugumo strategijos, ES kibernetinio saugumo projekto, pajėgumų stiprinimo, žinių ir informacijos, informuotumo didinimo, su rinka susijusių užduočių, pavyzdžiui, paramos standartizacijos ir sertifikavimo sistemoms, mokslinių tyrimų ir inovacijų, visos Europos kibernetinio saugumo pratybų, ir veikti kaip reagavimo į kompiuterių saugumo incidentus tarnybos (CSIRT) tinklo sekretoriatas.

4. Bendrosios pastabos. Apžvalga

4.1. Aplinkybės. Atsparumas

4.1.1. Bendroji kibernetinio saugumo rinka

Rūpestingumo pareiga. Bendrame komunikate paminėtas rūpestingumo pareigos principo plėtojimas siekiant saugių kūrimo ciklo procesų taikymo yra įdomi sąvoka, kurią reikėtų plėtoti su ES pramone ir kuri padėtų suformuoti visapusišką požiūrį į ES teisės aktų laikymąsi. Ateityje kuriant bet koki produktą saugumas turėtų tapti savaime suprantamu standartu.

Atsakomybė. Dėl sertifikavimo bus lengviau nustatyti atsakomybę kilus ginčui.

4.1.2. TIS direktyva. Energetika, transportas, bankininkystė ir finansai, sveikata, vanduo, skaitmeninė infrastruktūra, e. prekyba.

EESRK mano, kad labai svarbu visapusiškai ir veiksmingai įgyvendinti TIS direktyvą siekiant užtikrinti ypatingos svarbos nacionalinių sektorių atsparumą.

EESRK mano, kad keitimąsi informacija tarp viešojo ir privataus sektorių subjektų reikėtų sustiprinti pasitelkiant keitimosi informacija ir jos analizės centrus (ISAC). Remiantis šiuo metu naudojamo mechanizmo vertinimu ir (arba) analize, reikėtų sukurti tinkamą mechanizmą, kuris leistų saugiai keistis patikima informacija keitimosi informacija ir jos analizės centruose (ISAC) ir tarp ISAC ir CSIRT.

4.1.3. Greitas reagavimas į krizes

Projektu bus užtikrintas veiksmingas operatyvinis reagavimas ES ir valstybių narių lygmenimis į didelio masto incidentą. Komitetas pabrėžia, kad būtina įtraukti privatųjį sektorių; kuriant operatyvinio reagavimo mechanizmą reikėtų atsižvelgti ir į esminių paslaugų operatorius, kadangi jie gali suteikti vertingos informacijos apie grėsmes ir (arba) padėti nustatyti grėsmes ir didelio masto krizes ir į jas reaguoti.

Bendrame komunikate siūloma kibernetinius incidentus įtraukti į ES krizių valdymo mechanizmus. Nors EESRK supranta, kad išpuolio atveju reikalingas bendras atsakas ir solidarumas, būtina geriau suprasti, kaip tai galėtų būti taikoma turint omenyje, kad kibernetinės grėsmės paprastai pasklinda įvairiose šalyse. Nacionalinės ekstremaliosios situacijos atveju naudojamomis priemonėmis būtų galima dalytis tik iš dalies, jei to prireiktų vietos lygmeniu.

4.1.4. ES kompetencijos didinimas

Kad ES būtų iš tiesų konkurencinga pasauliniu mastu ir siekiant sukurti tvirtą technologinį pagrindą, labai svarbu sukurti nuoseklią, ilgalaikę sistemą, kuri apimtų visus kibernetinio saugumo vertės grandinės etapus. Šiuo požiūriu, siekiant sukurti ES kibernetinio saugumo vertės grandinę, labai svarbu skatinti Europos regioninių ekosistemų bendradarbiavimą. EESRK palankiai vertina pasiūlymą sukurti kibernetinio saugumo kompetencijos tinklą.

Šiuo tinklu būtų galima prisidėti prie Europos skaitmeninio suvereniteto sukuriant konkurencingą Europos pramoninę bazę ir pagrindinių technologijų pajėgumų atveju sumažinant priklausomybę nuo už ES ribų sukauptos praktinės patirties, padėti rengti technines pratybas, praktinius seminarus ir netgi organizuoti būtinausios kibernetinės higienos mokymą specialistams ir ne specialistams, taip pat, remiantis SVSPSP darbu, skatinti sukurti nacionalinių viešojo ir privataus sektorių organizacijų tinklą, kuris remtų rinkos plėtrą Europoje. „Tobulinant SVSPSP turėtų pavykti ją optimizuoti, pritaikyti ar išplėsti“, (Estijos, Bulgarijos ir Austrijos trijų valstybių narių kibernetinio saugumo darbo programa) įsteigiant trišalę (Komisijos, valstybių narių ir bendrovių) bendrąją įmonę.

Kad šis tinklas efektyviai veiktų ir pasiektų Europos lygmeniu siūlomus tikslus, jis turėtų būti grindžiamas aiškiai apibrėžta valdymo sistema.

Šis tinklas Europos lygmeniu turėtų būti remiamas Kibernetinio saugumo mokslinių tyrimų ir kompetencijos centro (CRCC) ir sujungti visoje ES veikiančius nacionalinius kompetencijos centrus. CRCC ne tik koordinuotų ir valdytų mokslinius tyrimus, kaip kitose bendrosiose įmonėse, bet ir leistų veiksmingai kurti Europos kibernetinio saugumo ekosistemą, kuri remtų ES inovacijų diegimą ir įgyvendinimą.

4.2. Aplinkybės. Atgrasymas

4.2.1. Kova su kibernetiniais nusikaltimais yra vienas iš svarbiausių prioritetų nacionaliniu ir Europos lygmenimis ir jai reikalingas tvirtas politinis įsipareigojimas. Atgrasymo veikla turėtų būti vykdoma remiantis tvirta viešojo ir privačiojo sektorių partneryste, užtikrinant veiksmingą keitimąsi informacija ir patirtimi tiek nacionaliniu, tiek Europos lygmeniu. Būtų galima numatyti galimybę išplėsti Europolo veiklą įtraukiant kibernetinę kriminalistiką ir stebėjimą.

4.3. Aplinkybės. Tarptautinis bendradarbiavimas

4.3.1. Siekiant sustiprinti Europos gebėjimą užkirsti kelią didelio masto kibernetiniams išpuoliams, nuo jų atgrasyti ir į juos reaguoti, labai svarbu užmegzti ir išlaikyti patikimą bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis plėtojant kibernetinio saugumo diplomatiją ir įmonių partnerystes. Europa turėtų stiprinti savo bendradarbiavimą su JAV, Kinija, Izraeliu, Indija ir Japonija. Modernizuojant ES eksporto kontrolę, turėtų būti užkirstas kelias žmogaus teisių pažeidimams ar netinkamam technologijų naudojimui kenkiant pačios ES saugumui, taip pat turėtų būti užtikrinama, kad ES pramonė nenukentėtų dėl trečiosios šalies pasiūlymų. Reikėtų numatyti *ad hoc* strategiją narystės siekiančioms šalims, kad būtų galima pasirošti keitimuisi neskelbtiniais tarpvalstybiniais duomenimis, įskaitant galimybę stebėtojų teisėmis dalyvauti kai kuriuose ENISA priklausančių šalių veiksmuose – šios narystės siekiančios šalys turėtų būti išdėstytos eiliškumo tvarka priklausomai nuo jų pasiryžimo kovoti su kibernetiniais nusikaltimais ir gali būti numatoma sudaryti „juodąjį sąrašą“.

4.3.2. EESRK palankiai vertina tai, kad į antrąjį galimo būsimo ES kibernetinio saugumo kompetencijos centro kūrimo etapą numatoma įtraukti kibernetinę gynybą. Todėl Europa tuo tarpu galėtų apsvarstyti galimybę plėtoti dvejopos paskirties gebėjimus, be kita ko, pasinaudojant Europos gynybos fondu ir kibernetinės gynybos mokymo ir švietimo platforma, kurią numatoma sukurti iki 2018 m. Atsižvelgdamas į abipusiai pripažįstamą potencialą ir grėsmes, EESRK mano, kad būtina plėtoti ES ir NATO bendradarbiavimą; be to, Europos pramonės subjektai turėtų atidžiai stebėti ES ir NATO bendradarbiavimo dėl didesnio kibernetinio saugumo standartų sąveikumo ir kitų formų bendradarbiavimo raidą formuojant ES požiūrį į kibernetinę gynybą.

4.4. ES sertifikavimo sistema

4.4.1. EESRK yra įsitikinęs, kad Europa turi įveikti kibernetinio saugumo susiskaidymo iššūkių užtikrindama vienodą taisyklių aiškinimą, įskaitant valstybių narių savitarpio pripažinimą bendroje sistemoje, kad būtų sudarytos palankios sąlygos bendrosios skaitmeninės rinkos apsaugai. Sertifikavimo sistema galėtų suteikti būtiną bendrą pagrindą (jei reikia, su konkrečiomis nuostatomis aukštesniems lygmenims), kuris užtikrintų vertikalųjų sektorių sinergiją ir sumažintų dabartinį susiskaidymą.

4.4.2. EESRK palankiai vertina tai, kad sukurta ES kibernetinio saugumo sertifikavimo sistema ir įvairių sektorių sertifikavimo schemas, paremtos pakankamais reikalavimais ir parengtos bendradarbiaujant su pagrindiniais suinteresuotaisiais subjektais. Tačiau patekimo į rinką laikas ir sertifikavimo išlaidos, taip pat kokybė ir saugumas yra svarbiausi veiksniai, į kuriuos turi būti atsižvelgta. Sertifikavimo schemomis siekiama didinti saugumą atsižvelgiant į dabartinius poreikius ir informaciją apie grėsmes; jos turi būti lanksčios ir nebaigtinės, kad prirėkus jas būtų galima atnaujinti. Skirtingiems sektoriams turi būti taikomi skirtingi metodai atsižvelgiant į tai, kaip tie sektoriai veikia. Todėl EESRK mano, kad į procesą reikėtų įtraukti sektorines ES agentūras (EASA, EBI, EGA, EMA ir kitas) ir kai kuriais atvejais, pritariant ENISA, kad būtų išvengta dubliavimosi ir nuoseklumo trūkumo, įgalinti jas tobulinti kibernetinio saugumo schemas.

4.4.3. Komitetui svarbu, kad sertifikavimo sistema būtų paremta bendra Europos kibernetinio saugumo apibrėžtimi ir IRT standartais, kurie būtų kiek įmanoma pripažįstami tarptautiniu mastu. Atsižvelgiant į laiką ir nacionalines prerogatyvas, minimalūs Europos IT saugumo standartai turėtų būti priimti bendradarbiaujant su Europos standartizacijos komitetu (CEN), Europos elektrotechnikos standartizacijos komitetu (Cenelec) ir Europos telekomunikacijų standartų institutu (ETSI). Profesiniai standartai turėtų būti vertinami teigiamai, tačiau neturėtų būti teisiškai privalomi ar kliudyti konkurencijai.

4.4.4. Akivaizdu, kad remiantis grėsmių poveikiu įsipareigojimus reikia susieti su skirtingais saugumo užtikrinimo lygiais. Priimant veiksmingus kibernetinio saugumo užtikrinimo pagal sektorius reikalavimus, būtų naudinga užmegzti dialogą su draudimo bendrovėmis. EESRK mano, kad įmonės, siekiančios „aukšto saugumo užtikrinimo lygio“, turėtų būti remiamos ir skatinamos, ypač diegiant gyvybinės svarbos prietaisus ir sistemas.

4.4.5. Atsižvelgdamas į tai, kiek laiko praėjo nuo tada, kai buvo priimta Direktyva 85/374/EEB⁽⁹⁾, ir į dabartinę technologijų pažangą, EESRK ragina Komisiją apsvarstyti, ar nevertėtų į direktyvos taikymo sritį įtraukti keletą šiame pasiūlyme dėl reglamento pateiktų scenarijų, siekiant užtikrinti saugesnius produktus, kuriems taikoma aukšto lygio apsauga.

4.4.6. EESRK mano, kad Europos kibernetinio saugumo sertifikavimo grupę, kurią numatoma įsteigti ir kurią remia ENISA, turėtų sudaryti nacionalinės sertifikavimo priežiūros įstaigos, privačiojo sektoriaus suinteresuotieji subjektai ir įvairių taikymo sričių operatoriai, kad būtų sukurtos išsamios sertifikavimo schemas. Be to, turėtų būti numatytas šios grupės ir sektoriams atstovaujančių asociacijų iš ES (EEE) (pvz., SVPSP, bankų, transporto, energetikos, federacijų ir kt.) bendradarbiavimas skiriant ekspertus. Ši grupė turėtų galėti atsižvelgti į Europos laimėjimus sertifikavimo srityje (daugiausia remdamasi SO-GIS savitarpio pripažinimo susitarimu, nacionalinėmis ir patentuotomis schemomis) ir siekti išsaugoti Europos konkurencinius pranašumus.

⁽⁹⁾ OL L 210, 1985 8 7 p. 29.

4.4.7. EESRK siūlo šiai suinteresuotųjų subjektų grupei kartu su Europos Komisija suteikti atsakomybę už bendrą sertifikavimo schemų rengimą. Su sektoriais susiję reikalavimai taip pat turėtų būti nustatyti viešojo ir privataus sektorių suinteresuotųjų subjektų (naudotojų ir tiekėjų) bendru sutarimu.

4.4.8. Be to, grupė turėtų reguliariai peržiūrėti sertifikavimo schemas atsižvelgdama į kiekvieno sektoriaus reikalavimus ir prireikus jas pritaikyti.

4.4.9. EESRK pritaria laipsniškam nacionalinių sertifikavimo schemų atsisakymui, kai bus įdiegta Europos sistema, kaip siūloma Reglamento 49 straipsnyje. Bendroji rinka negali veikti esant skirtingoms ir konkuruojančioms nacionalinėms taisyklėms. Todėl EESRK siūlo surašyti visas nacionalines schemas.

4.4.10. EESRK siūlo Komisijai imtis veiksmų skatinti kibernetinio saugumo sertifikavimą ir sertifikatų išdavimą ES bei remti jų pripažinimą visuose tarptautiniuose prekybos susitarimuose.

4.5. ENISA

4.5.1. EESRK mano, kad naujas nuolatinis Europos Sąjungos tinklų ir informacijos apsaugos agentūros (ENISA) įgaliojimas, kurį siūlo Komisija, labai prisidės prie Europos sistemų atsparumo didinimo. Tačiau pridedamo preliminarus biudžeto ir išteklių, skirtų pertvarkyti ENISA, gali nepakakti, kad agentūra galėtų vykdyti savo įgaliojimus.

4.5.2. EESRK ragina visas valstybes narėms sukurti instituciją, kuri būtų aiškus ir panašus ENISA atitikmuo, nes daugelis jų to dar nepadarė. Turėtų būti remiama struktūruota programa, skirta deleguoti į ENISA nacionalinius ekspertus siekiant skatinti keistis geriausia praktika ir stiprinti pasitikėjimą. Komitetas taip pat rekomenduoja Komisijai užtikrinti valstybėse narėse esančios geriausios praktikos pavyzdžių ir veiksmingų priemonių rinkimą ir sklaidą.

4.5.3. Be to, EESRK mano, kad pajėgumų stiprinimo srityje ENISA turėtų pirmenybę teikti veiksams, kuriais remiama e. valdžia⁽¹⁰⁾. Asmenų, organizacijų, bendrovių ir objektų ES ir pasaulinė skaitmeninė tapatybė yra labai svarbi ir užkirsti kelią tapatybės vagystėms ir sukčiavimui internete ir su jais kovoti, taip pat užkirsti kelią pramoninės intelektinės nuosavybės vagystei turėtų būti prioritetas.

4.5.4. ENISA taip pat turėtų teikti reguliarias ataskaitas apie valstybių narių kibernetinį pasirengimą, visų pirma dėmesį skirdama TIS direktyvos II priede nurodytiems sektoriams. Kasmetinėse Europos kibernetinio saugumo pratybose turėtų būti įvertinamas valstybių narių pasirengimas ir Europos kibernetinio saugumo reagavimo į krizes mechanizmo veiksmingumas ir parengiamos rekomendacijos.

4.5.5. EESRK yra susirūpinęs, kad operatyviam bendradarbiavimui, įskaitant CSIRT tinklo veiklą, numatyta per mažai išteklių.

4.5.6. Dėl užduočių, susijusių su rinka, EESRK mano, kad bendradarbiavimo su valstybėmis narėmis skatinimas ir oficialaus kibernetinio saugumo agentūrų tinklo sukūrimas padėtų sustiprinti suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimą⁽¹¹⁾. Laikas iki produkto pateikimo į rinką yra labai trumpas, o ES bendrovėms labai svarbu pajėgti konkuruoti šioje srityje, todėl ENISA turi turėti galimybę reaguoti į tai atsižvelgdama. EESRK mano, kad ENISA, kaip ir kitos ES agentūros, ateityje galėtų taikyti mokesčių ir rinkliavų sistemą. EESRK yra susirūpinęs, kad dėl ES ir nacionalinių agentūrų konkurencijos dėl kompetencijos sričių gali užtrukti tinkamas ES reguliavimo sistemos sukūrimas ir nukentėti ES bendroji rinka, kaip tai atsitiko kitose srityse.

4.5.7. EESRK pažymi, kad su mokslinių tyrimų ir inovacijų ir tarptautiniu bendradarbiavimu susiję uždaviniai šiuo metu yra labai nedideli.

⁽¹⁰⁾ Bendroji skaitmeninė rinka. Laikotarpio vidurio peržiūra.

⁽¹¹⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 124.

4.5.8. EESRK mano, kad reguliariai vykstančiuose bendruose teisingumo ir vidaus reikalų (TVR) agentūrų posėdžiuose kibernetinis saugumas turėtų būti įprastas diskusijų klausimas, o ENISA ir Europolas turėtų reguliariai bendradarbiauti.

4.5.9. Kadangi kibernetinis pasaulis yra labai inovatyvus, standartai turi būti atidžiai apsvarstomi, kad būtų išvengta kliūčių inovacijoms, o tam būtina sukurti dinamišką sistemą; reikėtų kuo labiau užtikrinti tiek išankstinį, tiek atgalinį suderinamumą siekiant apsaugoti piliečių ir bendrovių investicijas.

4.5.10. Dėl nacionalinių sertifikavimo priežiūros institucijų svarbos EESRK siūlo šiuo reglamentu jau sukurti oficialų valdžios institucijų, igaliotų su ENISA pagalba spręsti tarpvalstybines problemas, tinklą. Šis tinklas vėliau galėtų tapti atskira agentūra.

4.5.11. Pasitikėjimas yra labai svarbus, tačiau ENISA negali priimti sprendimų ar teikti audito ataskaitų. EESRK laikosi nuomonės, kad agentūra, Komisijos vardu vykdydama auditą ir patikrinimus, turėtų stebėti nacionalinių sertifikavimo priežiūros institucijų veiklos rezultatus ir sprendimų priėmimą.

4.5.12. Pramonės ir vartotojų organizacijoms turėtų būti sudaryta galimybė stebėtojų teisėmis dalyvauti ENISA valdančiosios tarybos veikloje.

4.6. **Pramonė, MVĮ, finansavimas ir (arba) investicijos ir novatoriški verslo modeliai**

4.6.1. *Pramonė ir investicijos*

Siekiant didinti IRT srityje veikiančių ES bendrovių pasaulinį konkurencingumą, veiksmai šiuo tikslu turi būti orientuoti į geresnį IRT pramonės įmonių, įskaitant MVĮ, augimo ir konkurencingumo rėmimą.

Europa, sutelkdama įvairius ES fondus, nacionalines lėšas ir privačiojo sektoriaus investicijas, turėtų didinti investicijas į strateginius tikslus, kurių turėtų būti siekiama vykdant glaudų viešojo ir privačiojo sektorių bendradarbiavimą. Investicijos į svarbiausias sritis turėtų būti didinamos ir remiamos dabartinėje ir būsimoje mokslinių tyrimų bendrojoje programoje sukuriant ES kibernetinio saugumo fondą inovacijoms, moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai. Be to, Europa turėtų sukurti kibernetinio saugumo priemonių įgyvendinimo fondą atverdama naują galimybę dabartinėje ir būsimoje Europos infrastruktūros tinklų priemonėje ir būsimoje ESIF 3.0.

Reikėtų numatyti paskatas ES valstybėms narėms, jei įmanoma, pirkti Europos sprendimus ir pasirinkti Europos tiekėjus, jei tokių yra, ypač dėl neskelbtino pobūdžio prietaikų. Europa turėtų remti pirmaujančių Europos kibernetinių įmonių, galinčių konkuruoti pasaulio rinkoje, augimą.

4.6.2. *MVĮ*

Dėl rinkos susiskaidymo reikia aiškiau nustatyti klientų poreikius siekiant geriau spręsti rinkos klausimus. Be struktūruotos paklausos MVĮ ir startuoliai negali sparčiai augti. Atsižvelgiant į tai, būtų naudinga įsteigti Europos kibernetinio saugumo srityje veikiančių MVĮ centrą.

Kibernetinio saugumo technologijos sparčiai kinta ir MVĮ dėl savo gyvybingumo gali pasiūlyti pažangių sprendimų, kurių reikia, kad jos išliktų konkurencingos. Palyginti su trečiosiomis šalimis, ES vis dar ieško tinkamo MVĮ verslo modelio.

Galėtų būti parengtos specialios pradedančiosioms ir MVĮ skirtos schemos siekiant padėti joms padengti sertifikavimo išlaidas ir taip padėti sumažinti labai didelius sunkumus, kuriuos jos patiria norėdamos sukaupti savo technologinei ir komercinei plėtrai būtinas lėšas.

4.7. **Žmogiškasis veiksnys. Švietimas ir apsauga**

4.7.1. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad Komisijos pasiūlyme nepakankamai atsižvelgiama į žmones, kaip svarbią skaitmeninių procesų varomąją jėgą, kuri naudojasi šiais procesais arba sukelia didelius kibernetinius incidentus.

4.7.2. Reikia sukurti tvirtą kibernetinių įgūdžių bazę, gerinti kibernetinę higieną ir didinti asmenų ir įmonių informuotumą. Kad būtų pasiektas šis rezultatas, reikėtų numatyti tam skirtas investicijas, laiką aukšto lygio instruktorių parengimui ir veiksmingas informuotumo didinimo kampanijas. Įgyvendinant šias tris veiksmų kryptis reikalingi bendri nacionalinių ir regionų valdžios institucijų (atsakingų už veiksmingų švietimo programų parengimą ir investavimą į jas) ir įmonių bei MVĮ veiksmai.

4.7.3. Reikėtų numatyti galimybę sukurti ES sertifikuotą aukštųjų mokyklų ir specialistų mokymo programą, į kurios kūrimą aktyviai įsitrauktų ENISA ir analogiškos nacionalinės institucijos. Be to, rengiant švietimo programas turi būti atsižvelgiama į lyčių lygybę, kad būtų pakeltas užimtumo lygis kibernetinio saugumo srityje.

4.7.4. EESRK mano, kad sertifikavimo procesas turi apimti tinkamą techninės ir programinės įrangos ženklavimo sistemą, kuri jau taikoma daugeliui kitų produktų (pavyzdžiui, energijos sektoriuje naudojamiems produktams). Ši priemonė duos trejopos naudos – sumažins įmonių sąnaudas, pašalins esamą rinkos susiskaidymą, sukeltą nacionaliniu lygmeniu jau priimtų skirtingų sertifikavimo sistemų, ir padės vartotojams suprasti išgyto daikto kokybę ir savybes. Todėl svarbu, kad ir iš trečiųjų šalių importuojamiems produktams būtų taikomi minėti sertifikavimo ir ženklavimo mechanizmai. Galiausiai EESRK mano, kad sukūrus *ad hoc* ženklą būtų galima nedelsiant informuoti vartotojus ir naudotojus apie išgytų prekių arba svetainių, kuriose jie vykdo pirkimus arba kurios gali perduoti neskelbtinus duomenis, patikimumą.

4.7.5. ENISA turėtų imtis labai svarbios daugiapakopio informavimo ir informuotumo didinimo veiklos, kad padidintų visuomenės sąmoningumą apie „saugų“ kibernetinį elgesį ir naudotojų pasitikėjimą internetu. Šiuo tikslu reikia įtraukti verslo asociacijas, vartotojų asociacijas ir kitas skaitmeninių paslaugų sektoriuje veikiančias organizacijas.

4.7.6. Kaip jau nurodyta nuomonėje INT/828, EESRK mano, kad siekiant papildyti Kibernetinio saugumo aktą labai svarbu kuo greičiau pradėti įgyvendinti plataus masto skaitmeniniam švietimui ir mokymui skirtą Europos programą ir taip užtikrinti visiems piliečiams priemones siekiant sklandesnio perėjimo. EESRK žino, kad ši sritis konkrečiai priklauso nacionalinei kompetencijai, tačiau tikisi, kad tokia programa bus skirta mokykloms, kad bus stiprinamos mokytojų žinios, prie skaitmeninių technologijų (įskaitant e. mokymąsi) pritaikomos mokymo programos ir metodika ir visiems besimokantiesiems suteikiamas aukštos kokybės mokslas. Šioje programoje natūraliai bus numatytas mokymasis visą gyvenimą siekiant keisti visų darbuotojų įgūdžius arba juos atnaujinti ⁽¹²⁾.

5. Konkrečios pastabos

5.1. *Naujos technologijos ir sprendimai. Daiktų internetas*

Dėl komponentų, sistemų ir sprendimų skaitmeninimo ir geresnio ryšio susietųjų įrenginių skaičius vis didėja ir manoma, kad šių prietaisų netrukus bus keliskart daugiau nei Žemės gyventojų. Ši tendencija suteikia naujų galimybių kibernetiniams nusikaltėliams, visų pirma todėl, kad naudojami daiktų interneto prietaisai dažnai ne taip gerai apsaugoti kaip tradiciniai įrenginiai.

Europos saugumo standartai įvairiuose daiktų interneto įrenginius naudojančiose vertikaliosiose pramonės šakose gali sumažinti visų susietųjų produktų vertės grandinėje veikiančių pramonės dalyvių kūrimui skiriamas pastangas, laiką ir biudžetą.

Panašu, kad „įprastiems“ „žmonių interneto“ prietaisams bus reikalingas tam tikras minimalus saugumo lygis, užtikrinamas valdant tapatybę ir prieigą (angl. *Identity & Access Management*), atliekant pataisus (angl. *patching*) ir valdant prietaisus. Sertifikavimas yra vienas iš svarbiausių būdų užtikrinti aukštesnį saugumo lygį, todėl pagal naująją ES sertifikavimo strategiją daugiau dėmesio turėtų būti skiriama daiktų interneto saugumui.

Briuselis, 2018 m. vasario 14 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽¹²⁾ Bendroji skaitmeninė rinka. Laikotarpio vidurio peržiūra.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos centriniam bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir Europos investicijų bankui „2018 m. metinė augimo apžvalga“

(COM(2017) 690)

(2018/C 227/14)

Pranešėjas: **Dimitris DIMITRIADIS**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2018 1 18
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas pakomitetis	Pakomitetis dėl 2018 m. metinės augimo apžvalgos
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 2 14
Plenarinės sesijos Nr.	532
Balsavimo rezultatai	194/2/3
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK mano, kad Europos semestras yra strategiškai svarbus, ir yra pasirengęs toliau kuo veiksmingiau dalyvauti jo procese. Be to, EESRK dar kartą primena, kad būtina didinti organizuotos pilietinės visuomenės vaidmenį Europos semestro cikle, konkrečiai rengiant metinę augimo apžvalgą (MAA). Komitetas gali šiam procesui suteikti pridėtinės vertės. Be to, Europos semestre pirmiausia socialiniai partneriai ir nacionalinės ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos turėtų dalyvauti labiau struktūruotu būdu.

1.2. EESRK pripažįsta, kad Europos semestro socialinė dimensija padidėjo į bendrą užimtumo ataskaitą⁽¹⁾ įtraukus socialinius rodiklius (socialinių rodiklių suvestinę). Vis dėlto Komitetas yra įsitikinęs, kad reikia ne tik didinti investicijas, vykdyti struktūrines reformas ir stiprinti makroekonominę pusiausvyrą⁽²⁾, kaip pareiškė Komisija, bet ir išplėsti Semestro ciklą į kitas sritis, susijusias ne tik su BVP, bet ir kitais rodikliais (socialiniai, aplinkos ir darnumo tikslai). EESRK pasisako už tai, kad Europos semestras remtų Europos socialinį ramstį taip, kad jis taptų priemone, užtikrinančia piliečiams geresnes gyvenimo ir darbo sąlygas. EESRK norėtų, kad ESTR tikslai būtų integruoti į politiką ir priimamus sprendimus.

1.3. EESRK pritaria nuomonei, kad norint padidinti ilgalaikį augimą būtinos investicijos, inovacijos ir žinios, švietimas ir mokymasis visą gyvenimą, visų pirma žaliųjų technologijų ir žiedinės ekonomikos srityje, bet taip pat ir labiau tradiciniuose sektoriuose. Komitetas pabrėžia, kad privačiojo sektoriaus investicijų lygis bus aukštas tik tada, jeigu atsiras tinkama motyvacija, bus užtikrinta tvirta vidaus paklausa ir išsaugota investicijoms palanki aplinka.

1.4. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad viešųjų investicijų lygis yra palyginti žemas ir jų nepakanka. Jis primygtinai pabrėžia, kad reikia didinti viešąsias investicijas, siekiant išsaugoti trapų augimą, skatinant socialines investicijas į tas priemones, kuriomis siekiama vystyti žmogiškąjį kapitalą per švietimą ir mokymą, geresnes viešąsias paslaugas, priežiūros infrastruktūrą, inovacijas ir socialinę sanglaudą įvairiose šalyse ir regionuose. Todėl EESRK dar kartą ragina Komisiją patvirtinti vadinamąją „auksinę viešųjų investicijų taisyklę“ viešosioms investicijoms skatinti.

⁽¹⁾ Bendra užimtumo ataskaita.

⁽²⁾ OL C 173, 2017 5 31, p. 73.

1.5. EESRK atkreipia dėmesį į Struktūrinių reformų rėmimo programos sukūrimą⁽³⁾. Nors manoma, kad ši programa labai reikalinga priemonė, kuri galėtų padėti valstybėms narėms įgyvendinti institucines, administracines ir struktūrines reformas, kurios padėtų rasti išteklių gebėjimų stiprinimo ir techninės pagalbos srityse, EESRK nuomone, šios reformos neturėtų baigtis tik darbo rinkos reguliavimo panaikinimu ir produktų rinkų liberalizavimu. Be to, Komitetas įspėja, kad dėl santykinai mažo biudžeto ir nepakankamos bendradarbiavimo su valstybėmis narėmis patirties įgyvendinant struktūrines reformas ši programa gali neduoti laukiamų rezultatų.

1.6. Komitetas pritaria Komisijos nuomonei, kad ekonominės ir socialiai pagrįstos, gerai subalansuotos struktūrinės reformos tinkamai veikiančiose darbo rinkose ir produktų rinkose yra labai svarbios pritaikant Europos ekonomiką ilgalaikiams struktūriniais pokyčiams ir galimiems ekonominiams ir aplinkos sukrėtimams. Tačiau EESRK primygtinai reikalauja taikyti nesisteminį metodą, o reformas vykdyti tik tada, kai jos būtinos ir laikantis nacionalinės teisės, socialinio dialogo ir kolektyvinių sutarčių.

1.7. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija metinėje augimo apžvalgoje daugiau dėmesio skiria viešųjų išlaidų sudėčiai ir efektyvumui, taip pat atsakingai fiskalinei politikai ir tinkamoms bei efektyvioms išlaidoms. Komitetas mano, kad viešojo administravimo reformos, skirtos e. valdžios iniciatyvoms, viešųjų pirkimų veiksmingumui⁽⁴⁾ ir didesniai viešųjų lėšų skaidrumui, gali padėti sutaupyti nemažai lėšų ir padidinti viešąsias investicijas. Šios priemonės turėtų būti taikomos vienos pirmųjų, kai kalbama apie biudžeto konsolidavimą.

1.8. EESRK pabrėžia pastangas sumažinti neigiamą visuomenės senėjimo poveikį valstybių narių biudžetams. Dar kartą reikėtų pabrėžti mokymo ir perkvalifikavimo svarbą, sveikatos sektoriaus prevencinį vaidmenį, išlaidų efektyvumą sveikatos sektoriui ir būtinybę užtikrinti socialinės apsaugos sistemos veiksmingumą.

2. Bendrosios pastabos

2.1. EESRK pakartoja savo teiginį, kad metinė augimo apžvalga neapima kitų susijusių politikos sričių, pavyzdžiui, aplinkos politikos ar tokių kitų svarbių klausimų kaip darbo vietų kokybė. EESRK mano, kad galima išplėsti Semestrą siekiant užtikrinti, kad ES makroekonominė politika būtų darni ne tik ekonominiu ir socialiniu, bet ir aplinkos požiūriu. Europos semestras turi padėti vienodai spręsti ekonominius, socialinius ir aplinkos apsaugos uždavinius.

2.2. Šiuo požiūriu Europos semestras turėtų apimti išsamią rodiklių, kurie svarbūs dėl socialinio ir aplinkosauginio poveikio, sistemą. Socialinių rodiklių suvestinės įtraukimas į 2018 m. metinę augimo apžvalgą – tai pirmasis žingsnis šia linkme ir jis, jei įmanoma, turėtų būti papildytas rodikliais, susijusiais su darbo užmokesčio pokyčiais ir kolektyvinių derybų aprėptimi. Dabartinę makroekonominę ir socialinę analizę galima būtų papildyti įtraukiant išteklių ir energijos vartojimo efektyvumo rodiklius, pažangą įgyvendinant nacionalinius klimato ir energetikos tikslus bei nacionalinių aplinkosaugos mokesčių normas pokyčius.

2.3. Metinėje augimo apžvalgoje daugiau dėmesio turėtų būti skiriama ilgalaikėms demografinėms problemoms, visų pirma atsižvelgiant į visuomenės senėjimą ir darbuotojų migraciją. Šiuo metu, kai atrodo, jog tiesioginių grėsmių ekonominiam ir fiskaliniam stabilumui nėra, reikia skubiai sutelkti dėmesį į šias ilgalaikes problemas.

2.4. EESRK svarstė, kad reikėtų toliau plėtoti Europos semestrą darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo koordinavimui užtikrinti⁽⁵⁾.

2.5. Vystant Europos semestrą reikėtų atsižvelgti į laikotarpį po „Brexit“ ir daryti prielaidą, kad bus labai svarbu peržiūrėti finansinius pajėgumus ir juos padidinti.

2.6. Be to, Europos semestras turės būti pritaikytas prie būsimos laikotarpio po 2020 m. strategijos. Ši strategija turėtų būti grindžiama J.-C. Juncker vadovaujamos Komisijos prioritetais ir 2030 m. tikslais, paremtais strategija „Europa 2020“ ir jos tikslais (kurie artimiausiais metais vis dar bus aktualūs) ir Paryžiaus klimato susitarimu.

⁽³⁾ Reglamentas (ES) 2017/825.

⁽⁴⁾ COM(2017) 572.

⁽⁵⁾ OL C 81, 2018 3 2, p. 44.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Investicijos

3.1.1. Našumo augimas yra vienas pagrindinių ekonominės gerovės didėjimo šaltinių. Labai svarbu, kad ES išlaikytų aukštą ir tvarų našumo augimą, nes šiuo metu ES atsilieka nuo savo pagrindinių konkurentų, ypač svarbiausiuose pramonės sektoriuose ir mažo anglies dioksido kiekio technologijų plėtros srityje. Nuolat gerėjanti ekonomika yra labai svarbus pagrindas socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros išmokoms finansuoti tokiu lygiu, kurio pageidauja Europos piliečiai. Iš tikrųjų, gerovės, sanglaudos ir socialinio teisingumo didinimas yra visiškai suderinamas su ekonomikos ir našumo augimu ⁽⁶⁾.

3.1.2. Svarbiausi našumo augimą skatinantys veiksniai yra investicijos, kokybiškas užimtumas, inovacijos ir žinios. Kuo mažiau kapitalo investicijų, tuo mažiau darbuotojai aprūpinami naujais įrengimais, ir tuo, *ceteris paribus*, būsimo našumo augimo tempas ir lygis bus žemesni. Tai ypač taikytina tais atvejais, kai darbo jėgos augimas sulėtėja dėl demografinių pokyčių ir mažėja gimstamumas, kaip yra šiuo metu Europoje. Kad darbas būtų našesnis, turi būti investuojama į švietimą, mokymąsi visą gyvenimą ir mokymą, darbo sąlygų gerinimą, tokias pagrindines paslaugas kaip vaikų priežiūra ir nemokyklinė priežiūra, į modernizuotas gamyklas, įrangą ir gamybos būdus, naujus atradimus ir inovacijas, transportą, ryšius ir kitą infrastruktūrą. Be to, turi būti atsižvelgta į tai, kad didelės apimties viešasis investavimas, įskaitant socialines investicijas, trunka kur kas ilgiau. Todėl išsamesnė planavimo reikalavimų analizė turėtų padėti padidinti viešąsias investicijas. Todėl EESRK dar kartą pakartoja savo raginimą patvirtinti vadinamąją „auksinę viešųjų investicijų taisyklę“ viešosioms investicijoms paskatinti.

3.1.3. Šiuo atžvilgiu EESRK mano, jog labai svarbu, kad ES ir nacionalinių biudžetų galimybės būtų visapusiškai išnaudotos ir kad sanglaudos politika išliktų pagrindine ES investicine priemone. Komitetas pabrėžia, kad jos valdymas ir sąveika su Europos semestru turėtų būti toliau tobulinami siekiant dar labiau padidinti jos indėlį į tvarų ir integracinį vystymąsi. Struktūrinių fondų lėšos gali būti panaudojamos intensyviau nei šiuo metu švietimui ir mokymui paremti, kad reikalingi igūdžiai būtų ugdomi glaudžiai bendradarbiaujant su socialiniais partneriais. Šiuo požiūriu, Komitetas pritaria Komisijos nuomonei, kad panaudotos toli gražu ne visos ESIF galimybės skatinti žmogiškojo kapitalo plėtrą.

3.1.4. Siekiant modernizuoti gamyklas ir gamybos technologijas, reikalinga tinkama verslo ir socialinė aplinka, kad įmonės būtų motyvuotos investuoti. EESRK mano, kad labai svarbu, kad valstybės narės kurtų stipresnes ir veiksmingesnes institucijas, galinčias kovoti su korupcija, ir užtikrintų teisinės valstybės principo laikymąsi. Priešingu atveju nebus pasiektas aukštas investavimo lygis.

3.1.5. EESRK pakartoja, kad būtina investuoti į sklandaus pereinamojo laikotarpio priemones, susijusias su transformuojančiomis investicijomis, visų pirma energetikos ir gamybos sektoriuose. Tokios investicijos, kurioms turėtų būti skiriama pakankamai lėšų, taip pat turėtų paremti darbuotojus iš regionų, kurie pereina nuo didelio prie mažo anglies dioksido kiekio pramonės įmonių, kurios turi būti gerai valdomos, kad prisidėtų prie deramo darbo visiems užtikrinimo, socialinės įtraukties ir skurdo panaikinimo tikslų.

3.1.6. Be palankaus klimato, investavimui yra svarbios ir sklandžiai veikiančios finansų rinkos Europoje. EESRK yra susirūpinęs, kad finansų rinkų integracija vis dar atsilieka. Reikėtų nedelsiant toliau plėtoti bankų sąjungą ir kapitalo rinkų sąjungą (KRS).

3.1.7. EESRK pritaria, kad labai svarbu sukurti KRS ir sudaryti kitas pagrindines sąlygas, kad būtų gerinamos finansavimo sąlygos, paskirstyta rizika ir didinamos galimybės suteikti kreditą visoms įmonėms bei praktiškai įgyvendinti lygių galimybių principą.

3.1.8. Sąlygos gauti finansavimą vis dar yra labai nevienodos ir galimybės gauti finansavimą vis dar yra labai sunki ir didelė problema mažosioms ir vidutinėms įmonėms, smulkioms šeimos ir tradicinėms įmonėms, startuoliams ir veiklą plečiančioms įmonėms. Todėl Komitetas palankiai vertina tokias priemones kaip Europos rizikos kapitalo fondų fondas ir ragina Komisiją, bendradarbiaujant su vietos, regionų ir nacionalinėmis valdžios institucijomis, imtis tolesnių priemonių privačioms ir viešosioms investicijoms pritraukti ir finansavimo šaltinių diferencijavimui skatinti.

⁽⁶⁾ OL C 173, 2017 5 31, p. 33.

3.1.9. Plėtojant kapitalo rinkų sąjungą, būtent rizikos kapitalo fondus ir privataus akcinio kapitalo rinkas, įskaitant neoficialias rinkas, taip pat skatinant neformalių investuotojų veiklą ir sutelktinį finansavimą, tam tikrų kategorijų MVĮ suteikta daugiau galimybių naudotis rizikos kapitalu. Tačiau labai didelė dalis MVĮ iš to veikiausiai negaus didelės naudos. NET ir inovatyvioms įmonėms, startuoliams ir vidutinio dydžio įmonėms nelengva pasinaudoti naujosiomis priemonėmis; be to, įvairiose šalyse išlieka didelių skirtumų, susijusių su skirtingu vietos kapitalo rinkų išsivystymu ir tinkamų teisės aktų trūkumu. Todėl reikėtų atkreipti dėmesį į atitinkamų sąlygų sudarymą, kad bankai skirtų finansavimą šioms įmonėms.

3.1.10. EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares dėti visas įmanomas pastangas, kad būtų panaikintos kliūtys investuoti, ir sukurti investicijoms palankią aplinką. Be pirmiau nurodytų problemų, šiuo klausimu kaip pavyzdį reikėtų paminėti reglamentą dėl rizikos kapitalo fondo, tolesnę Socialinio verslumo fondo plėtrą, „antrąją galimybę“ nesėkmę patiriantiems verslininkams, nemokumo procedūrų tobulinimą, taip pat prevencinio restruktūrizavimo sistemų diegimą. Bankų dalyvavimo skatinimas ir jų veiklos efektyvumo didinimas turi būti vienas iš investicinės veiklos plėtros ramsčių.

3.1.11. Ankstesnėse nuomonėse Komitetas jau yra pabrėžęs, kad baigus kurti energetikos sąjungą ir įgyvendinant bendrosios skaitmeninės rinkos strategiją bei žiedinės ekonomikos veiksmų planą atsiras puikių galimybių investuoti. Be to, būtina apsvarstyti naujas galimybes žaliosioms investicijoms į kovą su klimato kaita. Šių sričių didesnis dinamiškumas taip pat priklauso nuo tarptautinių prekybos susitarimų (kai kuriems jų neigiamą poveikį gali padaryti besikeičiantis požiūris pasaulinėje politinėje arenoje) ir dėl jų atsirandančių galimybių patekti į rinkas.

3.2. *Struktūrinių reformų vykdymas*

3.2.1. EESRK mano, kad struktūrinės reformos turėtų būti tinkamai subalansuotos ekonominiu ir socialiniu požiūriu. Pirmiausia turi būti vykdomos ne tik tos struktūrinės reformos, kurios skatina našumo augimą, bet ir tos, kurios didina darbo vietos garantiją ir stiprina socialinės apsaugos sistemą, kartu atsižvelgiant į kolektyvines derybas ir socialinių partnerių savarankiškumą. Struktūrinės reformos yra labai svarbios siekiant didinti sąžiningumą ir skaidrumą viešojo administravimo sektoriuje ir teikti aukštos kokybės paslaugas piliečiams ir įmonėms.

3.2.2. EESRK atkreipia dėmesį į Komisijos veiksmų plane, skirtame Europos ekonominei ir pinigų sąjungai gilinti, pasiūlytas iniciatyvas ir šiuo metu rengia atskirą nuomonę dėl šio iniciatyvų rinkinio ⁽⁷⁾. Debatų dėl Europos ateities kontekste Komitetas toliau prisidės prie ES vadovų diskusijų dėl EPS būsimos raidos. Tačiau Komitetas apgailestauja, kad metinėje augimo apžvalgoje daugiausia problemų siekiant didinti konvergenciją ir įtraukti valstybes nares kyla beveik vien tik euro zonos šalių, nepriklausančių euro zonai, konvergencijai turėtų būti skiriama ne mažiau dėmesio ir pastangų. Reikėtų paremti naują strategiją ir veiksmų planą siekiant užtikrinti, kad mažiau produktyvios valstybės narės galėtų sumažinti atsilikimą padidindamos savo kokybiškų investicijų augimą. Be to, turėtų būti imtasi priemonių siekiant padėti atsigauti konkrečioms sritims pasitelkus atgaivinimo projektus, kuriuose numatytas kokybiškas ekonomikos augimas ir investicijos.

3.2.3. Socialiniai partneriai vaidina itin svarbų vaidmenį planuojant, rengiant ir įgyvendinant ekonominiu ir socialiniu požiūriais pagrįstas gerai subalansuotas struktūrines reformas. Šis vaidmuo turi atsispindėti naujos formos socialiniame dialoge, pagrįstame dabartiniu dialogu, tačiau su didesnėmis dalyvavimo galimybėmis. Atsakingą socialinių partnerių dalyvavimą daugiausia lemia aiški ir tiesioginė komunikacija, todėl EESRK teigiamai vertina Komisijos ketinimą aktyviai ir sistemingai įtraukti socialinius partnerius į Europos semestro procesą.

3.2.4. EESRK pritaria Europos Parlamento nuomonei, jog gerai veikianti lanksti darbo rinka yra labai svarbi teigiamai ekonominei padėčiai užtikrinti ⁽⁸⁾. Tai turėtų būti vienas iš reformų prioritetų. Tačiau EESRK taip pat mano, kad būtina sustiprinti Europos bendrosios rinkos, įskaitant apsaugos sistemas, socialinį aspektą ir kad to pagrindas turėtų būti Europos socialinių teisių ramstis.

3.2.5. Spręsdama struktūrines darbo rinkos problemas, su kuriomis susiduria valstybės narės, Komisija turėtų atsižvelgti į tai, kad skiriasi valstybių narių ekonominio išsivystymo lygis, o siūlomos priemonės turėtų būti produktyvios, įtraukios, priimtinos ir įgyvendinamos jų visuomenėse.

⁽⁷⁾ ECO/446 (dar nepaskelbta OL).

⁽⁸⁾ OL C 173, 2017 5 31, p. 73.

3.2.6. Kokybiškas švietimas ir mokymas turi būti prieinami visiems kaip viena pagrindinių teisių. Tačiau šiuo metu yra labai svarbu, kad Europos ekonomikos vystymasis galėtų pasikliauti gerai išsilavinusia, šiuolaikinių įgūdžių turinčia ir kvalifikuota darbo jėga. Iš darbdavių organizacijų dažnai sulaukiama signalų, kad svarbiausias veiksnys, kuris trukdo didinti gamybą ir darbo vietų kūrimą, yra įmonėms reikalingų įgūdžių trūkumas. Kita vertus, profesinės sąjungos skubiai reikalauja tinkamos sistemos visiems, kad visi darbuotojai turėtų profesinei veiklai reikalingus įgūdžius (pvz., teisę į mokamas mokymosi atostogas), užtikrinant visų atsakomybę – pavienių asmenų, įmonių (priklausomai nuo įmonės dydžio) ir visuomenės. Visos šios problemos turi būti sprendžiamos nedelsiant panaudojant tinkamas metinėje augimo apžvalgoje siūlomas priemones pagal Naują Europos įgūdžių darbotvarkę⁽⁹⁾.

3.2.7. Remiantis Bendrąja užimtumo ataskaita, „<... > daugumoje šalių darbo užmokestis didėja menkai <... > 2014–2016 m. realiojo darbo užmokesčio didėjimas atsiliko nuo našumo augimo. Tai ilgalaikė tendencija: ES 2000–2016 m. realus vieno darbuotojo našumas išaugo 14,3 %, o realus atlyginimas vienam darbuotojui – 10,2 %“⁽¹⁰⁾. Nors daugelyje šalių darbo užmokesčio augimas yra mažesnis už našumo augimą, kitose šalyse jis yra didesnis. Dėl tokių nevienodų sąlygų EESRK nori pabrėžti, kad realaus darbo užmokesčio augimas, įskaitant minimalų darbo užmokestį, jei toks yra, turėtų atitikti našumo augimą. EESRK nuomone, teisingas turto ir pajamų, gautų dėl našumo augimo, paskirstymas turėtų didinti lygybę ir daryti teigiamą poveikį tiek vidaus, tiek pasaulinei paklausai ES. Ši vidaus paklausa turi būti skatinama kaip būtina sąlyga išlaikyti augimą, įveikti krizę ir padidinti užimtumą. Darbo užmokesčio, ypač mažesnio, didinimas yra viena svarbiausių priemonių šiems tikslams Europos ekonomikoje ir visuomenėje pasiekti⁽¹¹⁾.

3.2.8. EESRK ne kartą pabrėžė, kad reikia remti tas MVĮ⁽¹²⁾, įskaitant ir atitinkamus darbuotojus, kurios labiausiai kenčia nuo rinkos nepakankamumo ir kartu turi didelį potencialą prisidėti prie Europos ekonomikos. Todėl Komitetas palankiai vertina Komisijos ketinimą remti naujų technologijų sklaidą tarp MVĮ. Taip pat svarbu, kad Komisija atsižvelgtų ir į problemas, susijusias su MVĮ galimybėmis gauti finansavimą, jų įvairovę ir būtinybę remti smulkias tradicines ir šeimos įmones⁽¹³⁾.

3.2.9. Paskatų sistemos, pagal kurią sudaromos vienodos konkurencijos sąlygos, labiau remiamas augimas ir ribojamos galimybės piktnaudžiauti, diegimas turi būti sudedamoji reformos proceso dalis. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas geresnei reguliavimo ir administravimo sistemai. EESRK pritaria metinėje augimo apžvalgoje išdėstyta nuomonei, kad bendroji rinka gynybos sektoriuje galėtų duoti daug naudos Europos piliečiams, tačiau pakartoja savo nuomonę, kad ES biudžeto lėšos negali būti naudojamos karinėms priemonėms ir operatyviniams veiksams finansuoti.

3.2.10. EESRK pabrėžia, kad būtina toliau didinti Europos konkurencingumą plačiąja prasme, kur kas platesne nei vien įmonių konkurencingumas. Europos ekonominę padėtį pasaulyje reikia sustiprinti ir imtis priemonių, kad ji būtų labiau pasirengusi konkuruoti su savo pasauliniais konkurentais.

3.3. Atsakinga fiskalinė politika

3.3.1. Pastebimas Europos ekonomikos atsigavimas padeda gerinti viešųjų finansų būklę, kuri buvo pablogėjusi finansų ir ekonomikos krizės metu ir po jos. Be to, mažos palūkanų normos ir ekonomikos augimas suteikia gerų galimybių mažinti pernelyg aukštą išiskolinimo lygį (kur toks yra). Valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis yra itin netolygiai pasiskirstęs visoje ES, dėl to šalys, turinčios didelę skolos našta, gali susidurti su palūkanų normos rizika, kuri lemia dideles finansavimo išlaidas, jei palūkanų normos pradeda didėti, kai galimybės koreguoti pinigų politiką yra ribotos.

3.3.2. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, EESRK palankiai vertina tai, kad vienas iš ramsčių, kuriuo Komisija grindžia savo ekonominę ir socialinę politiką, yra atsakingos fiskalinės politikos ramstis. Tačiau Komitetas nori pabrėžti, kad atsakinga valdžios sektoriaus išlaidų politika ne visada yra vertinama tik pagal apskaitoje užfiksuotą deficitą, bet pagal jos poveikį realiajai ekonomikai ir visai visuomenei.

⁽⁹⁾ COM(2016) 381.

⁽¹⁰⁾ Bendra užimtumo ataskaita, p. 4.

⁽¹¹⁾ ECO/444 (dar nepaskelbta OL).

⁽¹²⁾ OL C 345, 2017 10 13, p. 15.

⁽¹³⁾ OL C 81, 2018 3 2, p. 1

3.3.3. EESRK visiškai pritaria nuomonei, kad fiskalinė politika turi būti pritaikyta prie konkrečios šalies aplinkybių. Nuolatinę dilemą tarp būtinybės užtikrinti ilgalaikę deficitą ir skolos lygio kontrolę ir į augimą orientuotas viešąsias išlaidas visada yra sudėtinga išspręsti, ir pusiausvyra gali kisti atsižvelgiant į konkrečios šalies padėtį. EESRK palankiai vertina lankstumą, ypač tuo atveju, kai dėl tokio lankstumo galima investuoti viešąsias lėšas į sektorių, duodančių ilgalaikę naudą (pvz., švietimo, mokymo, sveikatos priežiūros) augimą arba siekiant sudaryti sąlygas perėjimui prie darnios ekonomikos, atitinkančios su klimato kaita susijusius tikslus, arba paremti priemones, skirtas rinkos nepakankamumo problemą patiriančioms įmonėms.

3.3.4. EESRK primygtinai reikalauja, kad būtų nuolat koordinuotai kovojama su mokesčių slėpimu ir mokesčių vengimu, siekiant užtikrinti sąžiningą tarptautinių bendrovių apmokestinimą ir skaitmeninę ekonomiką. EESRK taip pat pabrėžia, kad svarbu kovoti su mokesčių slėpimu užtikrinant didesnę skaidrumą⁽¹⁴⁾, kartu su visų formų nesąžininga valstybių narių konkurencija mokesčių srityje⁽¹⁵⁾.

3.4. Europos socialinių teisių ramstis

3.4.1. EESRK palankiai vertina pasiektą bendrą tarpinstitucinį sutarimą paskelbti Europos socialinių teisių ramstį 2017 m. lapkričio mėn. vykusiame Geteborgo aukščiausiojo lygio susitikime socialiniais klausimais.

3.4.2. Europos socialinių teisių ramstis pirmiausia yra politinis pareiškimas, įskaitant pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra ir ne teisėkūros procedūra priimamų aktų. Vieningas valstybių narių pritarimas yra svarbus ženklas pradėti šį ramstį taikyti. Remiantis tiek teisėkūros, tiek ne teisėkūros iniciatyvomis, Europos socialinių teisių ramstis turėtų padėti skatinti reformas ir daugiau dėmesio skirti socialinei pažangai Europos semestre.

3.4.3. EESRK mano, kad prie Europos socialinių teisių ramsčio turėtų būti pridėtas veiksmų planas, kuriame būtų išsamiai išdėstytas ramsčio įgyvendinimas ir paremiamas jo tikslų įgyvendinimas nacionaliniu lygmeniu⁽¹⁶⁾.

3.4.4. EESRK prašo tokio Semestro, kuriame būtų visiškai integruota socialinė dimensija. EESRK norėtų, kad ESTR tikslai būtų integruoti į politiką ir priimamus sprendimus.

3.4.5. Kaip EESRK jau yra anksčiau pabrėžęs⁽¹⁷⁾, kad būtų užtikrinta ES ateitis, ES turi turėti ne tik tvirtą ekonominę bazę, bet ir tvirtą socialinę dimensiją. ES turi daugiau dėmesio skirti subalansuotam ir integraciniam ekonomikos augimui, socialinei pažangai ir aplinkosauginiam naudingumui, dėl kurių gali padidėti piliečių gerovė.

3.4.6. Komisijos rudens dokumentų rinkinys apima socialinių rodiklių suvestinę kaip naują Europos semestro priemonę siekiant stebėti, kaip įgyvendinamas Europos socialinių teisių ramstis, ir ši informacija turėtų būti įtraukta į analizę, pateiktą būsimose šalims skirtose ataskaitose ir konkrečiai šaliai skirtose rekomendacijose.

Briuselis, 2018 m. vasario 14 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽¹⁴⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 62.

⁽¹⁵⁾ OL C 81, 2018 3 2, p. 131.

⁽¹⁶⁾ OL C 81, 2018 3 2, p. 145.

⁽¹⁷⁾ OL C 81, 2018 3 2, p. 145.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Tarybos direktyva 92/66/EEB, nustatanti Bendrijos Niukaslį ligos kontrolės priemonės

(COM(2017) 742 *final* – 2017/0329 COD)

(2018/C 227/15)

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2017 12 14 Europos Sąjungos Taryba, 2017 12 22
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 2 14
Plenarinės sesijos Nr.	532
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	151/2/5

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad savo nuostatą dėl pasiūlymo jis jau išdėstė nuomonėje EESC 4014/2013 (NAT/611), priimtoje 2013 m. spalio 16 d. (*), savo 532-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2018 m. vasario 14–15 d. (vasario 14 d. posėdis), 152 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 5 susilaikius, nusprendė naujos nuomonės šiuo klausimu nerengti ir laikytis pozicijos, kurią jis išsakė pirmiau minėtame dokumente.

Briuselis, 2018 m. vasario 18 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

(*) OL C 67, 2014 3 6, p. 166.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl tam tikrų Baltijos jūros silkių išteklių mirtingumo dėl žvejybos intervalų ir išsaugojimo lygio iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2016/1139

(COM(2017) 774 *final* – 2017/0348 COD)

(2018/C 227/16)

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 1 15 Europos Sąjungos Taryba, 2018 1 19
Reglamentavimo pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 2 14
Plenarinės sesijos Nr.	532
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	193/1/3

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymai yra priimtini ir kad dėl jų Komitetas neturi pastabų, savo 532-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2018 m. vasario 14–15 d. (2018 m. vasario 14 d. posėdis), 193 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 3 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Bruselis, 2018 m. vasario 14 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo panaikinamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 256/2014 dėl pranešimo Komisijai apie energetikos infrastruktūros investicinius projektus Europos Sąjungoje

(COM(2017) 769 final – 2017/347 (COD))

(2018/C 227/17)

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2018 1 15 Europos Sąjungos Taryba, 2017 1 11
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 194 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 2 14
Plenarinė sesija Nr.	532
Balsavimo rezultatai	192/0/2
(už/prieš/susilaikė)	

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymai yra priimtini ir kad dėl jų Komitetas neturi pastabų, savo 532-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2018 m. vasario 14–15 d. (2018 m. vasario 14 d. posėdis), 193 nariams balsavus už, ir 3 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Briuselis, 2018 m. vasario 14 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Georges DASSIS

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LIEKSEMBURGAS

LT